

SOMMARCIRKEL 2020

KRIG OCH KONFLIKT

INNEHÅLL:

Arbetarbildnings förord	4
BLOCK 1 – TEORI	6
<i>Sven-Eric Liedman</i> Kunskaps- och vetenskapsteoretiska teser	7
<i>Friedrich Engels</i> Fyra brev (utdrag)	13
<i>Friedrich Engels</i> Anti-Dühring (utdrag)	32
<i>V. I. Lenin</i> Imperialismen som kapitalismens högsta stadium (utdrag)	57
<i>Harry Magdoff</i> Imperialismens politiska ekonomi (utdrag)	63
<i>V. I. Lenin</i> Krig och revolution	87
<i>Carl von Clausewitz</i> Om kriget (utdrag)	109
BLOCK 2 – ANALYS	134
<i>Komintern</i> Världsläget och krigsfaran	135
<i>John Newsinger</i> Gårdagens och morgondagens krig	162
<i>Rob Johnson</i> Rättfärdigandet av Irakkriget och hanterandet av media	171
<i>Michael D Yates</i> Hedra vietnameserna, inte de som dödade dem	199
<i>Alexandra Kollontaj</i> Vem behöver kriget?	218

Arbetarbildnings förord

Arbetarbildnings Sommarcirkel 2020 handlar om ämnet Krig och Konflikt, om förståelse av krig och dess bakomliggande konflikter.

Sedan kapitalismens begynnelse har de stora krigen avlöst varandra, utöver de öppna krigen så framträder underliggande konflikter mellan och inom länderna tydligt i den samtida politiken. Till bakgrund av detta är en förståelse av krig nödvändig för att förstå vår samtid. Vissa analyser av krig baserar sig på dogmer och stannar vid att applicera ett antal förutbestämda fraser på krigen. Vi tror att det är viktigt att kunna förstå händelserna i vår omvärld på ett djupare plan, och även att förstå händelsernas konsekvenser. Självklart kan man inte förutspå framtidens alla detaljer, men genom att ha ett vetenskapligt förhållningsätt, genom att analysera historiens exempel, bilda teorier och dra lärdomar från dessa – genom att göra konkreta analyser av konkreta förhållanden – kan vi skapa en uppfattning om hur situationer troligtvis kommer att utveckla sig.

Kompendiet är uppdelat i två delar, Block 1 som ger verktyg för att analysera krig och Block 2 som går ut på att diskutera och analysera krig utifrån konkreta historiska exempel.

Block 1 innehåller texter som ger en definition av krig och även en förståelse av konflikterna som ligger bakom krig. Block 1 innehåller även texter om kunskapsteori, teoribildning och historiematerialism.

Block 2 innehåller texter om olika krig genom historien, genom att

analysera och diskutera dessa kan man bli bättre på att göra just konkreta analyser och att bilda mer allmänna teorier. Texterna täcker krig så som Vietnamkriget, Irakkriget och Första världskriget, men innehåller även texter om fenomen relaterade till krig så som krigspropaganda och den samtida privatiseringen av krigföring. Kompendiet innehåller en bredd av texter, från klassiker till mer samtida. Vi hoppas att kompendiet kan bidra till en ökad och fördjupad förståelse av krig.

Arbetarbildning, juni 2020

BLOCK 1

TEORI

Sven-Eric Liedman
Kunskaps- och vetenskaps-
teoretiska teser
1972

I den dialektiska materialismen presenteras kunskapsteorin som ett moment i världsbilden. Även om det är ett viktigt inslag i kunskapssynen att den mänskliga kunskapen är en integrerad och s.a.s. naturlig del av verkligheten, så torde det likväl vara rimligt att skilja den allmänna världsbilden från kunskapsteorin. Världsbilden säger något om förhållandet mellan människornas värld och naturens. Den säger något om hur människorna har sitt ursprung i naturen; den säger något om att deras verksamhet på ett fundamentalt sätt skiljer sig från naturens förlopp. Kunskapsteorin (eller de kunskapsteoretiska teser som det närmast är fråga om) handlar om hur människor vinner kunskap och om hur kunskapen förhåller sig till det den handlar om (d.v.s. kunskapens objekt). De vetenskapsteoretiska teser, varom det här också kommer att bli något tal, kan ses som specialfall av motsvarande kunskapsteoretiska teser: vetenskap är ju en art av mänskligt kunskapssökande.

Kanske kan man säga, att den marxistiska kunskapsteorins första tes - den om kunskapens ursprung i handling eller praxis - är svår att skilja från den allmänna världsbilden. Enligt världsbilden är det ju just genom praxis som människorna skiljer sig från allt annat.

Men låt oss lämna avgränsningens problem; låt oss i all enkelhet ställa frågan: vad är det då som utmärker den typiskt mänskliga handlingen? I *Kapitalet* jämför Marx biet som bygger formfulländade vaxceller med en byggmästare. Det som skiljer den sämste byggmästare från biet är att byggmästaren byggt huset i huvudet innan han byggt det i verkligheten,

säger Marx. Byggmästaren har alltså en plan, en "teori" för vad han ska göra. Den mänskliga handlingen är *målmedveten*. Det är det som skiljer den från djurens aktiviteter.

Här skulle det vara lätt att gå vilse i marxismen och anta att Marx skulle hävda att det som skiljer människan från djuren är medvetandet som sådant. Den tanken har han och Engels avvisat redan i *Tyska ideologin* på 1840-talet. Det är inte medvetandet, det är människornas sätt att producera sina livsförnödenheter som skiljer dem från djuren, säger de där.¹ Det nyssnämnda stället i *Kapitalet* handlar just om vad som utmärker det mänskliga *arbetet*, alltså människans sätt att producera. Det är den målmedvetna handlingen: praktiken. Det är just genom att vara målmedveten som den tar form av tidigare erfarenhet. När människan sätter sig mål före, när hon planerar, så lär hon av tidigare erfarenheter. Planerna förändras i och med att verkligheten förändras. En djurart fyller bara ett tomrum, en nisch, i naturen. Människan förändrar genom sin målmedvetna verksamhet sin nisch, skaffar sig nya nischer, förändrar hela systemet av nischer. Hon behöver inte alls vara medveten om att detta är följden av hennes verksamhet; normalt sett är hon t.o.m. helt omedveten om dessa långsiktiga effekter. Men genom att hela tiden handla målmedvetet i sina praktiska göromål förändrar hon verkligheten.

Det är den ena sidan av saken. Den andra är att hennes eget medvetande formas i och av hennes verksamhet. Det finns inget medvetande som inte i sista hand kan härledas ur praktiska erfarenheter. T.o.m. idéerna om det intellektuella eller andliga livets totala avskildhet har sin grund i praktik, nämligen den praktik som skapas i verksamheter som är helt skilda från all materiell produktion.

Ur dessa allmänna teser vore det möjligt att härleda en total kunskaps-teoretisk *relativism*. Den skulle innebära, att allt vad människor håller för sant eller antar eller förväntar sig helt och hållet måste relateras till den ena eller andra arten av verksamhet, däremot inte till någon objektiv verklighet. Världen skulle m. a. o. se ut att vara så eller så beskaffad därför att människorna gör så eller så. Man skulle inte kunna säga att den ena uppfattningen skulle vara rimligare eller sannare än den andra; skillnaden skulle ligga mellan olika verksamheter. Kunskaper skulle vara helt bundna till historiska situationer. Eftersom det som utmärker olika

1. MEW 3:21, sv. övers. *Människans frigörelse*, s. 126.

samhällsklasser bl.a. är olika arter av verksamhet, så skulle kunskaperna ytterst kunna relateras till olika klasspositioner. Riktig kunskap skulle vara detsamma som rätt klasståndpunkt - som det också mycket riktigt har hävdats bland åtskilliga som sett sig själva som marxismens enda sanna företrädare.²

Men denna uppfattning är extrem och märklig; den är inte representativ. Det som är själva poängen med praxis-begreppet hos t.ex. Marx och Engels är att människorna genom sin praktiska verksamhet lär sig att bättre och bättre hantera verkligheten. Därmed kommer de också att veta mer och mer om denna verklighet. Med verksamheten förändras kunskapen, med kunskapen förändras verksamheten. Men grundläggande verklighetsstrukturer förändras inte. Vi vet obetingat mer om materiens byggnad eller himlakropparnas rörelser i dag än för tvåtusen år sen.

Det betyder inte att man i något avseende behöver se dagens kunskap som *slutgiltig*. Den kan däremot sägas vara *bättre* än tidigare kunskap i den meningen att den bättre överensstämmer med verkligheten. Kort sagt, man kan skilja mellan bättre och sämre kunskap.

Detta är en allmänt *kunskapsrealistisk* tes. Kunskapsrealismens allmänna position är att kunskap är kunskap i och med att den (tillnärmelsevis) motsvarar eller överensstämmer med sitt objekt, alltså med det den handlar om.

Marxismens naturliga kunskapsrealism kallas ofta materialism (den betraktas som en integrerad del av den dialektiska materialismen). Det är ett språkbruk som inte behöver leda vilse, om man bara håller de olika aspekterna i det vida begreppet materialism isär. Den marxistiska kunskapsrealismen brukar ofta också presenteras som en *av-* eller *återspeglings*teori. Åter ett ord som kan föra vilse! Noga taget innebär det en förstärkning av kunskapsrealismens allmänna tes. Det låter antyda en mycket nära överensstämmelse mellan kunskapen och dess objekt - samma överensstämmelse som mellan spegelbilden och det spegelbilden föreställer.

När Engels i *Anti-Dühring* och *Naturens dialektik* ska formulera sin allmänt kunskapsrealistiska uppfattning, så använder han en rad skiftande ord för att inringa överensstämmelse mellan vetandet och dess

2. Föreningen av en renodlad spegelteori och en klassrelativism finner man åtminstone periodvis hos Stalin och i stalinismen.

föremål. Han talar om "analogi", "motsvarighet" o.s.v.³ Det är Lenin som i *Materialism och empiriokriticism* (1908) kodifierar ordet "avspegling".⁴ Det är emellertid ett ord som kan missförstås. Kunskapen som spegelbild antyder snarast en passivitet; därtill låter den ana möjligheten av en slutgiltig kunskap.

Det finns en utmärkt text av Marx som kan sägas förena kunskapsrealism och handlingsaspekt. Det är inledningen till *Grundrisse*, skriven 1857, tryckt separat nästan 50 år senare (hela *Grundrisse* utkom först 1939). Där utlägger Marx förhållandet mellan kunskap och verklighet på ett sätt som öppnar perspektiv men också pekar på komplikationer som termen "avspegling" inte låter ana.

För att förstå poängen med resonemanget i *Grundrisse* kan vi först antyda ett problem med kategorin *avspegling*. Vilken kunskap är det egentligen som speglar verkligheten? Ta t.ex. begreppet arbetarklass. Det är en abstraktion. När man använder det, bortser man från många konkreta skillnader mellan arbetarklassens situation i olika epoker och vid olika tidpunkter. Men när Marx i *Kapitalet* talar allmänt om arbetarklassen och hävdar att han förmedlar realistisk kunskap om denna - vad är det då som speglas i den kunskap som förmedlas? En abstraktion? Hur förhåller sig den abstrakta spegelbilden till den konkreta, där en specifik arbetarklass vid en speciell tidpunkt (t.ex. England 1867 eller Sverige 1981) avhandlas?

I *Grundrisse* talar Marx ganska utförligt om skillnaden mellan abstrakta och konkreta begrepp.⁵ Bådadera har sin omistliga funktion i de vetenskapliga teorierna. Det är först i den avancerade vetenskapen som man kan finna de rätta abstraktionerna att utgå ifrån. Den ekonomiska teorin konstruerar långt om länge det abstrakta grundbegreppet (bytes)-värde, och den gör det först när den verklighet, varom den handlar, alltså

3. Se t.ex. *Dialektik der Natur*, MEW 20:529, och *Anti-Dühring* MEW 20:22 f.

4. Lenins verk är långt mer tillfälligt än det brukar framställas i den gängse litteraturen. Ett antal bolsjeviker framstod som anhängare av Mach och mötte kritik av bl.a. Plechanov (mensjevnik) i den tyska socialdemokratins teoretiska tidskrift *Die Neue Zeit* enligt vilken en anti-materialistisk uppfattning utmärkte bolsjevikerna. Det var då Lenin fann sig föranlåten ta till pennan - bolsjevikerna fick inte misstänkas för att ha svikit Marx och Engels. - Lenin företräder en annan, mer nyanserad och intressant uppfattning i sina *Anteckningar till Hegels Logik* (skrivna 1914). *Materialism och empiriokriticism* upphöjdes emellertid till rättesnöre mot slutet av 20-talet.

5. *Grundrisse*, s. 21 ff, sv. övers. Marx-Engels, *Filosofiska skrifter*, s. 35 ff.

den ekonomiska, nått en tillräcklig utvecklingsnivå för att abstraktionens betydelse ska bli tydlig. Det sker när kapitalismen tar form.

Men abstraktionen i sig ger inte ett helhetsperspektiv. Marx talar om en väg "upp" från det abstrakta till det konkreta (här har han alltså vänt på rumsanalogierna; i stället för liknelsen med himmel och jord, huvud och fötter, bas och överbyggnad utgår han här från bilden av ett hav med vattenbrynets konkreta mångfald och de därunder löpande "abstrakta" strömmarna). Det konkreta innebär en rikedom på bestämningar, en helhet eller totalitet, säger Marx, och därmed menar han bl.a. att det konkreta inte är en enkel tillämpning av det abstrakta och det abstrakta inte en enkel generalisering av det konkreta. Man kommer alltså inte fram till det ekonomiska livets komplicerade storheter, t.ex. statens roll i kapitalismen, genom att dra slutsatser från det bytesvärdesbegrepp, varmed man startade. Man kan visserligen säga, att under kapitalismen tenderar allt att bli till varor och följaktligen få bytesvärde. Men därmed har man inte ens gett en aning om vad mervärde är för något, alltså inte heller utsugning, än mindre statens roll under kapitalismen. Man har bara gett en utgångspunkt för en teoretisk undersökning. Hela "vägen upp" till det konkreta återstår.

Men det konkreta är inte heller en avgjutning av en faktisk verklighet. Det konkreta kan ses som "tanketotalitet", alltså något som producerats genom tänkande, säger Marx. Genom tanketotaliteten har hjärnan tillägnat sig världen på det för hjärnan enda möjliga sättet. Det betyder bl.a. att den vetenskapliga verksamheten är en skapande aktivitet - inte ett passivt återgivande av verkligheten. Begreppen eller deras motsvarigheter är inte omedelbart förhanden i verkligheten. De frambringas. Men det innebär inte att de skulle vara fria konstruktioner eller skapelser som tillkommit oberoende av verkligheten. Verkligheten är deras material, deras grogrund, och - än mer - det är i och genom verkligheten som deras halt prövas. Det finns en objektiv kunskap om verkligheten i den meningen, att det finns kunskap som inte är relativ i förhållande till positioner och verksamheter utan som har något att säga om verkligheten.

Inledningen till *Grundrisse* skulle kunna avfärdas som ett extremt undantag i marxismens historia, ett undantag som först i mycket sen tid blivit tillfullo uppmärksammat.⁶ Det är en felsyn. Marx utlägger där te-

6. Inledningen till *Grundrisse* trycktes dock redan 1903 i *Die Neue Zeit* och väckte rätt

man, låt vara på ett filosofiskt och vetenskapsteoretiskt avancerat sätt, som binder samman centrala moment i hans åskådning. Det är ingen sent avslöjad hemlighet att den marxiska kunskaps- och vetenskapsteoretiska positionen måste fixeras någonstans emellan en ren empirism, som härleder all kunskap ur direkt erfarenhet, och en ren rationalism, som ser vetandet som tankeprodukter eller intellektuella konventioner; mellan en induktivistisk syn, enligt vilken en teori är en generalisering av enskilda iakttagelser eller data, och en deduktivistisk, enligt vilken det enskilda ("konkreta") bara utgör härledning från generaliseringen; mellan en "naiv" realism, som ser kunskapen som avbildning av verkligheten, och en idealism, som härleder verkligheten ur hjärnans idéer. Marxismens position är sannerligen inte mitt emellan dessa extremer utan närmare den realistiska, den empiristiska, resp. den deduktivistiska polen. Men positionen är samtidigt dess egen, den har sitt eget inre sammanhang; och det var i vetenskapen därom som Marx skrev den inledning som han sedan likväl inte publicerade, helt enkelt därför att han menade att han inte borde förutskicka en mängd allmänna resultat, som han först borde bevisa i konkreta framställningar.⁷

När Engels på äldre dagar skulle precisera marxismens teoretiska positioner och avgränsa dem från diverse förenklingar, så kom han att uttrycka sig på ett sätt som är snarlikt Marx' i inledningen till *Grundrisse*.⁸ Av allt att döma kände han då inte till denna inledning. Det är ett förhållande som kan sägas tyda på en viss inre konsistens i åskådningen.

stort uppseende; så t.ex. spelar den stor roll för den berömde austromarxisten Max Adler i hans *Marx als Denker. Zum 25. Todesjahr von Karl Marx*, 1908.

7. MEW 13:9.

8. Jag åsyftar här några berömda brev till Joseph Bloch, Conrad Schmidt m.fl., skrivna under 1890-talet och enligt alltför många bedömare tecken på att Engels "luckrat upp" sin tidigare historiematerialistiska uppfattning. Många av tankegångarna här påminner alltså starkt om *Grundrisse*.

Friedrich Engels Fyra brev (utdrag) 1890-94

Från Engels till J. Bloch (Utdrag)

London den 21 - 22 september 1890

(...) Enligt den historiskmaterialistiska grundsynen är det verkliga livets produktion och reproduktion de faktorer som till sist avgör historiens gång. Varken Marx eller jag har någonsin hävdats något annat på denna punkt. Om någon vill förvränga detta till att det ekonomiska momentet skulle vara det *ensamt* avgörande, blir hela satsen genast abstrakt, absurd och intetsägande. Den ekonomiska situationen utgör grundvalen, men överbyggnadens olika beståndsdelar - klasskampens politiska uttryck och deras konsekvenser - de författningar, som efter en politisk drabbning upprättats av den segrande klassen, de juridiska formerna, ja till och med de sätt på vilket dessa politiska sammanstötningar avspeglats i kombattanternas tänkesätt; politiska, juridiska och filosofiska tankegångar, religiösa föreställningar och deras sätt att vidareutvecklas till dogmatiska system - allt detta påverkar också historien och får ofta en avgörande betydelse för den historiska kraftmätningens yttre gestaltningar. Genom en växelverkan av alla dessa faktorer fastslås den ekonomiska utvecklingens nödvändighet mitt i den oändliga mängden av tillfälligheter (med andra ord av företeelser och händelser vilkas inre samband är så svårt att uppfatta - eller omöjligt att bevisa - att vi kan bortse ifrån det och inte behöver låtsas om dess existens). Om det inte förhöll sig så, skulle det vara lättare att analysera historiska epoker än att lösa en enkel förstagrads-ekvation.

Det är vi själva som skapar vår historia, men vi bör inte glömma bort att detta - för det första - sker under mycket bestämda villkor och förutsättningar, av vilka de ekonomiska ytterst blir avgörande. De övriga faktorer som här spelar in är inte av samma betydelse, men skeendet påverkas ju även av politiska faktorer etc. - ja, till och med av den uppsättning gamla föreställningar som människorna burit med sig i sitt traditionella tänkande. Även den preussiska statens tillkomst och vidareutveckling har berott på en rad historiska - och allra främst ekonomiska - faktorer. Men man måste nog vara en benhård principryttare för att kunna hävda att det enbart berodde på ett obönhörligt ekonomiskt tvång att just Brandenburg, av alla de nordtyska småstaterna, skulle förvandlas till en stormakt i vilken hela den ekonomiska, språkliga och efter reformationen även religiösa motsättningen gentemot södern skulle komma att förkroppsligas. En del andra förhållanden (främst de förvecklingar med Polen som innehavet av Preussen ledde till, samt de av dessa förvecklingar framkallade internationella politiska komplikationerna - vilka för övrigt även kom att betyda mycket för det österrikiska kejsardömet) spelade förvisso en betydelsefull roll. Det vore också svårt att inte göra sig löjlig, om man skulle försöka att i blott och bart ekonomiska termer förklara de tyska småstaternas historia eller vårt språks utveckling och geografiska spridning.

Historien formas emellertid på ett sådant sätt, att - för det andra - det slutliga resultatet föds ur motsättningen mellan en mängd olika strävanden, som i sin tur fått sin inriktning genom ett stort antal speciella levnadsvillkor. En historisk tilldragelse uppstår alltså som en följd av ett oräkneligt antal krafter sätt att tangeras och korsas varandra, och den kan också uppfattas som skapad av en i sin helhet viljelöst och omedvetet fungerande makt. Vad varje enskild vilja söker uppnå motverkas nämligen av andra, och det resultat man erhåller blir därför någonting som *ingen* önskat. Härigenom har historien hittills utvecklats som en ren naturprocess och i huvudsak följt samma rörelsenormer. Men att de enskilda individerna - av vilka var och en utformar sina önskemål i enlighet med vad hans fysiska konstitution och de yttre omständigheterna (hans egna eller samhällets i dess helhet) leder honom till - inte uppnår vad de själva önskat utan endast en produkt av allas önskemål i genomsnitt - detta får inte föranleda den slutsatsen att deras inflytande är lika med noll. Tvärtom: alla påverkar resultatet och har del i dess genomförande.

Vidare vill jag råda Er att gå till de ursprungliga källorna, när Ni skall studera denna teori. Tro mig: det blir mycket lättare på så sätt än om Ni får Era uppgifter i andra hand. Marx har knappast skrivit någonting där inte denna teori spelar en betydelsefull roll, men framför allt är hans skrift om "Den adertonde brumaire" ett briljant exempel på hur den kan tillämpas. Även i "Kapitalet" hittar man ett stort antal hänvisningar på den. Jag kanske också kan få hänvisa Er till mina egna verk "Herr Eugen Dührings Umwälzung der Wissenschaft"¹ och "Ludwig Feuerbach und der Ausgang der klassischen deutschen Philosophie",² där jag förmodligen levererat den hittills utförligaste presentationen av den historiskmaterialistiska grundsynen.

Ungdomen har stundom i någon mån överbetonat den ekonomiska sidans betydelse, och Marx och jag har förvisso också vår del av skulden till att så skett. Eftersom huvudprincipen förnekades av våra motståndare, blev vi tvungna att inpränta den med sådant eftertryck att de andra momenten i denna växelverkan inte alltid behandlades med tillräcklig utförlighet. När man praktiskt skulle tillämpa den genom att belysa en historisk period blev emellertid läget ett annat; då tolererades inga misstag. Tråkigt nog kan folk dock ofta få för sig att de helt och hållet behärskar en ny teori så snart de tillgodogjort sig dess huvudprinciper, som de till på köpet mycket väl kan ha missförstått. Det är tyvärr inte många av den senare tidens "marxister" som kan gå helt fria från den förebräelsen, ty det har verkligen producerats en häpnadsväckande mängd smörja i denna genre (...)

1. Herr Eugen Dührings revolutionerande omvandling av vetenskapen.
2. Ludwig Feuerbach och den klassiska tyska filosofins nedgång och fall.

Från Engels till C. Schmidt (Utdrag)

London den 27 oktober 1890

Käre Schmidt!

Jag passar nu på att använda min första lediga stund till att sända Er ett svar. Jag tror att det kan vara högst förståndigt av Er att acceptera platsen i Zürich. Där kan Ni lära Er åtskilligt om ekonomiska frågor, särskilt om Ni hela tiden har klart för Er att staden när allt kommer omkring bara kan bjuda på en tredje rangens finans- och spekulationsmarknad, så att de bilder man där får av det ekonomiska livet antingen blivit förvrängda eller också består av försvagade andrahandsintryck. Vad Ni kan tillgodogöra Er är den praktiska rutinen, plus en klar bild av börsutvecklingen i London, New York, Berlin och Wien, och härigenom skulle Ni också kunna erhålla en hel del lärdomar om världsmarknaden, sådan som denna avspeglar sig i utbytet av varor och pengar. Våra intryck av politiska och ekonomiska frågor når oss på samma sätt som våra synintryck: de passerar först en lins som vänder dem upp och ner. Tyvärr saknar vi dock här den mänskliga blickens förmåga att automatiskt göra bilden rättvänd igen. Den som har hela sitt intresse inriktat på penningmarknaden ser inte industrins och världsmarknadens utveckling som någonting annat än återverkningar av vad som hänt inom finanslivet och på aktiemarknaden, och därigenom har han genast förväxlat orsak och verkan. Redan på fyrtioalet lade jag märke till detta: de rapporter vi i Manchester fick från London-börsen kunde aldrig ge något klart besked om industrins situation, eftersom man i dem försökte förklara allting genom att hänvisa till kriser inom finanslivet - kriser som oftast i sig själva inte utgjorde någonting annat än symptom. Den gången gällde det att bortförklara en tillfällig överproduktions tendens att framkalla industriella kriser - det fanns med andra ord också en strävan till förvrängning av verkligheten. Denna fråga tillhör nu det förflutna - åtminstone för oss - och dessutom är det förvisso också ett faktum att penningmarknaden ibland kan ha sina egna kriser, där störningarna inom industrin antingen inte spelar någon roll alls eller också är av synnerligen underordnad betydelse. På detta fält finns det åtskilligt att kartlägga och analysera, särskilt när det gäller utvecklingen under de senaste tjugåren.

En arbetsuppdelning i social skala resulterar i att de olika arbetsprocesserna blir oberoende av varandra. I sista instans blir produktionen den avgörande faktorn. Så snart handeln med produkter blivit oberoende av den rena produktionen följer den emellertid en egen utvecklingslinje, som i sin helhet visserligen styrs av produktionslinjen men som i detaljer följer sina egna lagar och i sin tur återverkar på produktionsutvecklingen. Upptäckten av Amerika berodde på den guldtörst som tidigare lockat portugiserna till Afrika, eftersom den under 1300-talet och 1400-talet så oerhört utvidgade europeiska industrin (och den mot denna industri svarande handeln) krävde mer material till betalningsmedel än vad Tyskland - mellan 1450 och 1550 det stora silverområdet - kunde få fram. Portugisernas, holländarnas och engelsmännens erövring av Indien 1500-1800 syftade till att få igång *import* från Indien; ingen hade en tanke på att exportera någonting dit. Men dessa upptäckter och erövringar, som nästan enbart framdrivits av handelsintressen, fick ändå en oerhörd återverkan på industrin - först genom behovet av *export* till dessa länder skapades och utvecklades den moderna industrin.

På samma sätt har det varit med penningmarknaden. Så snart penningtransaktioner avskiljs från varuutbytet får de - inom gränser som avgörs genom vissa av produktionen och varuhandeln bestämda villkor - en egen utveckling, med av deras egen natur skapade lagar och utvecklingsled. Om därtill kommer att penningtransaktionerna vidareutvecklas till att omfatta handel med värdepapper - även olika former av aktier - så att penningmarknaden får ett direkt inflytande över en del av den produktion som den själv i sin helhet kontrolleras av, då blir dess återverkan på varuförhållningen ännu starkare och mer komplicerad. Det är penningsspekulanterna som äger järnvägar, gruvor, bruk etc. Dessa produktionsmedel får därigenom spela en dubbelroll; driften skall ibland rättas efter den direkta produktionens krav, men ibland också efter aktieägarnas (i den mån dessa är penningsspekulanter) önskemål. Det mest slående exemplet på detta hittar man hos de nordamerikanska järnvägarna, vilka är helt beroende av Jay Goulds, Vanderbilts och liknande herrars dagligen växlande penningplaceringar, som i sin tur inte har det minsta med kommunikationsbehoven att göra. Och till och med här i England har vi bevittnat kraftmätningar mellan olika järnvägsbolag - striderna har varit i decennier och slukat oerhörda summor, och ändå har det bara varit fråga om gränsdragningsfejder, som inte haft någon

som helst betydelse ur produktions- eller kommunikationssynpunkt utan oftast bara tjänat till att underlätta aktieägarnas börsoperationer.

Med dessa lätta antydningar om min uppfattning angående produktionens förhållande till varuutbytet - och båda dessa faktorer förhållande till penningmarknaden - har jag väl egentligen redan besvarat Era frågor om den "historiska materialismen" i största allmänhet. Det är lättast att fatta dessa ting om man ser till själva arbetsuppdelningen. Samhället skapar vissa gemensamma funktioner som man inte kan avvara. De härtill utsedda personerna bildar en ny förgrening av arbetsdelningen *inom samhället*. Därigenom får de speciella intressen, som också skiljer dem från sina uppdragsgivare; de gör sig självständiga gentemot dessa och - staten har blivit till. Vad som nu sker påminner om varuhandeln och penningmarknadens utveckling: den nya självständiga makten, som i huvudsak måste följa skeendet inom produktionen, påverkar i sin tur - i kraft av det relativa oberoende som den en gång erhållit och därefter vidareutvecklat - produktionens inriktning och villkor. Här råder en växelverkan mellan två högst olika krafter: å ena sidan den ekonomiska utvecklingen och å andra sidan den nya politiska makten, som eftersträvar så stor självständighet som möjligt och som, när den väl blivit etablerad, erhåller en egen utveckling. I det stora hela är det de ekonomiska faktorerna som blir avgörande, men de påverkas delvis av de politiska krafter som de själva skapat och skänkt ett visst mått av självständighet: å ena sidan av statsmakten, och å andra sidan av den samtidigt alstrade oppositionen. Liksom penningmarknaden i det stora hela - med vissa ovan antydda förbehåll, samt självfallet i omvänd form - avspeglar industrimarknadens utveckling, avspeglar också kampen mellan regering och opposition kraftmätningen mellan de redan existerande och kämpande klasserna; men indirekt sker även detta i *omvänd* form: som en strid kring politiska principer - och förvrängningen har här varit så total att det tagit människorna årtusenden att genomskåda den.

Statsmaktens återverkningar på den ekonomiska utvecklingen kan vara av tre olika slag: de kan gå i samma riktning som denna utveckling, som i så fall påskyndas, eller också kan de försöka motsätta sig den; i de större staterna måste sådant numer sluta med ett nederlag. Slutligen kan de försöka styra den ekonomiska utvecklingen efter andra riktlinjer än den själv tenderar att följa. Inte heller detta kan i längden ha någon framgång. I de två sistnämnda fallen kan statsmakten dock självfallet

åstadkomma stor skada och slösa bort stora energi- och materialtillgångar.

Ett annat fall utgör erövrandet och det brutala ödeläggandet av ekonomiska tillgångar - en företeelse som tidigare under vissa omständigheter kunde få en förödande effekt på ett områdes (eller en nations) hela ekonomiska utveckling. I våra dagar får sådant dock vanligen närmast en motsatt verkan, åtminstone när det gäller de stora folken: i längden skördar de förfördelade större ekonomiska, politiska och moraliska segrar än deras förmenta betvingare.

Likadant förhåller det sig med lagen. Så snart man nödvändiggjort den nya arbetsdelning som skapar professionella advokater, öppnar sig ett nytt självständigt område som vid sidan av sitt beroende av produktion och handel också har en förmåga att påverka dessa områden. I en modern stat skall lagen inte endast motsvara det allmänna ekonomiska läget och utgöra en yttring av detta; den måste också ha ett inre sammanhang som hindrar den från att motsäga sig själv. För att detta skall bli möjligt måste avspeglingen av de ekonomiska villkoren i allt större utsträckning skilja sig från förebilden - särskilt som det alltmer sällan förekommer att en lagtext utan förmildringar och försök till överslätningar helt brutalt framstår som uttryck för en viss samhällsgrupps herravälde - en sådan sak skulle ju i sig själv utgöra en skymf mot "rättsbegreppet". Den revolutionära bourgeoisins klara och konsekventa rättsuppfattning från perioden 1792-96 är till och med i *Code Napoléon* på många sätt förfalskad, och i den mån den kommit till uttryck där måste den finna sig i att dagligen försvagas på grund av proletariats växande makt. Det hindrar inte att *Code Napoléon* framstår som en förebild vid utformandet av alla nya lagtexter världen över. "Lagutvecklingens" gång består alltså till stor del endast i att man försöker bemästra de motsägelser som uppstår när ekonomiska förhållanden skall översättas till juridiska principer - och i att man sedan får bevittna hur lagsystemets sålunda uppnådda harmoni splittras genom att påverkas av den ekonomiska vidareutvecklingens nya motsägelser. (I detta sammanhang talar jag endast om civilrätt.)

De ekonomiska förhållandenas avspeglingslagprinciper blir med naturnödvändighet också upp-och-nedvänd. De agerande märker inte detta: juristen tror att han sysslar med rent tankematerial - så oigenkännliga blir återverkningarna av de ekonomiska kraven. Och det är väl uppenbart att denna förvrängning, som så länge den är omedveten kan

karakteriseras som en *ideologisk åskådning*, i sin tur får återverkningar på den ekonomiska grundvalen och i viss utsträckning kan modifiera den. Grunden för arvsrätten är av ekonomisk art. Icke desto mindre skulle det bli svårt att bevisa att exempelvis en engelsk testators stora frihet och en fransk testators ytterst kringkurna möjligheter enbart beror på ekonomiska orsaker. Båda fallen återverkar emellertid i hög grad på det ekonomiska området, eftersom de påverkar egendomsfördelningen.

När det gäller de ideologiska områden som svävar ännu högre upp i luften - religion, filosofi etc. - fanns det redan vid vår historias inledande skede ett färdigt begynnelsematerial av vad vi i dag närmast skulle kalla för fåneri. Dessa olika galna föreställningar om människans tillvaro, om naturen, om andar, magiska krafter etc., bygger ursprungligen oftast på ett negativt ekonomiskt element: den förhistoriska periodens låga ekonomiska utvecklingsstadium ses motsvarat och delvis till och med förorsakat av en tokig uppfattning om naturen. Och trots att den ekonomiska nödvändigheten i allt högre grad tvingat människan att förnya sina kunskaper om naturen, vore det säkerligen alltför fantasilöst att försöka hitta ekonomiska förklaringar till alla dessa primitiva dumheter. Vetenskapens historia är historien om hur man steg för steg lyckats frigöra sig från detta nonsens - eller rättare sagt om hur man ersatt det med nytt men för var gång allt mindre vansinnigt nonsens. De som ombesörjer detta tillhör särskilda avdelningar inom arbetsdelningen och tycker sig arbeta inom ett fristående område. Och i den utsträckning de utgör en självständig grupp inom arbetsdelningen får deras produktioner, inklusive misstagen, en inverkan på hela samhällsutvecklingen, till och med den ekonomiska. Men icke desto mindre befinner de sig själva i sin tur under den ekonomiska utvecklingens dominans. Exempelvis inom filosofin framgår detta alldeles tydligt under den borgerliga perioden. Hobbes var den förste moderne materialisten (i 1800-talsbemärkelse), men han var absolutist vid den tidpunkt då den absoluta monarkin nådde sin höjdpunkt i Europa och kom i konflikt med folket i hans eget land. Locke var i fråga om såväl religion som politik ett barn av 1688 års klasskompromiss. De engelska deisterna och deras konsekventa arvtagare, de franska materialisterna, företrädde inom filosofin i alla avseenden borgerlighetens - fransmännen till och med den borgerliga revolutionens - idéer. I den tyska filosofin från Kant till Hegel hittar man hela tiden småborgerliga perspektiv, ibland med positiv och ibland med negativ

verkan. Som en särskild sfär inom arbetsdelningen har filosofin emellertid under varje epok ett övertaget tankematerial att utgå ifrån. Där ligger förklaringen till att ekonomiskt efterblivna länder kan spela första fiolen inom filosofin - som på 1700-talet Frankrike gentemot England, på vars filosofi fransmännen byggde vidare, eller som under en senare period Tyskland i förhållande till båda dessa länder. Men såväl i Frankrike som i Tyskland berodde den filosofiska och litterära blomstringen på att de ekonomiska villkoren snabbt höll på att förändras. Den ekonomiska utvecklingens avgörande betydelse visar sig till sist enligt min mening även inom dessa områden, men detta måste ske inom den ram som det berörda området egna gränser bildar: inom filosofin exempelvis genom de ekonomiska faktorernas inverkan (vilken ofta förkläder sig i politisk eller liknande form) på det från de nuvarande filosofernas företrädare ärvda materialet. Här skapar ekonomin ingenting nytt, men den bestämmer utvecklingsgången för det redan existerande tankematerialet. Detta sker oftast indirekt - det är de juridiska, politiska och moraliska reflexerna som får det största direkta inflytandet över filosofin.

När det gäller religion har jag redan sagt det viktigaste i det senaste avsnittet om Feuerbach.

Barth är med andra ord ute och slåss med väderkvarnar, om han inbillar sig att vi inte vill erkänna att den ekonomiska utvecklingens reflexer ibland kan återverka även på själva ekonomin. Han behöver bara ta sig en titt på Marx' verk om den 18 Brumaire, vilket nästan enbart behandlar den speciella roll de politiska händelserna och kraftmätningarna spelar - självfallet utan att skildringen för den skull undviker att betona deras *allmänna* beroende av de ekonomiska villkoren. Eller avsnittet om arbetsdagen i "Kapitalet", där lagstiftningen - förvisso en politisk handling - tillerkänns en så avgörande betydelse. Eller skildringen av bourgeoisieens historia. Eller varför skulle vi slåss för att genomföra proletariats diktatur, om den politiska makten inte förmådde påverka ekonomin? Statsmakt betyder även ekonomisk makt!

Men just nu har jag inte tid att kritisera Barths bok. Jag måste få ut det tredje bandet av "Kapitalet" - och för övrigt tror jag att exempelvis Bernstein mycket väl skulle kunna sköta polemiken i denna sak.

Dialektik är ett begrepp som dessa herrar inte har den minsta hum om. De håller på en absolut avgränsning mellan orsak och verkan. Att detta är en tom abstraktion och att sådana diametrala metafysiska

motsättningar inte existerar i levande livet annat än under kriser, medan hela det stora händelseförloppet präglas av växelverkan - låt vara med en mycket ojämn kraftfördelning, där den ekonomiska verksamheten är den utan jämförelse starkaste och mest betydelsefulla faktorn; att allting här är relativt och att ingenting kan vara absolut - det vill de bara inte inse. De kan ge en ett intryck av att Hegel aldrig existerat (...)

Från Engels till F. Mehring

London den 14 juli 1893

Käre herr Mehring!

Inte förrän i dag har jag fått möjlighet att tacka för Er vänlighet att sända mig Ert verk om "Lessing-legenden". I mitt svar ville jag inte endast bekräfta att jag mottagit boken. Min avsikt var att även skriva litet utförligare om dess innehåll - därav förseningen.

Jag skall börja från slutet och först dröja vid Er artikel om den historiska materialismen. Det förefaller mig som om Ni lyckats presentera huvuddragen på ett ypperligt sätt, som måste övertyga alla läsare som inte har förutfattade meningar i denna sak. Skall jag anmärka på någonting, får det väl bli det faktum att Ni överdrivit min egen betydelse, även om man räknar in alla de upptäckter som jag möjligen så småningom kunde ha gjort på egen hand - men som Marx med sin snabbare uppfattningsförmåga och sitt betydligt vidare perspektiv hann göra långt före mig. När man har den stora förmånen att i fyrtio års tid samarbeta med en man som Marx, kan det ofta te sig som om man själv inte riktigt erhåller det erkännande man tycker sig förtjäna. Men om sedan den större tänkaren går bort, blir den överlevande kamraten i gengäld lätt överskattad, och just detta tycks nu ha blivit fallet för min del. Allt detta kommer historien att korrigeras på ett rättvist sätt, när man väl har lagt näsan i vädret och inte längre behöver bekymra sig om den saken.

För övrigt är det endast en detalj jag finner otillfredsställande; här rör det sig emellertid om en svaghet som Marx och jag är medskyldiga till, eftersom vi i våra skrivelser aldrig uttryckte oss med tillräcklig enträgenhet på denna punkt. Vi var nämligen alla tvungna att först och främst betona hur juridiska, politiska och på andra sätt ideologiska föreställningar - och handlingar som dessa föreställningar lett fram till - kan förklaras med hjälp av grundläggande ekonomiska fakta. För det sakliga innehållets skull försummade vi dock att ta upp de formella detaljerna: de olika sätt på vilka dessa föreställningar etc. kommit till. Detta har gett våra motståndare ett kärkommet tillfälle att missförstå och förvränga vad vi sagt - fallet Paul Barth är här rätt typiskt.

Uppbyggandet av ett ideologiskt system är visserligen en medveten

tankeprocess, men det rör sig knappast om någon total medvetenhet hos den så kallade tänkaren. De verkliga drivkrafterna förblir obekanta för honom; annars skulle det helt enkelt inte röra sig om något ideologiskt tänkande. Vad han tror sig uppfatta är alltså falska eller skenbara drivkrafter. Eftersom det är fråga om en tankeprocess, härleder han såväl innehållet som formen från det rena tänkandet - antingen hans eget eller hans föregångares. Vad han arbetar med är enbart tankematerial, som han utan närmare granskning accepterar som resultat av tänkande - utan att söka efter något mer avlägset, gentemot tanken fristående ursprung. Detta är en självklar sak för honom, eftersom allt handlande förmedlas genom tänkandet och därför för honom också ter sig som uppbyggt på en grund av tänkande.

Den historiske ideologen (med *historisk* menas här att han tillhör någon av de sfärer - politiska, juridiska, filosofiska, teologiska etc. - som har med *samhället* och inte enbart med naturen att göra) besitter inom varje vetenskapsområde ett material, som självständigt format sig genom tidigare generationers tänkande och som haft sin självständiga utvecklingsgång via hjärnorna i denna generationskedja. Yttre fakta från det ena eller det andra området kan visserligen medverka vid avgörandet av denna utveckling, men den underförstådda förutsättningen går ut på att också dessa fakta egentligen bara är frukter av en tankeprocess, så vi befinner oss alltså inom tänkandets område, som tydligt med framgång kunnat smälta till och med de hårdaste fakta.

Det är framför allt denna skenbart självständiga historia - för författningar, lagsystem och alla olika former av ideologiska föreställningar - som förvirrar så många människor. Om Luther och Calvin "övervinna" den officiella katolska religionen, eller om Hegel "övervinna" Fichte och Kant, eller om Rousseau med sitt republikanska *Contrat social* "övervinna" den konstitutionelle Montesquieu - då är allt detta ting som stannar inom den teologiska, filosofiska eller politiska vetenskapen, representerar särskilda stadier i dessa tankeområdens historia och aldrig kommer utanför tänkandets sfär. Och eftersom bourgeoisien skapat en föreställning om den kapitalistiska produktionens evighet och slutgiltighet, kan till och med fysiokraternas och Adam Smiths seger över merkantilismen uppfattas som en seger för tanken; inte som tänkandets återspeglning av förändrade ekonomiska villkor utan som den äntligen uppnådda riktiga uppfattningen om de hela tiden rådande förhållandena - om Rikard

Lejonhjärta och Filip August haft vett att införa frihandel i stället för att slösa bort sina krafter på korståg, skulle vi alltså ha förskonats från femhundra års dumhet och elände.

Denna syn på saken - jag har här endast kunnat ge en antydning om den - har vi nog förbisett i orättvist hög grad. Det är den gamla historien: till en början försummas alltid formen för innehållets skull. Det har som sagt hänt även mig, och misstaget har vanligen inte gått upp för mig förrän långt efteråt. Därför är det mig fjärran att på något sätt vilja förebrå Er för detta - i min egenskap av medskyldig är jag sannerligen inte den rätte att göra något sådant - men jag vill ändå göra Er uppmärksam på denna faktor.

En sak som hänger samman med den är ideologernas helgalna föreställning att de olika ideologiska sfärer som förekommer i historien inte kan tänkas påverka denna, om man fränkänner dem en självständig historisk utveckling. Resonemanget bygger på den vanliga odialektiska uppfattningen att orsak och verkan utgör två motsatta poler; betydelsen av växelverkan räknar man överhuvud taget inte med. Det är nästan som om dessa herrar avsiktligt glömmat bort att en historisk omständighet, som från början egentligen framförts ur ekonomiska krav, också kan få en återverkan på såväl sin omgivning som de faktorer som skapat den. Se exempelvis sid. 475 i Ert verk, där Ni talar om Barths uppfattning om präster och religion! Det glädde mig att läsa Ert omdöme om denne gosse, vars banalitet verkligen överträffar alla förväntningar - och den karlen gör man till historieprofessor i Leipzig! Det måste erkännas att gubben Wachsmuth var en man av helt annat slag. Han var kanske inte heller något ljushuvud, men fakta hade han sinne för.

För övrigt vill jag om boken säga detsamma som jag sade om artiklarna, när de publicerades i "Neue Zeit": här har vi den hittills absolut förnämligaste skildringen av den preussiska statens ursprung. Jag kan gott tillägga att den är den enda skrift där detta ämne behandlats på ett tillfredsställande sätt, med en in i minsta detalj gående redovisning av de olika sammanhangen. Det enda man vill beklaga är att Ni inte haft möjlighet att ta med hela den fortsatta utvecklingen fram till Bismarcks regim. Jag hoppas att detta skall bli möjligt en annan gång, så att Ni kan ge en sammanhängande bild av hela utvecklingen från kurfursten Fredrik Wilhelms till kejsaren Wilhelm I:s dagar. De förberedande undersökningarna har Ni ju till största delen redan klarat av. På något sätt

måste skildringen i alla händelser färdigställas, innan det gamla rucklet brakar ihop. Ett avslöjande av de patriotiska legenderna är väl inte precis någon nödvändig förutsättning för att man skall kunna störta den monarki som är klassförtryckets fasad - men det kan tjäna som ett av de effektivaste hjälpmedlen.

Då kommer Ni att i högre grad kunna framställa Preussens lokala historia som en del av Tysklands elände i dess helhet. På just denna punkt delar jag inte helt Er uppfattning, särskilt inte när det gäller orsakerna till Tysklands splittring och den tyska borgerliga revolutionens misslyckande på 1500-talet. När jag börjar omarbete inledningen till "Bondekriget" - jag hoppas få tillfälle till det nästa vinter - skall jag passa på att ta upp den frågan. De orsaker Ni anger finns nog med i bilden där, men jag vill sätta dem i en annan ordning och komplettera bilden med ytterligare några detaljer.

Vid studiet av Tysklands historia - en enda fortlöpande berättelse om armod och förtvivlan - har jag alltid funnit att endast en jämförelse med motsvarande perioder i Frankrike kan ge en riktig uppfattning om proportionerna, eftersom vad som händer där blir den direkta motsatsen till vad som sker i vårt land. Där upprättades en nationalstat av feodalstatens skingrade rester just vid den tid då vi upplevde vår värsta förfallsperiod. Där fanns en sällsynt objektiv logik under hela händelseförloppet, medan förvirringen hos oss bara tilltog. Utländsk intervention representerades där under medeltiden av den engelska erövraren, som intervenerade mot den nordfranska nationalgruppen till förmån för den provencalska. Kriget mot England motsvarar på sätt och vis det trettioåriga kriget, som emellertid slutade annorlunda. Sedan kom centralmaktens strid mot de burgundiska vasallerna, som stödde sig på utländska besittningar och spelade en roll som påminner om Brandenburg-Preussens - kampen slutade dock med centralmaktens seger, så att nationalstaten kunde upprättas. Precis vid denna tid bröt nationalstaten i vårt land samman (om man nu kan kalla "det tyska kungadömet" inom det heliga romerska imperiet för en nationalstat) och plundrandet av tyskt område satte in i stor skala. Denna jämförelse kan te sig högst förödmjukande för oss tyskar, men just detta gör den så mycket mer instruktiv; och eftersom våra arbetare nu åstadkommit sådana förändringar att Tyskland återfått sin plats i ledningen för den historiska utvecklingen, bör det inte vara så svårt för oss att komma över den förnedring vårt land fått utstå.

Ett annat ytterst karakteristiskt drag i Tysklands utveckling är det faktum att ingen av de båda delstater, som till sist delade det tyska området emellan sig, var helt tysk. De utgjorde bägge kolonier på erövrat slaviskt område: Österrike en bayersk och Brandenburg en sachisk koloni - och sin makt inom Tyskland erhöll de enbart genom att stöda sig på främmande, icke-tyska besittningar: Österrike på Ungern (för att inte nämna Böhmen) och Brandenburg på Preussen. Vid den västra gränsen, där riskerna var störst, förekom ingenting sådant, vid den norra gränsen lät man Tysklands försvar mot Danmark ombesörjas av danskarna själva, och i söder fanns så litet att skydda att gränsvakterna - schweizarna - till och med lyckades frigöra sig från Tyskland!

Men nu har min utläggning kommit in på en mängd saker som egentligen inte har med ämnet att göra. Ni kan emellertid låta allt detta tjäna som bevis för vilken stimulerande effekt Ert verk haft på mig.

Ännu en gång tack och hjärtliga hälsningar från

Er

F. Engels

Från Engels till H. Starckenburg (Utdrag)

London den 25 januari 1894

Högt ärade herr Starckenburg!

Här följer svaret på Era frågor:

1. Vi anser att vissa *ekonomiska förhållanden* utgör den avgörande grundvalen för samhällets utveckling genom århundradena; med detta uttryck avser vi det sätt och de metoder enligt vilka människorna i ett samhälle producerar sina existensmedel och sinsemellan utbyter dessa produkter (i den mån det förekommer en arbetsfördelning). Hela produktions- och transporttekniken inräknas sålunda här. Enligt vår uppfattning bestämmer denna teknik även formerna för utbytet och distributionen av produkter; och därigenom får den också, efter det tidigare samhällets sönderfall, en avgörande betydelse för uppdelningen i olika samhällsklasser - för relationerna mellan herrar och drängar och sålunda även för statsbildningen, lagstiftningen och politiken. När man bedömer de ekonomiska förhållandena får man inte heller glömma bort den *geografiska grund* de figurerar på och de i realiteten från tidigare ekonomiska utvecklingsstadier övertagna faktorer som överlevt, antingen genom tradition eller också helt enkelt tack vare tröghetens lag; den yttre omgivning som så att säga utgör samhällstypens ram måste självfallet också tas med i beräkningen.

Om tekniken, som Ni säger, i så hög grad är beroende av vad som uppnåtts av vetenskapen, är å andra sidan vetenskapen i ännu högre grad beroende av vad som uppnåtts och vad som krävs av tekniken. Om samhället har ett starkt behov av teknik, blir detta en faktor som stimulerar vetenskapen mer än vad tio universitet förmår göra. Alla upptäckter inom hydrostatiken (av Torricelli m.fl.) kom till stånd därför att det under femton- och sextonhundratalet tedde sig nödvändigt att på något sätt reglera de italienska bergsfloderna. Och om elektriciteten visste vi inte mycket, innan det visade sig att den kunde användas inom tekniken. I Tyskland har man dock, beklagligt nog, fått för vana att skriva vetenskapernas historia på ett sätt som kan ge läsaren ett intryck av att de fallit ner ifrån himmelen.

2. Enligt vår uppfattning är det de ekonomiska förhållandena som

ytterst avgör den historiska utvecklingen. Även rasen kan här ses som en ekonomisk faktor. I detta sammanhang finns det dock två punkter som man inte får förbise:

a) Den politiska, juridiska, filosofiska, religiösa, konstnärliga, litterära etc. utvecklingen är baserad på den ekonomiska utvecklingen. Men dessa olika utvecklingslinjer påverkar i sin tur såväl varandra som den gemensamma ekonomiska grundvalen. Det är fel att uppfatta den ekonomiska situationen som enbart orsak - som en alltid *aktiv* faktor - och tro att allt annat endast kan uppträda som *passiv verkan*. Det rör sig i stället om en växelverkan, där den som grundval fungerande ekonomiska nödvändigheten spelar en avgörande roll i den yttersta prövningen. En faktor som staten blir ju - genom skyddstullar, frihandel, god eller dålig förvaltning - av en viss betydelse, och inte ens de tyska kalkborgarnas ytterliga kraftlöshet och oförmåga, som föddes ur landets eländiga ekonomiska läge under perioden 1648-1830 och som efter att först ha blommat ut i pietismen kom att ta sig uttryck i sentimentala excesser och undersåtligt kryperier för adel och furstehus, har undgått att i någon mån påverka ekonomin. Häri låg länge ett av de största hindren för en återhämtning, och en ändring uppnåddes inte förrän i samband med Napoleon-krigen, då det kroniska dilemmat blev av mer akut natur. Det förhåller sig alltså ingalunda så som man ofta av intellektuell lättja föredrar att tro - den ekonomiska situationen har inte någon automatisk verkan. Människorna skapar tvärtom själva sin historia; det är bara det att detta sker inom en given, för villkoren avgörande miljö, och på en grundval av redan existerande förhållanden, av vilka de ekonomiska ändå till sist spelar den avgörande rollen - hur mycket de än kan påverkas av andra, politiska och ideologiska förhållanden, utgör de i alla fall den röda tråd som man måste känna till för att kunna överblicka utvecklingen.

b) Att människorna själva skapar sin historia betyder ännu inte att de i kollektivt samförstånd följer en gemensamt ut-

arbetad plan; det innebär inte ens att de verkar inom en given, bestämt avgränsad samhällsform. Deras strävanden korsar varandra, och därför måste deras samhällen styras av nödvändigheten, som tar sig uttryck i sin kompletterade form: *tillfälligheten*. I alla tillfälligheter som bildar ett skede röjer sig en nödvändighet, som även den till sin innersta kärna utgörs av det ekonomiskt nödvändiga. Det är här de så kallade stora männens roll kommer in i bilden. När en nationell ledare stiger fram, beror det självfallet på en tillfällighet att just den mannen vid den tidpunkten dyker upp i just det landet. Men om han försvinner ur bilden behövs det genast ett substitut, och ett sådant - bra eller dåligt - kommer man också att finna så småningom. Det var en tillfällighet att just korsikanen Napoleon skulle bli den militärdiktator som behövdes inom den genom sin krigföring försvagade franska republiken; men om det inte funnits någon Napoleon till hands, hade säkerligen någon annan skaffat sig denna ställning. I historien har det nämligen alltid varit så att ledarna kunnat stiga fram i de ögonblick då läget krävt det: man behöver bara tänka på hur män som Caesar, Augustus, Cromwell etc. nått maktens tinnar. När Marx lanserade den historisk-materialistiska analysen hade Thierry, Mignet, Guizot och alla engelska historieskrivare fram till 1850 sökt nå en lösning av denna typ, och Morgans upptäckt av samma förhållanden visar klart att tiden var mogen: denna upptäckt måste helt enkelt göras under detta skede.

På samma sätt förhåller det sig med de övriga - verkliga eller skenbara - tillfälligheterna i historien. Ju mer den särskilda sfär vi utforskar avlägsnas från ekonomiska sammanhang och i stället förs in mot abstrakt ideologiska, desto ojämnare och desto mer beroende av tillfälligheter ter sig dess utvecklingslinje. Studerar man denna utveckling på ett mer överblickande sätt, skall man emellertid finna att den i allt högre grad följer den ekonomiska utvecklingens väg ju längre tidsperiod och ju vidare verksamhetsfält den omspanner.

Svårigheterna när det gäller att skapa klarhet kring dessa ting beror i Tyskland främst på att våra skribenter på ett ansvarslost sätt försummat

att skaffa sig kunskaper i ekonomisk historia. Det är så svårt att frigöra sig från den historieuppfattning man tvingades att svälja i skolan, och ännu svårare är det tydligen att studera ämnet tillräckligt noggrant för att möjliggöra en självständig bedömning. Hur många har ens läst den gamle G. von Gulichs verk - där det torra materialsamlandet trots allt hjälper läsaren att bättre förstå en mängd politiska fakta?

För övrigt tror jag emellertid att det utmärkta exempel Marx givit i sitt verk om "Den adertonde brumaire" kan besvara Era frågor på ett tillfredsställande sätt - just därför att det rör sig om ett praktiskt exempel. Jag tror också att de flesta punkterna redan berörts i det sista avsnittet av "Feuerbach" och i de olika delarna av "Anti-Dühring" (kapitlen 9-11 i del I, 2-4 i del II samt inledningen och det första kapitlet i del III).

Jag måste be Er att inte väga vart ord i det ovan sagda på guldvåg utan endast ta fasta på själva helheten. Tyvärr har jag inte tid att i detta brev uttrycka mig lika skrupulöst avvägt som i de deklamationer jag låter publicera (...)

Friedrich Engels Anti-Dühring (utdrag) 1878

II. Våldsteori

Den allmänna politikens förhållande till den ekonomiska rättens utformning är i mitt system så påtagligt och tillika så egenartat bestämt, att en särskild hänvisning till detta faktum inte torde vara ur vägen för att underlätta studiet. Utformningen av de *politiska* relationerna är det *historiskt grundläggande*, och den ekonomiska avhängigheten är endast en verkan eller ett specialfall och följaktligen ett *faktum av underordnad rang*. Skenbart förhåller det sig på omvänt sätt, och några av de nya socialistiska systemen gör härav en ledande princip, i det de låter de politiska andrahandsfrågorna så att säga växa fram ur de ekonomiska tillstånden. Nu existerar visserligen dessa återverkningar i andra hand och är även i våra dagar de som är lättast att konstatera; men *ursprunget måste inte desto mindre sökas i den direkta politiska makten* och inte först i en indirekt ekonomisk makt.

Likadant låter det på ett annat ställe, där herr Dühring

utgår från den tesen, att de politiska förhållandena är den avgörande orsaken till det ekonomiska läget och att den omvända relationen endast representerar en återverkan i andra hand ..., så länge man inte tar den politiska grupperingen för dess egen skull till utgångspunkt utan utslutande behandlar den som *medel för försörjningsändamål*, så länge kommer man trots allt, hur radikal och revolutionär man än må synas, att innerst inne var reaktionär".

Detta är herr Dührings teori. Den uppställes helt enkelt, dekretas så att säga, här och på många andra ställen. Ingenstans i de tre tjocka böckerna är det tal om ens det avlägsnaste försök att bevisa påståendet eller att vederlägga den motsatta åsikten. Ja, om bevisen än vore lika billiga som björnbär, så skulle herr Dühring ändå inte kosta på oss några. Saken är ju redan bevisad genom det berömda syndafallet, där Robinson gjorde Fredag till slav. Det var en våldshandling, alltså en politisk handling. Detta förslavande bildar i sin tur utgångspunkt och centrum för hela den hittillsvarande historien och har på densamma inympat orättfärdighetens arvsynd - på sin höjd kan man säga att slaveriet i senare perioder mildrats och "förvandlats till en mer direkt, ekonomisk avhängighet". Likaså vilar den ännu i våra dagar gällande "våldsegenheten" på detta ursprungliga förslavande, varför det är klart att alla ekonomiska företeelser måste förklaras ur politiska orsaker, d.v.s. ur våldet. Och den som inte nöjer sig med det, han är en förstucken reaktionär.

Låt mig till en början påpeka att man måste vara minst så egenkär som herr Dühring för att anse denna åsikt för speciellt "egenartad", vilket den ingalunda är. Föreställningen att de politiska regerings- och statsaktionerna skulle vara det avgörande i historien är lika gammal som historieskrivningen själv och utgör huvudorsaken till att så litet bevarats till våra dagar om folkens utveckling, som fortgått i stillhet bakom dessa larmande uppträden och som varit den faktiska drivkraften. Nämda föreställning har behärskat hela den hittillsvarande historieuppfattningen och fick en stöt först genom restaurationstidens borgerliga franska historieskrivare. Det enda "egenartade" är att herr Dühring inte heller här har en aning om hela händelseförloppet.

Vidare: även om vi för ett ögonblick antar att herr Dühring har rätt i att all hittillsvarande historia låter sig återföras på människans förslavande av människan, så har vi därmed inte på långt när kommit till sakens kärna. Närmast måste vi fråga oss: hur kom Robinson på idén att förslava Fredag? Enbart för sitt nöjes skull? Långt därifrån. Vi finner tvärtom att Fredag "i egenskap av slav eller rent arbetsredskap pressas till *ekonomisk* tjänst och erhåller samma behandling som ett arbetsredskap". Robinson har förslavat Fredag för att denne skall arbeta till förmån för Robinson. Och hur kan Robinson dra nytta av Fredags arbete? Endast därigenom att Fredag genom sitt arbete kan producera mer livsmedel än Robinson måste ge honom för att hålla honom arbetsduglig. Robinson

har sålunda, tvärt emot herr Dührings uttryckliga föreskrift, inte tagit den genom förslavande av Fredag skapande "politiska grupperingen för dess egen skull till utgångspunkt utan uteslutande behandlat den som *medel för försörjningsändamål*", och må nu själv se till hur han skall klara upp saken med sin herre och mästare Dühring.

Det naiva exempel, som herr Dühring uppfunnit på fri hand för att bevisa att våldet utgör det "historiskt fundamentala", bevisar alltså att våldet endast är ett medel till vinnande av målet - den ekonomiska fördelen. Och lika väl som målet är mer "fundamentalt" än det för dess skull använda medlet, lika väl är den ekonomiska sidan av förhållandet mer fundamental i historien än den politiska. Exemplet bevisar således raka motsatsen till det som skulle bevisas. Och som med Robinson och Fredag, så även med alla hittillsvarande fall av herravälde och förslavande. Undertryckandet har alltid, för att använda herr Dührings eleganta uttryckssätt, varit ett "medel till försörjningsändamål" (dessa försörjningsändamål tagna i vidaste mening), men aldrig och ingenstädes tjänat den politiska grupperingen "för dess egen skull". Man måste vara en herr Dühring för att kunna inbilla sig, att skatterna endast skulle vara "återverkningar i andra hand" i staten eller att den nutida politiska grupperingen med en härskande bourgeoisie och ett underkuvat proletariat skulle finnas till "för sin egen skull" och inte tjäna den härskande bourgeoisins "försörjningsändamål", nämligen profitmakeri och kapitalhopning.

Låt oss emellertid återvända till våra två män. Robinson "med värjan i sin hand" gör Fredag till sin slav. Men för att nå därhän behöver Robinson även något mer än värjan. Vem som helst är inte betjänt med att ha en slav. För att kunna använda en sådan måste man förfoga över två saker: för det första över arbetsredskap och råmaterial åt slaven, och för det andra över medel till hans nödtorftiga uppehälle. Innan slaveriet är möjligt, måste alltså ett visst produktionsstadium redan ha uppnåtts och en viss grad av ojämnhet ha inträtt i fördelningen. Och för att slavarbete skall bli det förhärskande produktions sättet i ett helt samhälle kräves ytterligare en betydande stegring av produktionen, handeln och anhopningen av rikedomar. I den gamla naturvuxna samhällsformen med jorden som gemensam egendom förekommer slaveriet antingen inte alls eller också spelar det en mycket underordnad roll. Så var fallet i den ursprungliga bondestaden Rom. När Rom däremot blev "världstad" och

de italienska jordbesittningarna mer och mer råkade i händerna på en föga talrik klass av enormt rika godsägare, så trängdes bondebefolkningen undan av en befolkning av slavar. När antalet slavar i Korint vid tiden för perserkrigen steg till 460.000 och det gick tio slavar på varje fri man, så krävdes här för något mer än "våld", nämligen en högt utvecklad konst- och hantverksindustri samt en utbredd handel. Slaveriet i Amerikas förenta stater vilade långt mindre på våldet än på den engelska bomullsindustrin. I de områden, där det inte växte någon bomull eller vilka inte, som gränsstaterna, bedrev slavhandel för bomullsstaternas räkning, försvann slaveriet av sig självt utan något användande av våld, helt enkelt därför att det inte lönade sig.

När herr Dühring kallar den nuvarande egendomen för våldsegendom och betecknar den som "den maktform som *möjliggjort* att medmänniskan inte endast utestängs från bruket av naturens medel för sin existens, utan också - vilket är värre - att hon tvingas till slavtjänst", så ställer han följaktligen hela förhållandet på huvudet. Människans nedtryckande till slavtjänst förutsätter, i alla dess former, att förtryckaren förfogar över de arbetsmedel, utan vilka han inte kan utnyttja den förtryckta, och vid det direkta slaveriet dessutom att han förfogar över de livsmedel, utan vilka han inte kan uppehålla slavens liv. Det förutsätter alltså i varje fall en viss förmögenhet som överstiger genomsnittet. Hur har denna uppstått? Det är ju klart att den kan vara rövad och alltså bero på *våld*, men det är ingalunda nödvändigt. Den kan ha uppstått genom arbete, stöld, handel eller bedrägeri. Den måste t.o.m. ha uppstått genom arbete, innan det över huvud taget är möjligt att röva den.

Privategendomen uppträder över huvud taget inte i historien som ett resultat av röveri och våld. Tvärtom. Den existerar redan, även om den är inskränkt till vissa föremål, i alla kulturfolks forna, naturvuxna gemenskapsorganisation. Den utvecklas redan inom ramen för denna gemenskap till vara, främst genom utbyte med främmande folk. Ju mer gemenskapens produkter antar varuform, d.v.s. ju färre av dem som produceras för producentens eget bruk och ju fler som produceras för utbyte, ju mer utbyte även inom gemenskapen tränger ut den ursprungliga naturvuxna arbetsledningen, desto ojämnnare blir förmögenhetsfördelningen mellan gemenskapen medlemmar, desto djupare undergrävs den gemensamma äganderätten till jorden, desto snabbare upplöses gemenskapen och vi får en by av självägande bönder. Den orientaliska despotismen och de

erövringshungriga nomadfolkens växlande herravälde var under årtusenden inte i stånd att rubba denna ursprungliga gemenskap, men det successiva ödeläggandet av dess naturvuxna hemindustri genom konkurrensen från storindustrins produkter driver den mer och mer mot sin upplösning. Det är här lika litet fråga om våld som när det gäller den nu pågående uppdelningen av den gemensamma åkerarealen, som tillhör byalagen vid Mosel och i Hochwald. Bönderna finner det tvärtom vara till gagn för dem själva att privatäganderätten till jorden träder i stället för gemensamhetsegendomen. T.o.m. bildandet av en ursprunglig aristokrati inom områden med gemensam jordegendom, som hos keltarna, germanerna och i Pendjab i Indien, beror ingalunda främst på våld, utan på frivillighet och vana. Överallt, där privategendomen utvecklas, sker det till följd av förändrade produktions- och utbytesförhållanden, i syfte att stegra produktionen och befrämja varuutbyte - alltså av ekonomiska orsaker. Våldet spelar därvid inte någon roll alls. Det är tvärtom klart att privategendomen redan måste existera, innan en rövare kan *tillägna* sig främmande gods; våldet kan väl förändra äganderättsförhållandet men inte skapa privategendomen som sådan.

Men inte heller som förklaring till "människans nedtryckande i slavtjänst" i dess modernaste form, i lönarbetet, är våldet och våldsegendomen användbara. Vi har redan nämnt vilken roll arbetsprodukternas förvandling till varor, deras framställande inte för egen förbrukning utan för utbyte, spelar vid upplösningen av den ursprungliga gemenskapen, d.v.s. vid privategendomens förvandling, direkt eller indirekt, till en allmän företeelse. Nu har emellertid Marx i "Kapitalet" solklart bevisat - och herr Dühring aktar sig noga för att ens med en stavelse ingå på detta - att varuproduktionen på ett visst utvecklingsstadium förvandlas till kapitalistisk produktion och att på detta stadium "den på varuproduktion och varucirkulation grundade lagen om tillägnet eller privategendomens lag genom sin egen inre oundvikliga dialektik slår om i sin motsats". "Utbytet av likvärdiga produkter, vilket framträdde som den ursprungliga transaktionen, har nu förändrats, så att det blott till skenet sker ett utbyte, i det att för det första den mot arbetskraft utbytta kapitaldelen själv bara är en del av den utan motsvarande kompensation tillägnade främmande arbetsprodukten, och för det andra densamma inte endast måste ersättas av producenten, arbetaren, utan till på köpet ersättas med nytt överskott ... Ursprungligen föreföll egendomsrät-

ten grundad på eget arbete ... Egendomen framstår här (vid slutet av den marxiska utredningen) för kapitalistens vidkommande som rätten att tillägna sig andras obetalda arbete, för arbetarens vidkommande som oförmåga att tillägna sig den egna produkten. Skilsmässan mellan egendom och arbete blir den nödvändiga konsekvensen av en lag, som skenbart utgick från identiteten dem emellan." Med andra ord: även om vi utesluter alla möjligheter till röveri, våldshandlingar och bedrägeri, även om vi antar att all privategendom har sitt ursprung i ägarens eget arbete och att lika värden bytes mot lika värden under hela det tidigare händelseförloppet, så kommer vi ändå i den fortsatta utvecklingen av produktionen och utbytet med nödvändighet fram till det nuvarande kapitalistiska produktionssättet. Vi kommer till monopoliseringen av produktions- och livsmedlen i händerna på en enda, föga talrik klass, till undertryckande av den andra klassen, de egendomslösa proletärerens klass, som bildar det ojämförligt större flertalet, till den periodiska växlingen av spekulativa produktionstoppar och handelskriser och till hela den nuvarande anarkin inom produktionen. Hela förloppet förklaras av rent ekonomiska orsaker, utan att man en enda gång behöver falla tillbaka på röveri, på våldet, staten eller något slags politisk inblandning. "Väldsegendomen" visar sig även här ej vara någon annat än en skrytsam fras, som är avsedd att dölja bristen på insikt i det verkliga händelseförloppet. Detta förlopp är, historiskt uttryckt, bourgeoisins utvecklingshistoria. Om de "politiska förhållandena är den avgörande orsaken till de ekonomiska läget", så kan den moderna bourgeoisin inte ha växt fram i kamp med feodalismen, utan måste vara dess av fri vilja skapade skötebarn. Alla vet att motsatsen är fallet. Från att ursprungligen ha varit ett undertryckt stånd som var skattskyldigt under den härskande feodalen och som rekryterades av trälarna och livegna av alla slag, har borgardömet i oavslutlig kamp med adeln erövrat den ena maktpositionen efter den andra och slutligen tagit makten i adelns ställe i de mest utvecklade länderna: i Frankrike genom adelns direkta störtande, i England genom att mer och mer förborgerliga den och införliva den med sig själv, som pyramidens spets. Och hur kunde borgardömet åstadkomma detta? Enbart genom en förändring av det "ekonomiska läget", som förr eller senare, frivilligt eller efter kamp, följdes av en ändring i de politiska förhållandena. Bourgeoisins kamp mot feodaladeln är stadens kamp mot landsbygden, industrins mot godsägarväldet, penningshushållningens

mot naturahushållningen, och borgarnas avgörande vapen i denna strid är deras *ekonomiska* maktmedel, som ständigt växt sig starkare genom industrins utveckling från det till en början hantverksmässiga stadiet till manufakturen samt genom handeln. Under hela denna kamp stod den politiska makten på adelns sida, med undantag för en period, då kungamakten utnyttjade borgardömet mot adeln för att med det ena ståndets hjälp hålla det andra i schack. Men från det ögonblick, då det alltjämt politiska maktlösa borgarståndet i kraft av sin växande ekonomiska makt började bli farligt, slöt kungadömet åter förbund med adeln och framkallade därigenom borgardörets revolution först i England och sedan i Frankrike. De "politiska förhållandena" förblev oförändrade i Frankrike, medan det "ekonomiska läget" växte dem över huvudet. Politiskt sett var adeln allt, borgaren ingenting. Socialt sett var borgaren nu den viktigaste klassen i staten, medan adeln hade berövats alla sina sociala funktioner och endast i sina revenyer hade en kompensation för dessa förlorade funktioner. Men inte nog med det. Borgardörets hela produktion var insnörd i medeltidens feudala politiska former, som denna produktion - inte bara manufakturen utan t.o.m. hantverket - för länge sedan växt ifrån: insnörd i alla de tusentals skråprivilegier och lokala och provinssiella tullskrankor, som blivit till bojor och fjättrar för produktionen. Borgardörets revolution gjorde slut på detta. Dock inte genom att, efter herr Dührings recept, anpassa det ekonomiska läget efter de politiska förhållandena - det var just vad adeln och kungadömet under årtal förgäves hade försökt - utan tvärtom genom att röja undan den gamla ruttna politiska bråten och skapa politiska förhållanden under vilka det nya "ekonomiska läget" kunde bestå och utveckla sig. Och det har utvecklats sig storartat i denna anpassade politiska och rättsliga atmosfär, så storartat att bourgeoisin numera inte befinner sig långt från den ställning, som adeln intog 1789: bourgeoisin blir mer och mer inte endast socialt överflödigt utan ett socialt hinder, den avskiljes allt mer från den aktiva produktionen och blir liksom adeln på sin tid till en klass som inte gör annat än lyfter sina vinster; och den har åstadkommit denna omvälvning av sin egen ställning och skapat en ny klass, proletariatet, utan några som helst våldsåtgärder, på rent ekonomisk väg. Än mer. Den har ingalunda själv velat detta resultat av sin egen verksamhet - tvärtom, det har växt fram med oemotståndlig makt, mot bourgeoisins vilja och avsikter; dess egna produktivkrafter har vuxit sin ledning över huvudet

och driver med naturnödvändighet hela det borgerliga samhället mot undergång eller omvälvning. Och om bourgeoisin nu vädjar till våldet för att skydda det vacklande "ekonomiska läget" från sammanbrott, så bevisar den därmed bara att den är fången i samma vanföreställning som herr Dühring: att "de politiska förhållandena är den avgörande orsaken till det ekonomiska läget"; att den precis som herr Dühring inbillar sig att den med det "primitiva", "direkta politiska våldet" kan skapa om detta "faktum av underordnad rang", det ekonomiska läget och dess obönhörliga utveckling, och att den sålunda med kruppkanoner och mausegevär kan förrinta de ekonomiska verkningarna av ångmaskinen och det maskineri som drives av denna, världshandeln och den nutida bank- och kreditutvecklingen.

III. Våldsteori (Fortsättning)

Låt oss nu titta litet närmare på herr Dührings allsmåttiga "våld". Robinson gör "med värjan i hand" Fredag till slav. Var har han fått värjan ifrån? Inte ens på robinsonadernas fantasiöar har det hitintills växt några värjor på träden, och herr Dühring blir oss svaret skyldig på denna fråga. Lika väl som Robinson kan skaffa sig värja kan Fredag en vacker dag uppenbara sig med en laddad revolver i handen, och då slår hela "vålds"-förhållandet om i sin motsats: Fredag kommenderar och Robinson måste slava. Vi ber läsaren om ursäkt för att vi så envist återkommer till denna egentligen i barnkammaren och inte i vetenskapen hemmahörande historia om Robinson och Fredag, men hur skall vi kunna rå för det? Vi är tvungna att samvetsgrant tillämpa herr Dührings axiomatiska metod och rena barnsligheter. Alltså, revolvern segrar över värjan och därmed borde det vara begripligt även för den mest naive axiomatiker att våldet inte enbart är en viljeakt, utan kräver högst reella förutsättningar för att kunna utövas, nämligen verktyg, av vilka det mera fullkomliga vinner över det ofullkomligare; att dessa verktyg vidare måste vara producerade, varmed tillika är sagt att den som producerar mera fullkomliga våldsverktyg, d.v.s. vapen, besegrar den som producerar ofullkomligare och att med ett ord våldets seger är avhängig av vapenproduktionen och denna i sin tur av produktionen över huvud taget, alltså - av den "ekonomiska makten", av det "ekonomiska läget", av de *materiella* medel, som står till våldets förfogande.

Våldet, det är i våra dagar armén och flottan, och båda kostar, som vi alla till vår egen olycka vet, "svinaktigt mycket pengar". Men våldet kan inte göra några pengar utan på sin höjd lägga beslag på redan gjorda pengar, och det har vi heller inte mycket nytta av, vilket vi likaledes till vår olycka har fått erfara med de franska miljarderna.¹ Pengarna måste när allt kommer omkring åstadkommas genom den ekonomiska produktionen. Våldet bestämmes alltså återigen av det ekonomiska läget, som skaffar fram medel till utrustning och underhåll av våldsverktygen. Men inte nog med detta. Ingenting är mer beroende av de ekonomiska förutsättningarna än just armén och flottan. Beväpning, sammansättning, organisation, taktik och strategi beror i varje särskilt fall framför allt på produktionsnivån och kommunikationerna. Det är inte "förnuftets fria ingivelse hos geniala fältherrar" som här har verkat omvälvande, utan uppfinnandet av bättre vapen och soldatmaterialets förändringar; de geniala fältherrarnas inflytande inskränker sig i bästa fall till att anpassa stridssättet efter de nya vapnen och soldaterna.

I början av 1300-talet kom krutet från araberna till västeuropéerna och åstadkom, som varje skolbarn vet, en omvälvning inom all krigföring. Men införandet av krutet och eldvapnen var ingalunda någon våldshandling, utan ett industriellt, alltså ett ekonomiskt framsteg. Industri är och förblir industri, oavsett om den inriktar sig på att producera eller förstöra föremål. Och införandet av eldvapen verkade omvälvande inte endast på själva krigföringen, utan också på de politiska makt- och avhängighetsförhållandena. För att åstadkomma krut och eldvapen fordras industri och pengar och stadsborna ägde bådadera. Eldvapnen var därför från första början städernas och den på städerna stödda uppåtsträvande monarkins vapen mot feodaladeln. Adelsborgarnas hittills obetvingliga stenmurar föll för borgarnas kanoner, kulorna från de borgerliga musköterna slog igenom det ridderliga pansaret. Med adelns i harnesk klädda kavalleri bröt också adelns herravälde samman: med borgardömet utveckling blev infanteri och artilleri allt mer de utslagsgivande vapenslagen; krigshantverket tvingades av artilleriet att lägga sig till med en helt ny industriell underavdelning: ingenjörsväsendet.

Utvecklingen av eldvapen försiggick mycket långsamt. Kanonen för-

1. Anmärkning: Här åsyftas de fem miljarder guldfrancs, som Frankrike fick betala i skadestånd till Tyskland efter kriget 1871.

blev otymplig och handeldvapen trots många detaljförbättringar primitiva. Det dröjde mer än tre hundra år innan man åstadkom ett gevär, som dugde att beväpna hela infanteriet med. Först i början av 1700-talet trängde flintlåsgeväret med bajonett slutgiltigt ut piken ur infanteriets beväpning. Dåtidens infanteri bestod av furstarnas legosoldater, som exercerade strängt men var högst otillförlitliga och hölls tillsammans med hjälp av spöstraff; de kom från de mest förfallna skikten i samhället och utgjordes ofta av tvångsrekryterade krigsfångar, och den enda stridsform, i vilken dessa soldater kunde använda det nya geväret, var linjetaktiken, som under Fredrik II nådde sin högsta fulländning. En armés hela infanteri ställdes upp i en tredelad, mycket lång fyrkant med öppningar inuti och förflyttade sig i slagordning endast som helhet: på sin höjd var det tillåtet för den ena av de båda flyglarna att dra sig något före eller hålla sig en bit efter. Denna ohanterliga massa kunde framföras i ordning endast på slättland, och även där endast i långsamt tempo (sextiofem steg i minuten); en förändring av slagordningen var omöjlig medan drabbningen pågick, och seger eller nederlag avgjordes, så snart infanteriet en gång kommit i elden, på kort tid i *ett* slag.

Dessa ohanterliga linjer möttes under det amerikanska oavhängighetskriget av rebelskaror, som visserligen inte kunde exercera men som sköt så mycket bättre med sina räfflade bössor, som slogs för sina personligaste intressen och sålunda inte deserterade som legosoldater och som inte gjorde engelsmännen den tjänsten att i likhet med dem uppträda i linjer och gå emot fienden på öppna fältet, utan stred med små lätttrörliga skyttegrupper i de skyddande skogarna. Här var linjen maktlös och fick ge sig för den osynlige och oåtkomlige motståndaren. Tiraljörtaktiken [strid i spridd ordning] var åter uppfunnen - en ny stridsmetod till följd av ett förändrat soldatmaterial.

Vad den amerikanska revolutionen påbörjade, det fullföljde den franska, även på det militära området. Även den hade endast dåligt övade, men talrika massor, ett hela nationens uppbåd, att ställa upp mot koalitionen övade legohävar. Men med dessa massor gällde det att skydda Paris, alltså att täcka ett bestämt område, och det kunde inte ske på annat sätt än med seger i en öppen massdrabbning. Det räckte inte med enbart skyttestrider: man var tvungen att finna ett sätt att utnyttja massorna och det fann man i kolonnen. Uppställningen i kolonn tillät även föga övade trupper att förflytta sig i någorlunda ordning och detta till på

köpet med större marschhastighet (hundra steg i minuten eller mer), den gjorde det möjligt att bryta igenom den gamla linjeformeringens stela linjer, att strida i all slags terräng, även den för linjetrupporna ogynnsammaste, att gruppera trupperna på det sätt som var mest ändamålsenligt och att, i förbindelse med angrepp från spridda skyttar, hejda, uppehålla, utmatta de fiendliga linjerna tills den stund var kommen, då man med hjälp av reservtrupperna bröt igenom ställningen på den avgörande punkten. Denna nya stridsmetod, som stödde sig på samarbetet mellan tiraljörer och kolonner och på arméns indelning i självständiga och av alla vapenslag sammansatta divisioner och armékårer, och vars taktiska och strategiska sidor fullständigt utarbetades av Napoleon, hade nödvändiggjorts framför allt av det förändrade soldatmaterialet under den franska revolutionen. Men den hade därutöver ytterligare två viktiga tekniska förutsättningar: för det första den av Gribeauval konstruerade lättare lavettanordningen för fältkanoner, varigenom den på grund av stridsmetoden erforderliga snabbare förflyttningen möjliggjordes, och för det andra den i Frankrike år 1777 införda bösskolven, som efter mönster av jaktgeväret var svängd i motsats till den tidigare i rät linje med pipan gående kolven, varigenom det blev möjligt att sikta på en enskild man utan att nödvändigtvis skjuta bom. Utan detta framsteg hade man inte kunnat tillämpa tiraljörtaktiken med det gamla geväret.

Det revolutionära systemet med hela folket i vapen begränsades snart till en tvångsuttagning (med ställföreträdare för de välbärgade som köpte sig fria) och antogs i denna form av de flesta av kontinentens större stater. Endast Preussen försökte att i sitt lantvärnssystem dra till sig folkets försvarskraft i större utsträckning. Preussen var därtill den första stat, som försåg hela sitt infanteri - sedan den för krigsbruk förbättrade och räfflade mynningsladdaren under perioden mellan 1830 och 1860 hade spelat en kortvarig roll - med det nyaste vapnet, den räfflade bakladdaren. Det var dessa båda anordningar som 1866 gav Preussen dess framgångar.

I tysk-franska kriget möttes till en början två härar som båda var utrustade med räfflade bakladdningsgevär och som båda var uppställda med i stort sett samma taktiska formationer som på det oräfflade flintlåsgevärets tid. Bara med den skillnaden att Preussen med införandet av kompanikolonnen hade gjort ett försök att finna en för den nya beväpningen mer ändamålsenlig stridsform. Men när det preussiska gardet den 18 augusti vid St. Privat försökte göra allvar av kompanikolonnen,

förlorade de fem mest aktiva regementena mer än en tredjedel av sin styrka (176 officerare och 5.114 man) på knappa två timmar. Sedan dess har kompanikolonnen som stridsformation varit utdömd i lika hög grad som bataljonskolonnen och linjeformationen. Man uppgav varje försök att i fortsättningen utsätta något slag av slutna trupper för den fiendliga gevärselden, och från tysk sida fördes striden hädanefter endast med de täta skyttesvärmar, i vilka kolonnen hittills regelbundet spontant hade upplösts under det förödande kulregnet, fastän detta från det högre befälets sida hade bekämpats som ordningsvidrigt. Och dessutom blev *språngmarschen* det enda sättet att förflytta sig inom den fiendliga gevärseldens verkningskrets. Soldaten hade ännu en gång varit klokare än officeren; *han* hade instinktivt funnit den enda stridsform, som hittills bestått provet i bakladdarens eld, och genomdrev den framgångsrikt, trots ledningens motstånd.

Med det tysk-franska kriget har en vändpunkt av helt annan betydelse än alla tidigare inträtt. För det första är vapnen så fullkomnade att ett nytt framsteg med någon som helst omvälvande betydelse inte längre är möjligt. När man har kanoner, med vilka man kan träffa en bataljon, förutsatt att man kan urskilja den med ögonen, och gevär, som kan prestera samma sak med en ensam man som mål och där laddandet tar mindre tid än siktrandet, så är alla ytterligare framsteg i landkrigföringen mer eller mindre likgiltiga. Utvecklingens era är i detta avseende alltså i huvudsak avslutad. Och för det andra har detta krig tvingat alla kontinentala stormakter att införa det skärpta preussiska lantvärnssystemet och därmed en militärbörda på vilken de inom ett fåtal år måste gå under. Armén har blivit statens huvudändamål, den har blivit till självändamål. Folken är numera bara till för att producera soldater och underhålla dem. Militarismen behärskar och slukar Europa. Men denna militarism bär också inom sig fröet till sin egen undergång. Konkurrensen mellan de enskilda staterna tvingar dem å ena sidan att år för år ge ut allt större summor på armén, flottan, artilleriet o.s.v., alltså att allt mer påskyn-da det ekonomiska sammanbrottet, å andra sidan gör den genom den allmänna värnplikten allt fler och fler och slutligen hela folket förtroget med bruket av vapen, d.v.s. den sätter det i stånd att i ett visst ögonblick genomdriva sin vilja gentemot den kommenderande militära staten. Och detta ögonblick inträder så snart folkets massa - arbetarna i städerna och på landet samt bönderna - *har* en vilja. På denna punkt förändras

furstehären till en folkhär; maskinen vägrar att göra tjänst, militarismen går under till följd av dialektiken i dess egen utveckling. Det som den borgerliga demokratin år 1848 inte kunde genomföra, just därför att den var *borgerlig* och inte proletär, nämligen att ge de arbetande massorna en vilja, vars innehåll motsvarar deras klassläge - det kommer socialismen ofelbart att åstadkomma. Och det betyder att militarismen och med den alla stående arméer spränges *inifrån*.

Det är *en* lärdom av denna det moderna infanteriets historia. Den andra lärdomen, som för oss tillbaka till herr Dühring, är att arméernas hela organisation och stridssätt och därmed seger och nederlag visar sig vara beroende av materiella, d.v.s. ekonomiska betingelser, av människo- och vapenmaterialet, alltså av befolkningens kvalitet och kvantitet och av tekniken. Endast ett jägarfolk som det amerikanska kunde på nytt uppfinna den spridda stridsordningen - och de var jägare av rent ekonomiska orsaker, precis på samma sätt som samma yankees i de gamla staterna numera av rent ekonomiska orsaker har förvandlats till bönder, industrimän, sjöfarare och köpmän, vilka inte längre strider i urskogarna men i stället så mycket skickligare på spekulationens fält, ett område där de ävenledes har kommit långt i fråga om massverkan. - Endast en revolution som den franska, som ekonomiskt frigjorde borgaren och i synnerhet bonden, kunde finna på masshärarna och tillika de fria rörelseformer, mot vilka de gamla stela linjerna slogs sönder - militära avbilder av den absolutism, för vilken de stred. Och hur teknikens framsteg, så snart de blev militärt användbara och verkliga utnyttjade, omedelbart och nästan med våld framtvungade ändringar, ja omvälvningar i stridssättet, ofta t.o.m. mot ledningens vilja, det har vi sett från fall till fall. Hur mycket krigföringen dessutom är beroende av produktionen och kommunikationerna i det egna landet såväl som av krigsskådeplatsen, det kan i dag t.o.m. en framåtsträvande underofficer upplysa herr Dühring om. Kort sagt, överallt och alltid är det ekonomiska betingelser och maktmedel som förhjälpes "våldet" till seger - en seger utan vilken det upphör att vara våld - och den som från motsatt ståndpunkt vill reformera militärväsendet i enlighet med de dühringska grundsatserna, han kommer inte att skörda annan lön för sin möda än stryk.²

2. Det vet man också mycket väl i prussiska generalstaben. "*Grundvalen för krigsväsendet är i första hand folkens gestaltning av det ekonomiska livet över huvud taget*", säger

Om vi nu vänder oss från lands till sjöss, så finner vi enbart under de senaste tjugo åren en genomgripande omvälvning av helt annat slag. Krimkrigets slagskepp var den två- och tredäckade träbåten med 60 till 100 kanoner, vilken företrädesvis framdrevs med segel och endast som nödhjälpsmaskin hade en svag ångmaskin. Det förde huvudsakligen 32-pundare med ett rör som vägde cirka 2.500 kilo, och därjämte endast ett fåtal 68-pundare på 4.750 kilo. Mot krigets slut uppträdde de järnbepansrade flytande batterierna, otympliga kolosser, nästan omöjliga att manövrera, men osårbara inför de dåvarande kanonerna. Snart överfördes järnpansaret även till slagskeppen, till en början ännu tunt - med en tjocklek av fyra tum ansågs det redan vara ett ytterst tungt pansar. Men framstegen inom artilleriet inhämtade snart pansarets försprång; för varje ny tjocklek som i tur och ordning kom till användning tillkom en ny tyngre kanon, som med lätthet slog igenom det. Sålunda har vi nu på den ena sidan kommit så långt att det finns pansarplåt på tio, tolv, fjorton och tjugofyra tum (Italien tänker bygga ett skepp med tre fot tjockt pansar); på den andra sidan finns det artilleripjäser med 25, 35, 80, t.o.m. 100 tons vikt, vilka slungar projektiler på 300, 400, 1.700 och ända upp till 2.000 pund över sträckor som förr ansågs oerhört stora. Det nutida slagskeppet är en tjockpansrad propellerångare på 8.000 till 9.000 registerton och 6.000 till 8.000 hästkrafter, med vridbara torn och fyra, högst sex tunga kanoner samt med en under vattenlinjen framskjutande bog för att ramma fientliga fartyg och borra dem i sank. Det hela är en enda stor maskin och ångan användes inte endast för att snabbt driva den framåt utan också för styrningen, vid ankarspelet, för att vrida tornen, rikta och ladda kanonerna, pumpa läns, ta in och sätta ut båtar - vilka själva i sin tur delvis drives med ångkraft o.s.v. Och så föga kan man skönja något slut på dragkampen mellan pansaret och eldkraften att det i dag nästan hör till regeln att ett fartyg inte längre svarar mot anspråken utan är föråldrat redan innan det löper av stapeln. Det moderna slagskeppet är inte endast en produkt av modern storindustri utan även probersten på dess effektivitet, en flytande fabrik - visserligen företrädesvis för att slösa bort pengar. Det land där storindustrin är mest utvecklad har praktiskt taget monopol på att bygga dessa fartyg. Alla turkiska, nästan alla ryska

herr Max Jähns, kapten i generalstaben, i ett vetenskapligt föredrag (Kölnische Zeitung, 20 april 1876, sid. 3).

och de flesta tyska pansarskeppen är byggda i England. Pansarplåt som duger någonting till framställes nästan uteslutande i Sheffield. Av de tre järnverk i Europa, som är i stånd att leverera de grövsta kanonerna, kommer två (Woolwich och Elswick) på England och det tredje (Krupp) på Tyskland. Här visar det sig på det mest påtagliga sätt hur det "direkta politiska våldet", som enligt herr Dühring utgör den "avgörande orsaken till det ekonomiska läget", tvärtom är fullständigt beroende av det ekonomiska läget, det visar sig att inte endast framställningen utan också handhavandet av det marina våldsmedlet, slagskeppet, har blivit en gren av den moderna storindustrin. Att så har blivit fallet är det ingen som retar sig mer på än just våldet, staten, som nuförtiden får ge lika mycket för ett fartyg som tidigare för en hel liten flotta, som måste finna sig i att se hur dessa dyra skepp är föråldrade och således har förlorat i värde redan innan de kommit i vattnet och som säkerligen är lika förargade som herr Dühring över att det "ekonomiska lägets" man, ingenjören, nu är mycket viktigare ombord än det "direkta våldets" man, befälhavaren. Vi har däremot ingen orsak att förargas, när vi ser hur slagskeppet i denna dragkamp mellan pansar och kanon utvecklas till höjden av all uppfinningsrikedom, varigenom det blir lika orimligt dyrt som oanvändbart för krigiskt syfte³, och hur denna kamp därmed även på sjökrigets område uppenbarar de inre dialektiska lagar, som driver militarismen, liksom varje annan historisk företeelse, att gå under på grund av följderna av sin egen utveckling.

Vi ser alltså även här tydligt, att man ingalunda bör "söka ursprunget i det direkta politiska våldet och inte i en indirekt ekonomisk makt". Tvärtom. Vad är det som visar sig vara "det ursprungliga" just i våldet? Den ekonomiska makten, förfoganderätten över storindustrins maktmedel. Det politiska våldet till sjöss, som vilar på det moderna slagskeppet, visar sig ingalunda vara "direkt" utan tvärtom förmedlat genom den ekonomiska makten, genom metallurgins högsta utveckling, förfogandet över skickliga tekniker och givande kolgruvor.

Men vad hjälper oss väl detta? Man bör i nästa sjökrig överlämna överbefälet åt herr Dühring, och han kommer att utan torpeder eller

3. Fullkommandet av storindustrins senaste sjökrigsprodukt, den sig själv framdrivande torpeden, ser ut att förverkliga detta. Den minsta torpedbåt blir överlägsen det väldigaste slagskepp. Anmärkning: Man bör f.ö. erinra sig att ovanstående skrevs 1878.

andra konststycken förinta alla de av det ekonomiska läget beroende pansarflottorna enkelt och smärtfritt medels sitt "direkta våld".

IV. Våldsteori (Avslutning)

En mycket viktig omständighet ligger däri att det faktiska herraväldet över *naturen* över huvud taget (!) först har försiggått genom herraväldet över *människan* (ett herravälde har försiggått!). Brukandet av jordegendom på större områden har aldrig och ingenstades kommit till stånd utan att människorna dessförinnan *påtvingats* ett eller annat slags slav- eller tvångsarbete. Upprättandet av ekonomiskt herravälde över tingen har haft den ena människans politiska, sociala och ekonomiska herravälde över den andra till förutsättning. Hur skulle man kunna föreställa sig en stor godsägare utan att herravälde över slavar, livegna eller indirekt ofria arbetare förutsattes i tankegången? Vad skulle väl individens kraft, som på sin höjd kan kompletteras med familjemedlemmarnas krafter, ha betytt eller kunna betyda för jordbruk i större skala? Utnyttjandet av jorden eller utbredandet av det ekonomiska herraväldet över densamma till en omfattning, som överstiger den enskilde individens naturliga krafter, har i den hittillsvarande historien möjliggjorts endast genom ett tidigare eller samtidigt försiggående underkuvande av människan som hör ihop med jordbesittandets uppkomst. Under de senare utvecklingsperioderna har underkuvandet mildrats ..., dess nuvarande form är i de högre civiliserade staterna ett lönarbete, som mer eller mindre regleras genom polisvälde. På detta lönarbete vilar i själva verket den moderna form för rikedom, som tagit sig uttryck i ett omfångsrikt jordbesittande och (!) i jordegendom i större skala. Det ligger i sakens natur att alla andra arter av fördelningsrikedom måste ha en liknande historisk förklaring och att den ena människans indirekta beroende av den andra, vilket för närvarande bildar grundvalen för de ekonomiskt mest utvecklade förhållandena, inte kan förstås och förklaras ur sig självt, utan endast som den något omvandlade kvarlevan av tidigare direkt förtryck och expropriation.

Så långt herr Dühring,

Tes: (Människans) herravälde över naturen förutsätter (människans) herravälde över människan.

Bevis: Brukandet av *jordegendom på större områden* har aldrig och

ingenstädes kommit till stånd annat än med hjälp av underlydande.

Bevis för beviset: Hur skall det kunna finnas stora jordägare utan underlydande, då storgodsägaren och hans familj utan underlydande ju endast kan bearbeta en ringa del av sin jord?

Med andra ord: I avsikt att bevisa att människan för att kunna underkuva naturen först måste förslava människan, förvandlar herr Dühring utan vidare "naturen" till "jordegendom på större områden" och denna jordegendom - obestämt vems - i sin tur till en storgodsägares egendom, en storgodsägare som naturligtvis inte kan bruka sin jord utan underlydande.

För det första är "herravälde över naturen" och "brukande av jordegendom" ingalunda samma sak. Herraväldet över naturen utövas i industrin i en helt annan och mer enorm skala än inom jordbruket, som den dag som i dag är måste underkasta sig vädrets herravälde i stället för att ha herravälde över vädret.

För det andra, om vi begränsar oss till brukandet av jordegendom på större områden, så är här frågan vem som äger denna jordegendom. Och då finner vi i begynnelsen av alla kulturfolks historia inte "storgodsägaren", som herr Dühring smusslar in med sina vanliga taskapelarkonster - vilka han kallar "naturlig dialektik" - utan stam- och bykommuner med gemensamt jordinnehav. Från Indien till Irland har brukandet av jordegendom på större områden ursprungligen försiggått genom sådana stam- och bykommuner, närmare bestämt dels genom gemensam bearbetning av jorden för kommunens räkning, dels genom individuell bearbetning av åkerlappar, som kommunen tilldelat familjerna på viss tid, samtidigt som man fortfarande utnyttjat skogs- och betesmarker gemensamt. Det är återigen betecknande för herr Dührings "inträngande fackstudier på det politiska och juridiska området", att han ingenting vet om dessa ting; samtliga hans verk vittnar om total okunnighet om Maurers epokgörande skrifter om den äldsta tyska markförfattningen, grundvalen för hela det tyska rättsväsendet, ävensom om den huvudsakligen genom Maurer stimulerade och ständigt växande litteratur, som är ägnad den ursprungliga gemenskapen i fråga om jordägande hos alla europeiska och asiatiska kulturfolk och de olika formerna för dess existens och upplösning. Liksom herr Dühring på den franska och engelska rättens område "själ förvärvat hela sin ignorans", hur stor den än var, så förhåller det sig även på den tyska rättens område där den är ännu

mycket större. Den man som ondgör sig så vältaligt över universitetsprofessorernas trånga horisont, han står på den tyska rättens område ännu i dag på sin höjd där professorerna stod för tjugo år sedan.

Det är en rent "fri fantasi och ingivelse" av herr Dühring, när han påstår att det skulle fordras godsägare och underlydande för att bruka jordegendom på större områden. I hela Orienten, där kommunen eller staten är jordägare, saknas t.o.m. ordet godsägare i språken, något som herr Dühring kan inhämta upplysning om hos de engelska juristerna, som i Indien har plågat sig med frågan vem som är godsägare. De har haft lika litet framgång som på sin tid furst Henrik LXXII av Reuss-Greitz-Schleitz-Lobenstein-Eberswalde när han plågade sig med frågan: vem är nattvakt? Först turkarna införde ett slags godsägarfeodalism i de av dem erövrade länderna i Orienten. Grekland gör redan under heroernas tidsålder sitt inträde i historien med en ståndindelning, som i sin tur var en påtaglig produkt av en lång men okänd förhistoria; men även där brukades jorden företrädesvis av självständiga bönder. Adelsmännens och stamfurstarnas större gods bildade undantag och försvann för övrigt strax efteråt. Italien har företrädesvis uppodlats av bönder. När de stora godscomplexen, latifundierna, under den romerska republikens senare tid trängde ut småbönderna och ersatte dem med slavar, ersatte de samtidigt åkerbruket med boskapsskötsel och ödelade Italien, vilket redan Plinius visste (latifundia Italiam perdidere). Under medeltiden var bondekulturen förhärskande i hela Europa, särskilt vid uppodlingen av ödemark. (Frågan huruvida dessa bönder hade att betala skatt - och i så fall hur stor - till något slags feodalherre är i föreliggande fall likgiltig.) Kolonisterna från de friska öarna, nedre Sachsen, Flandern och nedre Rhenlandet, vilka odlade upp landet öster om Elbe som erövrats från slaverna, gjorde detta som fria bönder och under mycket gynnsamma arrendevillkor, men ingalunda i form av "något slags dagsverken". - I Nordamerika har den ojämförligt största delen av landet uppodlats genom fria bönders arbete, medan de stora plantageägarna i sydstaterna med sina slavar och sin rovdraft sög ut jorden, så att där till sist bara växte barrskog och bomullsodlingen ständigt måste vandra västerut. I Australien och på Nya Zeeland har alla försök från den engelska regeringens sida att på konstlad väg skapa en jordaristokrati strandat. Kort sagt, om vi undantar de tropiska och subtropiska kolonierna, där klimatet förbjuder europén att arbeta med jordbruk, visar det sig att storgods-

ägaren, som med hjälp av sina slavar och livegna lägger naturen under sitt herravälde och odlar upp jorden, är en ren fantasibild. I verkligheten förhåller det sig tvärtom. Där han uppträder i forntiden - som fallet var i Italien - odlar han inte upp någon ny mark, utan förvandlar den av bönderna uppodlade åkerjorden till betesmarker och avfolkar och ruinerar hela länder. Först i nyare tid, då markvärdet höjts genom den tätare befolkningen och särskilt sedan agrikulturens utveckling gjort även den sämre jorden brukbar - först då har storgodsen i större skala börjat delta i uppodlingen av ödemark och betesmarker, framför allt genom stöld av böndernas allmänningar såväl i England som i Tyskland. Och inte heller detta utan motvikt. För varje tunnland allmänning, som storgodsägarna i England odlat upp, har de i Skottland förvandlat minst tre tunnland odlad jord till fårbeta och slutligen till jaktrevir för högvilt.

Vi har här endast att ta ställning till herr Dührings påstående, att uppodlingen av större landområden, alltså praktiskt taget hela kulturområdet, "aldrig och ingenstädes" åstadkommit på annat sätt än genom godsägare och underlydande - ett påstående, vilket, som vi sett, har en verkligt häpnadsväckande brist på kunskap om historien "till förutsättning". Vi behöver här sålunda varken bekymra oss om i vilken mån de vid varje särskild tidpunkt redan uppodlade jordområdena brukats av slavar (såsom under Greklands blomstringstid) eller livegna (som på de medeltida godsen), eller vilken samhällig funktion storgodsägarna haft vid olika tider.

Och sedan herr Dühring presterat denna mästertliga fantasimålning - där man inte vet vilket man skall beundra mest, taskspelarkonsterna i härledningen eller historieförfalskningen - utropar han triumferande: "Det ligger i sakens natur att alla andra arter av fördelningsrikedom måste ha en liknande historisk förklaring!" Varigenom han naturligtvis besparar sig mödan att ens spilla ett ord på att förklara uppkomsten av t.ex. kapitalet.

Om herr Dühring med sitt påstående att den ena människans herravälde över den andra är en förutsättning för människans herravälde över naturen bara i största allmänhet vill ha sagt, att hela vårt nuvarande ekonomiska tillstånd, den i vår tid uppnådda utvecklingsnivån inom jordbruk och industri, är resultatet av en social utveckling, som försiggår i klassmotsättningar, i härskar- och underdånighetsförhållanden, så uttalar han något som efter Kommunistiska manifestets tillkomst för länge

sedan blivit en truism. Vad det gäller att förklara är just klassernas och maktförhållandenas uppkomst, och om herr Dühring inte har något mer att säga om detta än det enda ordet "våld", så har vi därmed inte kommit ett steg utöver själva utgångspunkten. Det enkla faktum, att de underkuvade och utsugna i alla tider varit vida fler än härskarna och utsugarna och att det alltså är de förra som är i besittning av det faktiska våldet, är ensamt tillräckligt för att ådagalägga våldsteorins orimlighet. Vad vi söker är fortfarande en förklaring på härskar- och underdånighetsförhållandena.

De har uppkommit på två sätt.

I det skick som människorna ursprungligen träder ut ur djurriket i trängre mening träder de även in i historien: ännu till hälften djur, primitiva, vanmäktiga gentemot naturkrafterna och okunniga om sina egna krafter; de är fattiga som djuren och föga mer produktiva än dessa. Det råder en viss jämlikhet i livsbetingelserna och för familjeöverhuvudena även ett slags jämlikhet i fråga om samhällsställning - i varje fall en frånvaro av samhällsklasser, som fortsätter att äga bestånd ännu i den naturvuxna åkerbruksdrivande gemenskapsorganisationen hos de senare kulturfolken. I varje sådan gemenskap finns från begynnelsen vissa gemensamma intressen av den karaktär att deras tillvaratagande - om också under uppsikt från gemenskapen - måste överlämnas till enskilda individer: avgörandet i tvister, bestraffningen av enskildas ooberättigade övergrepp, uppsikt över bevattningen, särskilt i varma länder, och slutligen, under mycket primitiva förhållanden, de religiösa funktionerna. Sådana ämbetsuppdrag återfinns i den ursprungliga gemenskapsorganisationen under alla tider, så var det i den äldsta tyska markgemenskapen och så är det än i dag i Indien. De är självfallet utrustade med en viss maktfullkomlighet och representerar den första ansatsen till en statsmakt. Så småningom stegras produktivkrafterna: den tätare bebyggelsen skapar än gemensamma, än stridiga intressen mellan de enskilda kommunerna, vilkas gruppering till större enheter i sin tur framkallar ny arbetsdelning, skapande av organ för att tillvarata gemensamma och avvärja motstridiga intressen. Dessa organ, vilka redan som representanter för hela gruppens gemensamma intressen intar en särställning som under vissa omständigheter kan skärpas till ett öppet motsatsförhållande till den enskilda kommunen, blir så småningom allt självständigare, dels på grund av att ämbetsutövningen nästan som en självklar sak går i arv

i en värld, där de naturvuxna formerna förhärskar, dels på grund av att organen i och med ökningen av konflikterna med andra grupper blir allt mer oumbärliga. Hur dessa samhällsorgan genom sin självständighet i förhållande till samhället med tiden kunde svinga sig upp till herravälde över samhället, hur den ursprunglige tjänaren där lyckan var gynnsam så småningom förvandlade sig till herre, hur denne herre alltefter omständigheterna framträdde som orientalisk despot eller satrap, som grekisk stamfurste, som keltisk klanhövding o.s.v., i vilken utsträckning han vid denna förvandling i yttersta hand betjänade sig av våld, hur slutligen de enskilda härskande personerna sammanslöt sig till en härskande klass - allt det behöver vi här inte gå in på. Här gäller det bara att konstatera att det alltid legat en samhällelig ämbetsutövning till grund för det politiska herraväldet och att det politiska herraväldet har blivit av varaktig karaktär endast i de fall där det fyllt denna sin samhälleliga funktion. Hur många despotier som än uppstått och störtats i Persien och Indien, alla visste de mycket väl att de framför allt utgjorde gemensamhetsorgan för bevattningen av floddalarna, utan vilken inget åkerbruk var möjligt. Först de upplysta engelsmännen var det förbehållet att försumma detta i Indien; de lät bevattningskanalerna och slussarna förfalla och upptäcker nu äntligen genom de regelbundet återkommande hungersnödskatastroferna att de har försummat den enda åtgärd som hade kunnat göra deras herravälde i Indien åtminstone lika rättmätigt som deras föregångares.

Vid sidan av denna klassbildning försiggick en annan. Den naturliga arbetsdelningen inom den jordbrukande familjen tillät på ett visst stadium av välstånd att man anställde en eller flera främmande arbetskrafter. Detta var framför allt fallet i de länder, där det gamla gemensamhetsägandet till jorden redan fallit sönder eller där åtminstone gemensamhetsbruket fått ge vika för ifrågavarande familjers privata odling av sina jordlotter. Produktionen hade utvecklats därhän att den mänskliga arbetskraften nu kunde producera mera än som var nödvändigt för livets uppehälle och nödtorft. Medlen för att underhålla mer arbetskraft var för handen, medlen för att sysselsätta den likaså; arbetskraften fick ett värde. Men den egna kommunen och det förbund den tillhörde tillhandahöll ingen disponibel, överflödigt arbetskraft. Kriget däremot tillhandahöll sådan och kriget hade funnits lika länge som det bestått flera gemenskapsorganisationer vid sidan av varandra. Dittills hade man inte vetat vad man skulle göra med krigsfångarna, man slog helt enkelt ihjäl

dem, tidigare hade man också ätit upp dem. Men på det "ekonomiska lägets" nu uppnådda nivå fick de ett värde; man lät dem alltså leva och tillgodogjorde sig deras arbete. Sålunda tvingades våldet, i stället för att behärska det ekonomiska läget, tvärtom till tjänst hos det ekonomiska läget. *Slaveriet* var uppfunnet. Det blev snart den förhärskande produktionsformen hos alla folk som utvecklats utöver den naturvuxna gemenskapen men slutligen även en av huvudorsakerna till deras förfall. Först med slaveriet blev arbetsdelningen mellan jordbruk och industri i större omfattning möjligt och därmed den antika kulturens blomstring i det gamla Grekland. Utan slaveri ingen grekisk stat, ingen grekisk konst och vetenskap - utan slaveriet inget romarrike. Men utan den grundval som greker och romare lagt heller inget modernt Europa. Vi bör aldrig glömma att förutsättningen för hela vår ekonomiska, politiska, och intellektuella utveckling är ett tillstånd där slaveriet var lika nödvändigt som allmänt erkänt. I denna mening är vi berättigade att säga: Utan antikt slaveri ingen modern socialism.

Det är ett mycket billigt förfaringssätt att gå lös på slaveri och liknande institutioner i allmänna talesätt och utgjuta sig i högstämmd etisk harm över deras skändligheter. Tyvärr säger man därmed ingenting annat än vad alla människor vet, nämligen att dessa antika inrättningar inte längre svarar mot våra nuvarande förhållanden och våra av dessa förhållanden bestämda känslor. Men därmed får vi inte ett ord till upplysning om hur dessa inrättningar uppkommit, varför de existerat och vilken roll de spelat i historien. Och medan vi ändå är inne på detta tema, så måste vi säga, hur motsägelsefullt och kätterskt det än må låta, att slaveriets införande under dåvarande förhållanden innebar ett stort framsteg. Det är nu en gång ett faktum att människan härstammar från djuren och därför behöver barbariska, nästan djuriska metoder för att arbeta sig ur barbariet. Den ursprungliga gemenskapsorganisationen bildar, där den fortsatt att äga bestånd, sedan årtusenden tillbaka grundvalen för den mest primitiva av alla statsformer, den orientaliska despotismen, från Indien till Ryssland. Endast i de områden, där den upplöstes, har folken kunnat göra vidare framsteg, och deras första ekonomiska framsteg bestod i ökningen och utvecklingen av produktionen medelst slavarbete. Det är tydligt att så länge det mänskliga arbetet ännu var så föga produktivt att det bara lämnade ett ringa överskott utöver de för uppehållet nödvändiga livsmedlen, så länge var det möjligt att öka produktivkrafterna och

utvidga omsättningen, att utveckla stat och rättsväsen och lägga grunden till konst och vetenskap endast genom en ökad arbetsdelning, vilken som förutsättning krävde den stora arbetsdelningen mellan de massor, som utförde det enkla manuella arbetet, och ett fåtal privilegierade, som ledde arbetet, handeln, de statliga angelägenheterna och som senare sysselsatte sig med konst och vetenskap. Den enklaste och naturligaste formen för denna arbetsdelning var just slaveriet. Med de historiska betingelser, som gällde för den antika kulturen, framför allt den grekiska, kunde framsteget till ett på klassmotsättningar grundat samhälle endast äga rum i form av slaveri. T.o.m. för slavarna betydde detta ett framsteg; krigsfångarna, från vilka den stora massan av slavar rekryterades, fick nu åtminstone behålla livet, i stället för att som tidigare mördas eller ännu tidigare t.o.m. halstras.

Låt oss i detta sammanhang infoga att alla hittillsvarande historiska motsättningar mellan utsugare och utsugna, mellan härskande och förtryckta klasser finner sin förklaring i just denna det mänskliga arbetets förhållandevis utvecklade produktivitet. Så länge den verkligt arbetande befolkningen tas i anspråk av sitt nödvändiga arbete i sådan utsträckning att den inte får någon tid över för samhällets gemensamma angelägenheter - arbetsledning, statsangelägenheter, rättsfrågor, konst, vetenskap o.s.v. - så länge måste det alltid finnas en särskild klass, som är befriad från det verkliga arbetet och ombesörjer dessa angelägenheter; varvid den förvisso aldrig har försummat att till sin egen fördel lägga en allt större arbetsbörda på de arbetande massorna. Först den genom storindustrin uppnådda enorma stegringen av produktivkrafterna medger att arbetet fördelas på alla samhällsmedlemmar utan undantag och att därigenom arbetstiden förkortas, så att alla får tillräckligt med tid över att delta i de allmänna samhällsangelägenheterna - teoretiskt såväl som praktiskt. Först nu har alltså varje slags härskande och utsugande klass blivit överflödigt, ja ett hinder för samhällets utveckling, och först nu kommer den också obönhörligt att likvideras, även om den aldrig så mycket är i besittning av det "direkta våldet".

Med samma rätt som herr Dühring rynkar på näsan åt den grekiska kulturen därför att den var grundad på slaveri, med samma rätt kan han följaktligen förebrå grekerna att de inte skaffade sig ångmaskiner och elektrisk telegraf. Och när han påstår att vårt moderna löneslaveri måste förklaras som en något omvandlad och mildrad kvarleva av slaveriet och

inte ur sig självt (d.v.s. ur det moderna samhällets ekonomiska lagar), så betyder det antingen bara att lönarbetet lika väl som slaveriet är en form för undertryckande och klassherravälde, vilket varje barn vet, eller också är tesen falsk. Man kunde lika väl påstå att lönarbetet endast är en mildare form av kannibalism, som ju är den överallt konstaterade, ursprungliga formen för utnyttjande av besegrade fiender.

Därmed är klart angivet vilken roll våldet spelar i historien i förhållande till den ekonomiska utvecklingen. För det första grundar sig allt politiskt våld ursprungligen på en ekonomisk, samhällslogisk funktion och ökar i samma mån som samhällsmedlemmarna genom den ursprungliga gemenskapens upplösning förvandlas till självständiga producenter och alltså bli allt mer främmande för dem som handhar förvaltningen av de gemensamma samhällslogiska angelägenheterna. För det andra: sedan det politiska våldet emanciperat sig från samhället, förvandlat sig från tjänare till herre, kan det verka i två riktningar. Antingen verkar det i den lagbundna ekonomiska utvecklingens mening och riktning. I detta fall råder ingen strid mellan de båda och den ekonomiska utvecklingen påskyndas. Eller också verkar våldet i motsatt riktning och då måste det, med få undantag, i regel underkasta sig den ekonomiska utvecklingen. Dessa få undantag utgöres av enstaka fall av erövringar, där de mer primitiva erövrarna utrotat eller fördrivit ett lands befolkning samt förstört produktivkrafterna, som de inte förstod sig på att använda, eller låtit dem förfalla. Så gjorde de kristna i morernas Spanien med största delen av bevattningsverken, på vilka morernas högt utvecklade åkerbruk och trädgårdsskötsel grundade sig. Varje erövring från ett primitivare folks sida stör självfallet den ekonomiska utvecklingen och förintar talrika produktivkrafter. Men i det överväldigande flertalet fall av varaktig erövring måste den primitivare erövraren anpassa sig till de högre utvecklade "ekonomiska läget", så som det framgår ur erövringen; han assimileras av de erövrade och måste oftast t.o.m. anta deras språk. Låt oss emellertid bortse från erövringsfallen. Vi finner då att där ett lands inre statsmakt råkat i motsättning till den ekonomiska utvecklingen - vilket hittills på ett visst stadium har inträffat för nästan alla politiska våldssystem - där har kampen varje gång slutat med det politiska våldets störtande. Undantagslöst och obevekligt har den ekonomiska utvecklingen brutit sig väg - det senaste och mest slående beviset därför har vi redan omnämnt: den stora franska revolutionen. Om det ekonomiska

läget och därmed även den ekonomiska författningen i ett land i enlighet med herr Dührings tes helt enkelt grundade sig på det politiska våldet så är det omöjligt att förklara varför det inte lyckades för Fredrik Vilhelm IV att trots sin "ståtliga krigshär" efter 1848 truga det medeltida skräväsendet och andra romantiska griller på järnvägarna, ångmaskinerna och den just uppblomstrande storindustrin i sitt land; eller varför kejsaren av Ryssland, som dock är ännu mäktigare, inte endast är ur stånd att betala sina skulder, utan heller inte kan upprätthålla sitt "våld" utan att ständigt låna från det "ekonomiska läget" i Västeuropa.

För herr Dühring är våldet det onda personifierat, den första våldshandlingen är för honom syndafallet, hela hans framställning är en enda vecklagan över att den hittillsvarande historien helt igenom besmittats med arvsynd, över att denna djävulsmakt, våldet, skändligt förfalskat alla naturliga och samhällliga lagar. Men att våldet även spelar en annan roll i historien, en revolutionär roll, att det, enligt Marx' ord, fungerar som barnmorska åt varje gammalt samhälle som går havande med ett nytt, att det är det verktyg med vars hjälp den samhällliga utvecklingen tvingar sig fram och bryter sönder förstenade och utdöda politiska former - om allt detta finner man inte ett ord hos herr Dühring. Endast under suckar och stönanden medger han att våldet möjligen kan bli nödvändigt för att störta den gamla utsugarhushållningen - tyvärr! ty varje användande av våld demoraliserar den som använder det. Och detta har han mage att säga trots det höga moraliska och kulturella uppsving, som blivit följden av varje segerrik revolution! Han har mage att säga det i Tyskland, där en våldsam sammanstötning, som kan komma att påtvingas folket, åtminstone skulle ha den förtjänsten att den utrotade den servilitet, som från det trettioåriga krigets förnedring har trängt in i folkmedvetandet. En sådan urvattnad moralistfilosofi utan kraft och must är han anspråksfull nog att vilja truga på det mest revolutionära parti som historien känner.

V. I. Lenin Imperialismen som kapitalismens högsta stadium (utdrag) 1916

X. Imperialismens plats i historien

Vi har sett, att imperialismen till sitt ekonomiska väsen är monopolistisk kapitalism. Redan härmed är imperialismens plats i historien bestämd, ty monopolet, som växer upp på den fria konkurrensens grund, och just ur den fria konkurrensen, är övergången från den kapitalistiska ordningen till en högre samhälligt-ekonomisk ordning. Det är i synnerhet fyra monopolets huvudformer eller fyra den monopolistiska kapitalismens huvudmanifestationer, som bör framhävas, emedan de är karakteristiska för den epok vi behandlar.

1. Monopolet har uppstått ur produktionens koncentration på ett mycket högt stadium av koncentrationens utveckling. Det är kapitalisternas monopolistiska förbund, karteller, syndikat och trustar. Vi har sett, vilken kolossal roll de spelar i det nutida ekonomiska livet. Vid början av 20:e århundradet fick de fullständigt överhanden i de framskridna länderna, och om de första stegen på kartellbildningens väg först togs av länder med höga skyddstullar (Tyskland och Amerika) så visade England med sitt frihandelssystem endast något senare samma grundläggande faktum: monopolen uppkomst ur produktionens koncentration.

2. Monopolen har lett till stegradt beslagtagande av de viktigaste råvarukällorna, särskilt inom det kapitalistiska samhällets grundläggande - och starkast kartellerade - industri: stenkols- och järnindustrin. Det monopolistiska besittandet av de viktigaste råvarukällorna har i oerhörd

grad ökat storkapitalets makt och skärpt motsättningarna mellan den kartellerade och den icke-kartellerade industrin.

3. Monopolet har vuxit fram ur bankerna. Dessa har förvandlats från blygsamma förmedlande företag till finanskapitalets monopolister. En tre eller fem storbanker inom vilken som helst av de allra främsta kapitalistiska nationerna har genomfört en "personalunion" mellan industri- och bankkapitalet, i sina händer koncentrerat förfoganderätten över miljarder och åter miljarder, som utgör större delen av hela landets kapital och penninginkomster. Finansoligarkin, som spänner ett tätt nät av avhängighetsförhållanden över alla det moderna borgerliga samhällets ekonomiska och politiska institutioner utan undantag - det är detta monopols mest markanta yttring.

4. Monopolet har uppstått ur kolonialpolitiken. Till de talrika "gamla" motiven för kolonialpolitiken har finanskapitalet fogat kampen om råvarukällor, om kapitalexport, om "inflytelsesfärer" - d.v.s. områden för inbringande affärer, koncessioner, monopolprofiter o.s.v. - och slutligen kampen om ekonomiskt territorium överhuvud taget. När t.ex. de europeiska makternas koloniala besittningar upptog endast en tiondel av Afrikas yta, som fallet var år 1876, kunde kolonialpolitiken utvecklas på icke-monopolistisk väg, i form av en så att säga "fri annexion" av områdena. Men när redan 9/10 av Afrika var annekterade (omkring 1900), när hela världen var uppdelad, då inträdde oundvikligen det monopolistiska kolonialbesittandets era, och följaktligen också en synnerligen skärpt kamp för världens delning och nyuppdelning.

I vilken grad den monopolistiska kapitalismen har skärpt alla kapitalismens motsättningar är allmänt känt. Det är tillräckligt att hänvisa till prisstegringen och till det av kartellerna utövade förtrycket. Denna motsättningarnas skärpning utgör den mäktigaste drivkraften under den historiska övergångsperiod, vilken började med det internationella finanskapitalets slutgiltiga seger.

Monopol, oligarki, strävan efter herravälde i stället för strävan efter frihet, ett fåtal av de rikaste eller mäktigaste nationernas exploaterande av ett allt större antal små eller svaga nationer - allt detta har alstrat de imperialismens kännetecken, vilka gör, att vi karakteriserar den som en parasitär eller ruttande kapitalism. Allt mera utpräglat framträder skapandet av "rentiärstaten", ockrarstaten - vars bourgeois i allt högre grad lever av kapitalexport och "kupongklippning" - som en av imperial-

ismens tendenser. Det vore ett misstag att tro, att denna tendens till föruttnelse skulle utesluta en snabb tillväxt av kapitalismen. Nej, enskilda industrigrenar, enskilda skikt av bourgeoisin, enskilda länder uppenbarar under imperialismens epok med större eller mindre styrka än den ena, än den andra av dessa tendenser. I stort sett utvecklas kapitalismen ojämförligt mycket snabbare än förut, men denna utveckling blir inte endast i allmänhet allt mera olikmässig, utan olikmässigheten yttrar sig bl.a. även i de mest kapitalstarka ländernas föruttnande (England).

Om den ekonomiska utvecklingens hastighet i Tyskland säger Riesser, författare till en undersökning om de tyska storbankerna:

Den inte precis långsamma utvecklingen under den föregående epoken (1848-1870) förhåller sig till den snabbhet, varmed Tysklands hela hushållning och därmed det tyska bankväsendet utvecklats under denna period (1870-1905), ungefär så, som postdilignernas hastighet i Heliga romerska riket av tyska nationen förhåller sig till en modern automobils hastighet ... Att susa fram i den är emellertid många gånger farligt såväl för den sorglöse fotgängaren som för dem som sitter i bilen.

Detta finanskapital, som växt ovanligt snabbt, har å sin sida, just *på grund* av sin snabba tillväxt, ingenting emot att övergå till ett "lugnare" besittningstagande av kolonierna, vilka det återstår att annektera - inte blott med fredliga medel - från de rikare nationerna. I Förenta staterna har den ekonomiska utvecklingen under de senaste decennierna varit ännu snabbare än i Tyskland, och just på grund härav har den moderna amerikanska kapitalismens parasitära drag framträtt med särskild tydlighet. Å andra sidan visar en jämförelse mellan, låt oss säga, den republikanska amerikanska bourgeoisin och den monarkistiska japanska eller tyska bourgeoisin, att också den största politiska olikhet i högsta grad minskar under imperialismens epok - inte så, att den i allmänhet skulle vara obetydlig, utan därför, att det i samtliga dessa fall är frågan om bourgeoisin med bestämda parasitära drag.

Därigenom att kapitalisterna inom en av många industrigrenar eller i ett av många länder o.s.v. erhåller monopolistiskt höga profiter, får de ekonomisk möjlighet att korrumpna vissa skikt av arbetare, tidvis t.o.m. en rätt betydande minoritet, och dra dem över på bourgeoisins sida inom ifrågasvarande industrigren eller ifrågasvarande nation mot alla de övriga.

Och denna tendens förstärkes genom skärpningen av de imperialistiska nationernas antagonism på grund av världens uppdelning. Så skapas det sammanhang mellan imperialismen och opportunismen, vilket tidigast och krassast framträdde i England, tack vare den omständigheten, att vissa imperialistiska drag i utvecklingen här kunde iaktas betydligt tidigare än i andra länder. En del författare, t.ex. Martov, älskar att avfärda det faktum, att det existerar ett sammanhang mellan imperialismen och opportunismen inom arbetarrörelsen - ett faktum, som för närvarande är synnerligen iögonenfallande - med "officiellt optimistiska" resonemang (i Kautskys och Huysmans anda) av följande art: kapitalismens motståndare skulle kämpa för en hopplös sak, ifall just den framskridna kapitalismen skulle leda till förstärkning av opportunismen, eller om just de bäst avlönade arbetarna skulle visa benägenhet för opportunism o.s.v. Man bör inte missta sig på betydelsen av denna "optimism"; det är en optimism för opportunismen, optimism som tjänar till att överskylla opportunismen. I själva verket är opportunismens synnerligen snabba och synnerligen motbudande utveckling ingen garanti för dess varaktiga seger, liksom den hastiga utvecklingen av en svårartad böld på en sund organism blott kan påskynda böldens bristning och organismens befrielse från densamma. Farligast i detta hänseende är de människor, som inte vill förstå, att kampen mot imperialismen, om den ej är oupplösligt förbunden med kampen mot opportunismen, blott är en tom och lögnaktig fras.

Av allt det som ovan sagts om imperialismens ekonomiska väsen framgår, att den måste karakteriseras som en övergångskapitalism, eller rättare, som den döende kapitalismen. Det är i detta hänseende utomordentligt lärorikt, att de slagord, med vilka de borgerliga ekonomerna beskriver den nuvarande kapitalismen, är "sammanflätning", "frånvaro av isolering" o.s.v.; bankerna är "företag, vilka i enlighet med sina uppgifter och sin utveckling icke har en rent privatekonomisk karaktär och som i ständigt högre grad växer ut ur den rent privatekonomiska regleringens sfär". Och samme Riesser, från vilken de ovan citerade orden härstammar, förklarar med högst allvarlig min, att marxisternas "förutsägelse" beträffande "församhälleligandet" "icke har förverkligats"! Vad uttrycker då detta lilla ord "sammanflätning"? Det uttrycker endast det mest påfallande draget i den process, som försiggår inför våra ögon. Det visar, att iakttagaren inte ser skogen för bara träd. Det kopierar

slaviskt det yttre, tillfälliga, kaotiska. Det avslöjar, att iakttagaren är en person, som överväldigats av råmaterialet och absolut inte kan komma underfund med dess mening och betydelse. Aktieinnehav och privatägarnas förbindelser "sammanflätas av en tillfällighet". Men det som ligger under denna sammanflätning - det som bildar dess grundval, det är de i förändring stadda samhällsliga produktionsförhållandena. När ett storföretag växer till ett jätteföretag, som planmässigt, på grundval av noggrant beräknade massuppgifter organiserar leverans av det ursprungliga råmaterialet i ett omfång som motsvarar behovet hos 2/3 eller 3/4 av en befolkning på tiotals miljoner; när det systematiskt organiserar transporten av detta råmaterial till de lämpligaste produktionsorterna, som ofta ligger hundratals eller tusentals verst från varandra; när alla råvarubearbetningens på varandra följande stadier ända fram till framställningen av de mest olikartade färdiga produkter ledes från ett enda centrum; när fördelningen av dessa produkter mellan tiotals och hundratals miljoner konsumenter sker efter en enda plan (den amerikanska "oljetrustens" avsättning av olja både i Tyskland och Amerika) - då är det klart, att vi står inför ett församhälleligande av produktionen och inte alls någon enkel "sammanflätning" - att privatekonomins och privategendomens förhållanden bildar ett hölje, som inte längre motsvarar innehållet och som oundvikligen måste övergå i förruttnelse, om man på ett konstlat sätt fördröjer dess avlägsnande - som kan förbli i förruttnelsestillstånd relativt länge (ifall läkningen av den opportunistiska bölden i värsta fall skulle dra ut på tiden) men som dock oundvikligen kommer att avlägsnas.

Schulze-Gaevernitz, en hänförd beundrare av den tyska imperialismen, skriver:

"Om den högsta ledningen av den tyska bankvärlden har anförtrott ett dussin män, så är deras verksamhet redan nu av större betydelse för hela folkets väl än de flesta statsministrars" (här är det fördelaktigare att glömma "sammanflätningen" mellan bankmän, ministrar, industrier och rentier ...) ... "Låt oss tänka oss de påvisade utvecklingstendenserna utdragna till deras sista konsekvens: nationens penningkapital är förenat i bankerna, de senare kartellmässigt förenade, nationens investeringskapital har förvandlats till värdepapper. Då förverkligas Saint-Simons geniala ord: 'Den nuvarande anarkin i produktionen, som härleder sig ur det faktum, att de ekonomis-

ka förhållandena utvecklar sig utan enhetlig reglering, måste vika för en organisation av produktionen. Det blir inte längre isolerade företagare, som oberoende av varandra, utan kännedom om människornas ekonomiska behov, inverkar på produktionens gestaltning, utan detta tillkommer en social institution. En central förvaltningsmyndighet, som från sin högre ståndpunkt förmår överblicka den sociala ekonomins vidsträckta område, kommer att reglera denna till helhetens bästa och överlämna produktionsmedlen i lämpliga händer, och särskilt skall den sörja för en ständig harmoni mellan produktion och konsumtion. Det finns institutioner, som bland sina uppgifter upptagit en viss organisation av det ekonomiska arbetet: bankerna.' Vi är ännu långt ifrån dessa ords förverkligande, men vi befinner oss på väg till deras förverkligande - marxism på ett annat sätt, och endast till formen annorlunda än Marx tänkte sig den."¹

Det måste man kalla en storartad "vederläggning" av Marx, som tar ett steg tillbaka från Marx' exakta vetenskapliga analys till Saint-Simons aning, utan tvivel genial, men dock blott en aning.

1. Grundriss der Sozialökonomik, sid 146.

Harry Magdoff

Imperialismens politiska ekonomi (utdrag)

1969

DEN NYA IMPERIALISMEN

(...)

Moderna drag i imperialismen

Imperialismen av i dag har åtskilliga avgjort nya drag. Enligt vår uppfattning är de följande:

(1) att den huvudsakliga tyngdpunkten flyttas från kampen om världens uppdelning till kampen mot inskränkningar av det kapitalistiska systemets geografiska utbredning, (2) USA:s nya roll som organisatör och ledare för det imperialistiska systemet, (3) uppkomsten av en teknologi som är internationell till sin karaktär.

(1) Den ryska revolutionen markerar början på den nya fasen. Före första världskriget dominerades scenen av imperialismens expansion över världen och konflikterna mellan makterna om fördelningen av territorier och inflytelsesfärer. Efter ryska revolutionen tillkom ett nytt element i konkurrensen: strävan efter att återerövra den del av världen som hade dragit sig ur det imperialistiska systemet och behovet av att hindra andra från att lämna det imperialistiska nätverket. Efter det andra världskriget expanderade den socialistiska världen och större delen av kolonialväldena föll sönder varför behovet att rädda vad som räddas kunde av det imperialistiska systemet och att återupprätta kontrollen över de förlorade områdena blev ännu starkare. Återupprättandet av kontrollen sker i olika former allt efter omständigheterna: militära och politiska

såväl som ekonomiska.

Visserligen gav imperialistmakterna inte upp sina kolonier med glädje eller frivilligt, men de viktigaste avsikterna med koloniseringen hade uppnåtts före den nya politiska självständighet. Kolonierna hade sammanflätats med de kapitalistiska världsmarknaderna, och deras resurser, ekonomi och samhällsform hade anpassats till metropolernas behov. Den aktuella uppgiften för imperialismen hade nu blivit att behålla så många som möjligt av de ekonomiska och finansiella fördelar som de före detta kolonierna hade erbjudit. Och detta betydde naturligtvis att dessa länder måste fortsätta att vara ekonomiskt och finansiellt beroende av metropolerna.

Varken under tiden strax efter ryska revolutionen eller i våra dagar innebär det faktum att imperialismens centrala strävan blivit att utvidga eller försvara sina gränser att rivaliteten mellan imperialistmakterna eliminerats. Men sedan slutet av andra världskriget har denna centrala strävan dominerat scenen, på grund av de växande hoten mot det imperialistiska systemet och på grund av den större enighet mellan makterna som USA:s ledarställning åstadkommit.¹

(2) Fram till slutet av andra världskriget utfördes de politiska och militära operationerna inom det internationella imperialistiska systemet enligt den traditionella metoden att skapa block. Stridande intressen inom ett block sköts för tillfället undan för att möjliggöra en gemensam offensiv eller defensiv aktion mot ett annat block. Blockens sammansättning skiftade med de eftertraktade taktiska fördelarna. Det nya efter 1945 är att USA tagit hand om ledningen av hela den imperialistiska zonen. Genom sin växande ekonomiska och militära styrka och genom den förstörelse som konkurrenterna åsamkades under kriget hade USA fått både förmågan och tillfället att organisera och leda vår tids imperialistiska system.

1. Det vi avser här är naturligtvis huvudtendensen. Frankrikes försök att bryta sig ur USA:s internationella system är ett exempel på de spänningar som finns. Ett annat exempel på potentiella spänningar är vissa mäktiga västtyska gruppers program för skapandet av ett verkligt politiskt block i Europa, som skulle kunna konkurrera effektivare med USA, dels skulle kunna användas för att dra tillbaka några av de östeuropeiska socialistländerna (framför allt Östtyskland men även andra) in i de egna imperialistiska 'förbindelserna'. Dessa spänningar inverkar på manövrerandet kring guldkursen och dollarn, som skall behandlas längre fram i artikeln.

Efterkrigstidens imperialistiska system organiserades med hjälp av de internationella organ som etablerats mot slutet av kriget: Förenta Nationerna, Världsbanken och Internationella valutafonden. I vart och ett av dem kunde USA av olika skäl utöva det dominerande inflytandet. Systemet konsoliderades genom UNRRA:s (FN:s hjälp- och återuppbyggnadsorgan) verksamhet, genom Marshallplanen och genom ett flertal ekonomiska och militära hjälpprogram som finansierades och kontrollerades från Washington.

Utrikesminister Rusk hänsyftade indirekt på denna nya aspekt av USA:s ledarställning när han drog uppmärksamheten till det faktum att USA 'kritiseras inte för att vi uppoffrar våra egna intressen för de internationella, utan för att vi försöker påtvinga andra nationer dessa internationella intressen.'

(Kursiverat av HM.) Denna kritik tillbakavisas inte av utrikesministern. Han är tvärtom stolt över den: 'Jag tror att denna kritik är ett tecken på styrka – vår styrka och den internationella lagens.' Han går vidare och formulerar den amerikanska utrikespolitikens anspråksfulla visioner:

'Men vi vet att vi inte längre kan finna trygghet och välbefinnande i ett försvar och en politik som begränsar sig till Nordamerika, eller västra halvklotet eller Natogemenskapen. Vår planet har blivit mycket liten. Vi måste intressera oss för den i dess helhet: land och vatten, atmosfären och rymden.'²

Eftersom FN som instrument har sina begränsningar genom att socialistländerna deltar reglerades det praktiska handläggandet av omtanken för jorden och rymden i en rad fördrag och deklarationer som gällde den icke-socialistiska världen. En lista på dessa överenskommelser från augusti 1966 finns i bilaga A.

De diplomatiska åtgärderna i denna förteckning stimulerades och fick innehåll genom utspridningen av militära baser runt hela världen. USA:s nya roll i det avseendet kan man se av att det 1920 fanns amerikanska väpnade styrkor i endast tre länder utanför USA. Under andra världskriget fanns amerikanska trupper i 39 länder. Genom sitt militära bistånd och genom att leda militärutbildning av utländska arméer har USA i dag soldater placerade i minst 64 länder.

2. Detta och följande citat är ur utrikesdepartementets *Bulletin*, 10 maj 1965, s. 695.

Som synes i tabell I är de väl fördelade över jorden.

Tabell I	Antal länder där USAs militär- makt är representerad
Latinamerika	19
Ostasien (inkl. Australien)	10
Afrika	11
Europa	13
Främre orienten och Sydasien	11

Källa: Från uppgifter i Agency for International Development, *U.S. Overseas Loans and Grants, Obligations and Loan Authorizations*, July 1, 1945 to June 30, 1967, Washington D.C. 29 mars 1968.

Att styrkorna och deras utrustning inte legat överksamma, och att deras närvaro utövar inflytande även när de inte går till direkt aktion, är alltför självklart för att behöva påpekas. Men tör ordningens skull finns en förteckning över USA:s direkta engagemang enbart sedan 1961 i appendix B. Den är baserad på utrikesdepartementets rapporter.

En viktig aspekt på USA:s ledarposition är att landet direkt har övertagit andra imperialist-makters plats. Eugene V. Rostow, biträdande utrikesminister för politiska frågor, formulerade det på följande sätt i en radiointervju: '... på många sätt har hela efterkrigshistorien varit en process där Amerika verkat för att överta de säkerhetspositioner ... som Storbritannien, Frankrike, Nederländerna och Belgien förut höll.'³

Den amerikanska affärsvärlden förhöll sig inte heller överksam medan allt detta pågick. De amerikanska bankerna utomlands är till exempel inte längre koncentrerade till Latinamerika utan spridda över hela världen. Och USA:s ställning i den givande oljeindustrin i Mellersta östern är helt förändrad. Tabell II innehåller en uppskattning av förändringen i USA:s relativa ställning beträffande oljan i Mellersta Östern.

3. *The Economist*, London 27 januari 1968.

Tabell II	Oljetillgångar i Mellersta Östern. Uppskattning av kontrollerade tillgångar (mängden uttryckt i miljarder hl).			
	1940		1967	
	Mängd	Procent av de totala tillgångarna	Mängd	Procent av de totala tillgångarna
Storbritannien	6,1	72,0	101,9	29,3
Förenta staterna	0,8	9,8	206,6	58,6
Övriga	1,6	18,2	42,5	12,1
Totalt	8,5	100,0	351,0	100,0

Källor: 1940. Baserad på uppgifter från M. Kdashi Zuhayr, *A Financial Analysis of Middle Eastern Oil Concessions*, New York, Praeger, 1966.

Baserad på uppgifter ur *Oil and Gas Journal*, 25 december 1967. Dessa data är uppskattningar grundade på antagandet att alla ett lands oljereserver ägs av större koncessions-innehavare. Detta antagande gör möjligen att USAs andel 1967 underskattas i förhållande till Storbritanniens.

Medan amerikanska bolag före andra världskriget kontrollerade mindre än 10 procent av tillgångarna i Mellersta östern genom koncessioner och Storbritannien hade 72 procent, är förhållandet nu det omvända: USA kontrollerar nästan 59 procent medan den brittiska andelen har sjunkit till drygt 29 procent. Orsaken till denna omkastning ligger inte i att den amerikanska oljeindustrin skulle ha visat större skicklighet och klokhet. Snarare är orsakerna att söka i Mellersta östernpolitiken, i användningen av USA:s Lend Lease Program under andra världskriget, efterkrigstidens olika program för utlandshjälp och den skicklighet amerikanska utrikesdepartementet och andra regeringsorgan visat.⁴

(3) Den nya teknologin som påskyndades av kriget har mycket större

4. För bakgrundsinformation, se Robert Engler, *The Politics of Oil*, New York 1961 och Harvey O'Connor, *The Empire of Oil*, New York 1955. Politikens roll i sammanhanget demonstrerades klart när USA förvärvade oljereserver i Iran sedan CIA hade åstadkommit att premiärminister Mossadeq störtades. Innan Mossadeq hade nationaliserat det brittiskägda Anglo-Iranian Company kunde de amerikanska bolagen inte komma in på dessa engelska jaktmarker. Sedan Mossadeq störtats skaffade sig fem amerikanska bolag – Standard of New Jersey, Socony, Standard of California, Texaco och Gulf – 40 procent av de oljeaktier som Anglo-Iranian tidigare hade ägt. För detaljer, se kapitel 8, 'The Blending of Public and Private Abroad', i ovannämnda bok av Engler och kapitel 31, 'The Threat from Iran', i O'Connors bok.

internationell räckvidd än den äldre och därför har den också speciella följer för imperialismens metoder nu och i framtiden. Den mest iögonfallande sidan är rymdtekniken. Det stora antalet 'rymdstationer' runt om i världen, bemannade med amerikanska tekniker, är ett av de internationella dragen. Ett annat är den framstående roll USA spelar på kommunikationssatelliternas område. Nu finns inte bara Life, Det Bästa, Time, Hollywoodfilmer och CIA:s publikationer till hands, utan också amerikanska TV-program finns ögonblickligen tillgängliga. Allt detta är användbara medel för att åstadkomma en 'kulturell' enhetlighet som speglar USA:s ledarskap inom den imperialistiska zonen. Med kommunikationssatelliterna har också följt nya internationella juridiska arrangemang som minister Rusk noterar: 'Och för att kunna bygga ett enda globalt kommunikationssystem har vi skapat en ny internationell institution som ägs av ett amerikanskt privat företag tillsammans med 45 regeringar'.⁵

Dessutom har tekniken på atomenergins och datamaskinernas områden speciella internationella drag. De enorma investeringar i forsknings- och utvecklingsarbeten som dessa industrier fordrar, ger ett särskilt övertag åt de bolag som är stora nog att arbeta i multinationell skala. Även om vi inte försöker kartlägga de tillfälliga förbindelselänkarna dem emellan, bör vi lägga märke till den lyckliga föreningen mellan den nya tekniken och det internationella bolaget: (a) I USA finns företag som är stora nog för att ha, eller kunna mobilisera, tillräckligt med kapital för att kunna utveckla den nödvändiga teknologin och utnyttja sitt övertag genom att ta fältet i besittning i andra länder. (b) De amerikanska företagens tekniska försprång understöds med väldiga statliga anslag till forskning och utveckling. (c) Företagen har erfarenhet av internationellt arbete, antingen på egen hand eller i samarbete med amerikanska staten i något av dess militära och andra hjälpprogram runt om i världen. (d) Samtidigt med den generösa statliga hjälpen har det i de stora företagen uppkommit en integration mellan den vetenskapliga forskningen och det tekniska utvecklingsarbetet. Detta har bland annat till resultat att avståndet i tiden mellan ett vetenskapligt framsteg och den nya produkt som är en följd av det blir kortare, vilket ger det internationella storbolaget ett övertag över mindre och svagare företag. Och till sist (e) har de

5. Detta och följande citat är ur utrikesdepartementets *Bulletin*, 10 maj 1965., s. 700

tekniska framstegen genom jetplanet gjort det lättare att åstadkomma en samordnad ledning av det multinationella företaget.

Behovet av utländska råvarukällor

Ett av de drag hos imperialismen som kvarstår oförminskat i dag är storbolagets beroende av utländska råvaror för att bevara sin monopolställning och storleken på sina vinster. Det nya i dagens imperialism är att USA har blivit en nation som saknar ett stort antal mineral, både vanliga och sällsynta.

I akademiska diskussioner om detta ämne i dag dyker ett underligt resonemang upp. Det bygger på att de avancerade industriländernas import av råvaror i dag representerar ett mindre värde i förhållande till värdet av deras produktion av färdigvaror än förr. Denna tendens speglar ett effektivare industriellt utnyttjande av råvarorna som ett resultat av: (1) förbättringar i teknik och planering, (2) att den färdiga produkten blir alltmer komplicerad (det vill säga bearbetningen av en given mängd råvara ökar), (3) att syntetiska material utvecklas (gummi, plaster, konstfiber), (4) att avfall tillvaratas och utnyttjas effektivare.

Otvivelaktigt är den stigande effektiviteten i utnyttjandet av råvaror betydelsefull. Den har allvarliga konsekvenser för de underutvecklade, råvaruproducerande ländernas välbefinnande och livskraft. Den bidrar i hög grad till skillnaderna i tillväxthastighet mellan industrialiserade och icke-industrialiserade länder. Den är en faktor i många underutvecklade länders stigande finansiella beroende, som vi ska återkomma till. Men för att man ska kunna dra slutsatsen att råvarornas strategiska roll för de avancerade länderna förändrats krävs ett underligt hopp i resonemanget. Hur mycket effektivare industrin än blir i att utnyttja aluminium eller att utvinna aluminium ur bauxit, kommer man inte ifrån att man måste ha bauxit för att få aluminium och aluminium för att kunna tillverka flygplan. Och när 80 till 90 procent av USA:s bauxitförsörjning kommer från utländska källor är det av vital betydelse för aluminium-industrin, flygplansindustrin och landets militära styrka att dessa källor säkerställs.

En annan faktor som ofta anförs som stöd för uppfattningen att råvaruproblemet minskar är de tekniska framstegen som gjorts inom bearbetningen av lågvärdiga malmer och användningen av ersättningsmaterial (t.ex. plaster som ersättning för metaller). Viktiga tekniska framsteg har verkligen gjorts, men, som vi ska visa, inte tillräckliga för att vända

trenden. Trots alla häpnadsväckande vetenskapliga prestationer och alla elektronik- och atomindustrins under har man ännu inte, annat än inom mycket snäva gränser, lyckats få vanliga metaller att uppföra sig efter användarens önskningar.

Det som kan förefalla epokgörande i laboratoriet eller försöksanläggningen är ofta mycket långt från vad som fordras för att förändra en hel industri. Företagarna planerar kanske för framtiden men de lever i nuet. En direktör i ett storbolag som underlät att energiskt kämpa för förvärv av utländska råvarukoncessioner, med motiveringen att i det långa loppet kommer man förmodligen att hitta ett inhemskt ersättningsmaterial, skulle mista sitt jobb, och med all rätt.

Att tänka i planhushållningstermer (för folkets bästa) eller göra en abstrakt ekonomisk analys (med hjälp av kostnadskurvor) underlättar inte förståelsen av de utländska råvarutillgångarnas inverkan på företagens och statens politik. Frågan gäller ytterst de kontroller och metoder näringslivet använder, samt hur staten svarar på dess politiska behov. De stora framsteg som gjorts inom exploateringen och användningen av skifferolja, och som kanske någon gång i framtiden kommer att eliminera beroendet av utländska källor, har inte minskat och kommer aldrig att minska bolagens konkurrens om varenda droppe olja, som de kan få tag på i marken eller havet. De avgörande faktorerna är inte konsumenternas eller samhällets behov utan de kontroller företagen vill ha för att kunna styra världsproduktionen och priserna och därmed öka sina vinster.

Visserligen är det monopolistiska beteendemönster som åstadkommer den ivriga jakten efter utländska råvarukällor, men USA:s förvandling från rik till mindre rik nation vad gäller råvarutillgångarna har också lett till att behovet att kontrollera utländska resurser ökat. Den centrala punkten för mineralindustrierna visas i tabell III. Som tabellens sista kolumn visar var USA fram till 1920-talet nettoexportör av mineraler. Omsvängningen skjuts upp av depressionen, under vilken konsumtionen av råvaror sjönk. Situationen förändras betydligt under krigsåren. Men den nya situation USA ställs inför, samtidigt med sin nya roll som organisatör och ledare av det imperialistiska systemet, visar sig dramatiskt på 50-talet, när USA i stället för att ha ett exportöverskott importerar nära 13 procent av sin inhemska konsumtion.

Tabell III.					
Mineraler: Nettoimport jämfört med konsumtion.*					
– Medeltal per år räknat i miljoner dollar, 1954 års kurs.					
Period	Import	Export	Nettoimport**	Beräknad inhemska konsumtion	Nettoimport uttryckt i procent av inhemska konsumtion**
1900-1909	323	374	- 51	3.313	- 1,5
1910-1919	534	694	-160	5.135	- 3,1
1920-1929	915	863	52	7.025	0,7
1930-1939	792	749	43	6.812	0,6
1940-1944	1.494	922	572	10.802	5,3
1945-1949	1.653	990	663	12.064	5,5
1950-1959	3.103	1.026	2.077	16.170	12,8
1961	3.647	1.145	2.502	17.894	14,8

Källa: U.S. Bureau of the Census. Working Paper No. 6, 'Raw Materials in the United States Economy: 1900-1961' (Washington D.C. 1963.)

* Alla mineraler utom guld.

** Ett minustecken innebär att exporten var större än importen

Orsaken till denna omsvängning var inte det växande behovet av sällsynta råvaror som inte finns att tillgå inom landet. Tvärtom orsakades den av en snabb ökning i importen av mera vanliga råvaror som traditionellt förekommer rikligt innanför landets gränser. Detta framgår av tabell IV, där en jämförelse görs mellan nettoimporten av sex vanliga mineral och den inhemska utvinningen av samma material. Tabellen visar situationen i dag jämfört med förkrigsåren.

Tabell IV. Vissa mineral: Nettoimport räknat i procent av den inhemska utvinningen		
	1937-39 medeltal (procent)	1966 (procent)
Järnmalm	3	43
Koppar	-13	18
Bly	0	131
Zink	7	140
Bauxit	113	638
Olja	- 4	31

Nettoimport är lika med import minus export. Källor: 1937-39. Beräknad på uppgifter i U.S. Bureau of the Census, Statistical Abstract of the United States: 1939, Washington D.C. och ibid. 1940. 1966. Beräknad på uppgifter i amerikanska inrikesdepartementets Minerals Yearbook, 1966, Washington D.C. 1967.

Märk: Dessa uppgifter gäller inte den totala konsumtionen, som inkluderar återutnyttjande av skrotmetall och användning av lagervaror. Tabellen framställer enbart det ökade beroendet av import jämfört med utnyttjandet av inhemska naturliga resurser.

Lägg speciellt märke till siffrorna som gäller järnmalm. Under åren strax före kriget var netto-importen av järnmalm omkring 3 procent av de nära 52 miljoner ton som utvanns ur inhemska gruvor. 1966 var nettoimporten upp i 43 procent av de 90 miljoner ton som bröts inom landet. (Den senare siffran innefattar brytningen av sådan lågvärdig malm som vi kan och vill utnyttja produktivt.) Att den högvärdiga inhemska järnmalmen började ta slut gav upphov till en dramatisk stegring i utlandsinvesteringarna för att utveckla mer lättarbetade och givande järnmalmstillgångar i Kanada, Venezuela, Brasilien och Afrika. Avsikten, visade det sig, var inte bara att exploatera mera lönande tillgångar, utan också att i förebyggande syfte förbättra kontrollen över denna centrala råvara. Varje större inhemsk producent vill naturligtvis förekomma liknande manövrer från andra inhemska eller utländska producenter.

Det är visserligen sant att tekniska framsteg på senare år har ökat de amerikanska malmernas användbarhet. Men trots det kvarstår tendensen till ökat beroende av utländska tillgångar, dels för att man vill få ut något av redan gjorda investeringar, dels som en skyddsåtgärd för att kunna hålla sina egna lågvärdiga malmer i reserv och dels för den omedelbara ekonomiska fördelen att vissa utländska källor är mera lönande. Enligt

specialisternas uppfattning kommer den amerikanska stålindustrins beroende av utländska malmtillgångar att öka om inte ett nytt teknologiskt genombrott gör den verkligt lågvärdiga malmen, som utvinns ur takonit och liknande bergarter, avgjort billigare än den utländska. Man väntar sig omkring hälften av den konsumerade järnmalmen 1980 ska komma från utländska källor, och att importdelen år 2000 ska ha stigit till 75 procent.⁶

Den dramatiska förändringen i USA:s självförsörjningsgrad i fråga om råvaror sammanfattades koncist i en rapport från The President's Commission on Foreign Economic Policy:

‘Att USA övergått från en relativ självförsörjning till ökande beroende av utländska försörjningskällor innebär en av vår tids mest slående ekonomiska förändringar. Andra världskrigets utbrott markerade den huvudsakliga vändpunkten i denna förvandling.

Att USA från att ha varit nettoexportör av metaller och mineral nu har blivit nettoimportör är av allt överskuggande betydelse för utformningen av vår ekonomiska utrikespolitik.

Detta gäller både med tanke på vår långsiktiga ekonomiska tillväxt och med tanke på vårt nationella försvar.

Vi har alltid varit nästan fullständigt beroende av import när det gäller tenn, nickel och platinametaller. Därtill har i stort sett vårt behov av asbest, kromit, grafit, mangan, kvick-silver, glimmer och tungsten täckts genom import. Före andra världskriget var detta i stora drag vår lista på strategiska material, det vill säga mineral där vårt behov täcktes helt eller till betydlig del från utländska källor. I dag däremot är *USA helt självförsörjande enbart beträffande kol, svavel, kali, molybden och magnesium.*’ (Kursiverat av HM)⁷

Strategiska material

Amerikanska försvarsdepartementet använder sig av en lista på strategiska material till ledning för ett råvarulagringsprogram. Dessa är de material som anses vara av avgörande betydelse för landets krigspotential och i fråga om vilka försörjningssvårigheter kan befaras. Nu är emellertid dessa material strategiska inte enbart för krigsindustrin. Många civila produkter i dagens tekniska miljö bygger på samma material. (Glimmer

6. Hans H. Landsberg, *Natural Resources for U.S. Growth*, Baltimore 1964, s. 106.

7. Kommissionen för den ekonomiska utrikespolitiken, *Staff Papers Presented to the Commission*, Washington D.C. februari 1954, s. 224

finns till exempel med på listan. Glimmer används inom den elektriska industrin i kondensorer, telefoner, likströmshgeneratorer och elektriska brödrostar.) Importberoendet beträffande de strategiska materialen visas i tabell V. För mer än halva antalet poster på listan uppgår importandelen till mellan 80 och 100 procent.

Tabell V. Strategiska industriella material klassificerade efter graden av importberoende.	
Antal material	Import i förhållande till nytvinning (procent)
38	80–100
6	60–79
8	40–59
3	20–39
7	Under 20

Källa: Percy W. Bidwell, *Raw Materials*, New York, Harper & Bros., 1958, s. 12.

För 52 av de 62 materialen måste minst 40 procent importeras. Och, enligt en redogörelse från International Development Advisory Board (en specialkommitté som tillsattes av presidenten på 1950-talet): *Kommer tre fjärdedelar av de importerade materialen på lagringsprogrammet från underutvecklade områden.* Den politiska och militära reaktionen på detta faktum formuleras klart av ovan nämnda kommitté:

... det är i dessa länder vi måste söka den övervägande delen av en eventuell ökad tillförsel. Om vi förlorade något av dessa material genom aggression skulle det vara detsamma som ett allvarligt militärt bakslag.⁸

Jetmotorn, gasturbinen och atomreaktorerna har nu ett stort inflytande på efterfrågan på material som endast kan erhållas utifrån. Detta nya behov preciserades i rapporten från presidentens Material Policy Commission:

8. International Development Advisory Board, *Partners in Progress*, Washington D.C. mars 1951, s. 46.

Att gasturbinen och jetmotorn nu används i stridsflygplan, och eventuellt kan utvecklas för användning i kommersiellt flyg och senare i privatbilar, har ökat behovet av material som motstår höga temperaturer och höga tryck. Ett av skälen till att det har tagit så lång tid att utveckla gasturbinen för kommersiellt bruk är att det saknades material som kunde klara glödande hetta och samtidigt centrifugalkraftens påfrestningar vid 20.000 varv i minuten. Efter som gasturbinens effektivitet stiger med temperaturen finns det ett trängande behov av metaller eller keramiska eller andra ämnen som kan fungera under tryck vid temperaturer över 1.100° C. Det finns också behov av material för nukleära reaktioner, av vilka många inträffar vid höga temperaturer. En del av dessa material måste också ha låg kapacitet för absorbering av neutro-ner. Behovet av allt högre temperaturtålighet blir alltså ett av våra mest kritiska problem.⁹

Vad detta innebär förstår vi om vi koncentrerar oss på en produkt, jetmotorn, som sedan ovanstående rapport utarbetades har blivit ett civilt såväl som ett militärt transportmedel.

Tabell VI upptar de sex oumbärliga material som fordras vid tillverkningen av jetmotorn. Av dessa är det enbart beträffande molybden som USA inte är beroende av import för att täcka behovet. För tre av materialen är beroendet totalt. I sista kolumnen upptas de länder som för närvarande är de största producenterna av respektive produkt i den icke-kommunistiska världen. Inom parentes efter varje land anges dess andel i procent av den totala produktionen i den icke-kommunistiska världen.

9. The President's Materials Policy Commission, *Resources for Freedom*, Washington D.C. juni 1952, vol. IV, *The Promise of Technology*, s. 11.

Tabell VI. Ombärliga material för framställning av jetmotorer.			
	Antal kg per jetmotor (1)	Import i procent av konsumtion(2)	Produktionsländer(3)
Tungsten	40-50	24 %	USA (30 %) Sydkorea (19 %) Kanada (12 %) Australien (8 %) Bolivia (8 %) Portugal (7 %)
Niobium	5-6	100 %	Brasilien (54 VO) Kanada (21 %) Moçambique (18 %)
Nickel	650-800	75 %	Kanada (71 %) Nya Kaledonien (20 %)
Krom	1.250-1.400	100 %	Sydafrika (31 %) Turkiet (19 %) Sydrhodesia (19 %) Filippinerna (18 %) Iran (5 %)
Molybden	45-50	0	USA (79 %) Kanada (10 %) Chile (9 %)
Kobolt	15-20	100 %	Kongo (Leopoldville) (60 %) Marocko (13 %) Kanada (12 %) Zambia (11 %)

(1) Ur Percy W. Bidwell, *Raw Materials*, Harper & Bros., New York 1958 s. 12.

(2) Beräknad på uppgifter i amerikanska inrikesdepartementet: *Minerals Yearbook*, 1966, Washington D.C. 1967.

(3) Störreproducenter utanför kommunistvärlden. Procenttalen inom parentes anger landets produktion 1966 i procent av den totala produktionen i den icke-kommunistiska världen.

Samma källa som (2).

De fakta som presenteras här är givetvis ingen hemlighet för affärsvärlden eller för dem som planerar och samordnar den amerikanska regeringspolitiken. 1951 tillsatte president Truman Materials Policy Commission, som citerats ovan, som skulle studera USA:s råvaruproblem och dess förhållande till andra icke-kommunistiska länder. Kommitténs arbete resulterade i en rapport i fem band som utkom mitt under

Koreakriget och fick stor publicitet. Temat, råvarutillgångarna som en beståndsdel i utrikespolitiken, dyker upp inte bara beträffande USA:s direkta behov, utan också genom att det ingår i USA:s ansvar som ledare för 'den fria världen' att säkra Västeuropas och Japans råvaruförsörjning. Begrunda till exempel detta uppriktiga uttalande av före presidenten Eisenhower:

Japan har en av sina största möjligheter till ökad handel i ett Sydostasien som är fritt och utvecklas ... I det ena landet finns ett stort behov av råvaror, i det andra av industriprodukter. De två regionerna kompletterar varandra. Genom att stärka Vietnam och bidra till att garantera säkerheten i Stilla havet och Sydostasien utvecklar vi gradvis den stora handelspotentialen mellan denna region ... och det högt industrialiserade Japan till bådads fördel. Härigenom kommer friheten i västra Stilla havet i hög grad att stärkas.¹⁰

Och slutligen ytterligare två citat, ett från den republikanska och ett från den demokratiska sidans politiska riktlinjer. Rapporten från Rockefeller Brothers Fund angående ekonomisk utrikespolitik anlägger följande synpunkter:

Europas ekonomiska trygghet beror i dag på två oundgängliga faktorer: (1) hennes egen intellektuella och tekniska vitalitet och företagsamhet på det ekonomiska området; och (2) en internationell struktur som möjliggör Europas tillgång till utländska marknader på rättvisa handelsvillkor, och tillgång till fullgod råvaruförsörjning, om Europa kan erbjuda rimligt värde i utbyte. Icke desto mindre förblir de industrialiserade ländernas ekonomiska situation osäker. Om nationalismen i Asien, Mellersta östern och Afrika, som exploateras av Sovjet blir en destruktiv makt kan Europas försörjning av olja och andra nödvändiga råvaror komma i farozonen.¹¹

W. W. Rostow, president Johnsons närmaste rådgivare i nationella säkerhetsfrågor, tycks vara väl medveten om hur råvarorna stöttar det imperialistiska systemet, och om den speciella roll USA spelar i nutidens

10. Tal vid Gettysburgh College Convocation, 4 april 1959, i *Public Papers of the Presidents of the United States, Dwight D. Eisenhower 1959*, Washington D. C. 1960, s. 314

11. Rockefeller Brothers Fund, *Foreign Economic Policy for the Twentieth Century*, Garden City, New York 1958, s. 11 för den första punkten, s. 16 för den andra.

imperialism. Inför kongressens samarbetsutskott förklarade Rostow relationerna mellan de industrialiserade och de underutvecklade länderna på följande sätt:

U-ländernas läge, naturtillgångar och folkmängd är sådana att om dessa länder blev fast knutna till det kommunistiska blocket, skulle USA bli världens andra makt ... De underutvecklade områdenas utveckling kommer sannolikt indirekt att avgöra Västeuropas och Japans öde, och därmed effektiviteten hos de industrialiserade regionerna i den fria världens allians som vi åtagit oss att leda. Om de underutvecklade länderna kommer under kommunistisk dominans eller intar en fientlig ställning gentemot västvärlden, kommer Västeuropas och Japans militära styrka att försvagas, det brittiska samväldet i sin nuvarande utformning kommer att falla sönder och atlantvärlden blir – i bästa fall – en klumpig allians som är ur stånd att utöva effektivt inflytande utanför en begränsad sfär, berövad den avgörande makten i världen. Kort sagt är det vår militära säkerhet och själva vår livsform lika väl som Väst-europas och Japans öde som står på spel i u-länderna. Alltså ligger det uppenbarligen i hög grad i vårt nationella intresse att utveckla en den fria världens koalition som i rimlig harmoni och enhet omfattar å ena sidan de industrialiserade länderna i Västeuropa och Japan, och å den andra de underutvecklade områdena i Asien, Mellersta östern och Afrika.¹²

USA som ledande kapitalexportör

I samband med de politiska och militära förändringarna efter andra världskriget, när USA blev världskapitalismens oomtvistige ledare, började också USA:s markerade dominans som kapitalexportör. På samma gång som det trängande behovet av att utveckla utländska råvarutillgångar bidrog till kapitalexportens snabba ökning efter kriget, så lade de tilltagande investeringarna i utländska förädlingsindustrier en ny dimension till kapitalets internationalisering.

För att få en klarare uppfattning om detta nya drag ska vi först granska världshandeln med industrivaror ur konkurrensaspekten. Tabell VII

12. Gemensamma ekonomiska utskottets underutskott för den ekonomiska utrikespolitiken, amerikanska kongressen, 84:e kongressen, andra sessionen, *Hearings*, 10, 12, och 13 december 1956, s. 127, 131. * Enbart Västtyskland. En jämförbar siffra för enbart Västtyskland år 1937 uppskattas till 16,5 %.

visar uppskattningar av fem industriländers andel av världens exportmarknad för industrivaror. Bortsett från den anmärkningsvärda förändringen av Italiens ställning under de senaste två tioårsperioderna och tillväxten av Japans handel, ligger de märkligaste förändringarna i en jämförelse mellan USA och Storbritannien under de sjuttio år tabellen täcker. Storbritanniens andel av världshandeln med industrivaror sjönk från 33 till 12 procent, medan USA:s steg från 12 till 21 procent. Men lägg också märke till att USA inte lyckades behålla sin ledning från tiden omedelbart efter kriget. Mellan 1950-och 1967 sjönk USA:s andel från nästan 27 till nästan 21 procent, ungefär samma ställning som USA intog efter första världskriget.

	1899	1913	1929	1937	1950	1967
USA	11,7	13,0	20,4	19,2	26,6	20,6
Storbritannien	33,2	30,2	22,4	20,9	24,6	11,9
Tyskland	22,4	26,6	20,5	21,8	7,0*	19,7 *
Frankrike	14,4	12,1	10,9	5,8	9,6	8,5
Italien	3,6	3,3	3,7	3,5	3,6	7,0
Japan	1,5	2,3	3,9	6,9	3,4	9,9
Övriga	13,2	12,5	18,2	21,9	25,2	22,4
Totalt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Källor: A. Maizels, *Industrial Growth and World Trade*, Cambridge, England 1963, utom uppgifterna från 1967. (Uppgifterna från 1899 och 1913 omfattar inte Nederländerna) Uppgifterna från 1967: National Institute, *Economic Review*, februari 1968.

* Enbart Västtyskland. En jämförbar siffra för enbart Västtyskland år 1937 uppskattas till 16,5 %.

Nu ger emellertid de här siffrorna isolerade en felaktig bild. Från första världskriget och i allt snabbare takt efter andra världskriget skedde nämligen en större del av konkurrensen om marknaderna genom att man byggde fabriker eller köpte upp företag utomlands. Denna nya situation framgår av tabell VIII. Tabellen visar de ledande kapitalexportörernas inbördes ställning vid tiden för första världskriget, mot slutet av tjugotalets boom och år 1960. Under tabellens första period dominerade Storbritannien utlandsinvesteringarna. Hälften av kapitalinvesteringarna utomlands ägdes av brittiska medborgare. Trots att USA fram till tiden efter

första världskriget var nettoimportör av kapital hade landet redan börjat pröva sig fram på kapitalexportens område vid denna tid samtidigt som det började uppnå det imperialistiska stadiet.

Tabell VIII. De ledande kapitalexporterande ländernas utlandsinvesteringar			
	1914	1930	1960
	- Procent av totalsumman -		
Storbritannien	50,3	43,8	24,5
Frankrike	22,2	8,4	4,7 *
Tyskland	17,3	2,6	1,1
Nederländerna	3,1	5,5	4,2*
Sverige	0,3	1,3	0,9*
USA	6,3	35,3	59,1
Kanada	0,5	3,1	5,5
Totalt	100	100	100

Källa: Beräknad på uppgifter i William Woodruff, *Impact of Western Man*, New York 1966, s. 150, utom siffrorna med asterisk.

* Uppgifterna från 1960 är mycket ungefärliga uppskattningar som gjorts för att förenkla framställningen av den relativa förändringen i USA:s position.

Mellankrigstiden och den förändring som då följde, nämligen att USA blev nettoexportör av kapital, erbjöd USA ett tillfälle och det nådde mycket snabbt en ställning i närheten av den äldsta och bäst etablerade kapitalexportören. 1960 utgjorde de amerikanska utlandsinvesteringarna 60 procent av de totala. (Dessa uppgifter gäller både portföljinvesteringar och direkta investeringar. Direkta investeringar – det vill säga ägande av filialer och dotterföretag – var den viktigaste faktorn i de amerikanska investeringarnas expansion. Om uppgifterna gällde enbart de direkta investeringarna skulle alltså USA:s andel var ännu större. Visserligen föreligger inte fullständiga uppgifter för tiden efter 1960, men det förefaller klart att den amerikanska andelen har fortsatt att öka också under dessa år.)

Genom denna väldiga ökning av sina investeringar i utländska tillverkningsindustrier kan USA konkurrera direkt på utländska marknader i stället för enbart genom export. Vad detta innebär framgår av uppgifterna i tabell IX för år 1957 och för år 1965, det senaste året som det för

närvarande finns uppgifter från. De första tre kolumnerna visar försäljningen från amerikanska firmor i utlandet (filialer eller dotterföretag till amerikanska bolag). De sista tre kolumnerna visar exportens storlek för samma industrier inom USA.

Det är särskilt värt att lägga märke till att de utländska dotterbolagens försäljning 1965 översteg exporten från företagen i USA inom alla industrigrenar. Dessutom har under senare år ökningen varit större för dotterföretagen utomlands än för exporten. I alla industrigrenar tillsammans steg de utländska dotterföretagens försäljning med 140 procent medan exporten från USA steg med 55 procent.

Försäljningen från industrier i utlandet gör det på två sätt lättare att tränga in på utländska marknader. Man får inte bara en del av marknaden i det land där dotterföretaget ligger, utan kan också utnyttja konkurrentländernas handelsvägar. Detta framgår av tabell X. Amerikanska industrianläggningar säljer bara 77 procent av sitt utbud på de lokala marknaderna. Export till andra länder svarar för 22 procent av dessa industriers försäljning. Lagg märke till den relativt låga exportprocenten från företag i underutvecklade länder (Latinamerika och övriga). Betydelsen av detta fenomen kommer att behandlas senare i samband med de underutvecklade ländernas finansiella beroende.

Tabell IX. Export och försäljning från investeringar utomlands (miljoner dollar)						
Vissa industrigrenar	Utländska dotterföretags försäljning			Export från USA		
	1957	1965	ökning	1957	1965	ökning
Papper och liknande produkter	881	1.820	939	223	389	166
Kemiska produkter	2.411	6.851	4.440	1.457	2.402	945
Gummiprodukter	968	1.650	682	161	167	6
Metallindustri	1.548	3.357	1.809	1.881	1.735	-146
Icke-elektriska maskiner	1.903	5.257	3.354	3.102	5.158	2.056
Elektriska maskiner och utrustning	2.047	3.946	1.899	874	1.661	787
Transportmateriel	4.228	10.760	6.532	1.784	3.196	1.412

Källor: Utländska dotterföretags försäljning: *Survey of Current Business*, November 1966; Export: U.S. Bureau of the Census, *Statistical Abstract of the United States*: 1966 och ibid.: 1965.

Tabell X. Försäljningen av industrivaror från amerikanska dotterföretag i utlandet.				
(i procent av den totala försäljningen utomlands)				
	Kanada	Latinamerika	Europa	Övriga
Lokal marknad	81	93	77	92
Export till USA	11	2	1	2
Export till övriga länder	8	5	22	5
Totalt	100	100	100	100

Källa: Beräknad på uppgifter från Survey of Current Business, november 1966.

De direkta investeringarnas betydelse för försäljningen utomlands är utan tvivel vad som föresvävade den representant för ett investmentbolag som nyligen skrev följande i en artikel i Foreign Affairs:

Den roll de amerikanska direkta investeringarna spelar i världens ekonomi är överväldigande. Enligt den amerikanska delegationen i Internationella handelskammaren är bruttovärdet av produktionen i de amerikanska företagen utomlands ett gott stycke över 100 miljarder dollar per år. Det vill säga att beräknat på basis av det totala värdet av deras utbud utgör de amerikanska företagen utomlands tillsammans den tredje nationen i världen (om man får använda en sådan term för att beteckna dessa företag) med en större bruttoproduktion än något annat land utom USA och Sovjetunionen. Självfallet förbrukar dessa företag stora mängder råvaror och halvfabrikat som produceras lokalt, så deras bidrag till nettoprodukten (värdeökningen) är mycket mindre än deras bruttoförsäljning.¹³

På tillverkningsindustrins område är den väldiga affärsverksamheten i utlandet huvudsakligen koncentrerad till Kanada och Europa, som framgår av tabell XI. Och under inflytande av Marshallplanen och NATO, har huvudtendensen sedan andra världskriget varit ett ökat tillflöde av industrikapital till Europa.¹⁴

13. Leo Model, 'The Politics of Private Foreign Investment', i *Foreign Affairs*, juli 1967, s. 640 f.

14. En ofta framförd förklaring till ökningen av de amerikanska investeringarna i Europa är den speciella dragningskraft som EEC skulle utöva. Detta tillbakavisas av Anthony Scaperlandas analys: '... det vanliga antagandet att EEC skulle orsaka en omfördelning av de internationella investeringarna saknar stöd i fakta. Det är tvärtom så att områdena utanför EEC antingen har bibehållit eller ökat sin andel av de direkta amerikanska in-

Tabell XI. Direkta investeringar utomlands i tillverkningsindustri (miljoner dollar).				
	1950		1966	
	dollar	procent av totalsumman dollar	dollar	procent av totalsumman dollar
Samtliga områden	3.831	100	22.050	100
Särskilda områden:				
Kanada	1.897	49,5	7.674	34,8
Mexiko	133	3,5	797	3,6
Argentina	161	4,2	652	3,0
Brasilien	285	7,4	846	3,8
Europa	932	24,3	8.879	40,3
Sydafrika	44	1,1	271	1,2
Indien	16	0,4	118	0,5
Japan	5	0,1	333	1,5
Filippinerna	23	0,6	180	0,8
Australien	98	2,6	999	4,5

Källa: Amerikanska handelsdepartementet; *United States Business Investment in Foreign Countries*, Washington, D.C. 1960, och Walther Lederer och Frederick Cutler, *International Investments of the United States in 1966* i *Survey of Current Business*, september 1967.

Men USA saknar inte medtävlare på denna marknad. I tabell XII visas hur investeringarna korsar varandra, en återspeglning av de stora bolagens konkurrens om marknaderna. Engelska företag investerar i Frankrike och Västtyskland. Belgien investerar i Frankrike, Västtyskland och England. Men USA intar uppenbart en helt dominerande position på de utländska investeringarnas område i Europa. Som man kan vänta sig har det faktum att investeringarna huvudsakligen kommer från ett litet antal storbolag resulterat i att amerikanska företag innehar imponerande andelar av vissa industrigrenar i Europa.

vesteringarna i Västeuropa."The E.E.C. and U.S. Foreign Investment: Some Empirical Evidence', i *The Economic Journal*, mars 1967, s. 26

Tabell XII. Den amerikanska andelen av de utländska investeringarna.			
	Frankrike	Västtyskland	Storbritannien
	1962	1964	1962
USA	45 %	34%	72 %
Storbritannien	12	10	
Nederländerna	11	17	2
Schweiz	5	16	7
Belgien	8	5	1
Frankrike	-	7	2
Sverige	1	3	1
Italien	5	ingår i 'övriga'	9
Västtyskland	3		1
Kanada	2	ingår i 'övriga'	9
Övriga	8	8	4
Totalt	100%	100%	100%

Källa: Christopher Layton, *Trans-Atlantic Investment, Boulogne-sur-Seine*, Frankrike, The Atlantic Institute, 1966, s. 13.

Lägg märke till i tabell XIII att amerikanska företag kontrollerar mer än hälften av bilindustrin i England, nästan 40 procent av oljan i Tyskland och mer än 40 procent av telegraf- och telefontrustningen och den elektroniska och statistiska utrustningen i Frankrike (datamaskin-industrin i Frankrike kontrolleras till 75 procent).

Tabell XIII. Den beräknade amerikanska andelen av vissa industrier	
Frankrike 1963	Amerikanska företags andel (procent av försäljningen)
Oljeraffinering	20
Rakblad och rakhyvlar	87
Bilar	13
Däck	över 30
Kimrök	95
Kylskåp	25
Verktygsmaskiner	20
Halvledare	25

Tvättmaskiner	27
Hissar och paternosterverk	30
Traktorer och jordbruksmaskiner	35
Telegraf- och telefonutrustning	42
Elektronisk utrustning och kalkylerings-maskiner (därav datamaskiner 75 %)	43
Symaskiner	70
Elektriska rakapparater	60
Bokföringsmaskiner	75
Storbritannien 1964	
Raffinerade petroleum produkter	över 40
Datamaskiner	över 40
Bilar	över 50
Kimrök	över 75
Kylskåp	33 1/3 till 50
Läkemedel	över 20
Traktorer och jordbruksmaskiner	över 40
Instrument	över 15
Rakblad och rakhyvlar	cirka 55
Västtyskland	
Olja	38
Maskiner, fordon, metallprodukter (därav bilar 40 %)	15
Livsmedelsindustri	7
Kemiska produkter, gummi, etc.	3
Elektrisk-, optisk-, leksaks- och musik- industri (därav datamaskiner 84 %)	10

Källa: Christopher Layton, *Trans-Atlantic Investments, Boulogne-sur-Seine*, Frankrike, The Atlantic Institute, 1966, s. 19.

Sambandet mellan monopolistiska tendenser och strömmen av investeringar till Europa antyds av följande fakta: på de tre största europeiska marknaderna (Västtyskland, England, Frankrike) svarar tre företag – Esso, General Motors och Ford för 40 procent av de direkta amerikanska investeringarna.. I Västeuropa som helhet kommer två tredjedelar av

de amerikanska investeringarna från 20 amerikanska företag.¹⁵ Mellan 1950 och 1965 har allt fler av de större bolagen köpt eller byggt in sig i Europa. 1961 hade 460 av de 1.000 största amerikanska företagen en filial eller ett dotterbolag i Europa. 1965 hade siffran stigit till 700 av 1.000.¹⁶

Kort sagt är kapitalets internationalisering bland storföretagen betydligt större i dag än för femtio år sedan när Lenin skrev sitt arbete om imperialismen.

V. I. Lenin Krig och revolution 1917

Föreläsning hållen den 14 (27) maj 1917

Frågan om krig och revolution har på sistone ställts så ofta i hela pressen och på varje folkmöte, att många sidor av denna fråga helt säkert inte bara är välbekanta för många av er utan också redan hunnit tråka ut många av er. Jag har ännu inte haft möjlighet att uttala mig på, ja inte ens att delta i ett enda partimöte eller överhuvudtaget ett enda folkmöte i denna stadsdel och riskerar därför måhända att upprepa eller att inte tillräckligt ingående dröja vid de sidor av denna fråga, som särskilt intresserar er.

Det tycks mig, att det viktigaste, det som man vanligen glömmer bort i frågan om kriget, som man inte ägnar tillräcklig uppmärksamhet, det viktigaste, som det pågår så många dispyter om, och kanhända – skulle jag vilja säga – innehållslösa, hopplösa, onyttiga dispyter – det är att man glömmer den grundläggande frågan, frågan om vilken klasskaraktär kriget har, orsaken till detta krigs utbrott, vilka klasser som för det, vilka historiska och historisk-ekonomiska betingelser som framkallat det. Så långt jag på allmänna möten och på partimöten haft tillfälle att iaktta hur man hos oss ställer frågan om kriget, har jag kommit till den övertygelsen, att en mängd missförstånd uppstår i denna fråga just därför att vi, då vi analyserar frågan om kriget, alltför ofta talar helt olika språk.

Ur marxismens, dvs ur den moderna vetenskapliga socialismens, synpunkt är den grundläggande frågan – då socialister diskuterar hur kriget bör värderas och hur man bör ställa sig till det – frågan om för vad detta krig förs, vilka klasser som förberett det och bestämt dess rikt-

15. Christopher Layton, *Trans-Atlantic Investment*, Boulogne-sur-Seine, Frankrike 1966, s. 18.

16. *Ibid.*, s. 18.

ning. Vi marxister hör inte till dem, som obetingat är emot varje krig. Vi säger: vårt mål är att uppnå den socialistiska samhällsordningen, som genom att avskaffa mänsklighetens uppdelning i klasser, genom att helt avskaffa den ena människans utsugning av den andra, den ena nationens utsugning av andra nationer, oundvikligen kommer att upphäva varje möjlighet till krig överhuvudtaget. Men i kriget för denna socialistiska samhällsordning kommer vi oundvikligen att möta sådana betingelser, då klasskampen inom varje enskild nation kan sammanfalla med ett av denna samma klasskamp framkallat krig mellan skilda nationer, och därför kan vi inte förneka möjligheten av revolutionära krig, dvs krig vilka framgår ur klasskampen, vilka förs av revolutionära klasser och har en direkt, omedelbar och revolutionär betydelse. Vi kan så mycket mindre förneka det, som det vid sidan av de reaktionära krig, som utgjort flertalet i de europeiska revolutionernas historia under det senaste århundradet, de senaste 125-135 åren, också har förekommit revolutionära krig, exempelvis de revolutionära franska folkmassornas krig mot det förenade, monarkiska, efterblivna, feodala och halvfeodala Europa. För närvarande finns det ingen metod att bedra massorna, som är mer spridd i Västeuropa – och på senare tid också hos oss i Ryssland – än metoden att bedra dem genom hänvisningar till de revolutionära krigens exempel. Det finns olika slags krig. Man måste göra klart för sig, ur vilka historiska betingelser det nuvarande kriget framgått, vilka klasser som för det, för vad det förs. Om vi inte gör detta klart för oss, så kommer alla våra resonemang om kriget att bli något fullständigt innehållslöst, ja fullständigt ofruktbara ordstrider. Jag tillåter mig därför, eftersom ni till tema tagit frågan om förhållandet mellan krig och revolution, att ingående dröja vid denna sida av saken.

Det finns ett bekant uttalande av en av de berömdaste författarna på krigsfilosofins och krigs-historiens område, Clausewitz, som lyder: ”Kriget är politikens fortsättning med andra medel.” Detta uttalande gjordes av en författare, som kort efter napoleonkrigens epok analyserade krigets historia och drog filosofiska lärdomar av denna historia. Denne författare, vars grundtankar varje tänkande människa i vår tid ovillkorligen tillägnat sig, bekämpade redan för omkring 80 år sedan den källborgerliga och dumma fördomen, att kriget skulle kunna skiljas från respektive regeringars, respektive klassers politik, att kriget någonsin skulle kunna betraktas som ett enkelt angrepp, vilket bryter freden, och

sedan ett återställande av denna brutna fred. Man slogs och så slöt man fred! Det är en grov och dum uppfattning, som vederlades för tiotals år sedan och som vederläggs genom varje någorlunda uppmärksam analys av vilken historisk krigsepok som helst. Kriget är politikens fortsättning med andra medel. Varje krig är oupplösligt förknippat med det politiska system, ur vilket det framgår. Samma politik, som en viss stat, en viss klass inom denna stat bedriver under lång tid före ett krig, kommer samma klass oundvikligt och ofrånkomligt att fortsätta under krigstiden, endast med ändrad aktionsform.

Kriget är politikens fortsättning med andra medel. När den franska revolutionära stadsbefolkningen och de revolutionära bönderna i slutet av 1700-talet upprättade en demokratisk republik, sedan de på revolutionär väg hade störtat monarkin i sitt land och gjort upp räkningen med sin monark samt också på revolutionärt sätt gjort upp räkningen med sina godsägare, så kunde denna den revolutionära klassens politik inte undgå att i grunden skaka hela det övriga absolutistiska, tsaristiska, kungliga och halvfeodala Europa. En oundviklig fortsättning på den i Frankrike segerrika revolutionära klassens politik var de krig mot det revolutionära Frankrike, som alla monarkistiska folk i Europa deltog i genom att de bildade sin berömda koalition och började ett kontrarevolutionärt krig mot Frankrike. Liksom det franska revolutionära folket då för första gången uppvisade ett under århundraden aldrig skådat maximum av revolutionär energi inom landet, så ådagalade det också under kriget i slutet av 1700-talet en likadan gigantisk revolutionär skaparkraft genom att det omgestaltade strategins hela system, bröt med krigföringens alla gamla lagar och vanor och i stället för den gamla hären skapade en ny, revolutionär folkhär och en ny krigföring. Detta exempel förtjänar, syns det mig, särskild uppmärksamhet, emedan det åskådligt visar oss det, som de borgerliga tidningarnas skribenter nu glömmer vid varje steg, då de spekulerar i de full-komligt utvecklade folkmassornas fördomar och källborgerliga okunnighet. Dessa folkmassor förstår inte det oupplösliga ekonomiska och historiska sambandet mellan varje krig och den föregående politik, som bedrivits av varje land, varje klass, som härskat före kriget och säkrat uppnåendet av sina syften med så kallade ”fredliga” medel. Så kallade – ty de våldshandlingar, som exempelvis är nödvändiga för det ”fredliga” herraväldet över kolonierna, kan knappast kallas fredliga.

I Europa rådde fred, men det berodde på att de europeiska folkens herravälde över koloniernas hundratals miljoner invånare förverkligades endast genom ständiga, oavbrutna, aldrig upphörande krig, som vi européer inte räknar som krig, emedan de alltför ofta inte liknar krig utan det brutalaste mördande, utrotande av värnlösa folk. Men saken är just den, att vi för att förstå det nuvarande kriget framför allt måste göra en allmän överblick över de europeiska makternas politik i dess helhet. Man får inte ta enskilda exempel, enskilda fall, som alltid lätt kan ryckas ut ur de samhällsliga företeelsernas sammanhang och som inte har det minsta värde, emedan det är lika lätt att anföra ett motsatt exempel. Nej, man måste ta hela den politik, som hela systemet av europeiska stater i deras inbördes ekonomiska och politiska förhållanden bedriver, för att förstå på vilket sätt det nuvarande kriget ofrånkomligt och oundvikligt framgått ur detta system.

Vi iakttar ständigt försök, särskilt av de kapitalistiska tidningarna – oavsett om de är monarkistiska eller republikanska – att i det nuvarande kriget smugla in ett för kriget främmande historiskt innehåll. I den franska republiken finns det exempelvis inget vanligare trick än försöken att framställa detta krig från Frankrikes sida som en fortsättning på och ett motstycke till den stora franska revolutionens krig år 1792. Det finns ingen mera spridd metod att vilseleda de franska folkmassorna, de franska arbetarna och arbetarna i alla länder än att till vår epok överföra ”jargongen” från denna epok, enskilda paroller från densamma, och försöket att framställa det hela så, som om det republikanska Frankrike också nu skulle försvara sin frihet mot monarkin. Man glömmer den ”lilla” omständligheten, att det då, år 1792, var den revolutionära klassen i Frankrike som förde krig, den klass som hade genomfört en enastående revolution, som tack vare massornas enastående hjältemod i grunden förstört den franska monarkin och gått till kamp mot det förenade monarkiska Europa endast och allenast i syfte att fortsätta sin revolutionära kamp.

Kriget i Frankrike var en fortsättning på den politik som bedrevs av den revolutionära klass som hade gjort revolution, erövrat republiken, med en dittills oanad energi gjort upp räkningen med de franska kapitalisterna och godsägarna, och som för denna politik, för dess fortsättning förde ett revolutionärt krig mot det förenade monarkiska Europa.

Men vad vi nu har är framför allt ett förbund av två grupper av kapitalistiska makter. Vi har framför oss alla de största kapitalistiska världs-

makterna – Storbritannien, Frankrike, Amerika och Tyskland – vilkas hela politik i årtionden bestått i en oavbruten ekonomisk rivalitet om herraväldet över hela världen, om att strypa de små folken, att tillförsäkra sig tredubbla och tioudubbla profiler på bankkapitalet, som slagit hela världen i sitt inflytandes bojar. Häri består Storbritanniens och Tysklands verkliga politik. Jag betonar detta. Man får aldrig tröttna på att betona detta, ty om vi glömmer det, så kan vi inte förstå någonting av det nuvarande kriget, då kommer vi att vara hjälplöst utlämnade åt första bästa borgerliga publicist, som försöker lura oss med bedrägliga fraser.

Den verkliga politik, som dessa båda grupper av de största kapitalistiska jättarna – Storbritannien och Tyskland, vilka tillsammans med sina bundsförvanter marscherat upp emot varandra – bedrev under en hel rad årtionden före kriget, måste studeras och förstås i dess totalitet. Om vi inte gjorde detta, skulle vi inte endast glömma den vetenskapliga socialismens och överhuvudtaget varje samhällsvetenskaps grundläggande krav utan vi skulle också beröva oss möjligheten att förstå det allra minsta av det nuvarande kriget. Vi skulle utlämna oss åt Miljukov, en bedragare, som underblåser chauvinism och hat mellan folken med metoder, som tillämpas överallt utan undantag, metoder, om vilka den tidigare nämnde Clausewitz skrev för åttio år sedan och redan då gjord sig lustig över den åsikten att – folken levde i fred, men så började de slåss! Som om det vore sant! Kan man ge en förklaring till ett krig utan att sätta det i samband med respektive stats, respektive statssystem, respektive klassers tidigare politik? Jag upprepar än en gång: detta är den grundläggande frågan, som man ständigt glömmer, och på grund av bristande insikt i denna fråga förvandlas nio tiondelar av allt tal om kriget till ett innehållslöst gräl och till tom ordväxling. Vi säger: om ni inte studerat den politik, som de båda krigförande maktgrupperna fört under årtionden – för att undvika tillfälliga företeelser, för att inte komma med enskilda exempel – om ni inte påvisat sambandet mellan detta krig och den föregående politiken, så har ni ingenting förstått av detta krig!

Denna politik visar oss genomgående en sak: en oavbruten ekonomisk rivalitet mellan världens två jättar, mellan två kapitalistiska ekonomier. Å ena sidan Storbritannien, den stat, som behärskar största delen av jorden, den stat som är rikast och som blivit detta inte så mycket genom sina egna arbetares arbete som i huvudsak genom utsugning av otaliga kolonier, genom den omätliga styrkan hos de engelska bankerna,

vilka i spetsen för alla övriga banker slutit sig samman till en numerärt obetydlig grupp av – sådär en tre, fyra, fem – jättebanker, vilka förfogar över hundratals miljarder rubel och förfogar över dem på ett sådant sätt, att man utan minsta överdrift kan säga: det finns inte en jordlapp på hela detta jordklot, på vilken inte detta kapital har lagt sin tunga hand, det finns inte en jordlapp, som inte med tusentals trådar är insnärjd i det brittiska kapitalets trådar. Detta kapital blev i slutet av 1800- och början av 1900-talet så stort, att det sträckte sin verksamhet långt utanför de enskilda staternas gränser och bildade en grupp av jättebanker med oerhörda rikedomar. Sedan denna handfull jättebanker bildats, snärjde det brittiska kapitalet hela världen genom detta nät av hundratals miljarder rubel. Det är det grundläggande i Storbritanniens ekonomiska politik och i Frankrikes ekonomiska politik, om vilken franska författare själva, exempelvis medarbetare i l'Humanite, en tidning som idag leds av f d socialister (t ex ingen mindre än Lysis, den kände författaren i finansfrågor), skrev redan några år före kriget: "Frankrike är en finansmonarki, Frankrike är en finansoligarki, Frankrike är hela världens ockrare."

Mot denna i huvudsak brittisk-franska grupp står å andra sidan en annan kapitalistgrupp, ännu mer rovlysten, ännu mer rövaraktig – en grupp som trädde fram till det kapitalistiska matbordet, när platserna redan var upptagna, men som förde in i kampen nya metoder för den kapitalistiska produktionens utveckling, en bättre teknik, en organisation utan motsycke, vilken förvandlade den gamla kapitalismen, den kapitalism som tillhörde den fria konkurrensens epok, till en de gigantiska trusternas, syndikatens och kartellernas kapitalism. Denna grupp införde grunderna för den kapitalistiska produktionens förstatligande, för sammanslutning av kapitalismens gigantiska kraft och statens gigantiska kraft till en enda mekanism, som placerade tiotals miljoner människor i statskapitalismens enhetliga organisation. Det är den ekonomiska historia, det är den diplomatiska historia, som sträcker sig över en rad årtionden och som ingen kan komma ifrån. Den ensam visar er vägen till en riktig lösning på frågan om kriget och leder er till den slutsatsen, att också det nuvarande kriget är en produkt av de klassers politik, vilka drabbat samman i detta krig, dessa två väl-diga jättar, som långt före kriget kastade sin finansiella utsugnings nät över hela världen, över alla länder, och som före kriget ekonomiskt delade upp hela världen mellan sig. De måste drabba samman, emedan det ur kapitalismens synpunkt

blev oundvikligt att på nytt dela upp detta herravälde.

Den gamla uppdelningen baserade sig på att Storbritannien under loppet av några århundraden hade ruinerat sina tidigare konkurrenter. Dess tidigare konkurrent var Nederländerna, som härskade över hela världen, dess tidigare konkurrent var Frankrike, som omkring hundra år fört krig om herraväldet. På basis av sin ekonomiska styrka, sitt handelskapitals styrka befäste Storbritannien genom långa krig sitt överallt obestridda herravälde över världen. Så framträdde en ny rövare: år 1871 bildades en ny kapitalistisk makt, som utvecklades ojämförligt mycket snabbare än Storbritannien. Detta är ett grundläggande faktum. Ni skall inte finna en enda bok i ekonomisk historia, som inte erkänner detta obestridda faktum – Tysklands snabbare utveckling. Denna snabba utveckling av kapitalismen i Tyskland innebar utveckling av en ung och stark rövare, som trädde fram i de europeiska makternas krets och sade: "Ni har ruinerat Nederländerna, ni har slagit ned Frankrike, ni har bemäktigat er halva världen – nu får ni lov att ge oss motsvarande del." Och vad innebär "motsvarande del"? På vilket sätt skall den bestämmas i den kapitalistiska världen, i bankernas värld? Där bestäms makten av antalet banker, där bestäms makten så som ett amerikanskt miljardörorgan med äkta amerikansk öppenhet och äkta amerikansk cynism slog fast. I detta hette det: "I Europa rasar kriget om herraväldet över världen. För att härska över världen måste man ha två saker: dollar och banker. Dollar har vi, banker skall vi grunda och så kommer vi att härska över världen." Så uttalar sig de amerikanska miljardärernas ledande tidning. Jag måste säga, att det finns tusen gånger mera sanning i denna den övermodiga och fräcka miljardärens amerikanskt cyniska sats än i tusentals artiklar av borgerliga lögnhalsar, som framställer detta krig som ett krig för några slags nationella intressen, nationella frågor och liknande uppenbara lögnar, som kastar historien som helhet överbord och endast tar ett enskilt exempel såsom fallet med den tyske rövarens överfall på Belgien. Detta fall är otvivelaktigt sant. Ja, denna rövargrupp kastade sig med oerhörd brutalitet över Belgien, men den gjorde detsamma, som den andra gruppen med andra medel gjorde igår och idag gör mot andra folk.

När vi diskuterar frågan om annexionerna – detta är ju en fråga, som ingår i det jag försökt att i korthet framställa för er som historien om de ekonomiska och diplomatiska förhållanden, som framkallat det nu-

varande kriget – så glömmer vi alltid att annexionerna vanligen är just det, som detta krig förs om: delningen av erövringarna eller, mera populärt uttryckt, delningen av det byte, som de bägge rövarhanden rof-fat åt sig. Och när vi diskuterar om annexionerna, så möter vi ständigt metoder, som ur vetenskaplig synpunkt inte håller stånd mot någon kritik, och ur samhällelig-publicistisk synpunkt är metoder, som inte kan betecknas annorlunda än som grovt bedrägeri. Fråga en rysk chauvinist eller socialchauvinist och han skall förträffligt förklara för er vad som är annexion från Tysklands sida – det förstår han utmärkt väl. Men han kommer aldrig att ge er svar på er begäran om att han skall ge en allmän definition på begreppet annexion, som skulle passa in både på Tyskland, Storbritannien och Ryssland. Det kommer han aldrig att göra! Och när tidningen Retj (för att gå över från teorin till praktiken) gjorde sig lustig över vår tidning Pravda och skrev: ”Dessa pravdister betraktar Kurland som en annexion! Hur skall man kunna diskutera med dylikt folk?” – så teg Retj, när vi svarade: ”Var vänliga och ge oss en definition på begreppet annexion, som passar in både på tyskarna, britererna och ryssarna; vi påstår, att ni antingen kommer att slingra er ifrån frågan eller att vi genast kommer att avslöja er.” Vi påstår att ingen enda tidning, varken chauvinisternas i allmänhet som utan omsvep säger, att man måste försvara fosterlandet, eller socialchauvinisternas, någonsin gett en sådan definition på begreppet annexion, som skulle avse såväl Tyskland som Ryssland, en sådan som skulle kunna tillämpas på vilken sida som helst. De kan inte ge en sådan, därför att hela detta krig är en fortsättning på annexionspolitiken, dvs erövringspolitiken, den kapitalistiska utplundringspolitiken från båda sidorna, från båda de krigförande grupperna. Därför är det klart, att frågan om vilken av dessa båda rövare som först drog kniv inte har någon betydelse för oss. Tag historien om flott- och militärutgifterna i de båda grupperna under årtionden, ta historien om de små krig, som de förde innan det stora kriget bröt ut – ”små” emedan det inte var så många européer, som dödades i dessa krig, medan i stället hundratusentals människor av de folk dödades, vilka dessa rövargrupper strypt, vilka ur deras synpunkt inte ens räknas som folk (sådana där asiater, afrikaner – är de folk?); mot dessa folk förde man krig på följande sätt: de var vapenlösa men man sköt ned dem med kulspjut. Kan det kallas krig! Det är ju i själva verket inte krig, det kan man överlämna åt glömskan. Detta är deras attityd till detta fullständiga bedrägeri mot

folkmassorna.

Detta krig är en fortsättning på den erövringspolitik, det nedmejdande av hela folkslag, de exempellösa grymheter, som tyskar och briter begått i Afrika, briter och ryssar i Persien – jag vet inte vilka som var värst. Det var därför de tyska kapitalisterna betraktade dem som fiender. Aha, ni är starka därför att ni är rika? Men vi är starkare än ni, därför har vi samma ”heliga” rätt att plundra. Just till detta inskränker sig det brittiska och det tyska finanskapitalets verkliga historia under en hel rad årtionden före kriget. Just till detta inskränker sig de rysk-tyska, rysk-brittiska och tysk-brittiska relationernas historia. Just här har vi nyckeln till insikt om varför kriget förs. Just därför är den historia man spritt ut om orsaken till krigsutbrottet skoj och bedrägeri. Man glömmer finanskapitalets historia, historien om hur detta krig om nyuppdelning mognade och framställer det hela så: det var två folk, som levde i fred, sedan överföll det ena folket det andra och detta försvarar sig. Hela vetenskapen är glömd, bankerna glömda, folken manas att gripa till vapen, bonden, som inte vet vad politik är, manas att gripa till vapen. Det gäller att försvara sig – och därmed basta! Resonerar man så, vore det konsekvent att förbjuda alla tidningar, bränna alla böcker och förbjuda allt tal om annexioner i pressen – på så sätt rättfärdigas en sådan syn på annexioner. De kan inte säga sanningen om annexionerna, emedan både Rysslands, Storbritanniens och Tysklands hela historia är ett oavbrutet, skoningslöst, blodigt krig om annexioner. I Persien, i Afrika har liberalerna fört skoningslösa krig, de har låtit piska politiska förbrytare i Indien för att de dristat sig att föra fram samma krav, som man hos oss i Ryssland kämpat för. De franska kolonialtrupperna har också förtryckt folk. Det är förhistorien, det är den verkliga historien om det exempellösa röveriet! Det är den politik dessa klasser fört och som det nuvarande kriget är en fortsättning på. Det är därför de inte kan besvara frågan om annexionerna på samma sätt som vi, då vi säger: varje folk, som inte anslutits till ett annat folk i överensstämmelse med sitt flertals fria önskan utan i enlighet med tsarens eller regeringens beslut, är ett annekterat, ett erövrat folk. Att ta avstånd från annexioner innebär att tillerkänna varje folk rätt att bilda en särskild stat eller att leva i förbund med vem det önskar. Detta svar är fullständigt klart för varje någorlunda medveten arbetare.

I vilken som helst av de resolutioner, som antas i dussintal och publiceras exempelvis i tidningen Zemlja i Volja, finner ni det illa formulerade

svaret: vi vill inte krig för herraväldet över andra folk, vi kämpar för vår egen frihet – så talar alla arbetare och bönder, och härmed ger de uttryck åt arbetarens, åt den arbetandes syn på hur de uppfattar kriget. Med detta säger de: om kriget fördes i de arbetandes intresse mot utsugarna, så skulle vi vara för kriget. Då skulle också vi vara för kriget och det finns inte ett revolutionärt parti, som skulle vara emot ett sådant krig. De har orätt, dessa författare till talrika resolutioner, ty de föreställer sig det hela så som om de själva skulle föra kriget. Vi soldater, vi arbetare, vi bönder kämpar för vår frihet. Jag skall aldrig glömma den fråga, som en av dem ställde mig efter ett möte: ”Varför pratar ni hela tiden mot kapitalisterna? Är jag kanske en kapitalist? Vi är arbetare, vi försvarar vår frihet.” Det är fel – ni kämpar, därför att ni lyder er kapitalistiska regering; det är inte folken som för krig, utan regeringarna. Jag undrar inte på, att en arbetare eller bonde, som inte studerat politik, inte haft lyckan eller olyckan att befatta sig med diplomatins hemligheter, med bilder av detta finansrofferi (exempelvis Rysslands och Storbritanniens förtryck av Persien), glömmet denna historia och naivt frågar: vad angår mig kapitalisterna när det är jag som kämpar? Han förstår inte sambandet mellan kriget och regeringen, förstår inte att det är regeringen som för krig, medan han är ett verktyg i regeringens händer. Han kan kalla sig det revolutionära folket, skriva vackra resolutioner – för ryssarna är det mycket, emedan det först helt nyligen blivit möjligt hos oss. För kort tid sedan offentlig gjordes en ”revolutionär” deklaration från provisoriska regeringen. Men det ändrar ingenting i sak, och andra folk, som har större erfarenhet än vi av kapitalisternas konst att lura massorna genom att sätta ihop ”revolutionära” manifest, har för länge sedan slagit alla världsrekord i detta avseende. Om ni tar den franska republikens parlamentshistoria från den tid, då Frankrike blev en republik, som stödde tsarismen, så har vi under de årtionden den franska parlamentshistorien existerat dussintals exempel på hur manifest, fyllda av de allra vackraste ord, skylt över den smutsigaste koloniala och finansiella plundringspolitik. Den tredje franska republikens hela historia är en historia om denna plundring. Det nuvarande kriget har uppstått av dessa orsaker. Det är inte ett resultat av kapitalisternas onda vilja, inte av något slags felaktig politik av monarkerna. Det vore orätt att se så på saken. Nej, detta krig har oundvikligt framkallats av den gigantiska storkapitalismens och särskilt bankkapitalismens utveckling, som lett till att cirka fyra banker i

Berlin och fem eller sex banker i London härskar över hela världen, roffar åt sig alla medel, stärker sin finanspolitik med hela sin väpnade makt och som slutligen drabbat samman i en exempellöst brutal kamp till följd av att det inte längre finns någon möjlighet att obehindrat slå under sig nya områden. Antingen den ena eller den andra måste avstå från herraväldet över sina kolonier. Sådana frågor avgörs inte godvilligt i denna kapitalisternas värld. De kan endast avgöras genom krig. Därför är det löjligt att anklaga den ene eller andre av de krönta rövarna. De är alla lika, dessa krönta rövare. Därför är det också absurt att anklaga det ena eller andra landets kapitalister. De bär endast skulden för att de infört ett sådant system. Men det sker i enlighet med alla lagar, som skyddas med den civiliserade statens alla krafter. ”Jag är i min fulla rätt, jag köper aktier. Alla domstolar, hela polisväsendet, hela den stående hären och alla flottor i världen skyddar denna min heliga rätt till aktierna.” Om det bildas banker, som rör sig med hundratals miljoner rubel, om dessa kastat sina nät av bankrofferi över hela världen, om de drabbat samman i en strid på liv och död –vem bär skulden? Finn den skyldige, om du kan! Skulden till detta bär kapitalismens hela utveckling under ett halvsekel, och det finns ingen annan utväg ur detta än att störta kapitalisternas välde, än att genomföra en arbetarrevolution. Det är det svar, som vårt parti kommit till efter en analys av kriget. Och därför säger vi: den ytterst enkla frågan om annexionerna har blivit så tilltrasslad, de borgerliga partiernas representanter har ljugit så till den grad, att de kan framställa saken, som om Kurland inte annekterats av Ryssland. Kurland och Polen har de gemensamt delat, dessa tre krönta rövare. De höll på att dela i hundra år, de slet sönder dem levande och den ryske rövaren slet åt sig det mesta, emedan han då var starkast. Men när den unge rövaren, som vid den tiden var med om delningen, växte upp till en stark kapitalistisk makt, Tyskland, sade han: Låt oss dela på nytt! Ni vill bibehålla allt vid det gamla? Ni tror att ni är starkare? Låt oss mäta våra krafter!

Det är vad detta krig går ut på. Naturligtvis är denna utmaning – ”Låt oss mäta våra krafter!” – endast ett uttryck för den plundringspolitik, den storbankernas politik, som fullföljts under ett decennium. Det är därför ingen annan än vi som kan säga den enkla, för varje arbetare och bonde begripliga sanningen om annexionerna. Det är därför den så enkla frågan om fördragen så skamlöst trasslats till av hela pressen. Ni säger, att vi har en revolutionär regering, att i denna revolutionära regering

inträtt ministrar, som nästan helt är socialister, narodniker och mensjeviker. Men då de avger deklamationer om fred utan annexioner – bara på villkor att det inte definieras vad fred utan annexioner är (det betyder: riv åt dig de tyska annexionerna och behåll dina egna) – så säger vi: vad är er ”revolutionär” regering värd, era deklamationer, era förklaringar om att ni inte vill ett erövringskrig – när ni samtidigt manar armén till offensiv? Vet ni då inte, att ni har fördrag, att Nikolaus den blodige ingått dem på det mest rövaraktiga sätt? Vet ni inte det? Det är förlåtligt, om inte arbetarna och bönderna vet det, ty de har inte plundrat, inte läst lärda böcker, men då bildade kadeter förkunnar sådant, så är det lögn, ty de känner mycket väl till vad dessa fördrag innehåller. Dessa fördrag är ”hemliga”, men hela den diplomatiska pressen i alla länder talar om dem: ”Du skall få svartahavssunden, du Armenien, du Galizien, du Elsass-Lothringen, du Trieste, och vi skall slutgiltigt dela upp Persien.” Och den tyske kapitalisten säger: ”Jag skall erövra Egypten, jag skall strypa de europeiska folken, om ni inte ger tillbaka mina kolonier, och det med ränta.” Aktien är en sådan sak att den kräver ränta. Just därför har frågan om fördragen, så enkel och så klar den än är, framkallat en sådan mängd flagranta, exempellösa, fräcka lögner, som sprids i alla kapitalistiska tidningars spalter.

Ta dagens nummer av Den. Där förklarar Vodovozov, en man som inte på något sätt kan beskyllas för bolsjevism, men som är en ärlig demokrat, följande: jag är motståndare till de hemliga fördragen, låt mig tala om fördraget med Rumänien. Det existerar ett hemligt fördrag med Rumänien och dess innehåll är att Rumänien skall erhålla en hel rad främmande folk, om det kommer att kämpa på bundsförvanternas sida. De fördrag som de andra bundsförvanterna har är alla likadana. Utan fördrag skulle de inte ha börjat strypa nationer. För att få veta innehållet i dessa fördrag behöver man inte gräva i speciella tidskrifter. Det räcker med att erinra sig den ekonomiska och diplomatiska historiens viktigaste fakta för att få veta dem. Österrike har ju under årtionden varit ute efter Balkan för att strypa folken där ... Och att de drabbat samman i ett krig, beror på att det inte kunde gå på annat sätt. Och då nu folkmassorna allt eftertryckligare kräver att fördragen skall publiceras, så förklarar därför ministrarna – f d minister Miljukov, nuvarande minister Teresjtjenko (den förre i en regering utan socialistiska ministrar, den senare i en regering med en hel rad nästan-socialistiska ministrar): att publicera

fördragen betyder att bryta med bundsförvanterna.

Uppenbarligen kan fördragen inte publiceras, emedan ni alla tillhör ett och samma rövarhand. Vi är ense med Miljukov och Teresjtjenko om att fördragen inte kan publiceras. Av detta kan man dra två olika slutsatser. Om vi är ense med Miljukov och Teresjtjenko om att fördragen inte kan publiceras, vad följer då därav? Om fördragen inte kan publiceras, så måste man hjälpa kapitalistministrarna att fortsätta kriget. Och den andra slutsatsen är: eftersom kapitalisterna själva inte kan publicera fördragen, så måste kapitalisterna störtas. Vilken av dessa slutsatser ni anser vara riktigast ber jag er själva avgöra, men jag ber er ovillkorligen tänka på följderna. Om man resonerar så som de narodistiska och mensjeviska ministrarna gör, blir resultatet: eftersom regeringen säger, att fördragen inte kan publiceras, så måste ett nytt manifest utfärdas. Papperet har ännu inte blivit så dyrt, att man inte skulle kunna skriva nya manifest. Låt oss skriva ett nytt manifest och starta en offensiv. För vad? För vilka syften? Vem kommer att bestämma dessa syften? Soldaterna uppmanas att förverkliga rövarfördragen med Rumänien och Frankrike. Skicka Vodovozovs artikel till fronten och klaga sedan: det är allt bolsjevikerna, det är säkert bolsjevikerna, som tänkt ut detta fördrag med Rumänien. Men då blir man tvungen att inte bara skaffa tidningen Pravda ur världen, då måste man rentav driva bort Vodovozov för att han studerat historien, då måste man bränna upp alla Miljukovs böcker, som är oerhört farliga. Försök slå upp första bästa bok av ledaren för ”folkfrihetens” parti, f d utrikesministern. Det är bra böcker. Vad talar de om? De talar om att Ryssland har ”rätt” till svartahavssunden, till Armenien, till Galizien, till Ostpreussen. Han har inte bara delat alltsammans, han har t o m bifogat en karta. Man blir tvungen att inte bara skicka bolsjevikerna och Vodovozov till Sibirien för att de skritver sådana revolutionära artiklar utan man måste också bränna Miljukovs böcker, ty om man idag skulle plocka ut några enkla citat ur dessa Miljukovs böcker och skicka dem till fronten, så skulle man inte kunna finna en enda uppviglande proklamation, som skulle utöva en så uppviglande verkan.

Enligt den korta plan, som jag gjort upp för dagens tal, återstår nu att beröra frågan om det ”revolutionära fosterlandsförsvaret”. Jag tror att jag efter vad jag redan haft äran meddela er, kan fatta mig kort, då jag behandlar denna fråga.

Som ”revolutionärt fosterlandsförsvaret” betecknas en sådan täckman-

tel för kriget, vilken åstad-kommes med hänvisningar till att vi ju gjort revolution, att vi ju är ett revolutionärt folk, en revolutionär demokrati. Men vilket svar ger vi på denna fråga? Vad för en revolution har vi gjort? Vi har avsatt Nikolaus. Revolutionen var inte så värst svår i jämförelse med en revolution, som skulle ha störtat godsägarnas och kapitalisternas hela klass. Vem innehade makten efter vår revolution? Godsägarna och kapitalisterna – desamma, som länge innehaft makten i Europa. Där ägde sådana revolutioner rum för hundra år sedan, där sitter sådana her- rar som Teresjtjenko, Miljukov och Konovalov sedan länge vid makten, och det spelar ingen roll om de betalar en hovstat åt sin tsar eller om de klarar sig utan denna lyxartikel. En bank förblir i alla fall en bank, även om hundratals kapitalplaceringar gjorts i koncessioner. Profiten förblir profit, oavsett om det är i en republik eller i en monarki. Om något barbariskt land skulle drista sig att inte lyda vårt civiliserade kapital, som inrättar sådana förträffliga banker i kolonierna, i Afrika, i Persien, om några barbariska folk inte skulle lyda vår civiliserade bank, så skickar vi dit trupper och de återinför kultur, ordning och civilisation, såsom Ljachov gjort i Persien och såsom de franska ”republikanska” trupperna gjort, då de med samma grymhet utrotat folk i Afrika. Är det inte allt samma sak: det är samma ”revolutionära fosterlandsförsvaret”, bara att det ådagaläggs av de breda omedvetna folkmassorna, vilka inte ser krigets samband med regeringen, inte vet, att denna politik är fastslagen genom fördrag. Fördragen är kvar, bankerna är kvar, koncessionerna är kvar. I Ryssland sitter de bästa representanterna för sin klass i regeringen, men världskrigets karaktär har inte ändrats det minsta till följd härav. Det nya ”revolutionära fosterlandsförsvaret” är endast en täckmantel för att med revolutionens upphöjda begrepp skyla det smutsiga och blodiga kriget, som är följden av smutsiga och vidriga fördrag.

Den ryska revolutionen har inte förändrat kriget men den har skapat organisationer, som inte finns i något annat land och inte funnits i de flesta revolutionerna i väst. De flesta revolutionerna har inskränkt sig till att det bildats en ny regering med personer av vår Teresjtjenko- och Konovalovtyp, medan landet blivit kvar i passivitet och desorganisation. Den ryska revolutionen har gått längre. I detta faktum ligger fröet till att den kan övervinna kriget. Detta faktum består i att vi förutom en regering av ”nästan-socialistiska” ministrar, en det imperialistiska krigets regering, en offensivens regering, en regering som är förbunden med

det brittisk-franska kapitalet – att vi förutom den och oberoende av den över hela Ryssland har ett nät av arbetar-, soldat- och bondedeputerades sovjeter. Här har vi en revolution, som ännu inte sagt sitt sista ord. Här är en revolution, som under sådana förhållanden inte funnits i Väst-europa. Det är de klassers organisation, som verkligen inte behöver någon annexion, som inte satt in miljoner i bankerna, som nog inte är intresserade av om den ryske översten Ljachov och det liberala brittiska sändebudet delade Persien riktigt. Detta är garantin för att denna revolution kan gå vidare. Denna garanti ligger i att de klasser, som verkligen inte är intresserade av annexioner, trots all sin överdrivna godtrogenhet mot kapitalisternas regering, trots all den ohyggliga förvirring, det oerhörda bedrägeri, som själva begreppet ”revolutionärt fosterlandsförsvaret” innebär, trots att de stöder lånet, stöder det imperialistiska krigets regering – att de trots allt detta förmått att skapa organisationer, i vilka de förtryckta klassernas massor är representerade. Det är arbetar-, soldat- och bondedeputerades sovjeter, vilka i sitt revolutionära arbete på en hel mängd platser i Ryssland gått betydligt längre än i Petrograd. Det är helt naturligt, ty i Petrograd har vi kapitalisternas centrala organ.

Och när Skobelev i sitt tal igår yttrade, att ”vi kommer att lägga beslag på hela profiten, 100 procent kommer vi att ta”, tog han munnen alltför full, gjorde det på ministervis. Om ni tar dagens nummer av tidningen Retj, så skall ni se hur man reagerade på detta ställe i Skobelevs tal. Där heter det: ”Ja, men det är ju hunger, död. Hundra procent – det betyder alltsammans!” Minister Skobelev går längre än den allra radikalaste bolsjevik. Det är förtal, då man säger att bolsjevikerna står längst till vänster. Minister Skobelev står betydligt ”längre till vänster”. Man skymfade mig med de allra grövsta skällsord, påstod att jag närapå skulle ha föreslagit att ta kläderna av kroppen på kapitalisterna. I varje fall sade Sjulgin: ”Låt dem bara klä av oss!” Föreställ er en bolsjevik, som går fram till medborgare Sjulgin och vill klä av honom. Han skulle med större rätt kunna anklaga minister Skobelev för detta. Så långt har vi aldrig gått. Vi har aldrig föreslagit att 100 procent av profiten skall beslagtas. Denna utfästelse är i alla fall värdefull. Om ni tar vårt partis resolution, så skall ni se att vi där i en bättre motiverad form föreslår detsamma som jag föreslagit. Det måste införas kontroll över bankerna och sedan en rättvis inkomstskatt. Ingenting mer! Skobelev föreslår att man skall ta hundra kopek på rubeln. Någonting sådant har vi inte föreslagit och föreslår inte

heller. Och förresten tog Skobelev bara munnen full. Han ämnar inte på allvar genomföra detta, och om han ämnar göra det, så kommer det inte att lyckas för honom av den enkla orsaken, att det är en smula löjligt av honom att utfästa sig att göra allt detta, då han är vän med Teresjtjenko och Konovalov. Man kan ta sådär en 80-90 procent av miljonärernas inkomst, men inte i sällskap med dylika ministrar. Om arbetar- och soldatdeputerades sovjeterna innehade makten, så skulle de verkligen beslagta en del, ehuru inte allt – det behöver de inte. De skulle ta en stor del av inkomsten. En annan statsmakt kan inte göra detta. Men minister Skobelev kan ha de mest välmentade önsknings. Jag har under flera årtionden iakttagit dessa partier, jag deltar sedan 30 år i den revolutionära rörelsen. Därför är jag minst av allt böjd för att tvivla på deras goda föresatser. Men det är inte de goda föresatserna det kommer an på. Vägen till helvetet är stensatt med goda föresatser. Och alla kanslier är fyllda av papper, undertecknade av medborgare ministrar, men det har inte ändrat saken. Sätt i gång, om ni vill införa kontroll, så börja då! Vårt program är sådant, att då vi läser Skobelevs tal, kan vi säga: mera kräver vi inte. Vi är betydligt moderatere än minister Skobelev. Han föreslår både kontroll och 100 procent. Vi vill inte ta 100 procent, men vi säger: "Innan ni börjat göra någonting, tror vi er inte." Skillnaden Oss emellan är just att vi inte litar på ord och löften och inte heller råder andra att lita på dem. Erfarenheterna från de parlamentariska republikerna lär oss, att man inte får lita på förklaringar på papperet. Om ni vill ha kontroll, så måste ni börja införa den. Det behövs bara en dag för att utfärda en lag om en sådan kontroll. Tjänstemannansovjeterna i varje bank, arbetarsovjeterna på varje fabrik erhåller rätt till kontroll, varje parti erhåller rätt till kontroll. Det går inte, säger man, det finns någonting, som heter affärshemlighet, den heliga privategendomen finns! Nåja, gör som ni vill, välj endera av de två vägarna! Om ni vill skydda alla dessa böcker och räkenskaper, trusternas alla operationer, så är det onödigt att prata om kontroll, då är det onödigt att tala om att landet går mot sin undergång.

I Tyskland är läget ännu sämre. I Ryssland kan man uppbringa spannmål, i Tyskland är det omöjligt. I Ryssland kan man göra en hel del, ifall det sker organiserat. I Tyskland kan ingenting mera uträttas. Det finns ingen spannmål, och hela folket går oundvikligt undergången till mötes. Man skriver nu, att Ryssland står vid undergångens brant. Om det stämmer, så är det ett brott att skydda den "heliga" privategendomen. Och

därför – vad betyder talet om kontroll? Har ni då glömt, att Nikolaus Romanov också skrev en hel del om kontrollen? Ni kan tusen gånger hos honom finna orden: statskontroll, samhällslik kontroll, utnämning av senatorer. Industriherrarna har under de två månaderna efter revolutionen utplundrat hela Ryssland. Kapitalet har pressat ut på hundratals procent profiter, varje redogörelse visar detta. Men när arbetarna under de två revolutionsmånaderna hade "fräckheten" säga, att de vill leva som människor, så höjde hela landets kapitalistpress ett ramaskri. I varje nummer av Retj skriade man himmelshögt om att arbetarna plundrade landet, ehuru vi ju endast utlovat kontroll över kapitalisterna. Är det inte möjligt att prestera mindre löften och mera handling? Om vi vill ha en ämbetsmannakontroll, en kontroll som utförs av likadana organ som tidigare, så förklarar vårt parti som sin djupa övertygelse, att det är omöjligt att stödja er i detta, även om det där, i regeringen, skulle finnas ett dussin narodistiska och mensjevikiska ministrar i stället för ett halvt dussin. Kontrollen kan utövas endast av folket självt. Ni – banktjänstemannansovjeterna, ingenjörsovjeterna, arbetarsovjeterna – måste uppräta kontrollen, och redan i morgon ta itu med denna kontroll. Varje ämbetsman måste straffrättsligt ställas till ansvar, ifall han avger oriktiga uppgifter i någon av dessa institutioner. Det är fråga om landets undergång. Vi vill veta, hur mycket spannmål det finns, hur mycket råvaror, hur mycket arbetskraft, och var de skall sättas in.

Jag övergår nu till den sista frågan. Det är frågan om hur det skall göras slut på kriget. Man tillskriver oss den absurda åsikten, att vi skulle önska separatfred. De tyska kapitalistiska rövorna försöker uppnå fred och säger: jag skall ge dig ett stycke av Turkiet och Armenien, om du ger mig malmförande områden. Det är ju just om det diplomaterna talar i varje neutral stad! Det är allmänt bekant. Det endast döljs av konventionella diplomatiska fraser. Det är ju därför de är diplomater, för att de skall tala diplomatspråk. Vilken absurditet, att vi skulle vara för att göra slut på kriget genom en separatfred! Att avsluta ett krig, som kapitalisterna i alla de rikaste staterna för, ett krig, som framkallats genom ett decenniums ekonomiska utveckling, genom att avstå från militära aktioner från den ena sidan – det är en sådan dumhet, att vi rentav finner det löjligt att vederlägga den. Att vi har skrivit en speciell resolution för att vederlägga detta beror på att vi ville förklara saker och ting för de breda massorna, bland vilka man sprider förtal om oss. Men det

är ingenting som kan diskuteras på allvar. Det krig, som kapitalisterna i alla länder för, kan inte avslutas utan en arbetarrevolution mot dessa kapitalister. Innan kontrollen övergått från frasernas område till handlingens område, innan det revolutionära proletariats regering trätt i stället för kapitalisternas regering är regeringen dömd till att endast säga: vi går under, vi går under, vi går under. I det "fria" Storbritannien spärar man idag in socialister i fängelse för att de säger detsamma som jag. I Tyskland sitter Liebknecht i fängelse för att han sagt detsamma som jag säger, i Österrike sitter Friedrich Adler i fängelse för att han sagt detsamma med revolvern (kanhända har man redan avrättat honom). I alla länder hyser arbetarmassorna sympati för dessa socialister och inte för dem, som gått över på sina kapitalisters sida. Arbetarrevolutionen växer fram i hela världen. I andra länder är den naturligtvis svårare. Där finns inga sådana halvidioter som Nikolaus och Rasputin. Där har de bästa männen av sin klass hand om ledningen. Där finns inga förutsättningar för en revolution mot självhärskardömet, där existerar redan kapitalistklassens regering, där regerar sedan länge de talangfullaste representanterna för denna klass. Därför är revolutionen oundviklig där, även om den ännu inte kommit, hur många revolutionärer som än skulle gå under, såsom Friedrich Adler, som Karl Liebknecht håller på att gå under. Framtiden är deras, och arbetarna i alla länder är för dem. Och arbetarna i alla länder kommer att segra.

Beträffande Amerikas inträde i kriget skulle jag vilja säga följande. Man åberopar sig på att i Amerika råder demokrati, att där finns Vita huset. Jag säger: slaveriet upphävdes för ett halvt århundrade sedan. Kriget för slaveriets upphävande avslutades år 1865. Men sedan dess har där vuxit upp miljardärer. De håller hela Amerika i sitt finansiella järngrepp, förbereder Mexicos förslavning och kommer oundvikligt att råka i krig med Japan om Stilla havets delning. Detta krig har redan förberetts i flera årtionden. Det finns en hel litteratur om det. Och det verkliga syftet med Amerikas inträde i kriget är att förbereda det kommande kriget med Japan. Det amerikanska folket åtnjuter i alla fall en betydande frihet och det är svårt att förutsätta, att det skulle ha uthärdat obligatorisk värnplikt och bildande av en armé för några slags erövringsstyften, exempelvis för kamp mot Japan. Amerikanerna ser av Europas exempel varthän det leder. Och så måste de amerikanska kapitalisterna blanda sig i detta krig för att ha en förevändning att skapa en stark stående armé,

varvid de maskerar sig med de höga idealen om en kamp för de små folkens rättigheter.

Bönderna vägrar att lämna ut spannmål mot pengar och kräver redskap, skor och kläder. I detta beslut ligger en stor portion av en utomordentligt djup sanning. Landet har verkligen råkat i ett sådant förfall, att man i Ryssland, ehuru i ringare grad, kan iaktta detsamma som redan länge ägt rum i andra länder: pengarna har förlorat sitt värde. Kapitalismens herravälde undergrävs till den grad genom händelsernas hela gång, att bönderna t ex inte tar emot pengar. De säger: "Vad skall vi med pengar till?" Och de har rätt. Kapitalismens herravälde undergrävs inte därför, att någon vill erövra makten. Att "erövra" makten skulle vara absurt. Det vore omöjligt att göra slut på kapitalismens herravälde, om inte de kapitalistiska ländernas hela ekonomiska utveckling ledde till detta. Kriget har påskyndat denna process, och detta har gjort kapitalismen omöjlig. Ingen kraft skulle kunna tillintetgöra kapitalismen, om inte historien hade undergrävt och underminerat den.

Och detta är ett synnerligen åskådligt exempel. Denne bonde uttrycker det, som alla iakttar: penningens makt är undergrävd. Den enda utvägen är här att arbetar- och bondedeputerades sovjeter kommer överens om att ge redskap, skor och kläder för spannmålen. I denna riktning går det hela, det är det svar, som livet dikterar. Utan en sådan överenskommelse kommer tiotals miljoner människor att förbli hungriga, att sakna skor och kläder. Tiotal miljoner människor står direkt inför undergången, och här gäller det inte att skydda kapitalisternas intressen. Den enda utvägen är att hela makten går över i händerna på arbetar-, soldat- och bondedeputerades sovjeter, som representerar befolkningens majoritet. Det är möjligt, att fel härvidlag kommer att begås. Ingen påstår, att ett så svårt verk skall kunna uträttas på stående fot. Något sådant påstår vi inte. Man säger till oss: "Vi vill att sovjeterna skall överta makten, men de vill inte." Vi säger, att livets erfarenhet kommer att lära dem, och hela folket kommer att se, att det inte finns någon annan utväg. Vi vill inte "erövra" makten, emedan alla erfarenheter av revolutioner lär, att endast den makt är säker, som stöder sig på befolkningens majoritet. Att "erövra" makten blir därför ett äventyr, och vårt parti skulle inte ge sig in på detta. Om regeringen blir majoritetens regering, så kommer den kanske att bedriva en politik, som i början kommer att visa sig behäftad med fel, men det finns inte någon annan utväg. Då blir ändringen av

den politiska riktningen inom dessa organisationer fredlig. Några andra organisationer kan man inte tänka sig. Det är därför vi säger, att man inte kan föreställa sig någon annan lösning av frågan.

Hur skall man göra slut på kriget? Om arbetar- och soldatdeputerades sovjet tog makten men tyskarna fortsatte kriget – vad skulle vi då göra? De som intresserar sig för vårt partis åsikter kunde häromdagen i vår tidning Pravda läsa vårt exakta citat av vad vi redan 1915 uttalade i utlandet: om den revolutionära klassen i Ryssland, arbetarklassen, kommer till makten, så måste den föreslå fred. Och om de tyska kapitalisterna eller kapitalisterna i vilket annat land som helst förkastar våra fredsvillkor, så kommer arbetarklassen i Ryssland helt att vara för kriget. Vi föreslår inte att kriget skall avslutas på en gång. Det lovar vi inte. Vi propagerar inte ett sådant omöjligt och utförbart steg som att kriget skall avslutas på grund av den ena partens vilja. Sådana löften är lätta att ge, men omöjliga att förverkliga. Det blir inte lätt att komma ut ur detta ohyggliga krig, som redan pågått i tre år. Ni kommer antingen att få kriga i tio år, eller också måste ni acceptera en svår och mödosam revolution. Någon annan utväg finns inte. Vi säger: det krig, som kapitalisternas regeringar började, kan avslutas endast genom en arbetarrevolution. Den som intresserar sig för den socialistiska rörelsen må läsa Baselmanifestet av 1912, som enhälligt antogs av alla socialistiska partier i hela världen, ett manifest som vi publicerat i vår Pravda, ett manifest som idag inte kan publiceras i ett enda krigförande land, varken i det ”fria” Storbritannien eller i det republikanska Frankrike, emedan sanningen om kriget uttalades i detta manifest redan före kriget. Där heter det: det kommer att bryta ut ett krig mellan Storbritannien och Tyskland på grund av kapitalisternas rivalitet. Där heter det: det har hopats så mycket krut, att gevären kommer att skjuta av sig själva. Där skrivs om vad som är orsak till kriget och likaså att kriget kommer att leda till den proletära revolutionen. Därför säger vi till de socialister, som, ehuru de undertecknat detta manifest, gått över på sina kapitalistiska regeringars sida, att de förrätt socialismen. Överallt i världen har socialisterna splittrats. En del sitter i regeringar, andra i fängelse. Överallt i världen förkunnar en del av socialisterna krigsförberedelser, medan den andra, såsom den amerikanske Bebel – Eugene Debs, som åtnjuter en utomordentlig aktning bland de amerikanska arbetarna – säger: ”Hellre får man skjuta mig än jag ger en cent till detta krig. Jag är redo att slåss endast i proletariats krig

mot kapitalisterna i hela världen.” Så har socialisterna överallt i världen splittrats. All världens socialpatrioter tror, att de försvarar fosterlandet. De tar fel – de försvarar den ena kapitalistklassens intressen mot den andra. Vi propagerar den proletära revolutionen, den enda sanna sak, för vilken tiotals människor beträtt schavotten och hundratals och tusentals sitter i fängelse. Dessa socialister i fängelserna utgör minoriteten, men arbetarklassen står på deras sida, hela den ekonomiska utvecklingen är för dem. Allt detta säger oss, att ingen annan utväg finns. Detta krig kan man göra slut på endast genom en arbetarrevolution i några länder. Och vi måste tills vidare förbereda denna revolution, bistå den. Så länge tsaren förde kriget, kunde det ryska folket, trots allt sitt hat mot kriget, trots all sin vilja att uppnå fred, inte göra någonting annat mot kriget än förbereda revolutionen mot tsaren och tsarens störtande. Så gick det också. Det bekräftade historien för er i går, det kommer den att bekräfta för er i morgon. Vi har för länge sedan sagt: man måste bistå den växande ryska revolutionen. Det sade vi i slutet av 1914. För detta blev våra dumadeputerade förvisade till Sibirien. Och ändå sade man: ”Ni ger inget svar. Ni hänvisar till revolutionen, då strejkerna har slutat, då de deputerade är sända till straffarbete, då det inte finns en enda tidning!” Och man beskyllde oss för att inte vilja svara. Denna beskyllning, kamrater, har vi hört under en hel rad år. Vi har svarat: ni kan vara upprörda över vårt svar, men innan tsaren störtats, kan man inte göra någonting mot kriget. Och vår förutsägelse har bekräftats. Den har ännu inte fullständigt bekräftats, men den har redan börjat bekräftas. Revolutionen börjar ändra kriget från Rysslands sida. Kapitalisterna fortsätter ännu kriget. Och vi säger: innan arbetarrevolutionen brutit ut i några länder, kan inte kriget upphöra, därför att det ännu sitter folk vid makten, som vill fortsätta detta krig. Man säger oss: ”I en rad länder tycks allt vara försänkt i dvala. I Tyskland är socialisterna mangrant för kriget, Liebknecht ensam är emot.” På detta svarar jag: denne ende Liebknecht representerar arbetarklassen, till honom ensam, till hans anhängare, till Tysklands proletariat sätter alla sitt hopp. Ni tror inte på detta? Fortsätt då kriget! Någon annan väg finns inte. Om ni inte tror på Liebknecht, om ni inte tror på arbetarnas revolution, på den revolution som håller på att mogna, om ni inte tror på detta, tro då på kapitalisterna!

Enbart en arbetarrevolution i några länder kommer att segra i detta krig. Kriget är ingen leksak, kriget är någonting ohyggligt, kriget tar

miljoner offer, och det är inte så lätt att göra slut på det.

Soldaterna vid fronten kan inte skilja fronten från staten och självständigt träffa avgörandet. Soldaterna vid fronten är en del av landet. Så länge staten för krig, kommer också fronten att lida. Det går inte att göra någonting åt. Kriget har framkallats av de härskande klasserna, endast arbetarklassens revolution kommer att göra slut på det. Huruvida ni skall få en snabb fred beror endast på hur revolutionen utvecklas. Vilka känslolösa saker som än sägs, hur man än säger er: låt oss genast göra slut på kriget – så kan man inte göra det utan att revolutionen utvecklas. När makten går över i arbetar-, soldat- och bondedeputeradesovjeternas händer, kommer kapitalisterna att uttala sig emot oss: Japan kommer att vara emot oss, Frankrike mot oss, Storbritannien mot oss, alla länders regeringar kommer att uttala sig emot oss. Kapitalisterna kommer att vara emot oss, arbetarna för oss. Då blir det slut på det krig, som kapitalisterna börjat. Det är svaret på frågan hur man skall göra slut på kriget.

Publicerat första gången den 23 april 1929 i nr 93 av tidningen *Pravda*

V I Lenin, *Samlade skrifter*, 5:e ry uppl, b 32, s 77-102

Carl von Clausewitz

Om kriget (utdrag) 1832

FÖRSTA KAPITLET

Vad är kriget?

1. Inledning

Vi vill först betrakta de mindre beståndsdelarna i vårt ämne, sedan de större enheterna och sist det hela, allt sett i sitt inbördes sammanhang och stegvis från det enkla till det sammansatta. Men det är här mer nödvändigt än eljest att börja med en blick på helhetens väsen, ty delarna och helheten hör här mera ihop än annorstädes.

2. Definition

Vi vill inte ge oss in i en omständlig definition av kriget utan håller oss till dess element, till tvekampen. Kriget är ingenting annat än en utvidgad tvekamp. Om vi vill tänka oss det otal enskilda dueller, varav kriget består som en enhet, kan vi hellre föreställa oss två brottare. Var och en söker genom fysiskt våld påtvinga den andre sin vilja; hans närmaste mål är att kasta motståndaren till *marken* och därigenom göra honom oförmögen till varje form av vidare motstånd.

Kriget är alltså en våldsakt för att påtvinga motståndaren vår vilja.

Våldet utrustar sig med konstens och vetenskapens uppfinningar för att möta annat våld. Det åtföljs av särskilda knappt nämnbärdade begränsningar, som det själv ålägger sig i form av folkrättsliga regler, utan att därför egentligen försvaga sin kraft. Våldet, dvs det fysiska våldet (ty något

moraliskt våld finns inte annat än i statens och lagens mening), är *medlet*, att påtvinga fienden vår vilja är *målet*. För att säkert uppnå detta mål måste vi göra fienden värnlös och detta är begreppsmässigt det egentliga målet för krigshandlingen. Det utgör målet men tränger liksom undan detta, som om det inte hörde till själva kriget.

3. Den yttersta användningen av våldet

Människovänliga själar kan lätt tänka sig att det finnes ett konstgjort sätt att avvärja fienden eller att tvinga honom till underkastelse utan att förorsaka alltför många sår och att detta skulle vara krigskonstens sanna uppsåt. Hur bra nu detta än låter måste man bestämt avvisa denna villfarelse, ty vad avser så farliga ting som krig är de missförstånd som uppstår genom välvilja just de värsta. Bruket av fysiskt våld intill dess yttersta gräns uteshu ter ingalunda medverkan av förnuftet. Därför måste den vinna framgång som skoningslöst och utan hänsyn till blodsutgjutelsen utnyttjar detta våld om inte motståndaren gör det. Därigenom påtvingar han den andre sin lag och så stegras bådas insatser till det yttersta utan att det finns andra begränsningar än den inneboende jämvikten.

Sådana är förhållandena och det är en onyttig och tom felaktig strävan att bortse från det råa våldet av motvilja däremot.

Om krig mellan civiliserade folk är mindre grymma och förintande än krig mellan primitiva, beror detta på de sociala förhållandena inom och mellan länderna. Det är ur dessa förhållanden och villkor som kriget emanerar, de betingar, begränsar och reducerar kriget, men dessa förhållanden ingår inte i själva kriget, de utgör bara en förutsättning. Därför vore det ett mycket stort tankefel att införa någon princip om begränsning i krigets filosofi.

Kampen mellan folken består egentligen av två olika element, den *fientliga känslan* och den *fientliga avsikten*. Vi har valt den senare som utgångspunkt för vår definition, eftersom den är den allmänna. Man kan inte heller tänka sig den råa lidelse, som hatet utgör och som nära nog är en instinkt utan en fientlig avsikt. Däremot finns det många fientliga avsikter, som inte alls åtföljs av någon eller i varje fall inte av någon dominerande känslomässig fiendskap. Hos primitiva folk dominerar de känslomässiga avsikterna, hos bildade folk däremot de förnuftsmässiga. Men denna skillnad ligger inte bara i själva råheten eller bildningen som sådan utan även i de omständigheter och förhållanden osv, som följer

med dem. Skillnaden är inte nödvändig i varje enskilt fall, men den gäller för flertalet. Kort sagt kan även de mest högtstående folk gripas av ett brinnande hat mot varandra.

Man inser av detta hur felaktigt det vore, om man bara betraktade ett krig mellan bildade folk som ett uttryck för regeringens rationella handlande och sålunda skilde bort kriget från allt vad känslor heter. Därmed skulle man till sist inte behöva den rent fysiska massan hos stridskrafterna utan bara jämförbara styrkeramar som ett sorts rent matematiskt krig.

De teoretiska studierna började redan tendera åt det hållet, när erfarenheterna från de senaste krigen¹ gav dem nya impulser. Även om kriget är en våldsakt, ingår där med nödvändighet även ett känslomoment. Även om kriget inte utgår från någon känsla, hänför det sig mer eller mindre därtill. Men detta mer eller mindre beror inte på bildningsgraden utan på vikten och omfattningen av de fientliga avsikterna.

Vi finner alltså att civiliserade folkslag inte dödar sina fångar och inte heller förhärjar städer och länder. Det beror då på att de i högre grad låtit förnuftet prägla krigföringen och även lärt sig verksamare sätt att använda våldet än att följa yttringarna av en rå instinkt.

Uppfinningen av krutet och den ständigt fortgående utvecklingen av eldhandvapnen visar redan tillräckligt att tendensen att förinta fienden, som är det centrala i krigets idé, ingalunda har förändrats av eller reducerats genom den ökande bildningen.

Vi upprepar alltså vårt budskap. Kriget är en våldsakt och det finns inga gränser för användningen av våldet. Sålunda påtvingar den ene den andre sin lag och en växelverkan skapas, som för begreppet krig till dess yttersta gräns. Detta är *den första växelverkan* och *den första ytterlighet*, som vi träffar på.

4. Målet är att göra fienden värnlös

Vi har påstått att krigets mål är att göra motståndaren *värnlös* och vi vill här visa att detta är nödvändigt åtminstone teoretiskt sett. Om motståndaren skall uppfylla vår vilja, måste vi försätta honom i ett läge, som är ogynnsammare än det offer som vi kräver av honom. Men nackdelarna i den situationen får naturligtvis inte – åtminstone inte till synes - vara övergående, annars skulle motståndaren avvakta ett bättre läge

1. Kriget efter franska revolutionen och Napoleonkrigen

och inte ge efter. Varje förändring i läget, som kan åstadkommas genom fortsatta krigshandlingar, måste alltså leda till något *än ogynnsammare*, i varje fall måste det uppfattas så. Det sämsta läge som en krigförande kan bli försatt i är fullständig värnlöshet. Om motståndaren skall tvingas att underkasta sig vår vilja genom krigshandlingar, måste vi antingen göra honom direkt värnlös eller försätta honom i ett tillstånd, där han känner sig starkt hotad att bli värnlös. Härav följer att fiendens avväpnande eller underkastelse, vad man nu vill kalla det, alltid måste vara krigets mål.

Kriget är inte en verkan av en levande kraft på en död massa, ty en sådan absolut passiv hållning från den ena sidan kan inte betraktas som krigföring, utan kriget är alltid en kamp mellan två levande krafter mot varandra. Vad vi sagt om det yttersta målet för krigshandlingarna måste också gälla för båda sidor. Här är det alltså återigen en växelverkan. Så länge som jag inte har slagit ned motståndaren, måste jag frukta att han kan slå ned mig. Jag är inte längre herre över situationen. Motståndaren dikterar mina villkor i lika mån som jag dikterar hans. *Detta är den andra växelverkan, som leder till en andra ytterlighet.*

5. Den yttersta kraftansträngningen

Om vi vill slå ned motståndaren, måste vi avväga våra ansträngningar hans motståndskraft. Denna är en produkt av två oskiljbara faktorer, nämligen *storleken av hans disponibla resurser och av hans viljestyrka*

Storleken av resurserna kan beräknas, eftersom de - om ännu inte helt - beror på antal, men viljestyrkan är svårare att bestämma och uppskattas mot bakgrund av styrkan i motiven. Förutsatt att vi på detta med rimlig sannolikhet kunde bedöma motståndarens motståndskraft, kunde vi avväga våra insatser därefter. Vi kunde då antingen göra dem så stora att de övervägde eller - om våra krafter inte vore tillräckliga - så stora som möjligt. Men motståndaren gör likadant. Det blir alltså en ny ömsesidig stegring, som återigen endast syftar till att göra det yttersta. Detta är den *tredje växelverkan och den tredje ytterligheten*, som vi träffar på.

6. Avvikelser i verkligheten

Inom det abstrakta tänkandet finner det sökande förnuftet ingen ro förän det når fram till det yttersta, eftersom det här har att göra med ytterligheter. Det gäller ju en strid mellan krafter, som är överlätna åt sig själva och som endast följer sina inneboende lagar. Om vi ur själva begreppet

krig vill härleda en absolut term för det mål, som vi utstakar och för de medel som vi vill använda, skulle vi hamna i en ständig växelverkan av ytterligheter, som inte vore annat än en lek med idéer, som sprungit fram ur ett knappt synligt nätverk av logiska spetsfundigheter. Om man strängt skulle hålla fast vid det absoluta, stryka ut alla svårigheter med ett penndrag och med logisk skärpa hålla fast vid att man i varje situation måste inrikta sig på och göra det yttersta, skulle ett sådant penndrag bara vara en teoretisk föreskrift och ingenting för det verkliga livet.

Men även om denna yttersta ansträngning vore av absolut storlek, som man lätt kan beräkna, måste man medge att det mänskliga sinnet svårligen skulle acceptera sådana logiska fantasier. I många fall skulle det innebära en onyttig kraftinsats tvärtemot andra principer inom regeringskonsten. Det skulle kräva en viljeansträngning, som inte stod i proportion till den avsedda målsättningen, och skulle alltså inte kunna förverkligas, ty människans vilja hämtar aldrig sin kraft från logiska spetsfundigheter.

Men allt gestaltar sig annorlunda om vi övergår från det abstrakta till konkreta. I den abstrakta världen präglas allt av optimism och vi måste tänka oss att båda parter inte bara eftersträvade det fullkomliga utan även uppnådde det. Kommer det någonsin att vara så i verkligheten? De vara så om

1. kriget vore en helt isolerad akt, som uppstod helt plötsligt och ej hade något sammanhang med statens liv i övrigt,
2. kriget bestod av ett enda avgörande eller av en rad samtidiga avgöranden,
3. kriget i sig utgjorde ett slutligt och fullständigt avgörande och var helt oberoende av bedömningar om de politiska förhållanden som kriget kunde leda till.

7. Kriget är aldrig en isolerad akt

Vad den första punkten beträffar är ingen motståndare någon abstrakt företeelse för den andre. Det gäller även den motsättning, som inte beror på yttre förhållanden, nämligen viljan. Denna vilja är inte någon helt obekant faktor. Viljan visar redan i nuet vad den kommer att stå för i framtiden. Krig uppstår inte som genom ett trollslag, dess utbredning är inte ett ögonblicks verk. Båda deltagarna kan i stort sett bedöma motståndaren utifrån var han finns och vad han gör och inte genom vad han

strängt taget borde vara eller borde göra. Men i sin ofullkomlighet när mänskligheten sällan upp till det absolut bästa. Denna brist föreligger hos båda sidor och blir därigenom en dämpande kraft.

8. Kriget består inte bara av ett enda kortvarigt slag

Den andra punkten ger anledning till följande betraktelser.

Om kriget utgjordes av en avgörande handling eller ett antal samtidiga, skulle naturligtvis alla förberedelser göras för att nå det yttersta, ty en försummelse skulle inte kunna korrigeras. Men i verkligheten skulle på sin höjd motståndarens förberedelser kunna ge oss en måttstock, i den mån de är kända. Allt annat skulle bara vara abstrakta bedömningar. Om emellertid avgörandet består av flera successiva handlingar, kan naturligtvis en föregående handling genom alla sina yttringar bli en måttstock för en efterföljande. På så sätt tränger den verkliga världen undan den abstrakta och dämpar därmed strävan efter det yttersta.

Om de resurser som avsågs för striden uppåddades eller lät sig uppåddas samtidigt, skulle varje krig bara behöva innehålla ett enda avgörande eller några samtidiga. Ett *ogynnsamt* beslut reducerar emellertid med nödvändighet resurserna. Om *alla* resurser sätts in till ett första avgörande, blir det därför knappast tal om ett andra. Alla efterföljande krigshändelser skulle egentligen tillhöra den första och bara utgöra dess fortsättning.

Men vi har redan i samband med krigsförberedelserna sett att verkligheten tar över det abstrakta tänkandet och att materiella förhållanden intar de hypotetiska ytterligheternas plats. På så sätt kommer de båda motståndarna genom sin växelverkan att förhindras att göra sitt yttersta. Alla resurser kommer alltså inte att uppåddas på en gång. Men det ligger också i dessa resursers karaktär och i deras utnyttjande att alla inte kan verka samtidigt. Resurserna utgörs av: de *egentliga stridskrafterna*, *landet* med dess territorium och befolkning samt *bundsförvanterna*.

Landet och dess territorium och folk utgör nämligen i sig en integrerad del av de storheter som påverkar kriget, om än bara med de delar som tillhör operationsområdet eller har ett påtagligt inflytande på detta. Härutöver utgör landet själva grunden för stridskrafterna.

Nu kan väl alla rörliga stridskrafter komma till samtidig insats men inte alla fästningar, floder, berg, invånare osv. Kort sagt kan inte hela landet inbegripas, om det inte är så litet att det helt omfattas av krigets

första skede. Vidare betingas inte bundsförvanternas ingripande av de krigförandes önskemål. Det sammanhänger mera med staternas inbördes relationer och sker ofta sent eller efter hand för att återställa en förlorad jämvikt.

Denna del av motståndskrafterna, som inte kan komma till insats omedelbart, utgör i många fall en mycket större del än man kan tro vid en första anblick. I det följande kommer vi närmare att utveckla hur dessa krafter kan medverka till att återställa jämvikten, även när det första avgörandet skett med stor kraft och alltså jämvikten är starkt rubbad. Det räcker här för oss att visa att en *samtidig samling av alla resurser* strider emot krigets natur. Nu utgör detta i och för sig ingen grund för att dämpa ansträngningarna inför det första avgörandet, eftersom ett ogynnsamt avgörande alltid är en nackdel, som man inte bör utsätta sig för med avsikt. Det första avgörandet får också - även om det inte är det enda - då mycket mera inflytande på de andra, ju större detta avgörande har varit. Bara möjligheten till ett senare avgörande gör att den mänskliga naturen söker sig dit i sin rädsla för alltför stora ansträngningar. Man samlar inte och anstränger alltså inte krafterna i det första avgörandet i den utsträckning, som eljest hade skett. Vad den ene av motståndarna underlåter på grund av svaghet utgör ett reellt och objektiskt skäl för den andre att minska sina insatser. Genom denna växelverkan reduceras sålunda strävan efter det yttersta till begränsade ansträngningar.

9. I krig är resultatet aldrig slutgiltigt

Inte ens ett totalt avgörande i ett krig kan alltid betraktas som slutgiltigt. Den besegrade staten ser det ofta bara som en övergående plåga, som förändrade politiska förhållanden kan råda bot för i framtiden. Det är även uppenbart hur detta måste dämpa anspänningen och minska kraftansträngningarna.

10. Det verkliga livets sannolikheter

ersätter det extrema och absoluta i teorin

På detta sätt undantas kriget från den stränga lagen att eftersträva det yttersta. Om man inte längre fruktar det yttersta eller eftersträvar det, blir det en bedömningsfråga vilka ansträngningar som skall göras. Denna bedömning kan endast ske mot bakgrund av fakta från verkligheten och efter *sannolikhetens lagar*. När de båda motståndarna inte bara är teor-

etiska begrepp utan enskilda stater och regeringar, när kriget inte längre är en teori utan en serie av handlingar som följer sina egna särskilda lagar, kommer verkligheten att bidra med de fakta, ur vilka vi kan härleda det obekanta, som ligger framför oss.

Av motståndarens karaktär, av hans dispositioner, hans politiska tillstånd och hans allmänna situation kan varje sida, utgående från sannolikhetens lagar, bedöma den andra partens troliga handlande och själv handla därefter.

11. Nu framträder åter det politiska målet

Här gör sig på nytt ett ämne påmint, som vi senast behandlade i avsnitt 2, nämligen *krigets politiska mål*. Strävan efter det yttersta, avsikten att göra motståndaren värnlös, att slå honom till marken hade förvisso tidigare överskuggat detta mål. Men efter hand som denna lag förlorar sin kraft och denna avsikt ger avkall på sitt mål, framträder åter det politiska krigsmålet. Om hela betraktelsen är en sannolikhetskalkyl, som utgått från några bestämda personer och förhållanden, så måste *det politiska syftet utgöra grunden för kalkylen* och därmed i högsta grad påverka dess utformning. Ju mindre offer vi fordrar av vår motståndare, desto mindre får vi vänta oss att hans ansträngningar blir för att förhindra oss. Ju mindre hans bemödanden är, desto mindre behöver också våra bli. Vidare, ju blygsammare vårt politiska mål är, desto mindre är det värde som vi lägger i det och desto förr kan vi acceptera att uppge det: *desto mindre kommer även av detta skäl våra ansträngningar att bli*. Sålunda kommer *den politiska målsättningen*, som utgör det ursprungliga motivet för kriget, att vara måttstock såväl för det mål, som skall uppnås genom kriget som för de ansträngningar som erfordras. Den politiska målsättningen kan emellertid inte i och för sig utgöra denna måttstock. Eftersom vi har att göra med realiteter och inte bara med teoretiska begrepp, kommer inverkan att vara avhängig av *båda staternas ömsesidiga reaktioner*. Ett och samma politiska mål kan förorsaka helt *olika reaktioner* hos olika folk och till och med inom ett och samma folk vid olika tidpunkter. Vi kan alltså bara betrakta det politiska målet som en allmän måttstock för *inverkan på de människomassor, som det skall påverka*. Hänsyn måste alltså tas till dessa människomassors natur. Det är lätt att inse att resultaten därigenom kan bli helt annorlunda, allt eftersom massorna känner sig stärkta eller försvagade av denna inverkan. Det kan finnas sådana spän-

ningar och en sådan mängd fientliga element i två folk och stater att ett i och för sig mycket ringa politiskt motiv för ett krig kan åstadkomma rent explosionsartade verkningar, som vida överträffar motivets reella betydelse.

Detta gäller för de ansträngningar, som det politiska målet skall föranleda i de båda staterna och för det krigsmål, som det skall utstaka. Ibland kan det politiska målet och krigsmålet sammanfalla, t ex att erövra en viss landsända. Ibland lämpar sig ej det politiska målet som mål för kriget och då måste ett sådant krigsmål väljas, som kan gälla som fullgod ersättning för detta och symbolisera det vid fredsförhandlingarna. Men även här måste man ta hänsyn till de agerande staternas särdrag. Det finns situationer, när krigsmålet måste vara mycket större än det politiska målet, om det senare skall kunna uppnås. Det politiska målet kommer att ha större tyngd och vara avgörande, ju likgiltigare människomassorna förhåller sig och ju mindre spänningarna är mellan de båda staterna och deras inre förhållanden. Det finns också fall, där det politiska målet nästan är helt avgörande.

Om nu krigsmålet är en ersättning för det politiska målet, torde det i allmänhet reduceras i takt med detta och då så mycket lättare ju mer det senare dominerar. På så sätt kan man förklara att det utan motsägelse finns krig av alla slags vikt och betydelse från förintelsekrig och ned till bara beväpnad övervakning. Men detta leder till en fråga av annat slag, som vi skall söka utveckla och besvara i det följande.

12. Ett avbrott i krigshandlingarna

kan inte förklaras av det hittills sagda

Kan krigshandlingarna någonsin avbrytas en tid, även om båda motståndarnas politiska krav skulle vara obetydliga, de uppbadade resurserna svaga och krigsmålet ringa? Det är en fråga av mycket väsentlig betydelse.

Varje handling kräver en viss tid för att fullbordas. Vi kallar detta handlingens förlopp, som kan vara längre eller kortare beroende på hur snabbt de agerande handlar.

Om denna snabbhet skall vi inte orda för mycket. Var och en agerar på sitt sätt. Den långsamme är inte långsam för att han vill använda mera tid utan därför att hans natur är sådan och att han skulle handla sämre i snabbt tempo. Hastigheten beror alltså på personliga egenskaper och är

därmed en faktor i handlingens faktiska *förlopp*.

Även om varje krigshandling måste få ta sin tid, måste vi åtminstone vid första påseende hålla med om att varje tidsförlost, dvs varje uppehåll i krigshandlingarna, verkar orimlig. Därvid får vi inte heller glömma att det inte är fråga om ett fortskridande för den ene eller den andre av motståndarna utan om hela krigshandlingens fortskridande.

13. Endast en anledning kan hejda krigshandlingarna

och denna syns endast kunna föreligga på en sida

Om båda parter förberett sig för krig måste en fientlig inställning ha förmått dem till detta och så länge de förblir rustade, dvs inte sluter fred, kvarstår denna inställning. Detta kan hos båda motståndarna bara grunda sig på en enda förutsättning: *att de vill invänta ett gynnsammare tillfälle att handla*. Vid första påseende syns det som om denna förutsättning bara kunde förekomma på den ena sidan, eftersom den just därför blir till nackdel på den andra. Om den ene önskar handla, måste den andre vara angelägen att avvakta.

En fullständig jämvikt mellan styrkorna kan inte åstadkomma något stillestånd, ty härvid skulle den som har ett positivt syfte (angriparen) vara den som tar initiativet.

Man kan föreställa sig jämviken så att den som har ett positivt mål och alltså det starkaste motivet också har de svagare stridskrafterna, så att jämvikten uppstår som en produkt av motiv och stridskrafter. Om så är fallet måste man alltjämt säga: om ingen förändring syns förestå i detta jämviktstillstånd måste båda parterna söka fred. Men om en förändring kan förutses, kan detta bara gynna den ene och därför föranleda den andre att handla. Vi ser att stilleståndet inte kan förklaras med att det råder jämvikt, utan att det återigen är fråga om att avvakta ett gynnsammare tillfälle. Men antag att den ena av två stater har ett positivt mål att erövra en av motståndarens landsdelar för att göra anspråk på denna vid fredsförhandlingarna. Efter denna erövring är hans politiska mål uppfyllt, behovet att handla upphör och för honom inträder stillestånd. Vill även motståndaren nöja sig med denna framgång, måste han sluta fred. Vill han inte det, måste han handla. Man kan även tänka sig att han kommer att vara bättre rustad om fyra veckor och har då tillräcklig anledning att uppskjuta sitt handlande.

Ifrån det ögonblicket *förefaller det*, som om den logiska skyldigheten

att handla åligger motståndaren, så att inte den besegrade ges tid att förbereda sig till ny handling. Men det är uppenbart, att vi här förutsätter en fullständig insikt i problemet från båda sidor.

14. Därigenom skulle en kontinuitet uppstå i krigshandlingarna, som skulle stegra all verksamhet

Om denna kontinuitet verkligen funnes i krigshandlingarna, skulle allt drivas till sin spets därigenom. En sådan rastlös aktivitet skulle ytterligare stegra själsstyrkan hos soldaterna och ge hela verksamheten en starkare lidelse och en större elementär kraft. Handlandet skulle följa ett fastare mönster och styras av ett striktare orsakssammanhang. Varje enskild handling skulle därmed få större betydelse och bli farligare.

Men vi vet att krigshandlingarna sällan eller aldrig har detta oavbrutna sammanhang och att det finns en mängd krig, där handlandet avgjort upptar den minsta delen av tiden och stilleståndet den största. Detta är absolut inget onormalt. Stillestånd måste få förekomma och inte vara någon motsägelse i ett krig. Att det är så och hur det förhåller sig skall vi visa här.

15. Här framförs en princip om motsättningar

I och med att vi alltid betraktat den ene härförarens intresse i motsats till den andres, har vi utgått från ett verkligt *motsatsförhållande*. Vi förbehåller oss att i det följande ägna denna fråga ett eget kapitel,² men vill här bara säga följande.

Motsatsförhållandets princip gäller bara om den kan relateras till ett och samma objekt, där positiva och negativa storheter helt uppväger varandra. I ett slag vill båda parter segra. Det är en verklig motsättning, ty den enes seger omöjliggör den andres framgång. Om det emellertid är fråga om två olika objekt, som har en gemensam relation, är det inte dessa *objekt i sig* utan deras relationer, som utgör motsättningen.

16. Anfall och försvar är olika företeelser av olika styrka, ett motsatsförhållande är här inte relevant

Om kriget bara hade en form, nämligen att anfalla motståndaren och försvaret inte existerade eller med andra ord om anfallet skilde sig från

2. Något sådant kapitel föreligger ej

försvaret enbart genom den positiva avsikten, som det förra har och det senare saknar, skulle striden alltid vara en och densamma. Vid en sådan strid skulle i så fall varje fördel för den ena parten vara en motsvarande nackdel för den andra och ett direkt motsatsförhållande skulle föreligga.

Men krig kan indelas i två former, anfall och försvar. Som vi konkret kommer att visa i det följande är de mycket olika och av olika styrka. Motsatsförhållandet ligger alltså inte i anfallet eller försvaret utan i det mål båda parter söker uppnå, dvs i avgörandet. Vill den ene fältherren uppskjuta avgörandet, måste den andre vilja påskynda det men självfallet bara vid samma sorts strid. Om det ligger i A:s intresse att inte angripa sin motståndare nu utan först om fyra veckor, ligger det i B:s intresse att bli angripen av A omedelbart och inte fyra veckor senare. Detta är den direkta motsättningen. Men därav följer inte att B skulle vara angelägen att omedelbart angripa A. Det är uppenbart en helt annan sak.

17. Motsatsförhållandets inflytande upphävs ofta av försvarets överlägsenhet över anfallet, vilket förklarar att krig avstannar

Om försvaret är en starkare form än anfallet, vilket vi kommer att visa i det följande, frågar man sig om fördelen med att *skjuta upp ett avgörande* är lika stor för den ena parten som fördelen med ett försvar för den andra. Där så inte är fallet, kan detta inte heller uppväga försvarets fördelar och på så sätt påverka krigets fortsatta förlopp. Vi ser alltså att den stimulerande kraft, som motsatta intressen utgör, utjämnas genom skillnaden i styrka mellan anfall och försvar och därigenom blir överksam.

Om alltså den part, som gynnas av de aktuella förhållandena, inte är tillräckligt stark för att kunna handla utan de fördelar som försvaret ger, måste han acceptera att handla under ogynnsammare förhållanden i framtiden. Ty det kan faktiskt vara bättre att genomföra en försvarsstrid i en ovisst framtid än att anfalla omedelbart eller att sluta fred. Enligt vår uppfattning är försvarets överlägsenhet (rätt förstådd) mycket stor eller vida större än man kan tro vid första påseende. Detta är förklaringen till en stor del av de stilleståndsperioder, som förekommer i krig utan att man däri behöver se någon inre motsägelse. Ju svagare motiven att handla är, desto mer kommer de att bli neutraliserade av denna skillnad mellan anfall och försvar och desto oftare kommer kriget att avstanna – som erfarenheten också har utvisat.

18. En annan anledning är ofullständig information om läget

Det finns ännu ett förhållande som kan åstadkomma ett stillestånd i krigshandlingarna, nämligen ofullständig information om läget. En fältherre kan bara ha en fullständig bild av läget hos sina egna styrkor. Hans kännedom om motståndaren grundas bara på osäkra underrättelser. Han kan alltså missta sig i sina bedömningar och därför tro att initiativet ligger hos motståndaren, när det i verkligheten ligger hos honom själv. Denna ofullständiga kunskap kan visserligen ofta leda till att han handlar vid fel tidpunkt eller uraktlåter att handla och skulle alltså i sig ej bidra till att operationerna fördröjs eller påskyndas. Men detta måste alltid betraktas som en av de naturliga orsakerna till att *operationerna kan avstanna även utan inneboende motsättningar*. Enligt all erfarenhet har man en benägenhet att hellre bedöma motståndarens styrka för hög än för låg, eftersom den mänskliga naturen är sådan. Därför måste vi också medge att en ofullständig kännedom om läget i regel i hög grad bidrar till att fördröja krigshandlingarna och att moderera den princip, som ligger till grund för dem.

Möjligheten av ett stillestånd innebär en ny dämpande effekt på krigshandlingarna, i och med att den så att säga försvagar kriget genom att skjuta riskerna framför sig och ökar möjligheterna att kunna återställa en förlorad jämvikt. Ju större de motsättningar är som föranlett kriget och ju större dess intensitet är, desto kortare kommer stilleståndsperioderna att vara. Omvänt resulterar svagare motiv i längre stillestånd, ty starkare motiv skärper viljan, vilken som vi vet alltid både ingår i och är ett resultat av styrkan.

19. Upprepade stillestånd i kriget avlägsnar det mer och mer från det absoluta och gör kriget mera till en sannolikhetskalkyl

Ju långsammare kriget förlöper, ju oftare stillestånd inträder och ju längre de är, desto förr blir det möjligt att rätta till ett misstag. Desto djärvare i sina föresatser blir också den som tagit initiativet och desto sannolikare är det att han kommer att undvika ytterligheter och att bygga sina planer på förmodanden och antaganden. Varje given situation kräver att *möjligheterna bedöms* mot bakgrund av rådande förhållanden. Hur mycket tid som disponeras för en sådan bedömning beror på hur snabbt operationerna fortskrider.

20. Det är slumpen, som gör kriget till ett spel, och den gör sig alltid gällande

Det är uppenbart i hur hög grad krigets objektiva natur gör det till en sannolikhetskalkyl, men det behövs utöver detta bara en faktor för att göra kriget till ett *spel*. Och den faktorn - slumpen - saknas sannerligen inte. Det finns ingen mänsklig verksamhet, som så ofta och så allmänt påverkas av slumpen som kriget. Och i och med slumpens inverkan får det ungefärliga och därmed även det tursamma stor betydelse i krig.

21. Både krigets objektiva och subjektiva natur gör det till ett spel

Om vi nu betraktar krigets subjektiva natur, dvs de medel med vilka kriget utkämpas, framstår det allt mer som ett spel. Den omgivning i vilken kriget utspelas präglas av faran. I farans stund är modet den förnämsta själsegenskapen. Nu kan naturligtvis mod och klok beräkning förekomma samtidigt, men de är ändå skilda ting och tillhör olika psykiska krafter. Däremot är *dristighet, tilltro till krigslyckan, djärvhet och oförvägenhet* enbart olika uttryck för mod och alla dessa själsegenskaper finner sitt rätta element i slumpen.

Vi ser alltså att absoluta så kallade matematiska faktorer helt naturligt aldrig får någon fast plats i militära beräkningar. I stället breder ett spel ut sig med möjligheter, sannolikheter, lycka och olycka, som löper fram som stora och små trådar i en väv. Av alla olika mänskliga verksamheter liknar kriget mest ett kortspel.

22. Hur detta i allmänhet bäst passar den mänskliga naturen

Ehuru vårt förnuft alltid söker efter klarhet och visshet, attraheras vårt sinnelag ofta av det ovissa. Det föredrar hellre att dväljas med sina föreställningar i det ovissas och turens värld, i stället för att med förnuftets hjälp följa den filosofiska undersökningens och den logiska slutledningens smala stig, för att – utan att riktigt veta hur - komma till okända marker, där alla kända landmärken tycks ha försvunnit. I stället för denna torftiga verklighet hänger det sig åt ett överflöd av möjligheter. Stimulerat härav blir modet bevingat och kastar sig ut i djärvhetens och farans element liksom den djärve simmaren dyker ned i vattnet.

Skall teorin lämna oss här och inbilskt gå vidare med absoluta slutsatser och föreskrifter? Det vore helt onyttigt för verkligheten. Teorin måste också ta hänsyn till mänskliga faktorer och även ge plats för mod,

djärvhet och oförvägenhet. Krigskonsten sysslar med levande och moraliska krafter, varav följer att den aldrig kan nå det absoluta och exakta. Såväl i stort som smått måste det finnas utrymme för det ungefärliga. På samma sätt som detta ungefärliga finns på en sida, måste mod och självförtroende tillföras den andra för att skapa balans. Ju större deras inflytande är, desto större utrymme kan lämnas åt oförutsedda händelser. Mod och självförtroende är alltså mycket viktiga i krig. Teorin skall följaktligen bara uppställa sådana lagar, inom vilka dessa nödvändiga och ädlaste krigiska dygder får fritt spelrum för alla sina nyanser och förändringar. Även djärvheten kan vara förenad med klokhet och tom med försiktighet, men egenskaperna mäts här med en annan måttstock.

23. Men kriget kommer alltid att vara ett allvarligt medel för ett allvarligt mål. En närmare precisering av kriget.

Sådant är kriget, sådan är fältherren som leder det, sådan är teorin som reglerar det. Men kriget är inget tidsfördriv, inte någon lek att våga och Vinna, ingen plats för oansvarig entusiasm: kriget är ett allvarligt medel för ett allvarligt mål. Allt vad det för med sig av lyckans glans, vad det innehåller av känslösvall, av mod, fantasi och entusiasm är bara egenheter i detta medel.

Krig mellan samhällen - mellan hela folk och i synnerhet *civiliserade* folk – utgår alltid från politiska förhållanden och härrör alltid från politiska motiv. Krig är alltså en politisk akt. Om kriget vore en fullständigt ostörd och absolut yttring av våld, så som man kan tro av själva begreppet, skulle det från det ögonblick det utlöses av politiken helt träda i dess ställe. Kriget skulle helt tränga ut politiken och handla efter sina egna lagar, liksom en mina som endast kan brisera på det sätt och i den riktning, som ma förberett den för. Så har man också hittills resonerat, när någon dissonans mellan politik och krigföring har föranlett teoretiska undersökningar i ämnet. Men i verkligheten förhåller det sig annorlunda och den ovannämnda uppfattningen är helt felaktig. I verkligheten är kriget – som vi har påvisat - inte någon sådan ytterlighet, som utlöser sin kraft i en enda urladdning. Det är tvärtom ett verk av krafter, som inte utvecklas helt likartat och regelbundet. Ibland expanderar det tillräckligt för att övervinna den tröghet och den friktion som motståndet innebär. Ibland är dessa krafter för svaga för att åstadkomma någon verkan. Kriget är ett pulserande av våld, som varierar i

kraft och därmed även vad avser den hastighet, med vilken spänningarna upplöses och krafterna förbrukas. Kriget fortskrider mot sitt mål med olika hastighet. Men det pågår alltid länge nog för att utöva inflytande på målet och för att dess eget förlopp skall ändras i den ena eller andra riktningen – eller, med andra ord, länge nog för att förbli föremål för ledning av en överlägsen intelligens. Men om vi betänker att kriget utgår från en politisk målsättning, är det naturligt att denna främsta grund för dess existens måste få en utomordentlig betydelse för dess genomförande. Det politiska målet utgör för den skull ingen despotisk lag. Det måste foga sig efter medlets karaktär och kan förändras därigenom. Men det politiska målet måste ständigt beaktas. Politiken kommer alltså att genomsyra hela krigsverksamheten och utöva ett fortlöpande inflytande på denna, så långt som krigets våldsamma natur det medger.

24. Kriget är blott en fortsättning på politiken med andra medel

Vi ser alltså att kriget inte bara är en politisk akt utan ett verkligt politiskt instrument, en fortsättning av den politiska dialogen, ett genomförande av denna med andra medel. Vad som förblir en egendomlighet med kriget är den speciella karaktären hos dess medel. Krigskonsten i allmänhet och de olika fältherrarna i enskilda fall kan fordra att politikens mål och avsikter inte får komma i konflikt med dessa medel. Detta är sannernigen inget litet krav. Men hur starkt kravet även i enskilda fall återverkar på de politiska avsikterna, måste detta alltjämt bara betraktas som mindre ändringar av målen. Den politiska avsikten är målet, kriget är medlet för att nå det och medlet kan aldrig ses isolerat från sitt mål.

25. Oliktartade krig

Ju mer storartade och ju starkare krigsanledningarna är, ju mer de omfattar folkens hela tillvaro, ju våldsammare spänningen är som föregår kriget, desto mer närmar sig kriget sin abstrakta form, desto mer kommer det att handla om att underkuva fienden, desto mer sammanfaller krigets mål och det politiska målet, desto mer synes kriget vara rent krigiskt och mindre politiskt. Men å andra sidan, ju svagare motiven är, desto mindre kommer det militära elementets tendens till våld att överensstämma med de politiska önskemålen. Som en följd härav kommer kriget att fjärmas från sin naturliga riktning och det politiska målet kommer att skilja sig mer och mer från det ideala krigsmålet. Kriget blir sålunda mer *politiskt*.

Men för att inte läsaren skall få en felaktig uppfattning, måste vi här framhålla att uttrycket krigets *naturliga tendens* endast använts i dess filosofiska, strikt *logiska* mening och inte hänför sig till tendenserna hos de krafter, som är direkt engagerade i striden – även inbegripet tex moralen och stämningen hos de stridande. Visserligen kunde även dessa i vissa fall vara stimulerande i sådan grad att de politiska faktorerna skulle ha svårigheter att styra dem. Men i flertalet fall skulle en sådan motsättning inte uppstå, ty om motivationen är så stark, måste det finnas en politik av motsvarande omfattning. Å andra sidan, om politiken endast riktar sig mot mindre mål, kommer massornas känslor att bli så föga påverkade att de snarare behöver stimuleras än hållas tillbaka.

26. Alla krig kan betraktas som politiska handlingar

För att återvända till huvudfrågan är det sant att politiken i vissa krig spelar en mycket liten roll, i andra åter kan dess inflytande dominera. Men man kan ändå påstå att alla krig är lika politiska. Ty betraktar man politiken som hjärnan i en stat, måste bland alla konstellationer, som den har att kalkylera med, även sådana förekomma, där det allmänna läget innefattar ett krig av det första slaget. Endast i den mån man betraktar politiken, inte som en allmän insikt utan som det *konventionella* uttrycket för en fredlig, försiktig, förslagen men även ohederlig klokskap, framstår den senare formen av kriget som mera politisk än den förra.

27. Följder av denna uppfattning för förståelsen

av krigshistorien och för teorins grunder

Vi ser alltså *för det första*: att vi under alla omständigheter måste tänka oss kriget inte som en *självständig företeelse* utan som ett politiskt redskap, endast genom denna grundsyn blir det möjligt att inte komma på kollisionskurs med hela krigshistorien. Endast ett sådant synsätt gör ett förnuftigt studium av krigshistoriens samlade erfarenhet möjligt. - *För det andra*: just denna uppfattning visar oss hur olika krigen kan vara med hänsyn till sina mål och till de förhållanden ur vilka de uppkommit.

Den första, mest storstilade och mest avgörande delen av den bedömning, som statsmannen och fältherren gör, är att han förstår innebörden av det krig, som han företar i dess relation till politiken och inte tar kriget för något eller vill göra det till något, som det med hänsyn till förhållandena inte kan vara. Detta är den första och mest omfattande

av alla strategiska frågor. Vi kommer i det följande att närmare ta den i betraktan i kapitlet om krigsplanläggning.

Vi nöjer oss här med att ha fört fram frågan till denna punkt och därmed att ha fastställt den grundläggande ståndpunkt, från vilken kriget och dess teori måste betraktas.

28. Konsekvenser för teorin

Kriget är inte bara en verklig kameleont, eftersom det i varje konkret fall något ändrar karaktär. I sin totala form och med hänsyn till sina inboende syften utgör kriget även en märklig treenighet sammansatt av den primitiva våldsamheten i dess element, hatet och fiendskapen som tillsammans kan betraktas som en *blind naturkraft*; av sannolikheternas och tillfälligheternas spel, som ger utrymme för ett *fritt skapande sinne*; och slutligen av att vara ett politiken underordnat instrument, varigenom det betingas av det rena *förståndet*.

Den första av dessa tre aspekter hänför sig främst till folket, den andra främst till fältherren och hans armé, den tredje främst till regeringen. De lidelser, som flammar upp i kriget, måste redan finnas hos folket. Vidden av spelet med mod och talang inom sannolikhetens och tillfälligheternas rike hänger samman med fältherrens och arméns särskilda egenskaper. De politiska målen däremot hör endast hemma hos regeringen.

Dessa tre tendenser, som tar sig uttryck i lika många lagar, är djupt grundade i ämnets natur och samtidigt av föränderlig storhet. En teori, som lämnar någon av dessa tendenser obeaktade eller söker fastställa ett godtyckligt förhållande dem emellan, skulle omedelbart hamna i en sådan motsättning till verkligheten att den bara därigenom skulle kunna betraktas som helt möjligt. Problemet är alltså att utveckla en teori, som svävar mellan dessa tre tendenser som ett föremål mellan tre magneter.

Hur detta svåra problem bäst kan lösas vill vi undersöka i boken om krigets teori. I varje fall kommer den här uppställda definitionen av kriget att vara en första belysning av grunderna för teorin och möjliggöra för oss att särskilja och kartlägga dess huvuddelar.

(...)

OM HISTORISKA EXEMPEL

Historiska exempel klargör allt och utgör dessutom mycket goda bevis i de empiriska vetenskaperna. Det gäller alldeles särskilt inom krigskonsten. General Scharnhorst, som i sitt kompendium³ skrivit det bästa som kan sägas om det egentliga kriget, anser att de historiska exemplen är det viktigaste i detta ämne. Han utnyttjar dem också på ett beundransvärt sätt. Om han överlevt det krig, där han stupade,⁴ skulle fjärde delen av hans omarbetade verk om artilleriet än bättre ha bevisat för oss med vilken iakttagelseförmåga och pedagogisk talang, som han trängde in i sitt erfarenhetsmaterial.

Men de teoretiska skriftställarna utnyttjar sällan historiska exempel på detta sätt. Tvärtom är det sätt, på vilket de utnyttjar sitt material, i regel bara ägnat att lämna förnuftet otillfredsställt och tom att irritera det. Vi anser det därför viktigt att särskilt granska hur exemplen utnyttjas – rätt eller felaktigt.

Det är obestridligt att de kunskaper, som ligger till grund för krigskonsten, hör till de empiriska vetenskaperna. Ty även om de till största delen kan härledas till tingens natur, måste man för det mesta dock först lära känna denna natur genom erfarenhet. Men dessutom påverkas kunskapernas användning av så många förhållanden att resultaten aldrig helt kan härledas till medlets natur.

Verkan av krutet, denna stora drivkraft i kriget, har endast blivit känd genom erfarenhet. Än idag bedriver man ständiga försök för att utforska det närmare. Det är uppenbart att en järnkula, som man genom krutet gett en hastighet på 1000 fot i sekunden, krossar allt levande, som den möter på sin väg. För att förstå det krävs ingen erfarenhet. Men hur många hundra andra underordnade faktorer är det inte, som närmare bestämmer denna verkan och som endast delvis kan uppfattas genom

erfarenheten. Det är ju vara den fysiska verkan, som vi måste beakta. Vi söker ju även den moraliska verkan och det finns inget annat medel att lära känna ma den än *erfarenheten*. Under medeltiden, när eldhandvapnen just uppfunnits var deras fysiska verkan givetvis mycket mindre än nu på grund av den primitiva konstruktionen, men deras moraliska verkan var mycket större. Man måste ha bevittnat motståndskraften mot den starkaste och mest ihållande artillerield hos något av de förband, som Napoleon utbildat och lett i sina erövringskrig, för att kunna göra sig ett begrepp om vad en trupp kan prestera, som genom lång övning stålsatt sig att utstå krigets påfrestningar. Dessa styrkor har genom en rad stolta segrar kommit till den ädla föresatsen att ställa de största kraven på sig själva. I fantasin kan man inte göra sig en föreställning härom. Å andra sidan är det en känd erfarenhet att det i de europeiska arméerna ännu idag finns trupper såsom tartarer, kosacker och kroater, vars förband rivs upp så fort de träffas av några enstaka kanonskott. Men ingen empirisk vetenskap och följaktligen ej heller krigskonstens teori kan alltid underbygga sina slutsatser med historiska bevis. Dels skulle det vara omöjligt redan på grund av den stora omfattningen, dels skulle det även vara svårt att bevisa en erfarenhet genom ett enstaka fall. Om man i kriget finner att något medel en gång visat sig mycket verksamt, använder man det igen. Den ene följer den andres exempel och det blir formligen ett mode. Stödd på erfarenheten kommer på så sätt ett medel i bruk och intar sin plats i teorin. Teorin nöjer sig i allmänhet med att i största allmänhet åberopa erfarenheten för att antyda medlets ursprung men bryr sig inte om att bevisa förhållandet. Men det är helt annorlunda, om erfarenheten skall användas för att undanröja ett medel som är i bruk, att fastställa ett tveivelaktigt eller att införa ett nytt. I sådana fall måste enstaka exempel ur historien anföras som bevis.

Om man nu granskar användningen av historiska exempel litet närmare, framstår fyra olika fall som lätta att urskilja.

För det första kan man använda ett exempel enbart som *förklaring* till en idé. Vid varje abstrakt betraktelse är det nämligen mycket lätt att bli missförstådd eller inte alls förstådd. Om författaren befarar detta, kan ett historiskt exempel ge nödvändig belysning av problemet och därmed säkerställa att författaren och läsaren förstår varandra.

För det andra kan det tjäna till att visa *tillämpningen* av en idé, eftersom man i ett exempel har möjlighet att påvisa de smärre förhållanden,

som inte kan tas med i en allmän redogörelse för en idé. Ty här ligger skillnaden mellan teori och erfarenhet. De här båda fallen utgör de verkliga exemplen. De båda följande tillhör de historiska bevisen.

För det tredje kan man nämligen åberopa ett historiskt faktum för att därmed belägga vad man påstått. Detta är tillräckligt i samtliga de fall, där man bara vill bevisa *möjligheten* av en företeelse eller en verkan.

Till slut och för det fjärde kan man dra en del slutsatser genom en fullständig redogörelse för en historisk händelse och genom en sammanställning av flera. Händelserna i sig utgör här själva beviset.

Vid den första användningen är det i regel bara fråga om att flyktigt nämna problemet, eftersom man bara använder det ensidigt. Därvidlag är själva den historiska sanningen ovidkommande, ett uppfunnet exempel kunde vara lika bra. Men historiska exempel har alltid fördelen att vara mer realistiska och de för också de problem, som de illustrerar, närmare det praktiska livet.

Den andra användningen förutsätter en mera ingående framställning av problemen, men autenticiteten är återigen en bisak. I detta hänseende vill vi upprepa, vad vi sagt om det förra fallet.

Vid den tredje användningen räcker det i allmänhet att bara ange ett otvivelaktigt faktum. Om man påstår att fältbefästningar under vissa förutsättningar kan fylla sitt ändamål, behöver man bara nämna ställningen vid Bunzelwitz för att bekräfta detta påstående.

Skall emellertid någon allmän sanning bevisas genom hänvisning till ett historiskt exempel, måste detta beskrivas noga och fullständigt i allt som kan hänföras till påståendet och liksom byggas upp in i detalj inför läsarens ögon. Ju sämre detta lyckas, desto svagare blir beviset och desto nödvändigare blir det att ersätta det, som fattas i det enskilda fallets beviskraft, med flera fall. Man kan nämligen med rätta förutsätta att de närmare omständigheter, som man inte kan ange i ett enskilt fall, bättre kan komma till uttryck i ett större antal exempel.

Man kan genom erfarenhet bevisa att det är bättre att gruppera kavalleriet bakom än bredvid infanteriet eller att det – om man inte är mycket överlägsen – är mycket farligt att göra vida omfattningsrörelser med delade kolonner såväl på slagfältet som inom en krigsskådeplats – alltså såväl taktiskt som strategiskt. Men det räcker i det första fallet inte att ange ett par förlorade slag, där kavalleriet stod på flyglarna och ett par segerrika, där det stod bakom infanteriet. I det senare fallet räcker det

inte att erinra om slagen vid Rivoli eller Wagram eller om österrikarnas anfall på den italienska krigsskådeplatsen 1796 eller om fransmännens på den tyska krigsskådeplatsen under samma fälttåg. Det är i stället nödvändigt att genom en noggrann redogörelse för alla omständigheter och enskilda åtgärder bevisa på vilket sätt försvarsställningens eller anfallets former väsentligen bidragit et dåliga resultatet. Då kommer det också att visa sig i *vilken grad* dessa är förkastliga. Det är viktigt att detta tas med i bedömningen, ty ett helt allmänt fördömande skulle komma i konflikt med sanningen.

Vi har redan tillstått att man kan komplettera en felande beviskraft med ett antal exempel, om det inte är görligt att ge en fullständig redogörelse av alla fakta i ett fall. Men vi vill inte förneka att det är en farlig utväg, som missbrukas. I stället för ett fall, som redovisas mycket utförligt, nöjer man sig med att blott *beröra* tre eller fyra och skapar därigenom intrycket av ett starkt bevis. Men det finns situationer, där ett helt dussin angivna exempel inte bevisar någonting, nämligen om de ständigt upprepar sig. Det är då lika lätt att mot detta anföra ett dussin exempel, som lett till motsatt resultat. Gentemot den, som anger ett dussin förlorade slag, där förloraren angrep med delade marschkolonner, kan vi nämna ett dussin segerrika slag, där precis samma förfaringssätt användes. Man ser att inga resultat kan uppnås på detta sätt.

Om man tänker igenom dessa olika förhållanden, inser man hur lätt exempel kan missbrukas.

En händelse, som inte noggrant redovisas i alla detaljer utan bara berörs flyktigt, är som ett föremål som man betraktar på för långt håll, vars enskildheter man inte kan urskilja och vars utseende är lika från alla håll. Sådana exempel har verkligen fått tjäna som stöd för de mest motstridiga åsikter. Dauns fälttåg är för den ene skolexempel på klok försiktighet, för den andre bevis på tveksamhet och obeslutsamhet. Napoleons framträngande genom de noriska alperna 1797 kan betraktas som den mest beundransvärda beslutsamhet men även som en verklig obetänksamhet. Hans strategiska nederlag 1812 kan ses som en följd av, ett övermått av eller en brist på energi. Alla dessa åsikter har förekommit och man förstår väl hur de kunnat uppstå, eftersom olika iakttagare tänkt sig händelsernas sammanhang annorlunda. Likväl kan dessa motstridiga uppfattningar inte vinna burskap, en av dem måste väl vanligtvis vara fel.

Vi vill tacka den utomordentlige Feuquières för de talrika exempel,

som hans memoarer innehåller. Dels anger han en mängd historiska händelser, som vi annars inte hade känt till. Dels är han den förste som åstadkommit ett mycket nyttigt närmande mellan abstrakta, teoretiska föreställningar och det praktiska livet. Hans anförda exempel kan nämligen betraktas som förklaringar till och närmare bestämningar av hans teoretiska påståenden. Likväl har han knappast kunnat uppnå det mål, som han föresatt sig, nämligen att för en fördomsfri läsare kunna bevisa de teoretiska sanningarna genom historiska exempel. Ty även om han emellanåt redovisar händelserna utförligt, återstår dock mycket innan hans slutsatser med nödvändighet framgår av händelsernas inre sammanhang.

Men att bara beröra historiska exempel har ännu en annan nackdel, nämligen att en del av läsarna inte känner till dessa händelser eller inte har en tillräcklig minnesbild av dem. Följden blir att de inte ens kan avgöra vad författaren avsett. För dem återstår alltså ingenting annat än att bli imponerade eller att ej alls bli övertygade.

Det är under alla förhållanden mycket svårt att presentera eller rekonstruera historiska händelser så inför läsarens ögon som verkligen är nödvändigt, om de skall användas som bevis. Ty författarna saknar i allmänhet såväl medel som tid och rum. Men vi påstår att när det gäller att fastställa en ny eller tvivelaktig uppfattning, är ett enda noggrant redovisat exempel mera lärorikt än tio som blott berörs. Den väsentliga nackdelen i detta ytliga omnämnande ligger inte däri att författaren gör det i den falska ambitionen att vilja bevisa något därigenom. Det beror snarare på att han aldrig lärt känna dessa händelser ordentligt och att hundra falska åsikter och teoretiska lösa idéer uppstår genom denna lätt-sinniga och ytliga behandling av historien. Dessa skulle aldrig ha kommit till uttryck, om författaren varit skyldig att låta allt nytt, som han för till torgs och vill bevisa ur historien, tveklöst framgå ur tingens exakta sammanhang.

Har man väl blivit medveten om svårigheterna med att använda historiska exempel och om nödvändigheten av de krav detta ställer, kommer man också att bli övertygad om att den senaste krigshistorien tillhandahåller de bästa exemplen, såvitt den bara är tillräckligt känd och bearbetad. Det är inte bara så att fjärran tider präglas av andra förhållanden, alltså även av en annan krigsföring och att alltså deras exempel är mindre lärorika och nyttiga för oss. Nej, det är även naturligt att krig-

shistorien liksom allt annat efter hand förlorar en mängd detaljer och förhållanden, som ursprungligen präglade den. Den förlorar allt mer av färg och liv, liksom en tavla successivt bleknar och mörknar. Till sist återstår bara, mer eller mindre slumpmässigt, stora massor och enstaka drag, som därigenom får en överdriven betydelse.

Om vi granskar den nutida krigföringen, finner vi att det främst är krigen fr.o.m. österrikiska tronföljdskriget, som åtminstone vad avser beväpning alltså har någon större likhet med dagens krig. Även om mycket har förändrats i stort och smått, står de ännu de moderna krigen tillräckligt nära för att vara lärorika. Det är helt annorlunda redan med spanska tronföljdskriget, där eldhandvapnen ännu inte var så utvecklade och kavalleriet alltså var huvudtrupperlaget. Ju längre tillbaka man går, desto onyttigare blir krigshistorien och den blir samtidigt fattigare och torftigare. Antikens historia är utan tvekan den mest onyttiga och torftiga. Men denna onyttighet är självfallet inte absolut. Den hänför sig bara till förhållanden, som sammanhänger med kunskap om de faktiska omständigheterna eller om verksamheter, där krigföringen förändrats. Hur litet vi än lärt känna om förloppet av schweizarnas strider mot österrikare, burgunder och fransmän finner vi där för första gången ett klart belegg för ett bra infanteris överlägsenhet över det bästa kavalleri. En överblick över kondottiärtiden lär oss hur beroende hela krigföringen är av det instrument, som det betjänar sig av. Ty under ingen annan tid har de stridskrafter, som man använder i krig, så haft karaktären av ett isolerat instrument och varit så avskilda från staten och samhället. Det märkliga sätt, på vilket Rom bekämpade Kartago i det andra Puniska kriget genom ett anfall i Spanien och Afrika under det att Hannibal ännu var obeseegrad i Italien, kan bli föremål för ett mycket lärorikt allmänt studium. Ty de allmänna förhållandena i staterna och arméerna, som utgjorde grunden för detta indirekta motstånd, är ändå tillräckligt kända.

Men ju mer vi tränger ned i detalj och avlägsnar oss från mera allmänna förhållanden, desto mindre kan vi söka förebilder och erfarenheter från mycket avlägsna tider. Ty vi är varken i stånd att värdera de relevanta händelserna korrekt eller att applicera dem på våra helt annorlunda förhållanden.

Men författarna har i alla tider tyvärr haft en mycket stark tendens att referera till antikens händelser. Vi vill lämna därhän hur mycket, som här kan härledas till fåfänga och humbug. Men vi saknar i allmänhet en

ärlig avsikt och en uppriktig strävan att lära ut och att övertyga. Ty vi kan bara betrakta sådana hänsyftningar som dekorationer, med vilka man vill täcka luckor och dölja fel.

Det skulle vara av största värde, om man kunde lära ut krigskonsten enbart genom historiska exempel, så som Feuquières föresatt sig. Men det skulle gott och väl kräva en hel mansålder. Ty den, som företog sig detta, måste först förbereda sig för uppgiften genom lång egen krigserfarenhet. Den, som av en inre drift vill utföra ett sådant verk, må utrusta sig för detta fromma företag liksom inför en lång pilgrimsfärd. Han må offra tid och inte sky någon möda, ej frukta någon samtida makt eller storhet och höja sig över egen fåfänga och falsk blygsamhet för att i enlighet med den franska *Code-Napoleon*⁵ säga sanningen, ingenting annat än sanningen, den fullständiga sanningen

5. Napoleons kodifikation av den franska civilrätten 1804

BLOCK 2

ANALYS

Uttalande av Kominterns utvidgade Exekutiv- sammanträde [8:e plenum] Världsläget och krigsfaran 1927

I.

VII. utvidgade exekutivmötet, som sammanträdde i december förra året, påvisade för den internationella arbetarklassen faran av ett nytt imperialistiskt krig. De händelser, som sedan dess utspelats i Kina och England, har till fullo bekräftat exekutivkommitténs slutledningar. Med truppkoncentrationerna i Kina och med beskjutandet av kinesiska städer har det inter-nationella kapitalet redan öppnat kriget mot Kinas för sin befrielse kämpande arbetarmassor. Överfallet på sovjetambassaden i Peking, vilket Tsjangtsolin företog sig på Chamberlains anvisning och med stöd av den diplomatiska kåren från alla kapitalistiska regeringar, överfallet på Sovjet-Unionens handelsdelegation i London och den därpå följande brytningen av förbindelserna mellan England och Sovjet-Unionen — allt detta är ingenting annat än förbrytardåd för provocerandet av ett krig.

Arbetarmassorna i hela världen måste nu mer än någonsin vara på sin vakt. Kommunisterna i alla länder måste sluta sig allt fastare samman, och måste mobilisera alla till buds stående krafter mot det redan påbörjade kriget i Kina och mot förberedelserna för ett krig mot Sovjet-Unionen.

Kapitalismens motsättningar och kriget.

1) Världskriget 1914-18 kastade hela världens arbetande massor in i en period av det ohyggligaste förintelsekrig, en period av de mest ottyglade och hänsynslösa kolonialröverier och det brutalaste våldförande på ar-

betarklassen. Tio miljoner döda, tolv miljoner invalider och krymplingar, en väldig spoliering av folkhushållningens hjälpkällor, sönderslitandet av de ekonomiska sambanden i världshushållningen för flera år framåt, valutakriser, utarmning av folkmassorna, den inrepolitiska reaktionens tillväxt i hela världen, en rasande offensiv mot arbetarklassen från kapitalets sida, ett balkaniserat Europa samt en ännu skarpere tillspetsning av kapitalismens motsättningar —se där resultatet av världskriget 1914-18.

2) Omedelbart vid världskrigets slut började perioden av ”småkrig” om ”fastställandet” av gränserna: kampen mellan Tyskland och Polen om Oberschlesien, de italienska fascisternas besättande av Fiume, det grekisk-turkiska kriget om Smyrna, de militära sammanstötningarna mellan de enskilda Balkanstaterna. Upprättandet av proletariats diktatur i Ungern hade till följd ett överfall från de kapitalistiska staterna (Tjeckoslovakiet och Rumänien). Samtidigt därmed mobiliserade den kapitalistiska världen sina krafter för att kväva den proletära revolutionen i Sovjetryssland. Interventionen 1918-19 började och ”slog om” i Polens krig mot Sovjetrysslands arbetande massor. Därpå följde det militära besättandet av Ruhrområdet, vilket i sin tur avlöstes av Frankrikes kolonialexpedition mot riffkabylerna i Marocko. Och tioårsjubileet av världskrigets slut firades med de franska imperialisternas krig mot de drusiska stammarna i Syrien. Vi ser alltså, hur hela efterkrigstiden varit fylld av imperialistiska stridigheter och delkrig, vilka endast utgör förspelet till en period av än våldigare konflikter och krig.

3) Kapitalismen har under de senare åren kommit in i ett tillstånd av en viss stabilisering, men detta är endast en ytterst relativ stabilisering. Den proletära revolutionen i Ryssland gav den internationella kapitalismen ett väldigt slag. De nationalrevolutionära rörelserna i kolonierna har slagit en ny bräsch. Redan genom förefintligheten av dessa båda faktorer och den internationella arbetarklassens motstånd mot kapitalets offensiv är ingen stabilitet i den kapitalistiska samhällsordningen möjlig. Med efterkrigstiden har en genomgripande ”sönderslitning” av kapitalismens hela liv inträffat. Konjunkturväxlingarna i världshushållningen har förlorat den periodiska karaktär de hade före kriget; kriser uppstår nu än på den ena, än på det andra området av världshushållningen. Utomordentligt korta och feberaktiga konjunkturer växlar med långvariga depressionsperioder. Nya uppdelningen av världen, som de imperialistiska rövorna företagit som en följd av kriget, har skapat förutsättningar för en ny

rasande konkurrens och nya konflikter mellan de imperialistiska staterna. Om de områden, där råvaror kan utvinnas, och där utländskt kapital kan nerläggas, föres nu en hård kamp. De kapitalistiska staterna har avgränsat sig från varandra genom nya tullskrankor, som gör de gamla kanalerna för varucirkulationen ännu trångare. De breda massornas förminskade köpkraft i de starkaste kapitalistiska staterna och framträdandet av nationella industrier i de koloniala och transatlantiska länderna, som förr utgjorde avsättningsområden för varorna, ställer världskapitalismen inför ett utomordentligt akut problem att skaffa avsättningsmarknader. Kampen om avsättningsområdena får därigenom en bitterhet, som var främmande för förkrigstidens kapitalistiska hushållning. Denna ekonomiska kamp leder i sin tur till väpnade sammanstötningar.

4) Epoken av relativ jämvikt dels mellan de imperialistiska staterna och dels mellan dessa stater och Sovjet-Unionen samt de för sin befrielse kämpande halvkoloniala länderna (Kina) blir alltmer bruten av öppet krigiska konflikter, som bådar slutet på detta jämviktstillstånd och visar att ett nytt imperialistiskt krig är i antågande. Överallt på jordklotet hopar sig brandämnen, som kan bringas att explodera av första bästa gnista. Konflikten mellan Italien och Jugoslavien, den italienska imperialismens aggressiva hållning i Albanien, Italiens hot mot Turkiet, de spända förhållandena mellan Italien och Frankrike, det ekonomiska kriget mellan Tyskland och Polen, de engelsk-franska motsättningarna i Mindre Asien, Englands kamp om kommunikationsvägarna till de afrikanska kolonierna och om behärskandet av Medelhavet, den amerikanska imperialismens aggressiva roll i Stilla havet, dess strypning av Nicaragua, som öppnar vägen för ett undertryckande av Mexiko och Sydamerika, den japanska imperialismens hot mot Asiens folk —, allt detta är endast ett par sidor av det kommande krigets blodiga historia. Men den mest hotande faktorn för kriget är otvivelaktigt i innevarande ögonblick England. Karaktäristiskt för den nya internationella situationen är det faktum, att England på nytt förskaffat sig hegemonien i den europeiska politiken.. England har i sina händer initiativen i den internationella kolonialpolitiken, det står i spetsen för Nationernas förbund och är ledare för den kapitalistiska enhetsfronten mot Kina och Sovjet-Unionen.

Sovjet-Unionen och Kina som krigets knutpunkter.

5) Alla motsättningar bland de kapitalistiska staterna träder i bakgrunden för den huvudmot-sättning, som indelar världen i tvenne läger: i det ena lägret *Sovjet-Unionen* och det *revolutionära Kina*, i det andra lägret *den samlade kapitalistiska världen*. Kina och Sovjet-Unionen är de båda knutpunkterna i hela det internationella läget. Här hopas nu krigsmolnen starkast tillsammans. Kina och Sovjet-Unionen, som tillsammans i sig har största delen av Asien och hälften av Europa med dess outnyttjade ekonomiska hjälpkällor, och med hundra-tals miljoner människor, är två outtömliga råämnesreservoarer och två väldiga avsättnings-marknader. Kampen om dessa båda omätliga avsättningsområden är en fråga om liv eller död för det internationella kapitalet. Denna kamp kommer att vara till dess världsproletariatet gör ett slut på den internationella bourgeoisins herravälde.

6) Den kinesiska revolutionen har en ofantlig betydelse för världsproletariatet. En seger för arbetarna och bönderna i den kinesiska revolutionen skulle bli en våldsam sporrning till revolutionering av den internationella arbetarrörelsen och framför allt av den engelska arbetarklassen. Den skulle utveckla sig till en hittills osedd höjd ide framskridna kapitalistiska länderna. En objektivt revolutionär situation skulle skapas för de väldigaste massrörelser i hela världen. Skulle emellertid proletariatet vara för svagt att förhindra imperialisternas kvävande av den revolutionära Kina, så skulle en imperialistisk seger i Kina betyda: *för det första* någon tids konsolidering av den kapitalistiska ordningen i hela världen, *för det andra* rasande angrepp av reaktionen mot arbetarklassen i de imperialistiska länderna, och *för det tredje* ett överfall på Sovjet-Unionen av det imperialistiska blocket. Kampen mot imperialisternas strypning av den kinesiska revolutionen är därför samtidigt ett den europeiska, amerikanska och japanska arbetarklassens självförsvaret mot kapitalets offensiv, är en kamp mot kriget i Europa och för den sociala revolutionens framgång i de egna länderna.

II.

De "stora krigens" epok.

7) Den nya fasen i den imperialistiska politiken kännetecknas därutav, att kapitalismen förbereder sig på att övergå från "småkrigen" till stora krig. Kriget i Kina, vars former närmast erinrar om interventioner mot Sovjets område under åren 1918-19, inleder *en epok av stora krig*. De imperialistiska krafternas intervention i Kina är, med hänsyn till den internationella betydelsen därutav, redan ett stort krig. Det är ett stort krig, emedan det föres av *de största kapitalistiska staterna under Englands ledning* mot de av 400 miljoner bestående arbetande kinesiska massorna. Fyra kontinenters — Asiens, Europas, Amerikas och Australiens — framtida gestaltning är direkt beroende av denna intervention. Den kommer oundvikligen att leda till nya krig, om den inte stävjas redan i början. Detta krig håller redan på att vända sig i ett krig mot Sovjet-Unionen. Den konservativa engelska pressens språk mot Sovjet-Unionen, erinrar om det språk, som föres av ett krigförande land. På sådana handlingar, som överfallet på sovjetlegationen i Peking, tillfångatagandet av diplomatiska kurirer och överfallet på handelsdelegationen i London, svarar man bland kapitalistiska stater vanligtvis med repressalier, som kan leda till krig. Det är endast sovjetregeringens konsekventa fredspolitik, som, Englands systematiska provokationer till trots, närmast har räddat Englands arbetande massor och Sovjet-Unionens från detta krig mot Sovjet-Unionen.

8) Detta krig har emellertid tendenser att utbreda sig över hela Asien samt över Stilla havets kuster.

a) Det är fullständigt uppenbart, att arbetarnas och böndernas seger i den kinesiska revolutionen kommer att framkalla en serie rasande försök av imperialisterna att strypa de arbetande kinesiska massornas segerrika rörelse och de genom denna framkallade revolutionära rörelserna i Indien, i franska Indokina, Indonesien, på Filippinerna och Korea. Detta bleve ett långvarigt, väldigt krig av det förenade blocket av de största kapitalistiska ländernas imperialister mot de upproriska arbetande massorna i Asien under den revolutionära Kinas ledning.

b) Men å andra sidan skulle ett nederlag för den kinesiska revolutionen lösgöra de i den kinesiska frågan förefintliga motsättningarna mellan England, Japan och Förenta Staterna och oundvikligen leda till

ett krig mellan dessa imperialistiska stater på Stilla havet.

9) I intimaste samband med kriget i Kina står även försöket att inringa Sovjet-Unionen på andra punkter av det europeiska och asiatiska fastlandet. Den engelska diplomatin arbetar oförtrutet på att mot Sovjet-Unionen av de baltiska länderna skapa en enhetlig front, som löper från Finland över Polen ner till Rumänien. England försöker att vinna Litauen för denna front och organiserar för detta ändamål en fascistisk omvälvning där. England försöker med hjälp av det fascistiska Italien att befästa sin ställning på Balkan och att indraga Ungern i koalitionen mot Sovjet-Unionen. Därigenom vill England skapa en tillräckligt bred front av Donauländerna mot Sovjet-Unionen. Polen skall spela en av de aktivaste rollerna i denna front, men Polen behöver ett ryggvärn i händelse av krig. Alla den engelska imperialismens ansträngningar är därför inriktade på att draga Tyskland in i dess inflytelsesfär och att ordna de tysk-polska förhållandena för att förbereda en allmän kamp mot Sovjet-Unionen. Detta är innebörden i Tysklands ”västorientering” och Locarno-politiken. Och under allra senaste tiden har England försökt att också försäkra sig om Frankrikes medverkan vid inringningen av Sovjet-Unionen. I Central-Asien, i Afganistan, i Persien, i Nära Östern, i Turkiet, i Fjärran Östern — överallt väver den engelska imperialismens svarta hand ett nät av de slugaste ränker mot Sovjet-Unionen. Den engelska diplomatin försöker att utnyttja den internationella ekonomiska konferensen för en ekonomisk blockad mot Sovjet-Unionen. Samtidigt försiggår feberaktiga krigsförberedelser i de intill Sovjet-Unionen gränsande länderna, särskilt i Polen och Rumänien.

Ryggvärdet i kriget.

10) Sedan det senaste utvidgade exekutivmötet har i en rad länder timat händelser, som är utomordentligt betecknande för den atmosfär av krigsförberedelser, i vilken all de största kapitalistiska länderna lever. I alla länder har vi redan nu en skärpning av reaktionen, en mer eller mindre stark internationalisering av de terroristisk-fascistiska metoderna för arbetarklassens undertryckande. Den inre reaktionen går hand i hand med angreppslustan utåt. För krigföringen behöver kapitalismen ”lugn” i det egna landet. Det moderna krigets väsen för samtidigt med massorna till fronten även en väldig här in i de företag, som betjänar den gigantiska krigsmaskinen. Dessa människor måste göras till kuggar i denna maskin,

deras kampvilja måste förkvävas, deras fackliga organisationer måste göras till enav de hävstänger, som sätter hela krigsmekanismen i rörelse. Därför försöken till ”förstatligande” av fackföreningarna, därför försöken att militarisera fackföreningarna, att fråntaga dem deras elementäraste rättigheter, som de erövat åt sig i årtiondens hårdnackad kamp.

11) Här måste uppmärksamheten framför allt riktas på *England*. England går nu i spetsen för världsreaktionen. Med undertryckandet av gruvarbetarstrejken gav det engelska kapitalet hela den internationella bourgeoisin signal till offensiv. Kriget i Kina, offensiven mot Sovjet-Unionen, överfallet på Nicaragua och de engelska gruvarbetarnas nederlag — allt detta är länkar i en och samma kedja. I England är strejkrätten faktiskt upphävd. Den nya fackföreningslagen berövar i händelse av krig proletariatet inte endast det vapen mot kriget som generalstrejken utgör, utan strejkrätten över huvud taget. Regeringen har till och med i fredstid möjlighet att förklara vilken strejk som helst olaglig. I *Italien* har, under den skarpaste terror mot arbetarklassen och med understöd av de reformistiska fackföreningsledarna (d'Aragona & Co), en åtgärd vidtagits: ”förstatligandet” av fackföreningarna, vilket i verkligheten är detsamma som en fullständig likvidering av de arbetande massornas självständiga klassorganisationer. Vad bourgeoisien inte ens vågade göra under världskriget, det genomför nu den italienska fascismen mitt för våra ögon. ”Borgfredens” praxis föres logiskt till slutet. Slutligen har man i *Frankrike* antagit lagen om ”nationens beväpning”, vars väsen består i en oerhörd, i alla porer av det politiska och ekonomiska livet inträngande militarisering. Enligt denna lag blir i händelse av krig den samlade befolkningen utan avseende på ålder och kön, såväl i moderlandet som i kolonierna, mobiliserad. Arbetarna i företagen jämnställes med soldaterna. Fackföreningarna militariseras. Likaså blir alla andra organisationer militariserade. Strejkrätten blir alltså upphävd. Varje strejkande hotas av krigsrett. I *Japan* militariseras skolorna och införes tukthuslagar mot arbetarnas strejker i händelse av krig. I *Tyskland* avskaffas åttatim-marsdagen, som var ett resultat av dentyska revolutionen; och man förbereder ett nytt lagförslag mot strejkerna. Fascisterna erövrar undan för undan stats- och förvaltningsapparaten inifrån. I *Polen* överträffar den inre reaktionen mot arbetarklassen tsarismens förvaltningsmetoder. Vitryssarnas och andra nationella minoritetens organisationer slås sönder. Genom korruption och mutsystem skapas Pilsudskis agenturer, vilkas

uppgift består i att, i händelse av ett krig mot Sovjet-Unionen, säkerställa ett ryggvärn bland de nationella minoriteterna. Genom liknande metoder säkerställer Rumänien sig i Bessarabien. Alla dessa åtgärder är endast detaljer i en och samma mobiliseringsplan.

12) En ingalunda obetydlig roll i denna plan spelar bourgeoisens beväpnade organisationer. Fram till världskriget 1914 kände kapitalismen ännu ej i sådan omfattning denna art av ren klassarmé för kontrarevolutionen.

Den använde sig i kampen mot arbetarklassens massrörelse av de "statliga"organen, den ständiga armén, polisen och gendarmeriet. Skärpningen av klasskampen efter kriget bortskaffade de sista kvarlevorna av "demokratien" inom bourgeoisien. Överallt organiserar kapitalet sina kamporganisationer, vilkas numerära styrka i en rad länder överträffar en reguljär armés. Dessa kamporganisationers uppgifter består under "fredstider"i att understödja den inre reaktionen och under ett krig i följande:

a) Att bilda en tillförlitlig ständig reserv för undertryckande av de revolutionära rörelser, som kan uppstå under ett krig eller vid slutet av kriget.

b) Att i händelse av mobilisering med bajonetterna driva massorna ut i krig.

c) Att bilda förberedda kadrer för de nuvarande arméerna i händelse av ett imperialistiskt krig.

Av allvarlig betydelse för stärkandet av kapitalismens ryggvärn i kriget är också det arbete, som de nationalistiska parterna och fascistiska organisationerna utför bland kvinnorna, varvid de särskilt fäster avseende vid kvinnornas roll i den ekonomiska apparaten under kriget (ammunitionsfabriker, lantbruk, transportväsen, i förvaltningen o. s. v.)

13) Varje imperialistiskt krig är ett krig mot arbetarklassen och de produktiva massorna. Det avskaffar alla friheter och det stärker oerhört apparaten för utsugning och för undertryckande av arbetarklassens kamp. Kriget mot Sovjet-Unionen blir emellertid ett egenartat krig. Det blir omedelbart krig mot arbetarklassen och mot kommunismen på helajordklotet och framför allt i Europa. Redan nu försöker bourgeoisin genom införande av undantagslagar mot de kommunistiska partierna att bereda mark för kriget och skaffa sig fria händer. Bourgeoisin kommer att bemöda sig om att fysiskt utrota proletariats aktivaste kadrer. Ett

klart bevis därför är den kamp, som redan nu föres mot kommunismen. I Kina låter man på det mest barbariska sätt strypa och skjuta kommunisterna genom Tsjangtsolin och Tsjangkajsjek, i Italien och Latin-Amerika lönnmördar man dem, på Balkan, i Rumänien, Bulgarien, Polen och Litauen skjuter man ner dem. I Tjeckoslovakiet för man spionageprocesser mot kommunisterna som föregivna agenter för en främmande stat, och därmed förberedes nya förföljelser. I Tyskland och Ungern blir kommunisterna kastade i tukthus. Bourgeoisin trampar i de imperialistiska krigens under fötterna strängt taget alla internationella överenskommelser, som begränsar krigföringens barbariska metoder; i det imperialistiska klasskriget mot Sovjet-Unionen och de revolterande kolonifolkerna kommer den på allvar att använda sig av de ohylligaste medel för de arbetande massornas förintelse. Arbetarmassorna måste redan nu klart inse den kontrarevolutionära karaktären i bourgeoisins krigsförberedelser.

III.

Militarismens tillväxt.

14) Samtidigt med dessa åtgärder för stärkande av ryggvärdet försiggår en mobilisering av alla hjälpkällor för krigsfronten. Militarismen växer dag för dag, krigsbudgeterna växer (utgifterna för krigsändamål har stigit till nära nog det dubbla). Krigsindustrin har nått ett rent fantastiskt omfång. De kapitalistiska arméerna, som uttömt sina reserver på mänskligt material, koncentrerar hela sin uppmärksamhet på krigsmaskineriets tekniska fulländning. Maskin-gevärens antal i arméerna ökas, artillerieldens skottvidd och flygmaskinernas bärkraft stegas, bombernas explosionskraft och -radie förstoras, man inför tanks för en man och uppfinner nya gaser, man konstruerar särskilda eldkastare för att förinta hela regementen och divisioner. Man förbereder det så kallade bakteriologiska kriget, som skall utbreda smittosamma sjukdomar bland motståndarens trupper. O. s. v., o. s. v.

15) Det kommande kriget är ett mekaniserat krig. Varje land kommer att omvandlas till en väldig fabrik av förstörelsemedel. Motorn kommer att vid mordets mekanisering få den utslagsgivande platsen. Dock måste, just emedan krigstekniken nått sin högsta utvecklingsgrad,

de kapitalistiska staterna kasta in väldiga människomassor i kampområdena. Till detta ändamål reorganiserar de kapitalistiska staterna sina arméer genom att militarisera hela befolkningen vid sidan av de stora ständiga kadertrupperna. Dessutom kommer, till följd av flygvapnets vidgade användning, de modernaste bombernas förstörelsekraft och den långskjutande artillerielden, skillnaden mellan fronten och landet där bakom att försvinna. Det kommande kriget kommer att till sina verkningar överträffa alla fasor, som de arbetande massorna hade att utstå i kriget 1914-18.

På grund av denna krigets karaktär växer emellertid arbetarklassens och dess organisationers, framför allt fackföreningarnas, betydelse; utan dessas medverkan är kriget otänkbart. Dessas motstånd mot kriget kommer att tillsammans med arméns revolutionära kamp mot kriget bli ödesdiger för imperialisterna.

Krigets ideologiska förberedande.

16) Den internationella socialdemokratins och Amsterdaminternationals huvudfunktion har sedan kriget 1914-18 bestått i att den utgjort ett slags agitationsavdelning åt den internationella bourgeoisin för att ideologiskt rättfärdiga gemenskaperna i det kapitalistiska systemet. Mellan kapitalet och socialdemokratins har en arbetsfördelning varit rådande. Kapitalismen rustade och gjorde sina tekniska förberedelser för kriget, socialdemokratins förberedde kriget ideologiskt. Denna förberedelse förgick på två olika sätt:

a) genom rättfärdigandet av imperialisternas krig. *Hilferdings* teori om ultraimperialismen, om den "pacifistiska" epoken, som kännetecknas av överförandet av kartelliseringsmetoden och av "demokratins grundsatser" på utrikespolitiken, överensstämde med de socialdemokratiska partiernas praxis : propagandan för Nationernas förbund som ett organ i stånd att förhindra kriget, understödjandet av wilsonismen, Dawes-planen, Locarnopakten. s. v. Genom denna politik har socialdemokratins dövat massornas vaksamhet och hos dem väckt illusionen om att krigens epok redan skulle vara slut.

b) Samtidigt har socialdemokratins aktivt förberett kriget mot Sovjet-Unionen och koloniernas arbetande massor. De enskilda faser i denna förberedelse har varit : resolutionen från II Internationals Marseilles-kongress, som betecknade "världsbolsjevismen" (den pro-

letära revolutionen) som den största faran för freden; den lögnaktiga och nedriga propagandan mot den "röda imperialismen", mot terrorn i Sovjet-Unionen, mot de socialistiska uppbyggandet i Sovjet-Unionen; granatkampanjen; och slutligen II Internationals exekutivkommittés resolutioner, där paroller utgetts om att man för att föra kampen mot fascismen först måste göra ett slut på bolsjevismen.

Lika förrädisk och öppet kontrarevolutionär är de anarkistiska och syndikalistiska ledarnas ståndpunkt. Under täckmantel av kamp mot de proletära ledarnas diktatur och mot Sovjet-Unionens ekonomiska och politiska centralisation, bedriver dessa i verkligheten ett samarbete med bourgeoisin vid förberedandet av angreppet på världens första arbetarstat, som på alla sidor är omgiven av imperialistiska fiender.

17) Hela denna förrädiska kampanj skall rättfärdiga den "neutrala" hållningen, för den händelse att de kapitalistiska länderna börjar ett krig mot Sovjet-Unionen; en hållning, som socialdemokratins genom Breitscheids mun rekommenderar åt de tyska arbetarna.

De sluga bedragarna i den tyska socialdemokratins förstår mycket väl, att en dylik "neutralitet" är omöjlig, att Tysklands kemiska industri tydligen kommer att arbeta för alla mot Sovjet-Unionen krigförande länder, att de tyska kommunikationsmedlen kommer att för dem transportera krigsmaterial från England och Italien, att man kommer att tvinga de tyska arbetarna såväl som andra länders proletärer att arbeta för kriget mot Sovjet-Unionens arbetande massor.

När nu "neutralitetsståndpunkten" understödjes av den tyska socialdemokratins emedan den sammanfaller med den tyska imperialismens ståndpunkt, är emellertid andra partier i II Internationals, t. ex. den polska socialdemokratins, tillsammans med bourgeoisin och storgodsägarna de aktivaste förkämpar för ett krig mot Sovjet-Unionen. Överallt sammanfaller socialdemokratins ståndpunkt med den nationella bourgeoisins intressen. På sista tiden har man kunnat konstatera någonting nytt i socialdemokratins evolution. Detta nya består däri, att i några länder socialdemokratins går ännu längre än till det aktiva understödjandet av dess regeringars imperialistiska politik. Den tar initiativen i den imperialistiska politiken och rustningarna ur bourgeoisins händer. De franska socialisternas ståndpunkt, som genom Paul Boncour inbringade en ny militärlag, är ett av de grövsta exemplen på denna socialdemokratins nyaste "evolution".

18) En icke ringare andel i proletarietets demoralisering har dessutom de så kallade "ultra-vänstra"grupperingarna. När socialdemokratin understödjer bourgeoisin i kampanjen mot Sovjet-Unionen, understödjer ultravänstern i sin tur socialdemokratin. Nu, när förberedelsen till överfall på Sovjet-Unionen blir helt uppenbar, när Scootland Yards yrkesmässiga inbrotts-tjuvar demolerar sovjetbeskickningens lokaler i London, framträder det "ultravänstra"rene-gatdömetts objektiva karaktär och objektiva betydelse alldeles tydligt. I antisovjetkampanjens ljus igenkänner man dessa renegater som ett desorganisationselement för Sovjet-Unionens ryggyrn i händelse av ett krig. Och så till vida att denna fraktion försöker organisera sig efter internationella mått är den samtidigt ett desorganisationselement i Kominterns kamp mot kriget.

19) II Internationalens ställningstagande i den kinesiska frågan har inte varit mindre förrädisk än dess ståndpunkt till Sovjet-Unionen. II Internationalen har inte rört ett finger för att förhindra de utländska truppkoncentrationerna i Kina. Dess ledare går helt cyniskt och fräckt in för kriget i Kina. När sådana ledare för II Internationalen som *Thomas* inte var fullt ense med sin regerings politik i Kinafrågan, så var det endast därför, att regeringen enligt deras åsikt sände för litet trupper och att ännu flera vore behövliga. En annan av II Internationalens ledare, *MacDonald*, förklarade, att motsvarande beväpnade krafter måste finnas till hands i "settlementen". II Internationalen understödjer öppet den kinesiske Galifet *Tsjangkaisjek* efter avrättningarna i Shanghaj (se "Hamburger Echo" för 19 april). Det kinesiska proletarietets försök att få hegemonin i den nationella rörelsen i sina händer har framkallat ett förbittrat motstånd från hela II Internationalen och socialdemokratin.

20) Inte mindre brottslig och lumpen är den så kallade "vänstra"flygelns inom socialdemokratin (*Otto Bauer*, *Paul Levi* m. fl.) ståndpunkt i krigsfrågan.

a) Sin brottsliga passivitet gentemot det redan började kriget mot Kina inhöljer denna flygel av socialdemokratin i talesätt om faran av imperialistiska krig i allmänhet.

b) Tillsammans med *Hilferding* understödjer denna "vänster"den i högsta grad farliga illusionen, att imperialismen i och för sig inte skulle utgöra någon fara och att den endast blir farlig när den sammanfaller med reaktionen (se den österrikiska socialdemokratiska "Kampf").

c) I sin kampanj mot Sovjet-Unionen använder densamma förgiftade

vapen som socialdemokraternas högra flygel.

Denna flygel av socialdemokratin är den farligaste, emedan dess ledare döljer högersocial-demokraternas ståndpunkt bakom "vänster"-fraser, och emedan den alltid i kritiska moment uppträder som högersocialdemokraternas och bourgeoisins räddare och genom att vilseföra arbetarna underlättar bourgeoisins genomförande av sina planer.

21) De kommunistiska partierna kan i sin kamp mot interventionen i det revolutionära Kina och för freden med Sovjet-Unionen inte avstå från användandet av enhetsfronttaktiken.

Tvärtom! I denna kamp är den bredast möjliga användningen av enhetsfronttaktiken en obehövlig nödvändighet såväl för intresset att mobilisera de bredaste skikten av arbetarna, bönderna och de undertryckta nationerna som för intresset att avslöja de pacifistiska illusionerna. Därvid får man också inte ett ögonblick förgäta, att de så kallade "vänstra"socialdemokratiska ledarna (såsom *Paul Levi* i Tyskland, *Bracke* i Frankrike, i England sådana labourister som *Maxton*, *Wheatley* och sådana "vänstra" fackföreningsledare som *Purcell* och *Hicks*) inom arbetarrörelsen är kommunismens farligaste fiender. Till och med uppriktiga ledare av en vänsteropposition inom socialdemokratin måste, så länge de ännu vacklar och vinglar, men ej är beredda att organisatoriskt bryta förbindelserna med den socialdemokratiska partiledningen, på det skarpaste kritiseras genom det kommunistiska partiet och deras bedrägliga roll avslöjas inför deras arbetaranhängare.

Samtidigt har emellertid vinnandet av de vänstersinnade socialdemokratiska *arbetarna* för den proletärt revolutionära enhetsfronten aldrig utgjort en så viktig uppgift för de kommunistiska partierna som just i den nuvarande situationen, såväl som det också är vår uppgift att vinna andra vänstersinnade arbetare (som t. ex. de anarkosyndikalistiska).

Om avrustning och pacifism.

22) I en situation av stegrade förberedelser för imperialistiska krig är allt tal om avrustning från de kapitalistiska regeringarnas och de småborgerliga pacifisternas sida det största hyckleri och det grövsta hån. (Washingtonöverenskommelsen av år 1922 om inskränkning av rustningarna till sjöss har faktiskt blivit bruten; misslyckandet av Coolidges "avrustningsförslag", Genève-konferensens fiasko i mars 1927). Kommunisterna måste grundligt demaskera den förljugna och reaktionära karaktären i

de av bourgeoisin och dess agenter —socialdemokraterna —utgivna parollerna om avrustning vid samtidigt bestånd av den kapitalistiska samhällsordningen. Genom att understödja en dylik paroll utsår man endast illusioner om att krig skulle kunna omöjliggöras utan förintande av kapitalismen. Inga borgerliga och socialdemokratiska förslag om att minska rustningarna och militärbudgeten kan förringa faran av krig under den imperialistiska epoken.

Det enda land, som i verkligheten har inskränkt sin armé till det yttersta, är *Sovjet-Unionen*. Den är bland alla bestående stater den enda fasta stödjepunkten för freden. Den uppstod i oktober 1917 i tecknet av kampen mot det imperialistiska kriget och har under loppet av tio år för de europeiska imperialisterna varit en stor stötesten, som hindrat dem att hetsa de arbetande massorna mot varandra. Denna roll kan Sovjet-Unionen också spela i framtiden, om dess politik understödjes av den internationella arbetarklassen. Sovjet-Unionens politik, som har avrustning till sitt mål, är politiken hos en stat, i vilken proletariatet har makten och lägger grunden till en samhällsordning, som gör krig omöjliga. Därför måste också det internationella proletariatet intraga en principiellt annan ställning till Sovjet-Unionens ståndpunkt i avrustningsfrågan än till de kapitalistiska staternas hycklande avrustningsprojekt.

23) Det råder inget tvivel om att de miljoner arbetande massor, som genomlevt det imperialistiska kriget 1914 -18, ej vill något nytt krig. Krigets sår är ännu för färska. Arbetarna är uppriktigt förberedda att kämpa mot kriget. Men de ser, till följd av socialdemokratins bedrägeri, ännu inte den tydliga vägen och har ännu ingen revolutionär grundval. Däri har vi att söka grunden till den dimmiga, känslöbetonade pacifism, som arbetarklassen alltjämt lider av. Denna pacifism har ingenting gemensamt med det medvetna bedrägeriet hos de borgerliga pacifisterna, prästerna och andra charlataner, vilkas uppgift består i att försköna det kapitalistiska samhällets negativa sidor

24) Man måste noga skilja på dessa båda arter av pacifism. När kommunisterna är beredda att tålmodigt under veckor, ja månader, förklara för arbetarna deras fel, att sammanfatta dem med arbetarklassens avantgarde till "arbetarklassens enhetsfront" och att i kampprocessen bibringa dem på vad sätt felet är att övervinna, så måste de uppträda särskilt obevekligt gentemot de "ledare", som utnyttjar proletariatets oklara pacifistiska stämningar för att därur göra en "ståndpunkt" och ge denna en

eller annan falsk principiell grundval.

En av formerna för fördumning av arbetarklassen — skrev Lenin under kriget år 1915 — är pacifismen och det abstrakta ställningstagandet för freden. Under kapitalismen, särskilt i dess imperialistiska stadier, är krig oundvikligt. — Propagandan för freden i nuvarande tid, utan att uppfordra massorna till revolutionär handling, är endast ägnad att uppjaga illusioner och genom ingjutande av förtroende till bourgeoisins humanitet splittra proletariatet och göra det till en leksak i händerna på de krigförande ländernas hemliga diplomati.¹

25) Till raden av dessa pacifistiska irrhjärnor, som inte ledsagar propagandan för freden med uppfordran till revolutionär aktion, hör i första linjen det oavhängiga engelska arbetarpartiet, som inte har företagit en enda praktisk åtgärd för mobilisering av Englands arbetande massor, soldater och matrosar till kamp mot den engelska imperialismen. Det oavhängiga arbetarpartiet har hårdnackat avvisat enhetsfronten med kommunisterna. Det har uttalat sin förkastelse över de kinesiska arbetarmassornas "våld" och väpnade kamp mot de utländska imperialisterna. Det har gått in för "förhandlingar" för att paralysera den vidare utvecklingen av den nationella revolutionära rörelsen i Kina.

Inte mindre skadlig är dessutom en annan avart av denna "socialistiska pacifism". Det är en egenartad religiös-mystisk antimilitarism, som företrädes och understödjes av Lansbury och det oavhängiga arbetarpartiet. Denna "antimilitarism" inskränker sig till röstandet mot krigskrediterna och till predikandet av individuell och kollektiv vägran till krigstjänst och transport av vapen för krigsändamål. Denna grupp kommer mer och mer under inflytande av arbetarpartiet och kapitulerar för den brittiska imperialismen. Denna namnsocialistiska pacifism är farlig, därför att den hos arbetarna uppammar illusionen, att socialdemokratien, åtminstone dess pacifistiska del, är beredd att kämpa mot kriget. Men i verkligheten förkväver den endast frågan om de verkliga metoderna för masskampen mot kriget.

IV.

Taktiska frågor för kampen mot det imperialistiska kriget.

26) Lenins ställning till krigen bestämmer de kommunistiska partiernas taktik för en hel historisk epok, de imperialistiska krigens epok. Paroller sådana som "Krig mot kriget", "Det imperialistiska krigets förvandling till borgarkrig", eller "Den egna borgarregeringens nederlag i det imperialistiska kriget"—dessa paroller utgör än i dag klassiska exempel på en sann revolutionär internationalism. Det är leninismens förtjänst att den har behandlat frågorna om kriget i deras konkreta historiska orsakssammanhang; den har fastställt tre typer av krig: a) krig, som de imperialistiska staterna för emellan varandra, b) nationalrevolutionära krig, även kolonialländernas (Kina) mot imperialismen, c) den kapitalistiska motrevolutionens krig mot den proletära revolutionen och mot de länder i vilka socialismen uppbygges. För Komintern återstår för närvarande endast uppgiften att konkretisera den allmänna behandling av krigsfrågan, som bolsjevismen redan har givit på det fullständigaste för de imperialistiska staternas krig mot varandra, till användning på de båda sista typerna av krig.

27) a) Bolsjevismen uppträder framför allt mot en lättsinnig behandling av krigsfrågan. I ett förslag till direktiv för den ryska delegationen till Haagkonferensen, varnade Lenin särskilt eftertryckligt för en lättsinnig behandling av frågan om kampmedel mot kriget. Han rekommenderar åt alla kommunistiska partier att studera de reella betingelser varunder ett krig uppstår: Hemligheten i krigsförberedelserna, det oväntade i krigsutbrottet, hjälplösheten hos "arbetarnas vanliga organisation", även om denna betecknar sig som revolutionär, inför ett verkligt hotande krig. Vidare det faktum, att frågan om fosterlandsförsvaret av den

"överväldigande majoriteten bland de arbetande kommer att avgöras till den egna bourgeoisins fördel, emedan bourgeoisin, som förfogar över alla informationsmedel, kommer att utöva ett väldigt tryck genom sin statsapparat, o. s. v., o. s. v." "Bojkotten av kriget", skriver Lenin, "är en dum fras".

b) Bolsjevismen avslöjade också med hjälp av erfarenheterna från 1914 års krig förräderiet hos dem, som ersatte en allvarlig och hårdnackad

kampförberedelse mot kriget med tomma fraser. Som bekant var *Lenin* och *Rosa Luxemburg* författare till det ändringsförslag till Basalkongressens resolution, som förordar att i händelse av krig arbeta

"för påskyndande av kapitalismens sammanbrott i kommunens, i den ryska oktobergeneralstrejkens och i decemberupprorets (i Moskva 1905) anda".

Men bolsjevismen kämpade såväl mot anarkosyndikalismen som mot Hervésgamla skola, som visserligen förde "generalstrejken", "upproret" och "mobiliseringssabotaget" på sina läppar, men som inte företog en enda praktisk handling för att förbereda kampen mot kriget och slippa stå alldeles hjälplösa i krigsförklaringsögonblicket. Världskriget bekräftade de värsta förutsägelsena om denna sorts "revolutionärer".

28) Lenins ställning i frågan om "*det imperialistiska krigets förvandlande till borgarkrig*", varav riktigheten i det följande bekräftats av den ryska revolutionens erfarenheter, kan sammanfattas i följande huvudpunkter:

I. För att en revolution skall kunna vara framgångsrik, är det framför allt nödvändigt, att en revolutionär situation, som uppstått ur en rad militära misslyckanden och nederlag för de i det imperialistiska kriget deltagande kapitalistiska regeringarna, är för handen, d. v. s. en situation, i vilken

a) det är omöjligt för de härskande klasserna att upprätthålla sitt herravälde i oförändrad form; det kommer på ett eller annat sätt till en kris i de "övre skikten".

b) En skärpning utöver det vanliga måttet av de undertryckta klassernas elände och armod.

c) En betydande höjning av massornas aktivitet av nämnda skäl

II. Men enbart dessa objektiva orsaker är inte tillräckliga för att säkerställa en segerrik utgång av revolutionen. Därtill fordras också den revolutionära klassens subjektiva "förmåga" till revolutionära massaktioner, som är mäktiga nog att slå ner regeringen. Eller att "klämma den mot väggen". Ty regeringen kommer aldrig, inte ens i en tid av kriser, att "störta", om den inte blir "störtad". (Lenin, band VIII, sid. I, "Der Zusammenbruch der Internationale".)

III. Den revolutionära klassen måste dessutom besitta en beprövad bolsjevistik ledning (nu: kommunistiskt parti), som är i stånd

att förbereda och organisera denna klass' revolutionära massaktioner. I perioden av förberedelser till revolutionära massaktioner måste denna ledning utnyttja varje "legal" möjlighet och bland massorna bedriva en oupphörlig agitation mot det imperialistiska, kriget under parollen "dess förvandling till ett borgarkrig". Lenin förbisåg därvid ej, att denna agitation skulle stöta på ett förbittrat motstånd från de härskande klasserna.

"Inte endast i händelse av ett krig"—skrev Lenin—"utan vid varje tillspetsning av det politiska läget, oavsett några som helst revolutionära massaktioner, kommer regeringen i det allra friaste kapitalistiska land att ständigt hota med upplösande av de legala organisationerna, beslagtagande av kassorna, häktning av ledarna och liknande 'praktiska konsekvenser'. Vad skall man göra?"

På denna fråga svarar Lenin, att det är nödvändigt att komplettera arbetarpartiets legala verksamhet

"med att skapa en illegal basis för en illegal organisation och med illegal socialdemokratisk (nu : kommunistisk) verksamhet, utan att därvid uppge någon som helst legal stödjepunkt." (Lenin, band VIII, sid. 178, "Der Zusammenbruch der II Internationale".)

Samtidigt kritiserar Lenin dem, som försöker ersättamassornas kamp mot krig med individuella handlingar, t. ex. sabotageakter eller individuell krigstjänstvägran.

"Inte sabotaget av kriget, inte de individuella handlingarna av enskilda, utan en masspropaganda, som leder till krigets förvandling till borgarkrig."

Lenin har noga förutsett det vidunderliga militariseringssystem, som de härskande klasserna i Frankrike, 13 år efter världskrigets utbrott, vill införa.

"I dag militariserar den imperialistiska bourgeoisin"—skriver han—"inte endast allt manskaps, utan också ungdomen. I morgon kommer den kanske att övergå till att även militarisera kvinnorna —." (Band XIII, sid. 452.)

Lenin ger arbetarklassen följande råd:

"Man kommer att ge dig ett gevär, ta geväret och bemöda dig om att lära dig vapnets bruk väl. Proletärerna måste kunna det, inte för att skjuta på sina arbetsbröder från andra länder, så som det sker i det nuvarande kriget, och så som socialismens föräldrare råder att göra — utan för att kämpa mot det egna landets bourgeoisin, för att göra ett slut på utsugning, eländet och kriget. Ett slut, inte genom fromma önskningar, utan genom segern över bourgeoisin genom bourgeoisins avväpning." (Lenin, band XIII, sid. 453.)

29) På detta sätt lärde Lenin kommunisterna, hur de skulle kämpa mot det imperialistiska kriget.

Vilka slutledningar framgår då därur för de kommunistiska partierna i den nuvarande situationen?

1. Bolsjevismen förlägger tyngdpunkten i kampen motkriget till massrörelsen och till massornas kamp. Verksamheten bland massorna i industrin, i fackföreningarna, på landsbygden, i armén —det är kommunisternas uppgift inför krigsutbrottet och under kriget, det är vägen till krigets förvandling till borgarkrig.

2. De ytterst svåra förhållanden, varunder arbetarorganisationerna har att arbeta under kriget (Lenin, Instruktioner för delegationen till Haag), förpliktar de kommunistiska partierna att varje ögonblick vara förberedda på kriget. Kommunisterna är förpliktade att inte börja kampen mot kriget först när detta bryter ut och när regeringens terror fjättrar massorna för lång tid framåt, utan framför allt redan i den period, när kriget förberedes.

3. De kommunistiska partierna måste såväl under tiden före krigsutbrottet som under kriget oförtrutet arbeta på att skapa en illegal apparat för kampen mot kriget. De får emellertid inte inskränka sig uteslutande till konspiration, utan måste vid första möjlighet på den revolutionära aktionens väg tillkämpa sig frihet för sin agitation och på gatorna leda massorna till kamp för det imperialistiska krigets förvandling till borgarkrig och för erövringen av makten genom proletariatet, för bourgeoisins störtande och upprättandet av proletariatets diktatur.

4. Bolsjevikerna kan inte ställa hela problemet om kampen mot kriget endast som en fråga om "generalstrejk". En generalstrejk, som inte slår över i väpnad resning, är i sig själv inte i stånd att omöjliggöra ett imperialistiskt krig. För det framgångsrika genomförandet av en generalstrejk

och ett uppror, d. v. s. av ett borgarkrig erfordras, att en revolutionär situation är för handen såväl som den revolutionära klassens förmåga till massaktioner, en stark ledning genom det kommunistiska partiet samt ett systematiskt hårdnackat arbete före kriget för att förbereda framgången i en resning mot den härskande klassen. Utfästelserna från II Internationals ynkliga ”hjältar” om att ”besvara” kriget med en generalstrejk är därför samma fraser eller medvetet bedrägeri. Kampen mot kriget är inte en handling som utföres på en dag, den kräver väldiga offer av arbetarklassen, en rad massaktioner (demonstrationer, strejker i rustningsindustrin o. s. v.), som avslutas i proletariats segerrika resning. De kommunistiska partierna måste uppbjuda allt för att utveckla dessa massaktioner allt bredare och oavlatligt tränga fram med kurs på generalstrejken. *Komintern är mycket väl medveten om att i sådana fall, då det rör sig om krig mellan två imperialistiska makter, en generalstrejk i momentet för krigsutbrottet oftast är mycket svår att förverkliga, men det oaktat är det obetingat nödvändigt att de kommunistiska partierna i alla kapitalistiska länder bedriver ständig propaganda och agitation för generalstrejken såväl före kriget som också under krigets gång.*

Därvid får man dock inte släppa ur sikte, att det helt beror på situationens revolutionära utveckling, när generalstrejksparollen kan uppställas som aktionsparoll, d. v. s. när möjligheten till praktiskt förverkligande av generalstrejken är för handen. Vid generalstrejken måste kommunisterna hålla fast kurs på dess omvandling i den väpnade resningen.

30) Ett krig mot Kina och Sovjet-Unionen är intet vanligt krig, det är det imperialistiska kriget par excellence. De betingelser, under vilka det förlöper eller under vilka det, i händelse av ett krig mot Sovjet-Unionen, kommer att förlöpa, är andra än betingelserna från 1914.

1. Detta krig är ett alldeles säregnet krig, emedan det är ett uppenbart klasskrig. Här kämpar inte imperialisterna mot varandra, utan imperialisternas straffexpedition marscherar ut för att slå ner arbetarna och bönderna. Det förstår varje ärlig arbetare i de imperialistiska länderna.

2. ”Fosterlandsförsvaret” fetisch faller bort för de imperialistiska ländernas folk, särskilt i det nuvarande kriget mot Kina. Ingen människa, som ännu är vid förnuft, kommer att tro, att Kina skulle hota de brittiska öarna med invasion; därför ser borgarna och deras lakejer sig tvungna att i stället för ”fosterlandsförsvaret” sätta sådana sofismer som

”skydd för egendomen”, ”skydd för intressena”, ”skydd för prestige”, ”skydd för flaggan”, ”skydd för civilisationen mot bolsjevismen” o. s. v.

3. Arbetarmassorna har de blodiga erfarenheterna från kriget 1914-18 bakom sig. Även proletariats förtrupp, de kommunistiska partierna, har gjort dessa erfarenheter. De genomskådar den borgerliga krigföringens metoder, de är i detta hänseende, om också ännu svaga, så dock ”väl insatta”.

4. Slutligen är, till skillnad från det imperialistiska kriget av 1914, proletariats förtrupp, de kommunistiska partierna organiserade och sammanslutna i den Kommunistiska Internationals, något som för 13 år sedan ännu inte var förhållandet.

31) Därför förefinnes nu vida större möjligheter för kampen mot kriget än under åren 1914-18. Av detta framstår följande fordringar för de kommunistiska partierna :

a) I det imperialistiska krig par excellence, som föres mot Kina och (perspektiviskt) mot Sovjet-Unionen, måste arbetarna i de kapitalistiska länder, som för detta krig, liksom i varje imperialistiskt krig stå som defaitister gentemot sina kapitalistiska regeringar.

b) I ett vanligt imperialistiskt krig mellan två kapitalistiska stater måste arbetarna gå in för den egna regeringens nederlag; desto mera måste de, i det imperialistiska och motrevolutionära kriget par excellence mot den kinesiska revolutionen (för närvarande mot Hankau) eller mot Sovjet-Unionen aktivt kämpa för seger åt Kinas och Sovjet-Unionens arbetande massor.

c) Den förbrödringsparoll, som av bolsjevikerna utsändes till soldaterna i det imperialistiska kriget, har alltjämt sin giltighet såsom en av de viktigaste parollerna i det antimilitaristiska arbetet bland soldaterna och matroserna i de imperialistiska arméerna och flottorna. Denna paroll, som i första hand bibehåller sin betydelse för ett krig mellan två imperialistiska stater, måste i imperialisternas krig mot det revolutionära Kina (nu regeringen i Hankau) och Sovjet-Unionen förenas med uppfordran till de imperialistiska arméernas soldater att i därför lämpligt ögonblick övergå till revolutionens trupper.

d) Proletariatet måste med alla medel kämpa för att förhindra att imperialisterna förkväver det revolutionära Kina. Strejker bland transportarbetarna och rustningsindustrins arbetare, generalstrejk till försvar för det revolutionära Kina och för Sovjet-Unionen.

32) Den internationella arbetarklassen finner i historien talrika exempel på kommunisternas kamp mot kriget. Det är framför allt de ryska bolsjevikernas erfarenheter under det imperia-listiska kriget från 1914 till 1918, de tyska spartakisternas våldiga erfarenhet, de europeiska arbetarnas i olika länder kamp under interventionen från 1918 till 1919, matrosernas uppror i Odessa, erfarenheterna hos de österrikiska och jugoslaviska kamrater, som år 1919 har kämpat mot interventionen i Ungern, aktionsutskotten i England under kriget mellan Sovjetryssland och Polen år 1920, vapentransporternas förhindrande genom Englands, Tysklands och Italiens arbetare, de polska böndernas partisanstrid i den polska arméns rygg, erfarenheterna från det illegala arbetet i armén och från kampen mot ockupationen i Ruhrgebietet, Frankrikes K. P:s och det franska ungdomsförbundets erfarenheter under kriget i Marocko och Syrien och slutligen den Kommunistiska Ungdomsinternationalens utomordentligt rika erfarenhet. Dessa rika erfarenheter utnyttjande i det nuvarande kriget mot Kina är en elementär plikt för alla sektioner.

Parollen om folkmilis och militära delfordringar.

33) Under senaste tiden har den gamla demokratiska parollen om "folkmilis" av en hel rad kommunistiska partier ersatts med parollen "de arbetandes milis" (arbetarnas och böndernas milis) eller med parollen om "proletariatets beväpning". Är denna ändring av parollen riktig, är parollen om "folkmilis" föråldrad? Som bekant har Lenin redan i en artikel från april 1917 "Om den proletära milisen" krävt den gamla parollen om "allmän folkbeväpning" för det revolutionära Ryssland vid denna tid. I denna tid, i april, när massan av soldaterna understödde mensjevikerna (huvudsakligen socialrevolutionärerna), hade den "allmänna folkbeväpningen", som ställdes gentemot den vid fronten stående imperialistiska armén, en dubbel mening:

a) Som garanti mot en möjlig militär motrevolution.

b) Som en paroll, riktad mot det imperialistiska kriget; det var vid den tid, då den borgerligt-demokratiska revolutionen slog över i den socialistiska.

34) Vilka förändringar har inträffat sedan denna tid?

1. För en hel rad europeiska länder (Österrike, Ungern, Tyskland) är den borgerliga revolutionens epok avslutad. Såväl som den sedan länge är avslutad för flertalet av Europas och Amerikas länder. 2. Läget har förän-

drats så till vida, att klasskampen under det senaste årtiondet uppnått en skärpa som aldrig förr; klasserna beväpnar sig öppet, å ena sidan fascisterna, å andra sidan de proletära värnorganisationerna (de röda hundrupperna i Tyskland och andra organisationer). 3. Slutligen måste proletariatet i händelse av en seger utnyttja lärdomarna från den ryska revolutionen; den ryska revolutionen har från det Röda Gardet, som utgjordes av beväpnade arbetare, övergått till bildandet av en röd armé. Det vore därför oriktigt att överföra parollen om "allmän folkmilis" på alla länder; detta vore en rent mekanisk lösning av frågan.

35) Frågorna om avskaffandet av den stående hären, om "allmän folkmilis", om "proletaria-tets beväpning" och om "de arbetandes milis" måste ställas i sitt konkreta historiska sammanhang.

1. I moderna kapitalistiska länder, i vilka den borgerliga revolutionens period är avslutad, måste de kommunistiska partierna vid sidan av kravet på den stående härens avskaffande i regeln uppställa parollen om "proletariatets beväpning". Denna paroll är särskilt aktuell i perioden av omedelbar förberedelse till borgarkrig och till kamp om proletariatets diktatur och även under borgarkriget när bourgeoisinförfogar över fascistiska organisationer.

2. Parollen om den röda armén blir aktuell efter den politiska maktens erövring genom proletariatet. Den röda armén tjänar till att likvidera de sista resterna av den borgerliga kontrarevolutionen i landet själv och till försvar av revolutionens landvinningar mot den kapitalistiska världen.

3. Parollen om de arbetandes milis, vilken förutsätter avskaffandet av den stående hären, har för närvarande en propagandistisk betydelse. Dess förverkligande förutsätter den proletära revolutionens seger i en rad betydande kapitalistiska stater. De kommunistiska partierna måste i sin propaganda för parollen lägga huvudvikten på kravet om avväpning av bourgeoisin, av de fascistiska organisationerna, polisen och gendarmeriet.

4. Parollen om allmän milis är inte föråldrad, utan måste uppställas 1. I kolonialländer, som ännu inte genomgått den borgerligt-demokratiska revolutionens etapp (Syrien, Marocko, Egypten o. s. v.); 2. I kapitalistiska länder, där till följd av förefintligheten av feodala kvarlevor, möjligheter finns för borgerligt-demokratiska revolutioner, som vid ett lämpligt inter-nationellt läge kan övergå i socialistiska revolutioner, i en rad av länder, där militärklickar företar statskupper (pronunciamento)

såsom Grekland, Spanien; 3. I kapitalistiska länder, där visserligen den borgerligt-demokratiska revolutionens period är avslutad, men vilka dock råkat in i en halvkolonial avhängighet av världskapitalet, när nämligen en mäktig national-revolutionär rörelsemot förtryckarna är för handen där.

36) Kommunisterna är förpliktade att understödja sådana delfordringar bland soldaterna och matroserna som t. ex. officerarnas valbarhet, territorialsystem beträffande militärtjänstens fullgörande, de nationella formeringarna, den aktiva och passiva rösträtten, förbättrande av soldaternas materiella läge, familjernas säkerställande, förlängda permissioner o. s. v. Alla dessa fordringar måste kommunisterna vid sin agitation sätta i förbindelse med de allmänna parollerna (proletariatets beväpning, de arbetandes milis o. s. v.)

Fel och brister i de kommunistiska partierna.

37) För att i full utsträckning få de rätta greppen om uppgifterna i kampen mot kriget måste såväl Komintern i sin helhet som dess enskilda sektioner obevekligen klargöra sina fel och korrigera förhandenvarande brister.

1. En allmän företeelse i nästan alla sektioner av Komintern är underskattandet av krigsfaran. Alla kommunistiska partier förhåller sig som om kriget skulle ligga i en mer eller mindre avlägsen framtid och inte vara den blodiga verkligheten av i dag. I några länder låter sig de kommunistiska partierna påverka av stämningar hos de breda partilösa massorna, som ännu inte så starkt känner kriget i det fjärran Kina. I andra länder, som ligger utanför världs-politikens knutpunkter, låter de påverka sig av den "neutralitet", som betingas av dessa länders internationella roll (Skandinavien); i en tredje grupp av länder låter de sig i viss mån påverka av den borgerliga pressen, som hävdar, att det inte existerar något krig i Kina, utan endast tillfälliga truppsändningar för de nationella intressenas skydd.

2. I en rad av Kominterns sektioner består en brist i att de inte förstår att förbindade inrikes-politiska frågorna med de internationella problemen. Ofta framträder detta i form av en provinsial kyrktornspolitik (Tjeckoslovakien) en uppfattning att små länder inte kan uträtta någonting i den internationella politikens stora frågor.

3. Till svagheter i våra kommunistiska partier hör också en del kam-

raters underskattande av den egna imperialismens roll (så som varit fallet i Frankrike och Japan). Ett abstrakt behandlande av krigsfrågan i stället för ett klart besked till arbetarmassorna vad de har att göra i de imperialistiska makternas pågående krig mot Kina och hur de skall kämpa mot den egna imperialismen i det egna landet. Man måste framhålla det fel, som Hollands kommunistiska parti begick, när det under första tiden efter resningen i Indonesien inskränkte sig till att fordra utsändandet av en undersökningskommission och däremot glömde så elementära krav som de holländska truppernas utrymmande av Indonesien eller erkännandet av Indonesiens "rätt till frigörelse". Sådana "fel" är objektivt en kapitulation för imperialismen.

4. Den ideologiska förvirringen är likaledes en av de unga kommunistiska partiernas synder. En del framstående kamrater gör fel i vullgärpacifistisk riktning (England). Ur det faktum, att Sovjet-Unionen, som en av kapitalistiska makter omgiven arbetar- och bondestat, fordrar inskränkning i rustningarna, drar många den slutsatsen, att detta skulle vara en paroll för de kommunistiska partier, som ännu kämpar om makten i sina länder.

5. Ur Lenins uppfattningar om kriget dras fullständigt felaktiga slutledningar. Instruktionerna för delegationen till Haag tolkas därhän, att man skulle helt avstå från strejken som ett kampmedel mot kriget.

6. Massorganisationernas roll, verksamheten i fackföreningarna, i armén och i flottan underskattas.

De kommunistiska partiernas uppgifter.

38) Vilka är Kominterns och dess enskilda sektioners huvuduppgifter i kampen mot det pågående kriget i Kina och mot faran av ett krig mot Sovjet-Unionen?

1. Den centrala parollen i den nuvarande antikrigskampanjen måste lyda sålunda: "Försvar av den kinesiska och ryska revolutionen". På denna paroll måste massornas uppmärksamhet koncentreras. De kommunistiska partierna måste klargöra för massorna, att den verkliga kampen för freden är omöjlig utan revolutionära massaktioner, att pacifismen endast betyder ett bedragande av folkmassorna, att kampen för den varaktiga freden och för förhindrandet av krig också är liktydig med störtandet av den borgerliga regeringen och upprättandet av den proletära diktaturen.

2. Oförtrutet propaganda i pressen, på möten, i — parlamenten mot

imperialisternas krig i Kina, avslöjande av detta krigs rövarkaraktär och av de socialdemokratiska och reformistiska fackföreningsledarnas förräderi. Allsidig demaskering av den engelsk-amerikanska imperialismens roll, men därvid också oupphörlig kamp mot rovlusten hos det egna landets härskande klasser. Obönhörlig kritik av de pacifistiska illusionerna och den pacifistiska ideologin. Avslöjande av de borgerliga regeringarnas åtgärder i "avrustningsfrågan". Till dessa ändamål offentliggörande av de borgerliga regeringarnas militärkonventioner och hemliga fördrag.

3. De kommunistiska partierna måste föra kampanjen mot kriget på så sätt, att deras paroller överensstämmer med den militära konfliktens motsvarande fas. Kriget mot Kina och Sovjet-Unionen kan i framtiden antaga olika former : ekonomisk blockad, flottblockad av kusterna, överförande av beväpnade band från grannstaterna in på Sovjet-Unionens territorium, organiserande av inre resningar o. s. v. De kommunistiska partierna måste därför vid sin agitation ta krigföringens särskilda former i betraktande, måste ställa sin agitation i förbindelse med de kapitalistiska staternas allmänna krigsförberedelser för slagkraftens koncentrerande på Sovjet-Unionen och Kina.

4. Avslöjande av de internationella intrigerna mot Sovjet-Unionen, mobilisering av massorna till försvar för Sovjet-Unionen, mot ett överfall av imperialisterna, underparollen: "Det internationella proletarietet försvarare sitt fosterland".

5. Agitationen för generalstrejken mot kriget, i första hand i England och i andra länder, som spelar en aktiv roll vid straffexpeditionen mot Kina.

6. Massdemonstrationer inför de i straffexpeditionen mot Kina deltagande ländernas beskickningar och ävenså mot de regeringar, som hotar Sovjet-Unionen med krig.

7. Demonstrationer av kvinnor och barn på de sträckor, där trupper transporteras och i hamnarna; demonstrationer av kvinnor och barn och även av krigsinvalider på platserna framför parlamenten, framför krigs- och utrikesministerierna.

8. Koncentrerande av de kommunistiska partiernas uppmärksamhet på verksamheten i fackföreningarna, särskilt bland metallarbetarna, gruvarbetarna och transportarbetarna samt den kemiska industrins arbetare.

9. Agitation mot kriget i de proletära och småborgerliga kvinnoorganisationerna, sammankallande av delegerademöten, lokal- och landskongresser till kamp mot kriget.

10. Bildande av aktionsutskott under parollen: "Bort med händerna från Kina och Sovjet-Unionen!" och under de fackliga organisationernas framförande. En bättre användning av enhetsfronttaktiken än vad hittills varit fallet och i motsättning till kapitalisternas enhetsfront.

11. Internationell kamp mot fascismen som en motrevolutionens beväpnade trupp. Bildande av massorganisationer i stil med Röda Frontkämparnas förbund som motvikt mot de fascistiska organisationerna överallt, där blott den minsta möjlighet finns därför.

12. Verksamhet i idrottsföreningarna under parollen om kamp mot fascismen och mot kriget.

13. Intensiv verksamhet av ungdomsförbunden i intimaste kontakt med partiet och med arbetar- och bondeungdomen, ur vilken de moderna arméerna rekryteras, och vilken inte känner det blodiga världskriget av erfarenhet.

14. Bildande av organisationer av krigsinvalider och indragande av de redan förefintliga invalidorganisationerna i kampen mot kriget.

15. De kommunistiska partierna i alla länder skall fästa särskild uppmärksamhet vid upprättandet av organisationer av partilös typ, i vilkas led sympatisörer beträffande proletariatets och de arbetande koloniala massornas befrielsekamp, samt ärliga hatare av den kapitalistiska ordningen med dess förtryck, krig och utsugning, grupperar sig. (T. ex. Ligan för kamp mot det koloniala förtrycket.)

16. Intensifierad verksamhet i armén och flottan, förstärkning av antikrigsagitationen bland bönderna.

17. Intensivare arbete i kolonierna. Förverkligande av enhetsfronten mellan proletariatet och de undertryckta folkens nationella frihetsrörelse till kamp mot kriget. Sammankallande av kongresser av koloniernas arbetande massor i och för agitation och upplysning om deras identitet med Sovjet-Unionens och de för sin frihet kämpande kinesiska arbetande massornas intressen.

18. Allvarlig behandling inom de kommunistiska partierna av de grundläggande frågorna i den bolsjevikiska taktiken i kampen mot kriget. Dessa frågor behandlas i partipressen och på partimöten.

19. Starkare internationalisering av Kominterns sektioner. Koncentrerande av massornas uppmärksamhet på problem av internationell betydelse. Dessa problems förbindande med frågorna i klasskonflikterna inom de enskilda länderna. Intimare förbindelse mellan Kominterns sektioner i gemensam kamp mot kriget.

John Newsinger Gårdagens och morgondagens krig 2015

Efter Sovjetunionens sammanbrott och det kalla krigets slut trodde delar av USA:s härskande klass att deras nation var militärt oövervinnlig. De trodde till och med att denna nyvunna militära överlägsenhet över alla potentiella rivaler saknade motstycke i historien. USA:s teknologiska övertag var så stort att landet självsvåldigt kunde utplåna sina fiender utan några konsekvenser. En sedan länge omtalad revolution inom den militära världen ägde nu rum, som gav USA möjlighet att omforma världen. Nya, smarta teknologier skulle skingra "krigsdimman" och möjliggöra för USA att utplåna sina fiender utan att de kunde slå tillbaka. "Vietnam-syndromet" skulle slutligen kunna övervinnas. Det första Gulfkriget var en bra demonstration av USA:s militära överlägsenhet. Enligt militärhistorikern Keith Shimko var USA:s förluster så små att manliga soldater statistiskt sett var säkrare i Persiska vikens krigszon än hemma i USA.¹ Utan att Shimko nämner det så kan man förmoda att det gällde i ännu hög grad för svarta amerikanska soldater.

Trots detta så agerade USA vid den här tiden mycket försiktigt. Landets dåvarande försvarsminister, som var ingen mindre än Dick Cheney, förklarade att USA undvek att invadera Irak för att inte hamna i en besvärlig situation där man själv led förluster samtidigt som kurder, shiamuslimer och sunnimuslimer drabbade samman. Regeringen valde att

1. Keith Shimko, *The Iraq Wars and America's Military Revolution* (Cambridge: Cambridge University Press 2010), 77.

inte ge sig in i "ett sådant inbördeskrig". Det skulle ha krävt ett användande av "överväldigande kraft" under en lång tid för att ha någon chans att lyckas.² Detta var år 1991. Tio år senare hade försiktigheten förbytts i en enorm övertro på sin egen förmåga: föreställningen att USA var kapabla att fullständigt omstöpa Mellanöstern, först i Irak och därefter i Syrien och Iran. Dessutom skulle allt detta kunna uppnås med en relativt liten invasions- och ockupationsarmé.

Det var förstas attackerna den 11 september 2001 som utgjorde förevändningen för att invadera Irak. Bush-regeringens första gensvar var att störta talibanernas styre i Afghanistan. Men detta var hela tiden ett sidospår i förhållande till det verkliga målet att omforma Mellanöstern. Talibanerna störtades med hjälp av specialstyrkor och CIA-agenter kombinerat med amerikanskt flygunderstöd till Norra alliansens proxyarmé. Detta var på många sätt en väldigt traditionell intervention, där USA stödde en allians mellan krigsherrar och narkotikasmugglare. Det är ungefär som om USA hade invaderat Colombia för att installera drokartellerna vid makten. Det var uppenbart – eller borde åtminstone ha varit uppenbart – att Norra alliansen behövde USA:s stöd för att störta talibanerna, och att de följaktligen var beroende av fortsatt stöd från USA för att kunna behålla makten. Istället flyttade USA sin uppmärksamhet till Mellanöstern, och lämnade en brutal, korrupt gangsterregering att styra Afghanistan, vilket gjorde talibanernas återkomst oundviklig.³

När Irak väl invaderades kunde dess armé besegras relativt enkelt tack vare USA:s teknologiska överlägsenhet. Men som många hade förutspått var de invaderande styrkorna otillräckliga för att effektivt ockupera landet. Motstånd mot den amerikanska ockupationen var oundvikligt, men situationen förvärrades kraftigt dels av de små truppstorlekarna, dels av

2. Adam Cobb, "A Strategic Assessment of Iraq," *Civil Wars* 9, no 1 (2007): 55.

3. Installationen av Hamid Karzai som president gav denna gangsterregim en presentabel galjongfigur, men inte mer än så. Sarah Chayes beskriver hur Karzai en gång meddelade vid en presskonferens att han planerade att göra rent hus med korruptionen, men illustrerade tomheten i sitt löfte genom att framträda omgiven av sina två krigsherrar till vicepresidenter, ökända för sin korruption och, enligt Chayes, krigsförbrytare båda två. Enligt Chayes beskrev till och med David Petraeus vid ett tillfälle Karzai-regeringen som "ett brottsyndikat". Men det var förstas USA:s brottsyndikat – många i dess stab, däribland Karzai själv, avlönades av CIA. Se Sarah Chayes, *Thieves of State* (New York: W.W. Norton, 2015), 61, 135.

den politik som den amerikanska ockupationsmakten genomdrev. CIA-chefen George Tenet har senare hävdad att hans organisation gjorde en helt korrekt bedömning av farorna i Irak, men att ”vårt problem var att vi inte kunde förutse vissa av *vår egen* regerings handlingar”⁴. Beslutet att bannlysa högt uppsatta medlemmar i Baath-partiet från statsapparaten samt upplösandet av den irakiska armén och den nationella polisen garanterade en massbas för rebellgrupper. Överste John Agoglia, försvarsattaché inom den provisoriska koalitionsmyndigheten (på engelska *Coalition Provisional Authority* eller CPA), beskrev dagen då den irakiska armén och polisen upplöstes, den 23 maj 2003, som dagen då ”vi snubbade på målsnöret och skapade ett uppror”⁵. Enligt John Nagl, en annan amerikansk militärofficer och upprorsbekämpningsexpert, var CPA:s politik ”ett perfekt recept på uppror”⁶. USA:s ockupation av Irak kommer säkerligen att gå till militärhistorien som ett praktexempel på hur man inte ska genomföra en ockupation!

Upprorsbekämpning i fokus

Upprorets omfattning i Irak, där CPA hade lyckats med konststycket att provocera fram folkliga resningar bland både sunniter och shiiter, tvingade USA att räkna med ett militärt nederlag som en reell möjlighet. Den allt värre situationen gjorde att man vände uppmärksamheten mot upprorsbekämpning (på engelska ”counterinsurgency” eller COIN) som en möjlig utväg. Denna utveckling förknippas framför allt med general David Petraeus, men involverade flera höga befäl inom armén och flottan. En central gestalt var John Nagl, som beskriver sin egen tid i Irak i sina memoarer: ”Vi kontrollerade gatorna så länge vi var där, men så fort vi gav oss av, var det som om vi aldrig hade varit där. Det var som att dra upp handen ur en hink med vatten och hoppas att man har gjort ett bestående intryck.”⁷ År 2005 skrev Nagl boken *Learning to Eat Soup with a Knife*, en jämförande studie av britternas erfarenheter i Malaya och

4. George Tenet, *At the Centre of the Storm: My Years in the CIA* (New York: Harper Collins, 2007), 426.

5. Thomas Ricks, *Fiasco: The American Military Adventure in Iraq* (New York: Penguin 2006), 163.

6. John Nagl, *Knife Fights: A Memoir of Modern War in Theory and Practice* (New York: Penguin, 2014), 65.

7. Ibid, 80.

amerikanernas i Vietnam, som uppmanade amerikanerna att lära sig av britererna för att kunna lyckas i Irak.⁸ Boken upptäcktes av Newt Gingrich, som genom sitt inflytande såg till att den kom ut i en pocketutgåva, och rekommenderade den till många höga befäl som vägen framåt.

Förespråkarna av upprorsbekämpning kallade sig själva *COINdinistas* och utmålade sig som upproriska rebeller inom den amerikanska militären, som försökte störta den rådande konservativa ordningen. Detta var i själva verket en del av Petraeus PR-strategi, som insåg vikten av att odla goda relationer med medierna. Under Petraeus ledning framställdes arméns nya 282-sidiga fälthandbok *Counterinsurgency* (med den officiella titeln *Fälthandbok 3-24*). Som en kommentator anmärkte blev den ”ett enormt inflytelseserikt verk, som har diskuterats både på teve och i tidningarna, och har sålt i volymer som vanligtvis är förbehållna spänningsromaner”⁹. I december 2006 publicerades den av ett akademiskt förlag, något som aldrig tidigare har hänt, och en bra illustration av det militärindustriella komplexet.¹⁰ John Nagl berättar stolt att boken, utöver de stora pappersupplagorna, ”laddades ner mer än en miljon gånger inom en månad efter utgivningen”. Ännu mer anmärkningsvärt är att ”kopior av boken hittades i talibanska träningsläger i Pakistan, och den översattes och recenserades på jihadistiska webbsidor”¹¹. Under en tid var upprorsbekämpning ”den nya religionen”, och *Fälthandbok 3-24* dess heliga skrift.¹²

Britternas lärdomar

Samtidigt som USA:s militärer försökte dra lärdomar av britternas erfarenheter i Malaya genomled den brittiska armén ironiskt nog ett förödmjukande nederlag i Basra. Den brittiska arméns beryktade expertis när det gäller att krossa uppror har alltid till största delen varit en lögn. I Malaya krävdes det tolv år av undantagstillstånd innan man

8. John Nagl, *Learning to Eat Soup with a Knife: Counterinsurgency Lessons from Malaya and Vietnam* (Chicago: University of Chicago Press, 2002).

9. Jason Burke, *The 9/11 Wars* (London: Allen Lane, 2011), 265.

10. *The U.S. Army/Marine Corps Counterinsurgency Field Manual: U.S. Army Field Manual No. 3-24, Marine Corps Warfighting Publication no. 3-33.5* (Chicago: University of Chicago Press, 2007).

11. Nagl, *Knife Fights*, 156–57.

12. Emma Sky, *The Unravelling: High Hopes and Missed Opportunities in Iraq* (London: Atlantic Books, 2015), 160.

lyckades besegra de dåligt beväpnade kommunistiska guerillorna, som var avskurna från omvärlden och motarbetades av merparten av lokalbefolkningen. I Nordirland hade det tagit 30 år att få den provisoriska republikanska rörelsen att återvända till förhandlingsbordet, fastän majoriteten av befolkningen var starkt negativa till upproret. Britterna hade likaså lidit nederlag i Palestina och Sydjemen. Trots detta hade britterna övertygat både sig själva och andra om att de var experter på upprorsbekämpning. I Irak lät USA:s militär i flera månader brittiska officerare föreläsa om vad man gjorde för fel och hur mycket som fanns att lära av den brittiska erfarenheten. Allt detta föll samman när det blev tydligt att britterna höll på att förlora kontrollen över Basra och landets södra delar.

Problemet för britterna var att Tony Blairs New Labour-regering var fast besluten att bevisa sig som USA:s mest trogna och pålitliga allierade – ordet satellitstat hade egentligen varit mer korrekt – men på samma gång var man inte beredd att avsätta de nödvändiga resurserna till den militära insatsen. Det senare berodde åtminstone delvis på att politikerna hade vilseletts av de brittiska generalerna, som hade gjort utfästelser som översteg den brittiska arméns kapacitet. Men det som verkligen hindrade Blairs regering från att avsätta de nödvändiga resurserna, var att kriget var impopulärt i Storbritannien. Det hade motarbetats av en folkrörelse vars omfattning saknade motstycke (vid ett tillfälle deltog över en miljon människor i en demonstration i London), och det brittiska deltagandet uppfattades som baserat på lögn och bedrägeri. Brittiska soldater dog på grund av en amerikansk president som den brittiska allmänheten betraktade som ett skämt, och Blairs uppvaktande av honom upplevdes nästan som en nationell förödmjukelse. Irakkriget skadade allvarligt både Labour, som förlorade tusentals medlemmar, och Blair själv, som allt oftare kallades "Blair".¹³

Med alltför få styrkor, som dessutom hela tiden krympte, tvingades britterna först ut ur de södra provinser som de hade tagit på sig ansvaret för, och drevs sedan ut ur själva Basra. En sak lyckades dock New Labour med: att undanhålla nederlagets omfattning från det brittiska folket. Anmärkningsvärt nog erbjöd sig britterna, samtidigt som katastrofen i Basra

13. Tony Blairs omtalade valframgångar möjliggjordes i själva verket av den konservativa oppositionens svaghet, och Blairs omsorgsfulla bearbetning av högerpressen, i synnerhet den Murdoch-ägda pressen.

utspelade sig, att ta över ansvaret för Helmand-provinsen i Afghanistan, där talibanerna hade fått ny kraft och utgjorde ett allt större problem. Resonemanget bakom detta donquijotiska beslut verkar ha varit att krig i Afghanistan, till stöd för Karzais regim av narkotikasmugglande gangsters, skulle kunna framställas som ett krig för kvinnors rättigheter och mot narkotikahandel! Det här kriget skulle kunna göras populärt. Istället blev det ännu ett misslyckande, som slutade med att den brittiska utrikesministern David Miliband tvingades att diskret be USA att befria Storbritannien från dess åtaganden i Helmand, innan de stigande dödstalen utlöste en kris där hemma.¹⁴

Krigets privatisering

En sak som gjorde Irakkriget till en milstolpe i den militära världen var den omfattande privatiseringen av konflikten. Under Gulfkriget 1991 gick det en privat underleverantör på hundra soldater. Vid invasionen i Irak år 2003 gick det en underleverantör på tio soldater, och 2008 gick det minst en underleverantör på varje soldat. Större delen av denna privatisering handlade om outsourcing av logistik, underhåll och utbildning, så att både den amerikanska och den brittiska armén var helt beroende av privata underleverantörer. År 2008 fanns det fler än 30 000 beväpnade underleverantörer och legosoldater som arbetade i Irak med att skydda individer, anläggningar och försörjningslinjer. Dessa leverantörer arbetade antingen direkt för USA:s eller Storbritanniens regering, eller för andra privata företag. Privata underleverantörer var till och med inblandade i tortyren i Abu Ghraib-fängelset! Detta är en "militär revolution" av stor betydelse, men dess effekter på den borgerliga demokratins institutioner har ännu inte studerats ordentligt.

Den mest ökända leverantören av legosoldater som var aktiv i Irak

14. David Miliband är son till den avlidne framstående marxistiske akademikern Ralph Miliband, som skrev en av de bästa böckerna någonsin om det brittiska Labour-partiet, *Parliamentary Socialism*, publicerad 1961. Hans äldsta son tycks ha omfamnat allt det som hans far så hårt kritiserade partiet för som om det vore positiva kvaliteter. År 2010 var han Blair-anhängarens kandidat till ledarposten för Labour. När han misslyckades med att bli vald flyttade han till USA och blev chef för International Rescue Committee, en välgörenhetsorganisation uppbackad av ett tvärsnitt av USA:s härskande klass, med starka band till utrikesdepartementet och CIA. I dess kommitté av "övervakare" sitter välkända humanitära hjältar såsom Madeleine Albright, Condoleezza Rice, Colin Powell och Henry Kissinger.

var förstås Blackwater, som då leddes av Erik Prince, en kristen fundamentalist på högerkanten och son till en miljardär. Blackwater fick sitt första uppdrag år 2002, och det gick ut på att skydda CIA:s högkvarter i Kabul. År 2006 var företagets säkerhetsuppdrag sammanlagt värda 593 miljoner dollar. Blackwater skötte säkerheten åt CPA:s högsta ledare Paul Bremer och, vid minst ett tillfälle, den brittiske premiärministern Tony Blair. Företaget tillhandahöll inte konventionella livvakter, utan militära eskorter som utgjordes av tungt beväpnade män, bepansrade fordon och helikopterskorter. De sköt rutinemässigt på irakiska fordon som inte höll tillräckligt avstånd, eller rammade och prejade dem av vägen. De blockerade vägar och agerade i allmänhet utan hänsyn till den irakiska civilbefolkningens säkerhet. Detta beteende antingen ignorerades eller accepterades fram till massakern på Nisour-torget den 16 september 2007, då beväpnade Blackwater-soldater av rädsla för att bli attackerade öppnade eld mot och dödade sjuutton obehäpnade irakiska män, kvinnor och barn.

Efter denna PR-katastrof har Blackwater klokt nog bytt namn flera gånger, från Xe Services till Academi, och nu senast till Constellis Holdings. Företaget har fortfarande säkerhetsuppdrag värda hundratals miljoner dollar, bland annat för skydd av USA:s ambassad i Bagdad, ett avtal som tecknades av Obama-regeringen.¹⁵

Holding operation

Med sin nya upprorsbekämpande strategi tycktes den amerikanska militären under general Petraeus kommando kunna vända utvecklingen i Irak. Den stora utökningen av amerikanska trupper under 2007, i kombination med den sunnitiska rörelsen Uppvaknandet, sades ha legat till grund för denna seger. Man skulle inte låta Irak bli ett nytt Vietnam. I själva verket handlade detta mest om skicklig mediehantering av general Petraeus. Verkligheten såg annorlunda ut. En allvarligt menad upprorsbekämpande strategi skulle ha inbegripit ett storskaligt militärt åtagande från USA i Irak i minst ytterligare ett årtionde, och även då skulle utgången ha varit osäker. Detta var inte politiskt möjligt. Det blev alltmer uppenbart att USA satt fast i ett proxykrig mellan Iran och Saudiarabien.

15. Om Blackwater, se Jeremy Scahill, *Blackwater: The Rise of the World's Most Powerful Mercenary Army* (London: Serpent's Tail, 2008). Erik Prince har nyligen yrkat på att privata säkerhetsföretag borde anlitas för att störta Islamiska staten.

Under de omständigheterna var utökningen av de amerikanska trupperna föga mer än en så kallad *holding operation*¹⁶ med sikte på att få situationen under kontroll, om än bara tillfälligt, så att USA kunde dra tillbaka sina trupper utan att tappa ansiktet alltför mycket. Ur det perspektivet var det en lyckad åtgärd, för när den oundvikliga katastrofen blev ett faktum hade USA redan dragit sig tillbaka.

En av förevändningarna för att invadera Irak var Saddams Husseins påstådda kopplingar till al-Qaida, och invasionen av Irak presenterades som en del av kriget mot terrorismen. Det var naturligtvis rena fantasier. Kriget mot terrorismen var inte ett försök att lösa det marginella säkerhetsproblemet som terrorismen i verkligheten utgjorde. Det var hela tiden en rent ideologisk kampanj för att rättfärdiga USA:s kommande försök att stärka sin position i Mellanöstern. Den enda möjligheten att legitimera ett oprovocerat angrepp på Irak var att på försöka knyta Saddam Hussein till terrorattentaten den 11 september 2001. Hussein hade utan tvekan gjort sig skyldig till fruktansvärda brott – som alla hade tolererats av USA – men var inte på något sätt inblandad i attentaten den 11 september. Men nu gällde det att förstöra hans obefintliga arsenal av massförstörelsevapen, annars skulle nästa terrorattentat mot amerikaner ske med kemiska eller biologiska vapen, eller till och med kärnvapen. Istället för att eliminera ett terroristhot från en terroriststat lyckades USA genom sin invasion av Irak att *skapa* ett terroristhot från en terroriststat. Många varnade för att invasionen riskerade att skapa ett terroristproblem på en plats där det inte fanns något. Det skulle snart visa sig korrekt, även om ingen hade förutsett den makalösa omfattning som fenomenet till slut skulle anta i och med framväxten av Islamiska staten.¹⁷

I Afghanistan gjordes en liknande *holding operation*: En tillfällig truppökning stabiliserade situationen så att de amerikanska trupperna kunde dras tillbaka. Hur framgångsrik den blev återstår att se, då striderna ännu pågår.

16. En *holding operation* är en militär term för en handlingsplan i ett svårt läge med målet att bevara status quo. Övers. anm.

17. USA:s kamp mot Islamiska staten motverkas av det dolda stöd som USA:s allierade Saudiarabien, Qatar och Turkiet fortsätter att ge till organisationen. När man betraktar IS är det värt att påminna sig om det gamla uttrycket *follow the money*. Vem är det som hjälper till att producera, sälja och distribuera Islamiska statens olja? Västerländska underrättelsetjänster vet med säkerhet svaret på denna fråga, men uppenbarligen är de som hjälper IS alltför viktiga för att namnges, än mindre bestraffas för sina handlingar.

Morgondagens krig

Det finns redan de som försöker konstruera en ”dolkstötslegend” som förklaring till USA:s misslyckanden i Irak och Afghanistan. De menar att militären hade lyckats få kontroll över upproren i Irak, och att förstärkningen av de amerikanska trupperna gav resultat, men Obamas regering förstörde allting genom att dra tillbaka trupperna för tidigt. Likadant låter det om att Afghanistan att en upprorsbekämpande strategi höll på att ge resultat, men avbröts av politiska skäl, med ännu okända följder. Politikerna ”högg soldaterna i ryggen”, precis som när Vietnamkriget förlorades. Politikerna kastade bort segern.¹⁸ Verkligheten ser lite annorlunda ut. Vad vi bevittnar är en betydande förändring i USA:s militära strategi, bort från fullskaliga invasioner och ockupationer – som har visat sig alltför dyra, impopulära och rentav kontraproduktiva – till mer traditionella interventionsmetoder. Trenden med upprorsbekämpning visade sig bli anmärkningsvärt kortlivad – en intellektuell revolution som kraschlandade nästan omedelbart. Istället för att sätta en stor mängd trupper på marken bygger USA:s krig runtom i världen nu antingen på specialförband och flygbombningar – med drönare eller vanligt flyg – eller på att stödja proxyarméer mot USA:s fiender. Dessa metoder är mer konstnadseffektiva och ger mindre politiska konsekvenser. Dessa är morgondagens krig.¹⁹

18. Mark Moyer är ett föredöme här. Se hans *Strategic Failure: How President Obama's Drone Warfare, Defense Cuts and Military Amateurism Have Imperiled America* (New York: Threshold Editions, 2015).

19. Jfr Jeremy Scahill, *Dirty Wars: The World is a Battlefield* (London: Serpent's Tale, 2014).

Rob Johnson Rättfärdigandet av Irakkriget och hanterandet av media: En jämförande historisk analys 2012

Fällandet av Saddam Hussein-statyn på Firdostorget den 6 april 2003 var ett ikoniskt ögonblick i början av Irakkriget. Det var också en iscensatt händelse i den bemärkelsen att ett amerikanskt ingenjörsteam som var i närheten hade sinnesnärvaron att assistera en liten grupp demonstranter i skapandet av en av de mest ihågkomna bilderna från invasionen. Detta skilde sig från de mer vanliga handlingarna så som att vanställa eller förstöra avbildningar och porträtt av Saddam, skillnaden låg i att det var ett gemensamt projekt: den amerikanska militären hjälpte det irakiska folket att störta Saddam, bokstavligt talat. För den västerländska publiken var detta vad som rättfärdigade kriget, väst hjälper resterande världen att bli fri från tyranner. För många var detta kulmen av kampanjen, och det stärktes av president George W. Bush ankomst på hangarfartyget *USS Abraham Lincoln* den 2 mars med en banderoll som kungjorde ”Uppdrag Slutfört”. Bush använde inte frasen själv, dock påstods i media att han gjorde det, han sa istället att: ”övergången från diktatur till demokrati kommer att ta tid (...) Vår koalition kommer att stanna tills jobbet är klart.”¹

1. CNN, 2 Maj 2003, <https://edition.cnn.com/2003/ALLPOLITICS/05/01/bush.carrier.landing/> – läst 2009.

Konflikten var fylld med nyhetsreportage som senare skulle visa sig vara falska. Menig första klass Jessica Lynchs kompani (507:e underhållskompaniet) blev anfallna av rebeller och hennes fordon kolliderade med ett annat fordon under eldstriden.² Nio av hennes kamrater blev dödade medan hon själv blev skadad och tillfångatagen, hon blev sedan tagen till ett sjukhus för civila av irakier. Den amerikanska militären inledde en räd av specialstyrkorna för att rädda Lynch, detta djärva uppdrag fångade medias uppmärksamhet: en kvinnlig soldat, sårad och sårbar, togs hem säkert och i behåll av Amerikas väpnade styrkors elit. Det fanns ohyggliga undertoner i historien och också antydning att hon till en början hade jagat iväg de som anföll henne ensam, senare kom det fram att den civila irakiska sjukvårdspersonalen hade behandlat Lynch väl och att rebellerna flydde från området runt sjukhuset innan specialstyrkorna ankom. Lynch själv påstår sig komma ihåg väldigt lite om när hon tillfångatogs.

Få som levde under tiden kriget pågick kommer att glömma bilderna av "Komiska Ali", Irakiska informationsdepartementets talesperson Mohammed Saeed al-Sahaf, i hans försök att förneka att amerikaner befann sig i Bagdad, medan amerikanska bepansrade trupptransportfordon kommer i kameravyn strax därefter. Det fanns många mindre kända historier som avslöjar försök att förvränga verkligheten. En irakisk kvinna påstod att hennes hus hade blivit avsiktligt anfallet av koalitionsstrupper. Kvinnan höll upp de kulor för kameran som påstods ha avfyrats mot henne. Hennes anklagelser blev dessvärre underminerade av faktumet att *hylsorna* hon höll upp fortfarande hade kulor i sig; om hennes påstående var ens i närheten av sant hade koalitionsstrupperna behövt kasta dem på hennes hus. Associated Press och Reuters publicerade ett lika tvivelaktigt reportage om att en amerikansk "G. I." hade kidnappats på Bagdads gator 2005. En bild på en fastbunden soldat med en svart jihadistflagga i bakgrunden publicerades ihop med reportaget. Det visade sig vara en internetbluff, "G. I."-soldaten var en plastdocka som skickligt fotograferats.³ *Seattle Times* rapporterade att en amerikansk soldat som hade erkänt sig ha kallblodigt mördat irakier när han var en del av ett

2. The Guardian, 15 maj 2003.

3. http://www.outsidethebeltway.com/archives/iraq_group_claims_us_soldier_hostage/ – läst 2008.

elittranger-förband och att han hade påföljande symptom av posttraumatiskt stressyndrom (PTSD) egentligen aldrig varit i Irak och var inte en reguljär soldat överhuvudtaget. Man kan bara anta att han var ute efter publicitet.⁴

Irakkriget var ett informationskrig såväl som ett "kinetiskt" sådant, och media-delen av kriget började långt innan stridandet. Granskning av propaganda har traditionellt fokuserat på regeringar och rebellrörelser, och i mindre grad på de beväpnade styrkorna. Det är dock tydligt från en kartläggning av det historiska källmaterialet att media i detta avseende har sin egen agenda. Media är inte enbart förmedlare av propaganda, utan de, medvetet eller omedvetet, filtrerar, förstorar, förvränger och förkastar aspekter av en regerings budskap. Mediakanaler var polariserade av utsikten av krig i Irak och gjorde partiskt rapportering. De amerikanska och brittiska regeringarna försökte till sin del utnyttja denna tendens på ett distinkt sätt, men deras misslyckande att koordinera sina budskap avslöjade allvarliga brister i deras respektive approach. När konflikten började under mars 2003 hade de västerländska regeringarna förlorat mycket av sin trovärdighet och deras rättfärdigande av krig utmanades av en signifikant del av befolkningarna i respektive länder. Men trots regeringarnas misstag stödde majoriteten av befolkningen troget sina trupper och stödde även sin regering.

En jämförande undersökning

Genom analys av både offentliga rättfärdiganden och mer dolda rättfärdiganden för militära aktioner sedan 1900 kan man få fram ett antal återkommande teman vilka kan jämföras mot rättfärdigandet av Irakkriget, och även mot hela det "Globala kriget mot terrorism". I ett kort kapitel är det omöjligt att citera empiriska exempel för varje fall, men en undersökning av offentliga och dolda agendor avslöjar en rad mönster. När det kommer till offentliga rättfärdiganden finns det flera teman som kan grupperas som "politiska och moraliska rättfärdiganden". Den mest uppenbara är förekomsten av en omedelbar kris eller ett hot i vilken regeringar eller ledande grupper kan påstå sig handla i självförsvar, mot en kupp, ett imperialistiskt krig, en revolution eller till och med i en polis-aktion mot en sönderfallande stat. Liknande situationer

4. *Seattle Times*, 8 juni 2007.

existerar när fienden har provocerat fram en konflikt eller ockuperat ett land. En kamp för befrielse och motstånd mot en ockupation är möjligen de kamper som oftast rättfärdigas. Hemskheter utförda av fienden eller brott mot lag eller moral (inklusive gränskränkningar, massakrer och dålig behandling av medborgare eller oskyldiga) är likaså klassade som moraliska rättfärdiganden av våld. I extrema fall är fienden berövad en moralisk själ och fiendeledare pekas ut som demoniserade karaktärer eller patologiska personer. Jämförelser med patogener eller vilda djur såväl som fiendens falskhet, galenskap eller ondskas (påståenden om att fienden agerar irrationellt eller aggressivt på ett sätt som endast kan tyglas med våld) kan riktas mot hela samhällen. I mer moderata fall kan fienden målas upp som oresonlig eller för krävande för att förtjäna en fredlig lösning på en kris.

En annan grupp teman används som offentliga rättfärdiganden, men är dock inte direkt relaterade till någon teori om ”rättfärdiga krig”. När det gäller ekonomiska rättfärdiganden kommer ledare påstå att det finns ett hot mot ett statskicks fortsatta överlevnad på grund av frågor om resurstillgångar. Krig kan också rättfärdigas i termer av styrka och makt, exemplifierat av den klassiska idén: ”det är den starkes rätt att expropriera från den svaga”. Dock har demokratiska stater sedan 1914 offentligt gjort kraftiga maningar till altruism. Woodrow Wilsons gjorde 1917 en välkänd anmärkning att USA behövde kämpa mot Tyskland på grund av att: ”Världen måste göras säker för demokratin.”⁵ Hans argument var att *internationell* säkerhet stod på spel, medans godkännandet av ett internationellt organ för att rättfärdiga krig har vägt tungt för demokratier. Allianser och kraven från internationell lag fortsätter att erbjuda möjligheten att rättfärdiga en konflikt som en form av altruism: när allierade är under attack så verkar bistånd av militärt stöd vara i linje med internationella skyldigheter.

Dolda rättfärdiganden är ofta mycket svårare att identifiera, men i dess mest uppenbara form utgör de ett internt hot mot makt och auktoritet. Bedömningar av hotet kan vara missförstånd eller en reflektion av osäkerheter, men för ledarna själva kan beslutet att gå ut i krig vara

5. A.S. Link och J.W. Chambers II, (1991) ”Woodrow Wilson as Commander in Chief”, in R.H. Kohn (ed.), *The United States Military Under the Constitution of the United States, 1789–1989* (New York: New York University Press).

ett rationellt och säkert beslut, som ger ett specifikt resultat de vet om på förhand. Med andra ord, beslutet att gå ut i krig avslutar en period av politisk osäkerhet. Relaterat till detta är vad Geoffrey Blainey identifierar som ”informations-asymmetri”, där misslyckanden i under rättelseverksamhet eller medvetna bedrägerier vilseleder ledarna i fråga om den sanna naturen hos ett hot eller förmågan att göra motstånd mot en policylinje. Därav ser beslutet att gå ut i krig ut att vara rättfärdigt i ledarnas tankar för stunden, även om händelserna därefter bevisar att beslutet hade baserats på falska premisser.⁶ Ett dolt rättfärdigande kan även inkludera sammanbrott av förhandlingar eller känslan att ingen av sidorna skulle vara villiga att förhandla på grund av religiösa eller ideologiska anledningar, vilka verkar vara vanliga i situationer som involverar territorier. Det kan finnas en bild av att eftergifter hade uppmanat aggression, detta har varit ett ämne studerat av rationalistiska Internationella Relationers teoretiker i simulationer och spelteori-scenarier i årtionden.

Dolda rättfärdiganden bland eliten kan också vara grundade på en rädsla för framtiden, inklusive bilden att populationen kommer att attackeras, få slut på resurser eller stå inför en framtida kris som skulle kräva drastiska handlingar kortsiktigt sett, ett fenomen som kallas evolutionspsykologisk teori.⁷ Japan mellan 1935 och 1941 och Hitlers privata rättfärdiganden av Tysklands Operation Barbarossa 1941 verkar vara klassiska exempel på detta. Detta är nära kopplat till teorin att en populations ökning har skapat konflikter eftersom en snabbt växande population hotar att övergå resursernas gränser.⁸ På ett liknande sätt verkar tillväxten av invandrare eller hotande populationer inom länder, inklusive bosättarpopulationer överensstämma med teorin föreslagen av Gunnar Heinsohn, att för många söner behöver ett utlopp för deras avsaknad av framtidsutsikter.⁹ I sällsynta fall har dessa dolda rädsor getts uttryck för och blivit offentliga, men de verkar oftare vara begränsade till beslutsfattarnas farhågor.

6. J. Fearon (1995) ”Rationalist Explanations for War”, *International Organisation*, 49(3), pp. 379–414.

7. R. Joyce, (2006) *The Evolution of Morality* (Life and Mind: Philosophical Issues in Biology and Psychology) (Cambridge, MA: MIT Press).

8. Se G. Bouthoul (1970) *L’infanticide différé* (Paris: Hachette).

9. G. Heinsohn (2003) *Söhne und Weltmacht: Terror im Aufstieg und Fall der Nationen* (Zurich: Ore Fuessli Verlag).

Inom Internationella relationer har det funnits ett starkt fokus på krigsorsaker utan att särskilja de rättfärdiganden som ges. Fastän krig rättfärdigas i realist- eller liberal-teoretiska termer – till exempel kollektiv säkerhet – visar en historisk granskning av beslutsfattarens memorandum, dagböcker och privata skrifter en långt mindre rationell typ av beslutsfattande. Dessutom kan det finnas en komplex växelverkan med media och den allmänna stämningen, ett fenomen som är än mer tydligt i demokratier. Det historiska källmaterialet tyder på att en regering eller media kan förstärka det synbara rättfärdigandet genom ett flertal metoder, och dessa metoder i sig kan dynamiskt påverka beslutet att ge sig in i en konflikt. Både en regering och media kan begränsa budskapet, och detta kan vara lika betydelsefullt som att uttrycka det; selektiv rapportering, ett antal utvalda ”experter” (inklusive användandet av officiella talesmän som verkar vara ”journalister” eller oberoende analytiker), och spridandet av de-kontextualiserat våld av fienden så det framstår som tanklöst eller irrationellt och inte framprovocerat av den egna sidan, alla dessa är metoder som utnyttjats. En begränsad framställning av parterna i konflikten som endast två, förenklingen till ”vi” och ”dem” eller ”ondska” mot ”godhet” kan ha samma effekt. Regeringen och media kan även betona konfliktens oundviklighet, eller lyfta fram det begränsade antalet valmöjligheter som finns kvar, kanske genom att poängtera hur lite tid det finns kvar för att säkra en fred, vilket därav skulle framtvunga handling. De kan även begränsa rapporteringen av fredsbyggande insatser och ansträngningar för att förstärka bilden av fiendens stridslustnad.

Ottosen har identifierat fyra distinkta stadier när rättfärdigandet av krig läggs fram: Preliminära stadiet där en tillväxande oro orsakas av hotet; Rättfärdigande stadiet där det finns en nödvändighet för militär intervention; Implementationsstadiet för sammansvetsande av media, införandet och upprätthållandet av censur och utövandet av kontroll; och sist; Efterspelsstadiet då ”normalitet” återinförs eller så finns det ett avtagande mediaintresse fastän nya uppgifter och berättelser framkommer.¹⁰ Phillip Knightley föreslår att stadierna helt enkelt är de vid

10. R. Ottosen (1991) *The Gulf War with the Media as Hostage* (International Peace Research Institute); R. Ottosen, (1992) *Media and War Reporting: Public Relations versus Journalism* (International Peace Research Institute); H. Tumber och J. Palmer (2004) *Media at War: The Iraq Crisis* (London: Sage); S. Carruthers (1999) *The Media at War: Communication and Conflict in the Twentieth Century* (London and New York: Palgrave Macmillan).

kris; demonisering av fiendens ledare; demonisering av fienden som individer; och grymma illdåd. Han förutsatte att lögnen sammanvävs med sanna element för att dölja de verkliga, dolda agendorna.¹¹

Det är också tydligt att regeringar kan bli mer övertygande genom hantering av public relations och den allmänna bilden, koordinerat släppande av information för att skapa ett nyhetsvärde i ett reportage, förstärkandet av redan existerande attityder, repetition och känslomässiga budskap, nyhets-blackout och planerat skapande av villfarelse, användandet av neutraliserade termer (”sidoskador” istället för ”civila dödsfall”) och betäckningar (försvarsministeriet istället för krigsministeriet). Politiska ledare spelar på föreställningar av hopp och empati för sitt rättfärdigande av specifika policys. Den brittiska premiärministern Tony Blair uttryckte ofta ”hopp” om framtiden och påstod att han ”hade tro” på vissa utfall, han uppmanade röstare och kollegor att acceptera idén om ”förtroende” till honom. Regeringar manipulerar språket för att hävda att fastän fienden har ”påståenden” så är dessa underlägsna till de egna ”rapporterna”.

Dock argumenterar västerländska militärofficerare att det är kontra-produktivt att ”spinna” eller ljuga om operationers framgång eftersom effekten är dubbelt så negativ om detta avslöjas genom media. I Bosnienkonflikten utredde NATO alltid rapporter om händelser som först verkar framställa dem negativt såsom bombningar av civila eller till konflikten orelaterade byggnader och dylikt av misstag. Då ”vådabeskjutnings”-incidenter hände så förklarade de att utredningar var på gång. Tyvärr tappade media ibland intresset innan utredningarna väl var klara, men detta förpliktande till sanningen är oavsett nödvändig för att etablera en trovärdighet i ”Informations-kriget”. Ett fåtal militära officerare avslöjade privat oro om rättfärdigandet och legaliteten av Irakkriget.¹²

Skapande av en skräckfylld atmosfär är en annan tänkbar förutsättning för att rättfärdiga en konflikt, och många har påstått att den amerikanska regeringen eldade på rädsla för terrorism efter al-Qaida-attackerna 11 september 2001. Icke desto mindre är det uppenbart att det fanns en *genuin* rädsla direkt efter attackerna 2001, en rädsla som verkar ha delats av den politiska eliten i väst. Vi bör inte förvånas att detta utnyttjades för

11. The Guardian, 20 mars 2000.

12. Intervjuer med författaren under Chatham House-regeln.

att främja USA:s nationella intressen på den globala arenan. Dr Nancy Snow, tidigare en ”propagandist” för United States Information Agency, var rak på sak när hon, trots att avslöjandena misskrediterade Bushs rättfärdigande av Irakkriget, sa:

Du kanske undrar varför en majoritet av amerikaner fortfarande kopplar Saddam till 11 september [...] anledningen till tron på denna koppling är att det amerikanska folket upprepat hörde från presidenten och hans inre cirkel att Saddams ondska i sig var tillräckligt för att han skulle vara kopplad till 11 september, och att om han hade givits tid skulle han använt sina vapen mot oss. Med propaganda behöver du inte fakta *per se*, bara de bästa fakta som läggs fram. Om dessa fakta låter vettiga för folk så behöver de inte bevis likt de som skulle behövas i en domstol.¹³

Enligt Snow lyckades den amerikanska regeringen med att ”driva agendan” och ”mjölka berättelsen” och kunde därav maximera mediareporteringen av specifika frågor genom försiktig användning av avsiktliga mediastyrningstekniker. Media var dock i stort samarbetsvilliga: ”Det är också väldigt vanligt förekommande”, hävdade hon, ”att när ett land går ut i krig så går media ut med det. Nyhetsmedia drogs med i ”rally round the flag”-syndromet. De tvingades att ta sida, och vilken sida förutom USA:s kunde de logiskt välja givet valen?”¹⁴ Som en ledare i en brittisk tidning uttryckte det: ”De flesta av oss föredrar Pax Americana jämfört med antrax”.¹⁵

Rättfärdigandet av Irakkriget

De brittiska och amerikanska regeringarna använde ett antal olika teman för att mobilisera opinion och därigenom förbereda folket i västvärlden för kriget. Dessa teman var relativt lyckade och syftade till att i kombination med varandra producera ett överväldigande resonemang till fördel för militära åtgärder. De huvudsakliga elementen var för det

13. N. Snow (1998) *Propaganda Inc; Selling America's Culture to the World* (New York: Seven Stories Press).

14. Citerat i M. Guitierrez, ”The “Prop-Agenda” at War”, Inter Press Service, 27 June 2004 [<http://www.ipsnews.net/interna.asp?idnews=24386> – läst 2008].

15. W. Rees Mogg, ”Most of us prefer the Pax Americana to Anthrax”, *The Times*, 3 december 2001.

första påstådda band mellan al-Qaida samt 11 september-attackerna och irakiska underrättelsetjänstens verksamhet. Trots att denna anklagelse oftast upprepades i USA och inte i Storbritannien ansåg CIA att inga sådana band existerade. Och för det andra frågan om Massförstörelsevapen (WMD, *weapons of massdestruction* på engelska). Det påstods att Irak var ett omedelbart hot mot regionen och västvärlden, och det påstods att Saddam hade förmågan att utveckla kärnvapen eller annat kemiskt, biologiskt, radiologiskt eller nukleärt (CBRN, *Chemical, biological, radiological and nuclear* på engelska) system inom ett par år. Detta resonemang stärktes av faktumet att Saddam var en oförsonlig fiende till väst och även hade använt massförstörelsevapen inte bara mot de irakiska kurderna men även mot iranier under Iran-Irakkriget (1980-88). Det finns starka bevis för att de brittiska och amerikanska regeringarna trodde att Saddam verkligen utvecklade ett sådant vapenprogram, eller att de åtminstone, till bakgrund av 11 september-attackerna, inte kände att de kunde ta risken att det skulle kunna ske ännu en attack av den skalan. Senare lades i upptrappningen till kriget mer fokus på Saddams brott mot irakiernas mänskliga rättigheter och bristen på politisk frihet i Irak. Detta resonemang användes konsistent av den brittiska regeringen för att rättfärdiga militär intervention. För att spä på osäkerheten runt Saddams militära kapacitet och lömska band så indikerade ”underrättelse” att Irak hade aggressiva intentioner. Trots att det nu finns starka bevis för att denna underrättelse var fabricerad eller selektivt använd så höll Colin Powell en presentation för FN:s säkerhetsråd där han använde en del av materialet från underrättelsen. Många förväntade sig en ”rykande pistol”, men presentationen hade inte någon klar slutsats.

Jämfört med listan av historiska rättfärdiganden verkar den verkliga agendan vara, för det första, tanken om ett hot efter de spektakulära 11 september-attackerna. Dessa skulle kunna upprepas, möjligtvis med massförstörelsevapen. Det finns ingen tvekan om att spridningen av kärnvapen till aggressiva eller mindre stabila länder, och hotet om en ”smutsig bomb” hemsöker västmakterna. För det andra så fanns önskan att demokratisera Irak, delvis på basis av en ny ”dominoeffekt” över Mellanöstern och den anpassade Kantiska teorin som påstår att demokratier är mindre sannolika att strida mot varandra eller bedriva aggressiv politik. För det tredje fanns det i Bush-administrationen en känsla av ”oavslutade affärer” med en diktator som hade varit angriparen 1990

i Kuwait, men som hade överlevt det första Gulfkriget efterdyningar. Det fanns en stark önskan om ett "regimskifte". För det fjärde så kände amerikanerna och briter att Irak var ett betydande och ständigt hot mot deras allierade i Mellanöstern, speciellt Saudiarabien och Israel. Och som en av världens viktigaste kolvätereservoarer fanns det en önskan om "energisäkerhet" i Persiska viken-regionen.

Innan vi tar itu med dessa rättfärdiganden i detalj är det värt att notera att det fanns identifierbara stadier i regeringens förberedelse för krig. Mellan september 2001 och juni 2002 låg tyngden i rättfärdigandet på det "globala kriget mot terrorismen" (GWOT, *Global War on Terror* på engelska), och Bush-administrationen argumenterade att efter 11 september-attackerna hade de både rätten och förmågan att ge sig efter och jaga rätt på al-Qaida och varje stat som hyste dem. Från juni 2002 till februari 2003 la regeringen vikten på Iraks kapacitet till massförstörelsevapen och Saddams intention att använda dessa. Från december 2002 tills krigets utbrott 2003 så lyftes regimens tyranniska natur och brott mot mänskliga rättigheter oftare. Det fanns dock i opinionsmätningar två områden regeringen tvingades konfrontera direkt. Många kände att det fanns en distinktion att göra mellan de militära operationerna i Afghanistan (i väst allmänt betraktad som en legitim jakt på terrorister i träningsläger) och ett aggressivt försök att störta en suverän regering i Irak. Vidare fanns det en stark vilja att se mer FN-involvering i Irak-fallet och intervention från vapeninspektörer samt ytterligare resolutioner från säkerhetsrådet. Mellan oktober och december 2002 så växte sig Bush-administrationen mer och mer avvisande mot FN-involvering, och pekade på bristen på framsteg från sanktioner och de existerande resolutionerna. Det fanns möjligtvis mer tryck i Storbritannien för en "andra resolution" eftersom det endast verkade finnas ett mandat för hot om handling. Likväl så var den brittiska regeringen konsistent i sitt fördömande av Irak för dess tidigare misslyckande med att hålla sig till FN-resolutioner, dess ovilja att avveckla massförstörelsevapen eller samarbeta med inspektörer även före avslutandet av inspektioner 1998, och regimens historia och troliga intentioner mot dess grannländer och egna befolkning.

11 september-attackerna gav amerikanska regeringen, ansåg de själva, ett obestridligt rättfärdigande av krig. Al-Qaida hade provocerat fram en konflikt, initierad av deras attack med illdåd (bombningen av amerikan-

ska ambassader, av *USS Cole* och själva 11 september-attackerna) och de utgjorde ett tydligt hot som krävde självförsvar. Dessutom var det lätt att demonisera fienden och deras krigiska ledare Osama bin Laden. Mot kriteriet för *jus ad bellum* verkade militära åtgärder fullständigt rättfärdigade, fast det var oklart om ett brett, dåligt definierat och därav ändlöst "krig mot terrorism" passade den precisa kategorin i denna filosofi.

Saddam och "banden" till al-Qaida

Det påstods att Mohammed Atta, ledaren för flygplanskaparna 11 september, och en Irakisk underrättelsetjänst-officer hade träffats i Prag sju månader före attackerna i USA. Påståendet var nyanserat och få fasta bevis kom fram, men media kastade sig över nyheten. Amerikansk media, som var ivrig att rapportera om den största och mest chockerande terroristattacken i landets historia, var först ute med nyheten och brittisk press följde efter. *The Times* rapporterade att "Saddam måste bort" och citerade underrättelsekällor i fråga om banden. De påstod till och med att en av flygplanskaparna hade givits en mängd antrax av irakiska säkerhetstjänstager.¹⁶

Den amerikanska regeringen var förtjust i att koppla ihop säkerhets-hot mot USA för att inpränta och driva fram sin agenda och beslutsamhet att uppfylla den. Det framstod som att Bush erbjöd att spela rollen som världssheriff och "städa bort" terrorismens gissel, och verkade därav agera utav altruistiska skäl. Att upprepat nämna al-Qaida, Osama bin Laden och Saddam Hussein tillsammans i tal verkade länka samman dessa distinkta problem. Det påstådda bandet mellan Atta och Irakiska underrättelsetjänster tonades ner av underrättelsetjänster, men Bush-administrationen förnekade dem inte.¹⁷ Paul Wolfowitz, då biträdande försvarsminister, var mån om att hålla historien levande då den samlade på sig ett värde och detta var till administrationens fördel.¹⁸ Påståenden att al-Qaida hade träningsläger i Irak adderade till narrativets momen-

16. D. Finkelstein, "Saddam Must Go", *The Times*, 29 oktober 2001 och D. McGory, "Hijacker 'given anthrax flask by Iraqi agent'", *The Times*, 27 oktober 2001.

17. S. Rampton och J. Stauber (2003) *Weapons of Mass Deception: The Uses of Propaganda in Bush's War on Iraq* (London: Robinson), sid. 92–98.

18. S. Gardiner, "Truth From These Podia: Summary of a Strategic Influence, Perception Management, Strategic Information warfare and Strategic Psychological Operations in Gulf II", (Oktober 2003) [<http://www.usnews.com/usnews/politics/whispers/documents/truth.pdf> pp. 16 and 27 – läst augusti 2008].

tum, detta trots att jihadist-ideologer inte hade något till övers för en sekulär tyrann som Saddam Hussein. Wolfowitz, och möjligtvis även utrikesministern Condoleeza Rice och vicepresidenten Dick Cheney, spekulerade om att al-Qaida omöjligt kunde ha lyckats med en så spektakulär attack som den 11 september, utan hjälp från en stat. Bush blev informerad att Saddam och bin Laden var potentiellt sammanlänkade, att al-Qaida erbjöd den ideologiska motivationen och manskapet medan Saddam tillgängliggjorde faciliteter och övergripande direktiv.¹⁹ Givet att länder som Pakistan, Iran, Syrien och Egypten hade en historia av att driva okonventionella Proxy-grupper för att bedriva en strategi med klandestina medel, var det inte otänkbart att även Irak gjorde detta. Saddam fördömde inte 11 september-attackerna, något som var iögonfallande, och kungjorde sedan att det var USA:s politik självt som hade frambringat attacken mot dem.²⁰ Dock verkade Wolfowitz i privata memorandum erkänna att det fanns stor oklarhet runt dessa band mellan al-Qaida och Saddam. Han skrev till försvarsministern Donald Rumsfeld att: ”om det finns ens 10 procent chans att Saddam låg bakom attackerna bör prioritet ges till att eliminera honom”.²¹

”The Butler Report” i Storbritannien konstaterade att det hade förekommit ett kort möte mellan Atta och Irakisk underrättelsetjänst, men att det ”inte fanns några bevis för samarbete”.²² David Coates och Joel Krieger har hävdad att trots vissa band mellan terroristgrupper och radikala jihadistgrupper kunde inget krig mot Irak bli legitimerat av en sådan förbindelse. Hysande av terrorister verkade inte konstituera en *casus belli* mot en suverän stat, åtminstone inte som isolerad faktor. Irak hade faktiskt ett antal paramilitära träningsläger, men dessa bestod till stor del av lojalister till Fedayeen-regimen vars roll primärt var intern säkerhet. Men i atmosfären tiden direkt efter 11 september-attackerna fanns en känsla av att alla paramilitära formationer, speciellt de från muslimska

19. M. Ryan (2003) *Baghdad or Bust* (London), sid. 83.

20. C. Tripp (2000) *A History of Iraq* (Cambridge: Cambridge University Press), sid. 284.

21. Hybel och Kaufman (2006) *The Bush Administration and Saddam Hussein: Deciding on Conflict* (Basingstoke: Palgrave Macmillan), sid. 84.

22. Report of a Committee of the Privy Councillor, Chairman the Rt Hon. Lord Butler of Brockwell, ”Review of Intelligence on Weapons of Mass Destruction” (London, Juli 2004).

länder och som på något sätt var ”statsstödda”, var en del av den globala ”Islamiska Fronten” som var ansluten till al-Qaida, men dock inte fysiskt sammanlänkade med dem.

I Storbritannien tonades band mellan al-Qaida och Saddam ned. *The Guardian*s ledarsida uttryckte åsikten att Storbritannien inte skulle involvera sig i militära aktioner vid sida om USA mot Irak.²³ Men opinionsundersökningar tydde på att 74 procent av det brittiska folket stödde idén om fortsatta operationer i kriget mot terrorismen. Utrikesministern Jack Straw hävdade att Storbritannien endast skulle vidta åtgärder mot Irak om tydliga band kunde bevisas, men premiärministern var angelägen om att undvika rapportering om en splittring mellan Storbritannien och USA om frågan och gjorde inga liknande löften.²⁴

Regimskifte

Idén om ”regimskifte”, mer specifikt störtandet av Saddam Hussein från makten, nämndes dagarna som följde 11 september-attackerna. *The Times* i Storbritannien rapporterade att amerikanska aktioner mot Irak var troliga men varnade för det skulle bli svårt att bygga en koalition eftersom Frankrike och Ryssland troligtvis skulle invända mot det.²⁵ Merparten av västerländsk media var vid det här laget dock bekymrade över det troliga gensvaret från USA, speciellt med blicken på Afghanistan och den ”överhängande, skrämmande utsikten av en lössläppt supermakt, av Prometheus otyglad”.²⁶ Premiärministern annonserade i ett krissammanträde i brittiska underhuset att Storbritannien skulle stödja amerikanska militäråtgärder då ”mord på brittiska människor i New York skiljer sig inte mot mord på dem i Storbritannien självt”.²⁷ Blair var angelägen om att Storbritannien skulle lägga samma kurs som dess huvudsakliga militärt och diplomatiskt allierade och hävdade att genom

23. ”The Line in the Sand: Tony Blair must oppose attacks on Iraq” *The Guardian*, 10 oktober 2001; G. Younge, ”Peace by Precision: The time has now come for the anti-war movement to build its own broad-based coalition”, *The Guardian*, 29 oktober 2001.

24. A. Campbell, (2007) *The Blair Years: Extracts from the Alastair Campbell Diaries* (London: Knopf), sid. 579–580.

25. ”Still the Enemy”, *The Times*, 13 september 2001.

26. ”Bush’s New World Order: Either You Stand With Us or Against Us”, *The Guardian*, 14 september 2003.

27. Tony Blair, Parliamentary Debates (Hansard), House of Commons, Columns 604–7, 14 september 2001.

detta kunde han tillhandahålla en diplomatisk brygga mellan Europeiska unionen och USA. *Le Monde* fångade sentimentet som låg i tiden, speciellt en känsla av solidaritet och sympati med den drabbade jätten på grund av de hemska sätt som så många hade dött, när de förkunnade: ”Vi är alla amerikaner”.²⁸

Fastän det var olagligt enligt internationell lag fanns det inom Bush-administrationen en viss entusiasm för avlägsnandet av Irakiska regeringen och etablerandet av en demokrati. Det ”enpoliga” ögonblicket som kom i och med kollapsen av Sovjetunionen gav USA en stor mängd självförtroende att de borde uppfylla en moralisk förpliktelse att frambringa frihet i resten av världen. Condoleeza Rice hävdade att USA ”är den enda garanten av global fred och säkerhet”.²⁹ Bush rättfärdigade sin egen inställning till regimskifte i religiösa termer: ”Frihet är inte Amerikas gåva till världen. Frihet är Guds gåva till alla i världen ... vi har en plikt att befria människor. Jag hoppas att vi inte behöver göra det militärt, men vi har en plikt.”³⁰ Den amerikanska administrationen var väldigt förtjust i att nämna Japan och Tyskland 1945 som exempel då militaristiska regimer hade avlägsnats och länderna återuppbyggts till blomstrande demokratier. Intressant nog så lades väldigt lite uppmärksamhet på frågan om post-invasionsåteruppbyggande i Irak. Vad som dock var än mer uppenbart var ironin i att påtvinga en demokratisk struktur med våld. Det antogs i rättfärdigandena för kriget att irakierna skulle omfamna demokrati automatiskt och det togs mindre hänsyn till möjligheten att nationalistiska sentiment skulle generera ett folkligt motstånd. Mycket av den rättfärdigande retoriken fokuserade på Saddam snarare än regimen, och det kan ha varit så att avlägsnandet av Saddam, hans två söner Qusay och Uday, och den inre cirkeln i Baathpartiet hade räckt för att uppfylla USA:s intressen; men strax efter invasionen var det hela Baathpartiets struktur som bedömdes vara oacceptabel.³¹ Den största ironin låg dock däri att USA:s allierade i regionen, Saudiarabien och Pakistan, inte skulle ha klarat samma ”demokratiprov”.

28. ”We are all Americans”, *Le Monde*, 12 september 2001.

29. C. Rice (2000) ”Promoting the National Interest”, *Foreign Affairs*, 71(1), sid. 49–50.

30. B. Woodward (2004) *Plan of Attack: The Road to War* (New York: Simon & Schuster), sid. 86.

31. M. Gurtov (2006) *Superpower on a Crusade: The Bush Doctrine in US Foreign Policy* (Boulder, CO: Lynne Rienner), sid. 57.

Avlägsnandet av Saddam var ett användbart argument för militära åtgärder, och ett demokratiskt alternativ var både ett offentligt och ett ”dolt” rättfärdigande för krig. Saddams historia av aggression, inte minst hans initiering av kriget mot Iran (1980) och Kuwait (1990), hans villighet att använda kemiska vapen och hans upprätthållande av en stor konventionell armé, var en integral del av det amerikanska narrativet. Enligt Hybel och Kaufman så ”övertygade 11 september-tragedin [Bush] om att tillåta Saddam Hussein vara kvar vid makten var en oacceptabel risk”, och Saddams ”otillförlitliga och bedrägliga beteende på 1990-talet gjorde användande av våld mot honom och hans regim godtagbart”.³²

Den fullständiga demoniseringen av fienden gjordes explicit i ”Ondskans axelmakter”-talet som Bush höll i sitt ”Tal om tillståndet i nationen” den 29 januari 2002. Detta identifierade Irak, tillsammans med Iran och Nordkorea, som Amerikas huvudfiender. Det ökade internationella spänningar och signalerade att Bush inte var villig att bit för bit förhandla med skurkstaten eller kollapsade stater. Men det var även en indikation att USA inte lyssnade till sina allierade i Europa som försökte uppmana till ett mer återhållsamt förhållningssätt. Blair speciellt blev underminerad av retoriken och märkt som en lakej till Bushs agenda.³³ I denna atmosfär behövde den brittiska regeringen, då den hade förbundit sig till att bistå och stötta USA, hitta ett sätt att rättfärdiga militära åtgärder mot Irak.

Downing Street (eller Rycroft) memorandumet 22 juli 2002 vittnar om hur just brittiska regeringen försökte skapa sitt rättfärdigande för krig.³⁴ Memorandumet började med att John Scarlett summerade underrättelseinformationen och den senaste bedömningen från den oberoende underrättelsenämnden (JIC, *joint intelligence committee* på engelska). Han menade att Saddams regim var hård och baserad på stor rädsla, det enda sättet att omkullkasta den skulle troligtvis vara med en massiv militär aktion. Saddam antog tydligen att hans grannar skulle gå i linje med USA och det kändes att det verkliga stödet för Saddam bland allmänheten hade en begränsad bas. ”C”, MI6:s chef, rapporterade om hans senaste samtal i Washington. Han anmärkte att

32. Hybel and Kaufman, *The Bush Administration*, sid. 84 och 7.

33. ”Stick to the Day Job: Blair should leave foreign policy to Straw”, *The Guardian*, 5 mars 2002.

34. ”The Downing Street Memorandum”, *The Times*, 1 maj 2005.

det fanns ett märkbart skifte i attityd. Militära åtgärder ”sågs nu som oundvikliga”. Han konstaterade att Bush ville avlägsna Saddam ”genom militära åtgärder, rättfärdigade utav förbindelsen mellan terrorism och massförstörelsevapen”. Han nämnde enligt memorandumet sedan att: ”underrättelseverksamheten och fakta höll på att fastställas runt policyn. USA:s nationella säkerhetsråd hade inget tålamod för FN:s linje och ingen entusiasm för att publicera material om Irakiska regimens historia”. Han tillade: ”Det var knappt någon diskussion i Washington om efterdyningarna av en militär åtgärd”. Breda militära alternativ diskuterades och slutsatsen var att: ”USA såg Storbritannien (och Kuwait) som absolut nödvändiga, med baser på Diego Garcia och Cypern som kritiska för båda alternativen.”

Den avgörande delen av diskussionen var försvarsministern, utrikesministern och justitiekanslerns reaktioner på de militära, diplomatiska och lagmässiga aspekterna av förslaget. Dessa huvudpunkter var följande:

Försvarsministern sa att USA redan hade börjat ”aktivitetstoppar” för att sätta press på regimen. Inget beslut hade tagits, men han trodde att det troligaste valet av tidpunkt för början av militära aktioner från amerikanernas sida var i början av januari, med start av tidslinjen 30 dagar före valen till amerikanska kongressen.

Utrikesministern sa att han skulle diskutera detta med Colin Powell samma vecka. Det verkade klart och tydligt att Bush hade bestämt sig för att vidta militära åtgärder, även om tidpunkten och tidslinjen ännu inte hade beslutats. Men fallet var tunt. Saddam hotade inte sina grannländer och hans massförstörelsevapen-kapacitet var mindre än Libyens, Nordkoreas och Irans. Vi borde arbeta ihop en plan för ett ultimatum till Saddam att tillåta FN:s vapeninspektörer tillbaka in i landet. Detta skulle också hjälpa när det kom till det lagmässiga rättfärdigandet av våldsanvändning.

Justitiekanslern sa att önskan om regimskifte ej var tillräcklig lagmässig grund för militära åtgärder. Det fanns tre möjliga lagmässiga grunder: självförsvar, humanitär intervention eller tillstånd från FN:s säkerhetsråd. Den första och den andra kunde inte vara grunder i detta fall, och att förlita sig på Resolution 1205 från FN:s säkerhetsråd från tre år sedan skulle vara svårt, situationen kan såklart förändras.

I huvudsak var den brittiska linjen att skapa ett lagmässigt rättfärdigande genom vapeninspektioner och tillstånd från FN på basis av ett massförstörelsevapenhot, ett hot vars existens ingen var säker om. Memorandumets uppställning tyder på att USA redan hade beslutat om militära åtgärder och att Storbritannien förväntades hitta ett sätt att delta. Intrycket som ges är att massförstörelsevapen och tillstånd från FN var tänkt att vara täckmanteln för att agera mot en regim med oklara intentioner tillsammans med USA.

Blair svarade att det skulle ”göra en stor skillnad politiskt och lagmässigt om Saddam vägrade inträde till FN-inspektörer”. Han fortsatte: ”Regimskifte och massförstörelsevapen var länkade i bemärkelsen att det var regimen som producerade massförstörelsevapnen (...) Om den politiska kontexten var den rätta skulle folket stödja regimskifte.” Försvarsministern varnade att: ”många i USA inte ansåg det värt att gå via ultimatum” och att premiärministern skulle behöva förklara behovet av ett nytt FN-mandat. Det beslutades att ”försvarsministern skulle skicka premiärministern bakgrunden om FN-inspektörerna och diskret arbeta fram ultimatumet på Saddam.” Under tiden skulle regeringen behöva hitta medel för att övertala det brittiska folket att den förestående konflikten var rätt och riktig. Trots allmänt stöd för att jaga rätt på terrorister visade opinionsundersökningar under våren 2002 ingen entusiasm för ett Irak-krig.³⁵

Massförstörelsevapen

2003 förkunnade Dick Cheney att det ”inte fanns någon tvekan om att Saddam nu hade massförstörelsevapen”.³⁶ Efter det första Gulfkriget (1990-91) etablerades FN:s särskilda kommission för avveckling av Iraks massförstörelsevapen (UNSCOM) för att utreda Irakiska massförstörelsevapen och bekräfta om Irak var skyldig till väsentligt avtalsbrott mot FN-resolutioner. En stor mängd kemiskt krigsmaterial förstördes efter första Gulfkriget, men Saddams förmåga att behålla makten efter 1991 skapade oro att han skulle försöka återupprusta vid första bästa tillfälle. Under 90-talet så underbläste undvikande beteende från Irakiska myndig-

35. ”Voters say NO to Iraq: 51% oppose British backing for US action”, *The Guardian*, 19 Mars 2002; ”War Threat: fears grow that Iraq attack is inevitable: Opinion poll shows 52% against use of British forces”, *The Guardian*, 6 augusti 2002.

36. Hybel and Kaufman, *The Bush Administration*, sid. 83.

heterna misstankar. 1998 avgick Scott Ritter som vapeninspektör hos FN på grund utav sin frustration med irakierna och hans irritation över att FN och USA inte införde och upprätthöll inspektionerna; samma år drogs inspektörerna tillbaka. Efter operation Desert Fox försökte USA återinföra systemet med vapeninspektioner enligt Resolution 1284 från FN, men då Ryssland, Kina och Frankrike la ner sina röster (alla tre hade även lukrativa handelsavtal med Irak) förlängdes processen tills december 2002. När FN:s kommission för övervakning, kontroll och inspektion i Irak (UNMOVIC) slutligen anlände så var irakierna än mer fast beslutna att inskränka deras arbete. De brittiska och amerikanska regeringarna hänvisade till denna brist på samarbetsvilja som ett bevis på att irakierna hade något att dölja, och bristen på transparens samt faktumet att regeringar, myndigheter och organ inte kunde vara säkra om irakiska massförstörelsevapen var ett övertygande verktyg i rättfärdigandet av kriget.

Den brittiska regeringens dossier från februari 2003 citerade Dr Hans Blix, 1:e styrelseordföranden för UNMOVIC, tal till FN:s säkerhetsråd, med innebörden att Irak hade varit samarbetsovillig med operationer från luften, ifrågasättande av tjänstemän och oannonserade inspektioner. Blix hade rapporterat att hans team hade hittat spår av nervgasen VX på raketstridsspetsar, och anmärkte att 1000 ton kemiska vapen fortfarande saknades.³⁷

Iraks relativa styrka och svaghet användes också för att rättfärdiga idén om hotet. 2000 hade Rice varnat att Irak var militärt svagt och därav mer troligt att tillgripa massförstörelsevapen för att behålla sitt inflytande i regionen.³⁸ Den amerikanska regimen hävdade att om Saddam kunde dominera Gulfregionen skulle han möjligtvis kunna kontrollera vad som kan vara en fjärdedel av världens kolvetetillgångar. Märkligt nog hänvisade kommentatorer till den stora omfattningen av irakiska konventionella styrkor för att hävda att Irak var militärt stark. Men i rättfärdigandet av kriget gavs både Iraks potentiella och faktiska kapacitet samt Saddams historia av aggressiva intentioner lika stor vikt. Ingen uppmärksamhet gavs åt faktumet att Baathregimen var till sin natur hem-

37. Secretary of State for Foreign and Commonwealth Affairs, Iraq: Its Infrastructure of Concealment, Deception and Intimidation (London, februari 2003).

38. Hybel and Kaufman, *Bush Administration*, sid. 83.

lighetsfull och misstänksam, och att alla tecken på villigt samarbete med utländska inspektörer, speciellt runt palatsen och militära anläggningar, kunde få ödesdigra konsekvenser för de samarbetande individerna. Detta resulterade i att irakiska tjänstemän tenderade att vara försiktiga och sökte godkännande från överordnade innan de gick med på att ge något som helst tillträde.³⁹ Det noterades i "The Butler Report", den brittiska utredningen som inkluderade frågan om massförstörelsevapen i upptrappningen till kriget, att regeringen hade använt sammanfattningarna från JIC, men vid den tidpunkten hade SIS (Secret Intelligence Service, tidigare känt som MI6) endast sex agenter i Irak, två av vilka bedömdes vara opålitliga och resterande fyra saknade specialistkunskap om massförstörelsevapen.⁴⁰ JIC-rapporten var en neutral bedömning av förmågorna, försiktigt formulerat runt särskilda förbehåll, och gav inga riktlinjer för policy. Särskilda handlingar eller förmågor irakierna hade var "troliga" medan andra var "möjliga" eller "icke troliga". Inofficiellt, utanför protokollen, var underrättelsepersonalen arga över att deras analyser användes för att rättfärdiga ett krig, och att regeringen gav intrycket till det brittiska folket att underrättelsetjänsterna antingen visste att Saddam var ett hot, och därav rekommenderade åtgärder; eller att de, tvärtemot, då de helt enkelt inte visste hur stort problemet var ansåg att militära operationer var nödvändiga.

Dossier-kontroversen

Blair använde sig så tidigt som april 2002 av antydningar om att Saddam skulle haft ett omfattande massförstörelsevapen-program, ursprungligen var det tänkt att en dossier som redogjorde för detaljerna av detta program skulle publiceras samma månad. Den brittiska pressen kände att: "I kampen att förbereda den folkliga opinionen skulle Storbritanniens dossier vara vital."⁴¹ Dossierna blev dock försenade, till stor del på grund av att en för tidig publicering skulle kunna äventyra drivkraften för rättfärdigandet av militära åtgärder. Men faktum är att International Institute

39. Tripp, *A History of Iraq*, sid. 260.

40. Report of a Committee of the Privy Councillor, Chairman the Rt Hon. Lord Butler of Brockwell, "Review of Intelligence on Weapons of Mass Destruction" (London, juli 2004).

41. "Blair sees no need for new UN mandate to attack Iraq", *The Guardian*, 10 april 2002.

for Strategic Studies (IISS) släppte sin egna version av Massförstörelsevapen-frågan under den hösten, i den publiceringen drog de slutsatsen att: Irak kunde producera kärnvapen ”inom ett par månader” om de besatte fissilt material av lämplig kvalitet, men att de ej var kapabla att producera detta fissila material själva; Irak var också kapabla att producera biologiska vapen inom ett par månader, men de saknade ett leveranssystem för att tillse betydande effekt; och Irak kan möjligen ha behållit kemiska vapen, var kapabla att använda dem med olika metoder och storleken av deras vapenarsenal var okänt. IISS-rapporten påstod inte att Irak innehade massförstörelsevapen utan endast att de hade potentialen att inneha dem. Den hävdade även att trots att Irak hade rykte för sin aggression, hade de varit relativt lugna sedan förlusten 1991. Under hela sommaren så använde Blair andra verktyg för att rättfärdiga ett krig, med blandade resultat.⁴² En brittisk tidning intervjuade en irakisk avhoppare, Dr Khidir Hamza, som påstod att Saddam var nära att lyckas utveckla ett kärnvapen.⁴³ De som var skeptiska, däribland utrikesministern Robin Cook som hade avgått i samband med frågan, menade att bristen på fissilt material innebar att Irak endast var *kapabla* att producera massförstörelsevapen.⁴⁴ Alistair Campbell, Blairs presschef, menade att ”opinionen hade vänts mot oss under augusti” och därav planerades en rad publiceringar om Saddam för att bygga upp rättfärdigandet av ett krig.⁴⁵

När regeringens ”September Dossier” om irakiska massförstörelsevapen släpptes, timmar före en debatt i brittiska underhuset, fann många med besvikelse att den inte hade någon betydande skillnad mot vårens IISS-rapport.⁴⁶ Men långt större vikt lades på de irakiska intentionerna och den innehöll ”officiella” underrättelsetjänst-bedömningar. Trots detta ledde den dock inte till någon betydande förändring till fördel för krig i opinionen.⁴⁷ Den innehöll inga referenser till frågan om militära

42. J. Friedland, ”Marching us to war”, *The Guardian*, 11 september 2002; ”Dossier against a Dictator”, *The Times*, 29 augusti 2002; ”Secret Files on Baghdad’s Weapons Plans”, *The Times*, 29 augusti 2002.

43. P. Martin, ”Iraq Operates Nuclear Weapons Assembly Line, Defector Claims”, *The Times*, 16 september 2002.

44. R. Cook (2003) *The Point of Departure* (London: Simon & Schuster), sid. 197.

45. Campbell, *The Blair Years*, sid. 631-663.

46. Cook, *Point of Departure*, sid. 214-221; ”Iraq Dossier”, *The Guardian*, 25 september 2002.

47. ”Demands for greater proof on Iraqi arms”, *The Guardian*, 10 september 2002.

åtgärders lagmässighet och det fanns spekulativa kommentarer från underrättelsekällor som presenterades på ett vis där man kunde välja att tolka dem som ”fakta”.⁴⁸ Dossiern påstod att irakiska vapen kunde användas inom 45 minuter, utan att specificera om det handlade om konventionella eller massförstörelsevapensystem. ”45 minuter”-påståendet blev senare ett livligt debatterat ämne i det brittiska parlamentet även en fråga för utredningar, mycket på grund av att folket hade antagit att påståendet handlade om kemiska, biologiska eller till och med kärnvapen.⁴⁹ Dossiern påstod även att Irak skulle kunna införskaffa fissilt material inom ”ett år eller två”, något som skapade känslan av ett akut hot. Den repeterade också att Irak eftersträvade produktion av kärnvapen och att de hade försökt införskaffa uran från Niger, något som senare diskrediterades. Dessa två punkter, både ”45 minuter”-påståendet och kärnvapen-”programmet”, användes som underlag för anklagelser om att regeringen hade gjort underrättelsetjänsternas bedömningar ”lite sexigare”. Edwards och Cromwell ansåg att ”regeringen hade för att möjliggöra ett krig förvandlat något som var ett rent hypotetiskt hot till ett akut dödligt hot.”⁵⁰

Det mest uppseendeväckande med september-dossiern var den långa inledningen från premiärministern. Genom användandet av sammanfattningar och punktlister, designade för att tilltala journalister i brådska, så underströk materialet vad som tänkt vara minnesvärt i innehållet. Till bakgrund av detta är det lätt att se hur underrättelsematerialet med dess förbehåll kunde misstolkas till att det endast fanns ”45 minuter” att förbereda sig. Kritiker var inte sena med att ifrågasätta dossiern som någon grund för ett lagmässigt eller moraliskt rättfärdigande av ett krig.⁵¹ Och

48. Underrättelsetjänsten var inte imponerad med vad de såg som felaktig användning eller kritik av deras källor. S. Dorrell (2004) ”Spies and Lies”, in D. Miller (ed.), *Tell Me Lies: Propaganda and Media Distortion in the Attacks on Iraq* (London: Pluto), sid. 113-114.

49. Intelligence and Security Committee, ”Iraqi Weapons of Mass Destruction: Intelligence and Assessments”, CM5872, september 2003, sid. 31; Hutton Enquiry [http://www.the-hutton-inquiry.org.uk/content/report/ - läst juli 2008]; Cook, *Point of Departure*, sid. 216-217.

50. D. Edwards and D. Cromwell, ”How the Media helped the Government deceive people”, i Miller (ed.) *Tell Me Lies*, sid. 212.

51. ”Iraq Dossier: Alternative Views”, *The Guardian*, 25 september 2002. Se även ”Comment and Analysis”, 27 september 2002.

vidare fanns det även en folklig tvekan som visades i opinionsundersökningarna. Många uttryckte oro över Saddams historia av att utgöra ett faktiskt hot, men uttryckte även en lika stor förvirring i och med bristen på konkreta bevis.⁵²

De brittiska och amerikanska regeringarna la stor vikt på Saddamregimens brott mot mänskliga rättigheter för att rättfärdiga invasionen, och dessa presenterades i en efterföljande Utrikes- och Samväldesministeriet (FCO) dossier.⁵³ Det var obestridligt att Ali Hasan al Majid, i västerländsk media känd som ”Kemiske Ali”, hade orkestrerat *al-anfal* (användandet av kemiska vapen) mot irakiska kurder 1988 efter ett år av våldsamheter. De västerländska operationerna i Bosnien och Kosovo, vilka hade ersatt de ineffektiva FN-insatserna, sågs generellt som något som hade löst en humanitär kris. Så idén om invasionen av en suverän stat på humanitära grunder var inte helt främmande för regeringarna, trots att det var omtvistat i termer av FN-stadgan eller internationell lag. Den nya dossiern grundade sig på rapporter från Amnesty International och andra NGO:er, och den formulerade om frågan om den irakiska regimens värsta brott. Få ifrågasatte den irakiska regimens brutalitet, men detta kunde i sig inte svara på frågan om hur dessa brutaliteter rättfärdigade krig, speciellt då liknande klagosånger hade riktats mot Burma, Zimbabwe samt andra stater. Amnesty International motsatte sig denna användning av deras material, men detta ledde till en upprörd kritik från *The Times* som ställde frågan om Amnesty gjorde anspråk på någon form av exklusivt moraliskt monopol som gav dem ensamrätt i att kritisera Saddamregimen.⁵⁴ FCO-dossiern var dock ett klart och tydligt försök att ”demonisera fiendens ledare” och att appellera till demokratisk altruism.⁵⁵

I januari 2003 släppte den brittiska regeringen sin minst framgångsrika dossier, *Iraq: Its Infrastructure of Concealment, Deception and Intimidation*. Det konstaterades i efterhand att innehållet hade plagierats från

52. YouGov Poll [www.yougov.com/uk/archives/pdf/YOU020101156_1.pdf - läst augusti 2008].

53. Saddam Hussein: Crimes and Human Rights Abuses: A Report on the Human Cost of Saddam's policies by the Foreign and Commonwealth Office.

54. S. Baxter, "Amnesty's ambiguous take on torture", *The Times*, 8 december 2002.

55. D. Willcox (2005) *Propaganda, the Press and the Conflict: The Gulf War and Kosovo* (London: Routledge).

en akademisk avhandling, med mindre förändringar gjorda för att understryka Saddamregimens hotfulla och aggressiva natur.⁵⁶ Fastän dossiern återpublicerades ett par veckor senare hade den första versionen inkluderat namnen på författarna, en av dessa var Alison Blackshaw, Alastair Campbells ledande assistent. Media kastade sig över detta för att göra poängen att dossiern kom från Blairs ”spinndoktorer” och därav inte var trovärdig. ”Channel 4 News” myntade uttrycket ”dodgy dossier” för att beskriva dossiern och avslöjade att regeringens påståenden om att den baserats på underrättelsekällor var felaktigt.⁵⁷ Regeringen bad om ursäkt för misstaget, men det folkliga stödet för intervention sjönk som en sten, bara 29 procent var för militära åtgärder av något slag.⁵⁸ Men trots det utbredda motståndet från folket och fortsatt kritik från media så fortsatte förberedelserna för krig. Tidsschemat för militära operationer hade börjat redan flera månader innan, och både den brittiska och den amerikanska regeringen hävdade att när irakiska massförstörelsevapen slutligen upptäcktes, då efter invasionen, skulle det rättfärdiga deras ståndpunkt.

Antikrigslobbyister parodierade Bush och Blair, den senare fick smeknamnet ”B.Liar”. Många misstänkte att USA:s verkliga intresse låg i att komma över irakisk olja. Trots ”oljekrigs”-påståenden var fysiskt innehav av olja ett osannolikt dolt motiv. Regeringarna var mer intresserade av att få ut olja på världsmarknaden för att behålla prisstabilitet, och de hade redan vidtagit försiktighetsåtgärder för energisäkerhet så som diversifiering av sina oljekällor. Det fanns starkare argument för att påstå att det rörde sig om en strategisk fråga, i synnerhet att förhindra Irak från att bli ett större konventionellt hot nära Saudiarabien. Det är i alla fall tydligt att det offentliga rättfärdigandets ineffektivitet hade skapat en cynisk och arg sint misstanke om att Bush och Blair helt enkelt dolde sina verkliga intentioner.

I USA 2003 var de huvudsakliga rättfärdigandena för kriget de direkta banden mellan Saddam och al-Qaida i samband med 11 septemberattackerna; att Iraks potentiella utveckling av massförstörelsevapen

56. I. al-Marashi (2002) "Iraq's Security and Intelligence Network: A Guide and an Analysis", *Middle East Review of International Affairs*, 6(3), sid. 1-13.

57. "Downing Street Dossier Plagiarised", Channel 4 News, 6 februari 2003; "UK War Dossier a Sham", *The Guardian*, 7 februari 2003.

58. "British not convinced there is a case for war", *The Times*, 11 februari 2003.

kunde hamna i terroristers händer och att Irak var en fristad för terroristerna. När invasionen väl hade skett, mellan 2003 och 2005, så la Bush-administrationen tonvikten på att det uppror som utvecklades där var något som hade inspirerats av al-Qaida och ett inflöde av "utländska krigskämpar". Det låg en viss sanning i det, men majoriteten av krigskämparna var från lokalbefolkningen, och merparten av striderna, speciellt de under 2006, var mellan rivaliserande fraktioner inom rebellerna och inte mot koalitionen. Trots detta fortsatte Bush-administrationen även 2006 på samma linje, medan vissa militära officerare refererade till konflikten som ett begynnande inbördeskrig längs sekteristiska konfliktlinjer, och diskuterade faktumet att vissa områden, så som Anbarprovinserna, hade tagits över av al-Qaida. Media förstörde bilden av konflikten som ett inbördeskrig, men trots utbredda oroligheter och höga dödstal så förhindrades ett fullskaligt inbördeskrig av koalitionens närvaro, och genom att sunnigrupperna kom till insikt om att de inte kunde lyckas med ett fullständig underkuvande av shiiterna.

Trots en ökande öppen kritik mot kriget så hävdade Bush-administrationen att tillbakadragande från Irak skulle vara ett förräderi mot irakierna och skulle utgöra en seger för terroristerna. Genom detta rättfärdigade han fortsatt ockupation. I slutet av 2006 hävdade Baker-kommissionen att al-Qaida var ett problem i Irak, men var också bara en del av en större mängd problem som behövde lösas. I början av 2007 hävdade Bush-administrationen att upproret i Irak understöddes av Syrien och Iran. Det finns vissa bevis som stödjer detta, speciellt när det gäller Iran, men mycket av motståndet var fortfarande lokalt inspirerat. Minskade nivåer av våld uppnåddes genom en ökning av amerikanska trupper, känt som "the surge", men också genom att lokala miliser leddes på Jihadistisk extremism. Det enda konsistenta temat som kom från Bush-administrationen igenom hela konflikten var appellerandet till patriotiska och idealistiska sentiment i USA. I betydande grad stod det amerikanska folket bakom sina soldater.

Mångfalden av olika västerländska mediekanaler innebar att rättfärdigandet av kriget bestod av mer än ett narrativ. Tabloider i Storbritannien och nyhetskanaler i USA var ivriga att sensationalisera utvecklingen och var efter 11 september-attackerna otåliga att få rapportera om stora händelser av historisk betydelse. Deras respektive regeringar gjorde inget för att bemöta ens de vildaste spekulationerna. Trots me-

dias påstående att de ägnade sig åt "utredande journalism" så upptäckte de att det faktiskt inte fanns några irakiska massförstörelsevapen samtidigt som regeringarna upptäckte detsamma, och deras "avslöjanden" om användandet av underrättelseinformation kom först efter att kriget hade dragit igång, när tjänstemän kände sig tvingade att avslöja nivån av oärlighet de kände att de ha stött på. Vissa mediekanaler var angelägna om att driva särskilda agendor. *The Guardian* kände att de behövde driva ett antikrigs-narrativ, medan *The Times* generellt var för mer kraftfulla åtgärder. Media i Europa hade varit fientliga till George W. Bush och redaktörerna var nu ivriga över att förstärka bilden av hans dåliga ledarskap och omdöme i Irakfrågan. De stigande dödstalen visade sig vara illa omtyckta i USA och de var ett stort ämne för nyhetsrapportering, men i historiska termer var de västerländska förlusterna lätta, speciellt jämfört med dödstalen på irakier.⁵⁹

Det fanns episoder där journalister gick för långt. BBC-korrespondenten Andrew Gilligan erkände i ett uttalande till "Press Association" att en del av hans rapportering om en underrättelsedossier om irakiska massförstörelsevapen före kriget hade varit felaktig. Lord Huttons rapport om Dr Kellys död, försvars-vetenskapsmannen som hade tagit livet av sig, förmodat på grund av hans avslöjanden till media, var djupt kritisk mot BBC och brännmärkte dess redaktionella process som "defekt" och hävdade att BBC:s chefer gjorde fel i att försvara Gilligan efter att han hade gjort "ogrundade" påståenden om att regeringen hade försökt göra sin vapendossier "lite sexigare". Ministrar blev även friade från påståenden om "lömskt" beteende i att namngivningen av Kelly som Gilligans hemliga källa, och Lord Hutton konstaterade att de inte hade utsmyckat dossiern med information de visste var opålitlig.⁶⁰ Ett annat fall var när Piers Morgan, redaktör för *Daily Mirror* inte kontrollerade sanningshalten i en fabricerad historia om grymma illdåd utförda av brittiska trupper och publicerade bilder med rubriken "Vidrigt".⁶¹ Det är troligt att Morgon letade efter en brittisk motsvarighet till Abu Ghraib då amerikansk personell hade torterat irakiska fångar. Det enda fallet av

59. Under konflikten var irakiska dödstalen mycket omtvistade, med siffror som varierade mellan 60,000 och 655,000. The Lancet-studien skapade en särskilt stor kontrovers [<http://www.thelancet.com/webfiles/images/journals/lancet> - läst 2005].

60. CNN, 30 januari 2004.

61. *Daily Mirror*, 1 maj 2004.

övertag som media rapporterade om var den relativt underväldigande fallet då förbittrade brittiska soldater misshandlade ett gäng stenkastande tonåringar.

I väst ledde missnöje med rättfärdigandena från de amerikanska och brittiska regeringarna till växande cynism.⁶² Cynismen manifesterades i en ökning av konspirationsteorier runt kriget, speciellt genom internets demokratiserade utrymme. Denna kommunikationskanal genererade miljoner av ”sidor” om konflikten, och alla verkade bortom regeringars inflytande. Officiella nyhetsbyråer och regeringshemsidor var helt enkelt numerärt underlägsna mer kritiska debattartiklar och aktivisthemsidor.

Men en genomgång av antikrigs-hemsidorna visade att samma teman funnits i historien och det fanns ett förvånande överlapp med Jihadisternas propagandaidéer. Ett stort antal hemsidor kritiserade president Bushs ledarskapsförmåga, de värsta skrev att han var galen eller en idiot, och uppfyllde därav det rättfärdigande konceptet av en demoniserad ledare. Flera av dessa sidor hävdade även att USA var ett hot då det var en terroristnation som leddes av en krigshetsare, vilket överensstämmer med ”hot som rättfärdigande”. Ett skrämmande antal sidor var dedikerade till fantasin att USA:s regering planerade och utförde 11 september-attackerna. Denna konspirationsteori, som såg detta som ett verktyg för att rättfärdiga krigföring mot den muslimska världen, kunde inte motbevisas av regeringar och auktoriteter då varje sådant försök bjöd in för svaret: ”det är precis så de skulle säga...”. Muslimska intresseorganisationer påstod ofta att islam förödmjukades av väst och av västs orättfärdiga stöd till Israel. Samma sidor återopade idén om att motstånd var rättfärdigat genom fiendens grymheter och illdåd. Radikaler och vissa västerländska grupper refererade till den dåvarande amerikanska kulturen, med smeknamnet McWorld, som korrumpade bra muslimer överallt, en tanke som stämmer överens med rättfärdigandet av krig som ett medel för att bekämpa spridning av ”patogener”. Radikala muslimska sidor hävdade att Bin Laden och de irakiska rebellerna stod upp för muslimer, återopande idén om den starkes rättfärdighet och självförvar. Samma sidor refererade till temat att muslimska ”bröder och systrar” led, anspråk på

62. Till en viss grad var detta även sant för Frankrike och andra europeiska regeringar då de inte hade klargjort sina nationers ekonomiska intressen i att hålla kvar Saddam vid makten.

rättfärdigande av krig med altruism. Referenser gjordes även till en kamp för befrielse, och därigenom motstånd mot förtryck eller ockupation. Detta förstärkte temat om att stärka säkerheten för den egna populationen. Intressant nog så accepterades ett antal antiväst-idéer som mainstream i just väst. Repeterades de så ofta att de helt enkelt blev acceptabla? Var det helt enkelt ett fall av kraftig desillusionering hos folket med rättfärdigandena som gavs dem av deras egna regeringar? Eller var det faktumet att dessa idéer reproducerades i traditionell media som gav en större grad av legitimitet?

Slutsats: Rättfärdigandena för Irakkriget och media

Rättfärdigandena för Irakkriget under 2002-03, banden med al-Qaida, massförstörelsevapen, dossier, ledarskap och mänskliga rättigheter var alla hårdnackat omtvistade i media i västvärlden. Detta väcker frågor inte bara om vad regeringar sa, utan också hur media rapporterade den linjen och hur den presenterades för allmänheten. Det verkar som att vi ofta har nöjt oss med att se media enbart som ett filter istället för ett aktivt subjekt i rapporteringsprocessen av linjen från både tjänstemän och regeringar, samt alternativa kritiker. En analys av rättfärdigandet som erbjöds i ”officiella källor” utan en kritik av media har implikationer på detta krigs historieskrivning. Media är såklart ett verktyg som regeringar använder för att legitimera, rationalisera och rättfärdiga sina handlingar, och för att sträva efter kredibilitet och acceptans på internationell nivå. Men media är inte neutral, media summerar, undersöker och erhåller kommentarer. Media sensationaliserar och försöker skapa en berättelse, och erbjuder sin egen tolkning för ett visst skikt konsumenter.

Journalister har inte ett lätt jobb. Både militära och politiska ledare är angelägna om att skydda nationens säkerhet och sina egna rykten. Korrespondenter måste se igenom regeringens skynke av hemlighetsmakeri för att få sin information. De kan kanske endast få tag på en bråkdel av hela berättelsen och endast rapportera en bråkdel av de händelser och åsikter de avslöjar. I verkligheten är det först långt efter en händelse som hela narrativet kan sättas samman till en helhet. Vi måste minnas att journalister ofta är angelägna om att etablera sitt eget ryckte och deras redaktörer är ibland angelägna om att driva ett eget ”narrativ”. Tidspresen innebär att de ibland gör fel, till exempel rapporterar saker som är rykten istället för fakta, och för att skapa mer drama använder ett känsloladdat

språkbruk. Detta har förstärkts ännu mer av "24 timmar om dygnet"-nyheternas ankomst, med viljan att ha den allra senaste information på minuten, "aktion" och "bilder", ett fenomen känt som "CNN-effekten".

I månaderna innan Irakkriget försökte de amerikanska och brittiska regeringarna manipulera media, inte bara för att rättfärdiga konfliktens anledningar, men för att senare fortsätta rättfärdiga en problematisk ockupation. "Informationskriget" i Irakkonflikten innebar bärandet av dödsoffrens tyngd och kostnaderna för att upprätthålla acceptans från allmänheten. Det är intressant att det betydande folkliga stödet för militära åtgärder mot terrorismen efter 11 september-attackerna blev fullständigt bortslösat av en felaktig strategi och rätt oduglig marknadsföring mellan 2002 och 2003. Det är även intressant att upproret i Irak, målet för motståndet – både för al-Qaida och många av de inhemska irakiska rebellmiliserna – var att demoralisera den västerländska allmänheten, att söndra deras tro på sina regeringar och att framtvinga ett tillbakadragande från deras ockupationer. Trots oro om nya tekniker för mediamanipulation och spinn i början av konflikten så är det slående hur Bush- och Blair-regeringarna försökte appellera till traditionella teman såsom altruism, hot, brådska och demonisering. Medan regeringarna under det tidiga 2000-talet hade försök göra dessa appeller till allmänheten hade terrorister och rebeller fört ett mot-informationskrig emot den allmänna viljan hos folk i väst genom sin egen terror och propaganda, vilket tyder på att Irakkriget troligtvis är en punkt längs ett historiskt kontinuum snarare än något som satte nya kriterier på kartan i rättfärdiganden av krig.

Michael D. Yates Hedra vietnameserna, inte de som dödade dem 2015

Generalmajor Franklin Davis Jr. skrev i ett brev till vietnamveteranen Charles McDuff att "Förenta staternas armé aldrig har förespråkade godtyckligt dödande eller avsaknad av respekt för människoliv." McDuff hade skrivit ett brev till president Richard Nixon i januari 1971 där han berättade att han hade bevittnat amerikanska soldater misshandla och döda vietnamesiska civila och att många Son My-massakrer hade ägt rum under kriget.¹ Han vädjade till Nixon att sätta stopp för dödandet. Vita huset skickade McDuffs brev till generalen, och det var hans svar.

McDuffs brev och svaret från Davis är citerade i Nick Turse's *Kill Anything That Moves: The Real American War in Vietnam*, den senaste boken som visar att generalens ord utan tvekan var lögn.² Förenta staterna ödelade inte bara Vietnam med en aldrig tidigare skådad blodtörstig grymhet när de begick krigsbrott i nästan varje by, utan detta brottsliga handlande var officiell regeringspolitik. Förenta staterna bedrev kriget med en taylorism-liknande effektivitet och en ingenjörns opersonliga input-outputkalkyl, med det maximala antalet döda vietnameser som

1. Den 16 mars 1968 slaktade soldater från USA:s väpnade styrkor kanske så många som 500 obehäpnade civila i två vietnamesiska byar, varav den ena kallades Son my på arméns kartor. Därav namnet "Son My-massakern".

2. Nick Turse, *Kill Anything That Moves: The Real American War in Vietnam* (New York: Henry Holt and Co., 2013).

standardförfarande.³

I vad som följer använder jag Turses verk likt en byggnadsställning tillsammans med ett flertal andra böcker, artiklar och filmer. Utifrån detta byggs en analys av hur kriget bedrevs, vilka dess konsekvenser har varit för det vietnamesiska folket, hur krigets natur ledde till en våldsam opposition (inte minst från en modig kärna av amerikanska soldater), hur krigets historia har blivit rentvådd och varför det är viktigt att både veta vad som skedde i Vietnam och varför vi inte får glömma det.

McNamaras affärsmodell för krig

President Lyndon Johnsons försvarsminister Robert McNamara var den viktigaste upphovsmannen till USA:s krigsstrategi.⁴ Han var logistik-expert som effektiviserade de allierades bombningar under Andra Världskriget för att senare bli förbundsdirektör på Ford Motors Company. Att vinna ett krig var enligt McNamara helt enkelt en fråga om att fastställa ett mål som skulle utmytna i seger och därefter använda de ledarmetoder han bemästrade för att få jobbet gjort. Målsättningen var att få ”dödskvoten”, det vill säga proportionen mellan fiendens och de amerikanska truppers antal döda, så hög som möjligt, så att en ”skärningspunkt” uppnåddes – det vill säga att fler av fiendens soldater dödades än vad som kunde ersättas. Oförklarligt skulle då vietnameserna inte

3. Turses bok tog form av en händelse. Under tiden han undersökte posttraumatiskt stressyndrom (PTSD) bland Vietnamveteraner frågade en arkivarie vid Riksarkivet om PTSD kunde triggas av att bevittna krigsbrott. Han visade Turse en guldgruva av gamla dokument som beskrev utredningar av sådana överträdelser av en hemlig arbetsgrupp från Pentagon, ålagda att utreda dem så att militären skulle vara förberedda på nästa Son My-massaker. Det här blev grunden för vad som skulle bli Turses bok och författaren började att söka efter krigsbrott i Vietnam. Det här ledde honom till andra offentliga arkiv, privata arkiv, brev, protokoll av intervjuer med tjänstemän, fler än hundra intervjuer med amerikanska krigsveteraner, resor till Vietnam där han intervjuade vietnameser som lidit av allvarlig misshandel och familjeförluster och där han besökte många byars krigsminnemarken samt all relevant andrahandslitteratur. Resultatet är en brännande anklagelseskraft av den amerikanska regeringen och dess högsta militära officerare, beskrivningar av tortyr, mord och ödeläggelsen av det vietnamesiska landskapet som är tunga att läsa.

4. McNamara var även president Kennedys försvarsminister. Även om det finns vissa som tror att Kennedy aldrig skulle ha skickat iväg trupper som Johnson gjorde, var Kennedy en övertygad Kalla kriget-förespråkare. Det faktum att McNamara gjorde som han gjorde under Johnson och att Kennedy valde McNamara som försvarsminister antyder att Kennedy knappast var någon fredsduva gällande Vietnam.

längre kunna stå emot den amerikanska krigsmaskinen, ge upp och be om fred.

Ett sätt att föreställa sig vad McNamara gjorde är att tänka sig Vietnamkriget i termer av en kapitalistisk produktionsprocess. Ackumuleringen av monetärt kapital som systemets drivkraft byts ut till ackumuleringen av döda fiender. Med hjälp av sin militär/armé strävade den amerikanska staten efter att maximera denna ackumulering. Något som McNamara såväl som hans överordnade och hans generaler visste, var att deras fiende bedrev gerillakrigföring; de vägrade öppna konfrontationer och attackerade för att sedan försvinna i landsbygdens terräng. De amerikanska trupperna kunde inte på ett enkelt vis skilja mellan soldater och civila. Varje vietnames var en potentiell soldat, även kvinnor och barn. Även om ingen skulle erkänna det innebar en ständig ökning av dödskvoten ovillkorligen att döda så många civila som möjligt. Även om det antogs att en slumpmässig grupp vietnameser var civila, ju fler av dem som mördades, ju fler fiendetrupper skulle blottläggas och färre ersättare för de som dödats skulle finnas tillgängliga.

Som den tidigare försvarsministern Donald Rumsfeld lade fram det i kontexten av det pågående ”Kriget mot terrorismen”, det bästa sättet USA kunde bekämpa terroristerna på var att ”torrlägga träsket de bor i.”⁵ Döda de icke-stridande och bara fienden kommer bli kvar. De skulle inte längre ha ett träsk att gömma sig i. Från krigets början var därför dödadet av civila en amerikansk politik som var ett direkt resultat av målsättningen att maximera dödskvoten. Dödadet av civila bryter mot insatsreglerna och är ett krigsbrott. Därför lades stor möda på att framställa det som att dessa hade stupat i strid, vilket Turse lägger fram åtskilliga exempel på. En vanligt förekommande praktik var att iscensätta att en död civil var soldat genom att placera fiendens vapen i närheten. Detta var emellertid ofta inte nödvändigt eftersom befälhavarna nästan alltid var villiga att helt enkelt lita på löjtnanten eller kaptenen på plats.

Antalet döda fiender minus antalet döda amerikaner (dödskvoten uttryckt som en differens) är inte samma sak som intäkter minus utgifter (profit); det måste omvandlas till pengar för att få ackumulationståget att fortsätta rulla på. Utmyntningen skedde under ledning av den

5. Kathleen T. Rhem, ”Rumsfeld on Terrorists: Drain the Swamp They Live In,” 18 september 2001, <http://defense.gov>.

amerikanska regeringen vilken vi kan likna vid ett gigantiskt företag med enorma kassareserver och en obegränsad mängd kassakrediter, inte bara i hemlandet utan över hela världen. Skatter kan höjas, obligationer kan säljas, sedlar kan tryckas och – förutsatt att världen använder dollarn som primär reservvaluta – betalningsunderskott kan sträcka sig i all oändlighet i vilken nation som helst. Pengar skulle tillhandahållas till dess att kriget slutade i seger.

Alla arbetsköpare vet att essensen i företagsledning är kontroll. Utifrån målet att uppnå en maximal dödskvot måste varje aspekt av produktionsprocessen koordineras så precist som möjligt. Flera sorters kontroll var viktiga. För det första krävdes tillräckligt många arbetare (soldater och stödmanskap). En så gott som obegränsad tillgång på soldater garanterades genom värnplikten. Unga män vars familjer var välsituerade och inflytelserika inom politiken kunde undvika att bli inkallade på olika vis. Därför var det osannolikt att de skulle vara högljudda motståndare till kriget, ett antagande som senare visade sig vara felaktigt. Fattiga vita, svarta, latinamerikaner och ursprungssamerikaner sågs som ekonomiskt förbrukningsbara och att skicka iväg dem till krig var ett sätt att tygla det missnöje och den agitation de skulle kunna uttrycka på hemmaplan.

När soldaterna kallats in måste de lära sig att döda. Det är inte normalt för en människa att mörda en annan och socialt är det starkt tabubelagt att göra det. Forskare upptäckte att soldater i krig under 1800- och 1900-talet regelbundet misslyckades med att avfira sina gevär eller avsiktligt siktade för att missa sina mål. Militära ledare svarade med att dramatisk förändra metoderna som användes för att träna trupper.⁶ De försökte driva fram en extrem grupp gemenskap på två sätt. För det första utsattes nya rekryter för ständiga plågor som gränsade till tortyr. Om du berövar rekryterna mat och sömn, tvingar dem att marschera långa sträckor under ogynnsamma förhållanden, straffar dem hårt för varje misslyckande att följa order – oavsett hur orimliga och förödmjukande de är – bryter du ner deras försvar och gör dem beredda att göra vad du än säger. Med andra ord drivs de fram till att bli en homogen massa,

6. Se Vicki Haddock, "The Science of Creating Killers," 13 augusti 2006, <http://sfgate.com>.

en enhet som kommer agera enhetligt.⁷ Att inte stå fast vid vad varje rationell person skulle anse vara vansinniga levnadsregler blir otänkbart. Att misslyckas med det stämplar dig som en "mes", "fjolla", "fitta" eller "tjej" och gör dig till föremål för fysisk och psykisk bestraffning från såväl överordnade som kamrater. För det andra knöt handledarna sina underordnades elände till utländska undermänniskors ondskefulla avsikter, när det gällde Vietnam, till "gulingarna", "snedögonen", "de gula jävlarna" och "the Cong".

Utmattade, arga och rädda började de gradvis anamma ropen "döda gulingarna, döda gulingarna". När de väl kom till krigszonerna var de redo att döda. Inte för en ädel sak, utan för sina polare och eftersom de som de skulle döda inte var annorlunda från de djur som de skulle kunna jaga hemma. Är det underligt att fler än ett fåtal amerikanska trupper var villiga att döda civila? I ett fientligt land, varma, smutsiga, sjuka av ständiga marscher och skottlossningar i djungelterrängen, se sina vänner sprängas i bitar, börja undra varför de var där, ständigt pressade att döda så många som möjligt och bli belönade om de lyckades, var de inte alltid avogt inställda till att skjuta människor, tortera dem, våldta kvinnor och orsaka så mycket förödelse som möjligt.⁸

Innan vi tänker att fotsoldaterna var de som bar den största skulden för slakten var deras officerare allt för ofta blodtörstiga rasistiska mördare som såg kriget som ett sätt att klättra i karriären – Colin Powell, som hjälpte att täcka upp för Son My-massakern, är ett exempel på just det. Ofta trodde de utan tvekan att vad de lärde ut i ramsorna om vietnameserna var sant. Som överbefälhavare William Westmoreland ökänt sa "Orientaler sätter inte samma höga värde på livet som en västerlänning [...] Vi värdesätter livet och mänsklig värdighet. De bryr sig inte om livet och mänsklig värdighet."⁹ Det var officerarna som beordrade sold-

7. Utbildningen av soldater har mycket gemensamt med utbildningen av torterare, det vill säga omvandlingen från vanliga människor till personer som är villiga begå fruktansvärda våldshandlingar. Se Janice T. Gibson och Mika Haritos-Fatouros, "The Education of a Torturer," *Psychology Today* 20, no. 6 (November 1986): 246-51.

8. Enligt Turse ges incitament för att producera döda kroppar "genom allt från permission vilket kan tillåta en soldat flera dagars solsemester på en strandresort till medaljer, emblem, extra mat, extra öl, tillåtelse att använda icke-reglerad utrustning och lättare uppgifter vid baslägret." Turse, *Kill Anything That Moves*, Kindle Edition, 44.

9. Westmoreland uttalade detta i filmen *I frihetens namn* (1974)

aterna, det var de som dolde krigsbrotten, det var de som föreskrev de eviga sadistiska taktikerna som resulterade i ordena att ”döda allt som rör sig.”

Utöver sina egna soldater, anlidade USA även trupper (i praktiken legosoldater) från Sydkorea, Australien, Nya Zeeland och andra länder, så väl som civila och halvmilitärt stödmanskap. USA betalade även stora delar av Sydvietnams militär, vilken till synes var självständig, men i själva verket stod under amerikansk kontroll. Alla dessa var med på McNamara-programmet, och några av dem la till sina egna unika förmågor till dödandet. Under kriget använde de sig av *psyops* (psykologisk krigsföring), etablerandet av ”strategiska byar” där de som tvingats från sina hem och gårdar huserades, förtalskampanjer och tortyrmetoder.¹⁰

En produktionsprocess kräver icke-mänskliga insatser, vad Marx kallade konstant kapital. I Vietnam bestod detta huvudsakligen av massförstörelsevapen, allt från Claymore-minor, pansarvagnar, bestyckade helikoptrar, stridsfartyg, och B-52 bomber till napalm, Agent Orange, vit fosfor och andra ingredienser från den amerikanska militärens enorma arsenal. USA hade så gott som ett obegränsat lager med dessa dödsmedel och de hade en gränslös vilja att använda dem. Soldater av alla grader tränades till att nyttja massförstörelsevapen i varje situation, även där ”indirekta skador” på civila var oundvikliga.

Nu har vi monetärt kapital (från amerikanska statens enorma tillgångar) som omvandlas till kapital i form av arbetskraft och konstant kapital. Dessa kombinerades sedan på slagfältet så effektivt som möjligt, med en arbetsprocess som kontrollerades genom rigorös träning av soldaterna och stödmanskapet vilka gjorde vad de blev tillsagda eller agerade automatiskt för att garantera att dödskvoten var hög och ökande.

Slutligen måste dödskvoten ”säljas” så att ackumuleringen av döda kroppar kunde öka i omfattning. Detta såldes givetvis inte på traditionellt vis. Snarare såldes det som ihärdig och obeveklig propaganda, matade till pressen, allmänheten och politikerna som till sist var tvungna att gå med på fortsatt finansiering. Det fanns alltid ett ”ljus i tunneln.”

10. ”Stödmanskap” hade befunnit sig i Vietnam under flera år innan den stora uppbyggnaden av trupper under mitten av 1960-talet vilket Graham Greenes roman *The Quiet American* klargör. *The Quiet American* (London: Penguin Classics, 2004), publicerades första gången 1955.

USA vann sakta men säkert det vietnamesiska folkets ”hjärta och sinne”. Marionettregeringen som USA tagit till makten i Sydvietnam var övertygat demokratiska och folket flockades vid deras baner.

För att göra dessa absurda påståenden troliga måste alla möjliga lögnerypprepas för att hålla den fula sanningen från dagens ljus. Militären och staten var skickliga på det. Få inskrivna soldater och knappt någon officer blev dömda för de tusentals krigsbrott de begick. De som blev dömda fick milda domar. Oavsett hur dramatiska grymheterna var som blev undersökta och publicerade, så som Son My-massakern, lyckades regeringen begränsa skadan genom att vänta tills befolkningens intresse och vrede avtagit något, samtidigt som de kavlade ut resonemanget att sådana fruktansvärda händelser var ovanliga och berodde på ”ett fåtal ruttna äpplen”.

Kapitalet som använts i likproduktionen monetäriserades alltså upprepade gånger, och kapitalackumuleringen fortsatte hastigt.

Bedömt utifrån blodbadet var McNamaras krigsföring baserad på ”vetenskaplig ledning” en stor framgång. Turse sammanfattar vad USA:s väpnade styrkor gjorde: ”Mord, tortyr, våldtäkt, misshandel, tvångsflyttning, brände ner hem, arresteringar utan saklig grund, fängslingar utan vederbörlig rättegång – sådana händelser förekom rent av dagligen under åren för USA:s närvaro i Vietnam.”¹¹ Turse gav hundratals exempel, tillräckligt många för att övertyga oss om att dessa barbariska handlingar var officiell politik. Turse gjorde även resor till den vietnamesiska landsbygden, där han fann att i varje by, oavsett hur liten och isolerad den var, hade bönderna rest monument med namnen på döda bybor, de många offren som inte rapporterats, den rutinmässiga grymheten.

Turse redogör även för ett flertal fall där överstar och generaler var fixerade vid att uppnå en hög dödskvot till varje pris. I februari 1968 fick general Julian Ewell befäl över Mekongdeltat i Vietnam, ett tätbefolkat område med mer än 5 miljoner invånare. Ewell och hans underordnade, överste Ira Hunt, övergick till att ”gå bärsärkagång” och beordra dödandet av så många civila att Ewell fick smeknamnet ”Slaktaren av deltat”. Den nionde infanteridivisionen som han kommenderat hade i genomsnitt haft en dödskvot på ungefär nio, vilket innebär att nio fiender dödade per varje dödad amerikansk soldat. Ewell sporrades av regeringens

11. Turse, *Kill Anything That Moves*, Kindle Edition, 6.

operation *Speedy Express* som påbörjades eftersom president Johnson och hans operativa planerare ville ha deltat under den Sydvietnamesiska regeringens kontroll inför det kommande fredssamtalet med Nordvietnam, såväl som av sin egen psykos. Ewell inledde ett skräckvälde. Fjorton månader senare hade dödskvoten nått häpnadsväckande 134. Mot bakgrund av att de vietnamesiska frigörelsestyrkorna vägrade att delta i storskaliga strider, måste nästan alla döda ha varit civila.

Krigets offer hos Vietnams, Kambodjas och Laos befolkning

Samtidigt som det är viktigt att lägga fram kontrollerbara bevis över de krigsbrott USA begick i Vietnam, är det också användbart att tillhandahålla data över den totala mängden döda, skadade och förstörelsen av samhälle och miljö som vietnameserna och deras land utsattes för. Följande summerande data, vilken inkluderar skadan mot Kambodja och Laos, länder till vilka kriget spreds som ett resultat av USA:s hemliga bombningar, har fortfarande förmågan att uppröra:¹²

- Så många som 1,7 miljoner soldater ur revolutionära styrkor dödades.
- Cirka en kvarts miljon sydvietnamesiska soldater dödades.
- Mer än 65 000 nordvietnamesiska civila dog, merparten offer för amerikanska bombanfall som siktade på fabriker, sjukhus, skolor, dammar, och mer eller mindre godtyckligt dödade människor.
- Åtminstone 4 miljoner vietnameser dog som ett direkt resultat av kriget, vilket innebär att åtminstone 2 miljoner civila gick under i händerna på amerikanska styrkor och deras legosoldatsbröder. När kriget började bli allvarligt på 1960-talet var Vietnams befolkning 19 miljoner. Otroliga 21 procent av befolkningen gick således under. 1960 uppgick USA:s befolkning till ungefär 180 miljoner. Föreställ er ett krig som dödade nästan 38 miljoner amerikaner.
- Turses källor uppskattar omfattningen av skadade civila som följer: ”En kortfattad beräkning visar på mellan 8000 och 16 000 förlamade sydvietnameser, 30 000 till 60 000 sydvietnameser lämnades kvar blinda och mellan 83 000 och 166 000 amputerade sydvietnameser.” Det var åtminstone 5,3 miljoner skadade civila sammanlagt.¹³
- Fler bomber släpptes på Vietnam än av alla krigförande sidor i alla ti-

12. Ibid, 11-13; Oliver Stone och Peter Kuznick, *The Untold History of the United States* (New York: Gallery Books, 2012), kapitel 10.

13. Turse, *Kill Anything That Moves*, Kindle Edition, 13.

digare krig genom hela historien och tre gånger fler bomber än av alla parter i Andra världskriget.

- 72 miljoner liter herbicider förgiftade landet.
- Mellan 9000 och 15 000 byar förstördes i Sydvietnam.
- I norr ödelades alla 6 industristäderna, 28 av 30 provinsstäder och 96 av 116 distriktsstäder jämnades med marken av bomber.
- USA hotade att använda kärnvapen 13 gånger. Nixon skällde på sin nationella säkerhetsrådgivare och blivande utrikesminister Henry Kissinger för att vara alltför blödig gällande kärnvapenhoten och de massiva bombningarna i norr som Nixon hade beordrat 1972. Nixon själv sa att han inte kunde bry sig mindre.¹⁴
- Efter kriget genomsyrades landskapet av odetonerade bomber och minor och skördade ytterligare 42 000 liv. Miljontals tunnland har fortfarande inte blivit rensade på krigsmateriel.
- Agent Orange och andra avlövningsmedel har orsakat allvarliga hälsoproblem för miljontals vietnameser.
- Nästan alla av Vietnams treskiktsregnskogar förstördes.
- 3 miljoner ton krigsmateriel träffade 100 000 platser under det ”hemliga” kriget i Kambodja vilket orsakade utbredd samhällslig rubbning, ödeläggelse av skördar och svält. USA:s bombningskampanj i Kambodja var direkt orsak till Röda Khmerernas uppkomst under Pol Pot och det folk mord som inträffade efteråt (USA ställde sig faktiskt på Pol Pots sida när vietnamesiska styrkor till slut gjorde slut på hans terrorvälde).
- 2 756 941 ton krigsmateriel släpptes i Laos på 113 716 platser. En stor del av det laotiska landskapet sprängdes i småbitar.

De ödesdigra bristerna i McNamaras affärsmodell för krig

Trots slakten fortsatte ändå revolutionärerna sin frihetskamp, år efter år, till de till slut besegrade USA precis som de hade gjort med Frankrike efter Andra världskriget. Vad gick fel med McNamaras oöverbundna plan? Den mest väsentliga bristen i planen var misslyckandet att göra sig en föreställning om hans storslagna produktionsintrig avseende sociala förhållanden, inte enbart på ”arbetsplatsen” utan i Vietnam och USA som större samhällen. Vietnameserna hade en tusenårig historia av att

14. Stone och Kuznick, *The Untold History of the United States*, Kindle Edition, Location 8714-8729.

göra motstånd mot andra länders och imperiers förtryck, de såg på livet långsiktigt och var beredda på att offra sig själva i större antal för att säkerhetsställa sin självständighet än vad USA hade kunnat föreställa sig möjligt. I *Fire in the Lake* framhöll Frances FitzGerald att de som bedrev kriget visste utomordentligt lite om vietnamesisk historia, kultur och språk.¹⁵

Det skulle inte vara en större dårskap att tro att dödskvoten var det enda som betydde någonting. Kriget ägde rum under en period av en världsomspännande anti-imperialistisk kamp vilket gav revolutionärerna det moraliska stöd de behövde, även från miljoner demonstranter i de flesta rika kapitalistiska länderna. I USA stödde majoriteten kriget fram till sent 1960-tal då en vibrerande antikrigsrörelse utvecklades, oftast med medelklassungdomar i spetsen vilka hade undvikit mönstringen. Sovjetunionen och några andra länder gav materiellt stöd till de vietnamesiska revolutionärerna. USA kunde inte riskera de möjliga konsekvenser av användandet av kärnvapen i och med att deras Kalla kriget-fiende var väl utrustade med dem.

Inne på "krigsarbetsplatsen" flödade motsättningarna. Precis som arbetare hyser missnöje mot sina chefer, missnöje som ibland leder till kollektiva handlingar så hamnade fotsoldater i konflikt med sina befälhavare. Inspirerade av medborgarrättsrörelsen tillsammans med uppkomsten av det anti-imperialistiska Black Panther Party, vilka uttryckligen knöt imperialismen bakomliggande kriget till rasismen som begås av det vita USA, började svarta värnpliktiga ifrågasätta varför de stred mot icke-vita män och kvinnor som utövade ett krig för nationell frigörelse när de själva behövde befria sig från rasistiskt förtryck.¹⁶ Några soldater ryggade tillbaka för det hänsynslösa våld de såg begås av en armé som hävdade att den stred för att vietnameserna skulle kunna etablera

15. Frances FitzGerald, *Fire in the Lake. The Americans and Vietnamese in Vietnam* (New York: Little, Brown and Company, 1972).

16. Joshua Bloom och Waldo Martin, *Black Against Empire; the History and Politics of the Black Panther Party* (Berkeley: University of California Press, 2013). Muhammad Ali förklarade sin vägran att bli inkallad till armén 1967: "Varför skulle de kräva av mig att ta på en uniform och åka tiotusentals mil hemifrån för att släppa bomber och kulor på bruna människor i Vietnam medan så kallade "negrer" i Louisville behandlas som hundar och förvägras grundläggande mänskliga rättigheter?", "Muhammad Ali Explains His Refusal to Fight in Vietnam (1967)," <http://alphahistory.com>.

demokrati¹⁷. GI-soldaterna var varken omedvetna om protesterna hemma, de amerikanska politikernas hyckleri eller den Sydvietnamesiska militärens och regeringens korruption. Även 1960-talets kultur fann grogrund och droganvändning blev allmänt förekommande, om inte annat så för att fly från tristessen och skräcken som var en del av vardagen i fält.

Allt efter att kriget drog ut på tiden störtade moralen och få ville riskera sina liv för ingenting, speciellt när de närmade sig slutet på sin ettåriga tjänstgöringsperiod. Soldater började att vägra att ta order och det var inte helt ovanligt för soldater att mörda ("frag"^{#1}) sina officerare. Överste Robert D Heinel Jr. häpnadsväckande rapport från 1971 är lärörrik. Han skrev:

Moralen, disciplinen och stridsdugligheten hos USA:s väpnade styrkor är, med få framträdande undantag, lägre och sämre än någonsin under det här århundradet och troligen under USA:s historia.

Allting pekar på att den armé som nu är kvar i Vietnam närmar sig ett tillstånd av sammanbrott. Olika enheter som undviker eller vägrar strid, som mördar sina officerare och underofficerare. Drogberoende och modfärd där den inte är på randen till upprorisk.¹⁸

Och han fortsätter att tillhandahålla ett påfallande stort antal exempel; "fragging" (vid en division förekom sådana incidenter i snitt en gång i veckan 1971), skottpengar på att döda officerare, massvägran att lyda order eller ens anmäla sig för strid, vägran att bära uniform, öppna agitationer på militärbaserna mot kriget, stämningsansökan mot officerare, utbrett beroende av heroin och desertering (ibland innebar det att gå med fiendestyrkorna). Den absoluta kontroll som var nödvändig för McNamaras strategi låg i spillror. Krig kan endast vinnas genom stridande marktrupper, om trupperna inte strider är kriget förlorat.

17. Några få modiga soldater rapporterade in grymheter till överordnade. Det var riskabelt att göra det, den som gjorde det riskerade vedergällningar från överordnade och soldater som inkluderade våld eller till och med död. Filmen *Uppgången* (1989) som är baserad på verkliga händelser ger en skrämmande skildring av detta.

18. Col. Robert D. Heinel, Jr., "The Collapse of the Armed Forces," *Armed Forces Journal*, 7 juni 1971, <https://msuweb.montclair.edu>.

#1. Av "misstag" döda en officer som är inkapabel att leda trupper genom att släppa en granat på honom, övers. anm.

Soldatupproret

Till skillnad från arbetare som sparkas under en strejk och stängs ute från arbetsköparens egendom togs så småningom dissidentsoldater ur tjänst och återvände till USA som medborgare med rättigheter som alla andra. Medan de flesta veteraner bara ville glömma kriget och återgå till sin vardag hade ett större antal veteraner blivit så desillusionerade och traumatiserade av vad de hade sett och gjort att de kände behovet att göra förändringar. De började söka upp varandra och byggde organisationer med syfte att medvetandegöra allmänheten om krigets fasor, ibland tillsammans med den spirande antikrigsrörelsen, men för det mesta på egen hand. Organisationerna tog itu med särskilda frågor som behandlingen av veteraner på Veteransjukhus, något som senare gjordes berömt genom filmen *Född den fjärde juli*, men även den större frågan att avsluta kriget. Veteranorganisationerna hade även ett renande syfte. Genom att prata med varandra kunde före detta soldater börja få grepp om sina ofta fasansfulla upplevelser. Den mest välkända och varaktiga gruppen var Vietnam Veterans Against the War (VVAW). Gruppen grundades 1967 och var genom det nästkommande decenniet ”en avantgardegrupp för maoister, Demokraternas kampanjhögkvarter, ett instrument för aktivister för att kunna planera storskaliga demonstrationer, en mötesplats för rapgrupper, ett informationscenter för krigsbrottsprövningar, en samlingsplats för poeter, ett rehabiliteringshem för drogmissbrukare.”¹⁹

VVAW agiterade följdriktigt för att öka oppositionen mot kriget och de använde sig av ett stort urval av olika taktiker för att genomföra det; deltagande i antikrigsdemonstrationer, offentligt kasta bort Purpurhjärtan och andra tapperhetsmedaljer, skicka runt namninsamlingar, leda långa marscher som avslutades med guerillateater som imiterade krigets grymheter, protester vid nationella politiska konvent, ockupationer av offentliga byggnader och monument innefattande Frihetsgudinnan, utgivning av nyhetsbrev, och det kända Winter Soldier Investigation som hölls 1971 i Detroit där veteraner vittnade om de krigsbrott och grymheter som amerikanska trupper och regering begått i Vietnam. Medlemsantalet uppgick i som mest ungefär 25 000 personer men VVAW:s inflytande var mycket större än så. De gav ny energi till antikrigsrörelsen,

19. Andrew E. Hunt, *The Turning: A History of Vietnam Veterans Against the War* (New York: NYU Press, 1999), Kindle Locations 4005-4007.

de värvade anhängare till antikrigsbanneret helt enkelt för att veteraner hade omedelbar trovärdighet hos en stor del av befolkningen och kunde inte beskyllas för elitism i och med att de flesta av dem var gedigen arbetarklass. De klagade för vanliga självbelåtna amerikaner, medräknat vissa av veteranernas föräldrar, vad egentligen deras söner hade gjort under kriget. Det var första gången i den amerikanska historien som ett så stort antal soldater pratade öppet, sanningsenligt och till allmänheten om krigets dårskap och kostnaden för människor och samhället av att tillåta unga män (och idag unga kvinnor) att ägna sig åt meningslöst mördande.

I *The Turning: A History of Vietnam Veterans Against the War* avslutar Andrew E. Hunt med att konstatera att VVAW ”bidrog signifikant till avslutandet av Vietnamkriget.”²⁰ I stort sett samma sak kan sägas om antikrigsveteranernas verksamhet. De deltog i ”teach-ins”^{#2}, de undervisade, de skapade livfull konst och litteratur, de organiserade antikrigsfik i närheten av militärbaser, de publicerade en uppsjö av tidningar, pamfletter och affischer, de hjälpte värnpliktiga soldater att bilda fackförbund och föra rättsliga strider, de hjälpte asylsökande i Kanada och i andra länder och mycket, mycket mer. De stod i fronten för dem som besökte Vietnam efter kriget för att göra gemensam sak med vietnameserna och göra vad de kunde för att hjälpa återuppbyggandet av landet. De har varit outtröttliga påminnare om vad som verkställdes i USA:s namn.²¹

Michael Uhl som sedan lång tid tillbaka är veteranaktivist samt författare till *Vietnam Awakening* kritiserade Nick Turse med rätta för att både ha ignorerat och tonat ner betydelsen av vad tusentals antikrigsveteraner gjorde. För det första, det var inga nya upptäckter Turse gjorde. Det mesta han berättar för oss offentliggjordes av veteraner för mer än fyrtio

20. Ibid, Kindle Locations 4160-4161.

#2. Teach-in är en seminariumform där viktiga och ofta kontroversiella frågor diskuteras, ofta med inbjudna experter på området och där målet är någon typ av politisk handling, övers. anm.

21. Bra redogörelser över antikrigsveteranernas arbete finns i filmerna *Sir! No Sir!* (2005) och *Winter Soldier Investigation* (1972) och James Simon Kunen, *Standard Operating Procedure: Notes of a Draft-age American* (New York: Avon, 1971). De två filmerna skickades generöst till mig av David Sladky. Dokumentärfilmen *Same, Same but Different* berättar den rörande historien om veteraner som har återvänt till Vietnam för att hjälpa till att återuppbbygga landet.

år sedan. I en senare artikel skrev Uhl:

I hans [Turses] redogörelse framträder inte antikrigsveteraner som en rörelse som skrev historia utan som ett fåtal enskilda "visselblåsare bland fotfolket eller som nyligen avslutat sin militärtjänst..." vilkas angivelser var "marginaliserade och ignorerade." För övrigt begraver Turse vår makalösa berättelse i en snårskog av fotnoter, tagna ur sin ursprungliga kontext och som bara en disciplinerad forskare möjligtvis skulle kunna sätta ihop igen till något som ungefärligt påminner om vad som faktiskt skedde. En läsare kan själv bedöma om de offentliga vittnesmål²² om USA:s krigsbrottspolitik i Vietnam som antikrigsveteranerna gav under de sista åren av konflikten var "marginaliserade och ignorerade" som Turse påstår. Läsare kanske upptäcker att när det begav sig hördes veteranerna, om inte lyssnandes på, mycket mer än vad Turse är idag.[...] Han betecknar det som ynkliga försök av rörelsen att avslöja krigets sanna natur genom "pamfletter, mindre pressböcker och underjordiska tidningar" vilka, även om de flyktigt uppmärksammades av bemyndigade initierade personer, avfärdades som "vänstervridna fånigheter."²³

Uhl klandrar också Turse för att lägga mer uppmärksamhet på individuella soldaters grymheter och inte tillräckligt mycket på de mer dödliga konsekvenserna av de beslut som togs av dem vid makten. Återigen ligger det sanning i detta. Även om de flesta soldater måste ha sett eller hört om grymheter var det bara en väldigt liten del som begick dem. De stora krigsförbrytarna var presidenterna Kennedy, Johnson och Nixon, deras rådgivare som McNamara och Kissinger och de högsta militära befälhavarna. Nästan ingen av dem visade någon ånger och än mindre kämpade för att avsluta kriget som många veteraner gjorde. Alla de här männen borde ha blivit satta i fängelse. Folk blev avrättade för mindre under Nürnbergrättegångarna efter Andra världskriget. I vilket fall gjorde antikrigsveteranernas principiella gensvar lika mycket som vad som helst för att avsluta kriget och säkerligen lika mycket som resten av

22. Uhl tillhandahåller en länk till Michael Uhl, "A Clipping File of Veteran War Crimes Testimony Circa 1969–1971," 5 april 2013, <http://inthemindfield.com>.

23. Michael Uhl, "An Infant Terrible Stumbles Upon the Vietnam War," 9 april 2013, <http://counterpunch.org>. Se även Michael Uhl, *Vietnam Awakening: My Journey from Combat to the Citizens' Commission of Inquiry on U.S. War Crimes in Vietnam* (Jefferson, NC: McFarland Publishing, 2007)

rörelsen åstadkom. Hunt pekar på att det inte är någon tillfällighet att Nixon och hans krigshetsande stab var besatta av VVAW. En av anledningarna till att Watergateskandalen ägde rum var att knyta Nixons motståndare i presidentvalet, George McGovern, till antikrigsveteranerna.²⁴ De "bemyndigade initierade personer" som Turse refererar till kanske såg veteranerna och det totala sammanbrottet av militärkommandot som bra bevis för att kriget var en förlorad sak.

Att rentvå kriget – Från Jimmy Carter till Obamas åminnelse av Vietnamkriget

Uhl frågar sig i sin artikel om vi någonsin kommer att komma till rätta med Vietnam. Han upplyser oss om att idag tycker majoriteten av unga amerikaner i åldrarna 18 till 29 att det inte var fel att skicka trupper till Vietnam. Det är sorgligt, men av lång erfarenhet som lärare, som ofta föreläst om Vietnamkriget, är det ingen överraskning. Alltsedan Nordvietnams armé och FNL tog hem segern och befriade sitt land 1975 har våra politiska ledare, det mesta av konventionell media tillsammans med vissa forskare, filmskapare, högervidna tankesmedjor och det militära etablissemanget fortsatt att både utplåna sanningen om kriget från det offentliga minnet och att konstruera falsk historieskrivning i dess ställe. Först deklarerade president Jimmy Carter utan ett uns av skam att USA inte hade något att be om ursäkt för eftersom förödelsen hade varit "ömsesidig".²⁵ Sedan kallade president Ronald Reagan kriget för "en ädel sak."

Nu har president Barack Obama proklamerat en "åminnelse för Vietnamkriget".²⁶ 2008 års National Defense Authorization Act gjorde det möjligt för försvarsministern att anordna evenemang för att fira femtioårsjubileet av Vietnamkriget. Lagen beskriver en åminnelse på 13 år mellan 2012 års Memorial Day fram till 11 november 2025. På högtidens första dag utfärdade Obama en proklamation som innehåller dessa

24. Hunt, *The Turning*, Kindle Location 4136-4144.

25. Jimmy Carter, "The President's News Conference," 24 mars 1977, The American Presidency Project, <http://www.presidency.ucsb.edu>.

26. Om inget annat anges är informationen i de tre nästkommande paragraferna tagna från Åminnelsehemsidans <http://vietnamwar50th.com/>. Jag rapporterade om det här 2013; se Michael D. Yates, "Oliver Stone, Obama, and the War in Vietnam," January 11, 2013, <http://cheapmotelsandahotplate.org>.

anmärkningsvärda ord:

När vi uppmärksammar 50-årsjubileet av Vietnamkriget, tänker vi med högtidlig vördnad på tapperheten hos en generation som tjänstgjorde med ära. Vi hyllar de över 3 miljoner tjänstgörande män och kvinnor som lämnade sina familjer för att modigt tjänstgöra en hel värld bort från allt de kände till och alla de älskade. Från Ia Drang till Khe Sanh, från Hue till Saigon och otaliga byar däremellan trängde de sig fram i djungler och risfält i hetta och monsunregn för att strida hjältemodigt för att skydda de ideal vi amerikaner håller så högt. Under mer än ett decennium av strid i luften, på land och till sjöss upprätthöll dessa stolta amerikaner vår försvarsmakts äldste traditioner.²⁷

Det här är en lögn från början till slut. Utifrån proklamationen skulle vi aldrig veta, inräknat de ovan uppräknade blodbad, att

- CIA genom Phoenixprogrammet lönnmördade tiotusentals vietnameser som misstänktes vara rebeller eller sympatisörer. Amerikanska samhällsvetare, ingenjörer och vetenskapsmän deltog i detta.²⁸
- Fler än fem miljoner vietnameser tvingades bort från sina byar med våld och tvingades att bo i nedgångna ”strategiska byar.”^{#3}
- Tusentals vietnamesiska politiska fångar var fängslade och torterade i ”tigerburar” och lämnades antingen att dö eller att lida av funktionsnedsättande fysiska och psykiska sjukdomar.

Vilken sorts tappra insatser var dessa? Vilken sorts fina ideal förkroppsligade de?

27. USA:s president, “Commemoration of the 50th Anniversary of the Vietnam War,” 25 maj 2012.

28. Det här är öppningsparagrafen. Det blir värre: ”Som en tacksam nation hedrar vi fler än 58 000 patrioter – deras namn är etsade i svart granit – som offrade allt de hade och allt de kände till. Vi inspireras av hjältarna som led obeskrivligt som krigsfångar men som återvände hem med huvudena högt. Vi lovar att behålla tron med dem som blev skadade och som fortfarande bär på krigsarr, synliga och osynliga. Med fler än 1 600 av våra militärer saknade lovar vi som nation att göra allt i vår makt att få hem dessa patrioter. I 'The Walls' reflektion ser vi militärens familjemedlemmar och veteraner bära en smärta som aldrig avtar. Må de finna frid i att deras älskade förblir – inte enbart i medaljer och minnen – utan i alla amerikaners hjärtan vilka är för evigt tacksamma för deras tjänstgöring, tapperhet och uppoffring.”

#3. Strategic Hamlet, övers. anm.

På Åminnelsens hemsida kan vi läsa att försvarsministern kommer att anordna alla Åminnelsens program för att uppfylla dessa mål:

1. Att tacka och hedra Vietnamkrigets veteraner, inklusive det manskap som hölls som krigsfångar eller som listades som saknade i strid, för deras tjänstgöring och uppoffring i Förenta staternas namn och att tacka och hedra veteranernas familjer.
2. Att framhäva Försvarsmaktens tjänstgöring under Vietnamkriget samt insatserna från federala myndigheter och statliga och icke-statliga organisationer som tjänstgjorde med eller stödde Försvarsmakten.
3. Att hylla insatserna som gjordes på hemmafronten av det amerikanska folket under Vietnamkriget.
4. Att framhäva den utveckling av teknologi, vetenskap och medicin som anknöt till militär forskning bedriven under Vietnamkriget.
5. Att erkänna de insatser och uppoffringar som gjordes av Förenta staternas allierade under Vietnamkriget.

Alla punkterna är fruktansvärda, men den fjärde skulle göra nazisterna stolta. Utan tvekan kommer det en dag komma en Åminnelse av Kriget mot terrorismen (om det någonsin tar slut) och vi kommer att höra om hur det kriget gav oss underverket drönaren.

Protesterna mot firandet av kriget har ökat, speciellt när vi nu närmar oss årets (2015) Minnesdag där ”vi kommer att börja få med oss nationen att ställa sig bakom den här satsningen på ett väldigt kraftfullt sätt”²⁹ enligt generallöjtnant Claude M. Kicklighter. Den kände antikrigsdemonstranten Tom Hayden går i spetsen för en namninsamlingskampanj för att tvinga regeringen att ge en korrekt redogörelse för vad som hände under kriget, att ge utrymme i minnesstunden för dem som motsatte sig kriget och att rätta till de oerhörda felaktigheter och utelämnanden på hemsidans tidslinje för kriget. Inledningsvis kallades Son My-massakern en ”incident” där protester ledde till att det ändrades, men ordet ”massaker” lades inte till. Även historiker har varit kritiska speciellt gällande tumultet som kriget orsakade i Förenta staterna. Vissa antikrigsveteraner har efterlyst en ”alternativ åminnelse.”

Förutom planerna för separata oppositionella tillställningar verkar de här protesterna vara halvhjärtade, speciellt i ljuset av de kraftansträngn-

29. Douglas Valentine, *The Phoenix Program* (Bloomington, IN: iUniverse: 2000).

ingar att avsluta kriget som uppmärksammats i den här artikeln. Hayden har till exempel inget emot att hedra amerikanska soldaters tapperhet och han oroar sig främst över att det är militären som fick in landet i det här kriget som nu är ansvariga över att fira minnet av det. Men varför ska veteranernas tapperhet hedras? Enbart modet hos dem som satte sig emot kriget, inräknat de soldater som gjorde det med enorma risker, ska respekteras. Och det är inte sant att militären fick in Förenta staterna i kriget. Det var vår politiska, ekonomiska och intellektuella elit som gjorde det. Akademikernas kval återspeglar sådana som Hayden, de förefaller hårklyvande. Tidslinjen, ja hela firandet, är en uppvisning av imperialistisk propaganda. Vad förväntade någon sig? Glöm inte att president Carter sa spydigt att ”förödelserna var ömsesidiga.” Varför oroar sig så mycket över att materialet lämpar sig för skolan som hemsidan hävdar? Våra barn matas med dagliga doser lögn av sina lärare, inklusive dem som undervisar på college. Jag kommer muntras upp när skoldistriktet tar emot material som utarbetats av de ansvariga för Åminnelserna och lärare och deras fackföreningar vägrar att använda det en masse. Jag kommer kanske vänta länge.

Det skulle vara fantastiskt om kriget undersöktes kritiskt och att all glorifiering utsattes för en massiv folkopposition kombinerat med teach-ins, multimediapresentationer, marscher och demonstrationer. Det här skulle direkt kunna knytas an till det oändliga och dödliga Kriget mot terrorismen och den pågående omvandlingen av USA till en polisstat.³⁰ Det skulle fungera som ett aktningvärt exempel på kritisk bildning, en motpart till hegemoni, den politiska ekonomins genomgripande påverkan på alla aspekter av livet. Henry Giroux påminner oss om att en av den kritiska bildningens större syften är att hålla det historiska minnet levande, att vittna om dåtidens sanning så att dagens politik blir vibrerande demokratisk. Vi måste alltid vara misstänksamma gentemot det som de mäktiga säger och stödande för allt som är för jämlikhet och frigörelse. I det här fallet fungerar det historiska minnet som ett slags folkpedagogik som inte bara utmanar det förhärskande narrativet av ”America’s disimagination machine” och dess glorifiering av krig utan också försöker att förändra vad allmänheten i USA tycker om grymheterna som begicks i

30. Sheryl Gay Stolberg, “Paying Respects, Pentagon Revives Vietnam, and War Over Truth,” *New York Times*, 9 oktober 2014, <http://nytimes.com>.

Vietnam och det statliga våld och militarism som plågar dem.³¹ Men när vi tar till oss Girouxs argument bör vi främst framhålla vad USA gjorde mot vietnameserna och hur dessa tappra människor gjorde motstånd och besegrade den mäktigaste militären på jorden. Amerikanska soldater utsattes för enorma skador och de som överlevde lider fortfarande av svåra plågor från det där kriget för så länge sedan. Men dessa bleknar i jämförelse med den brutalitet som vietnameserna drabbades av, ett våld som fortfarande är levande i det dagliga livet hos folket i det där mycket prövade landet. Det är dem vi bör hedra, fira minnet av, komma ihåg. De slogs mer tappert och led mer för sin befrielse från ockupationen än vi någonsin gjorde för vår egen. Vad de genomled och vad de åstadkom borde inspirera oss att fördubbla våra ansträngningar att bekämpa USA:s krigande och imperialism och att bilda, agitera och bygga nya organisationer med målsättning att bygga ett jämlikt samhälle värdigt människor.

31. Filmen *The Kill Team* visar att det är samma typ av utbildning och dödande av civila som i Vietnam som är standardförfarande i Irak och Afghanistan. För mer om kriget mot terrorismen och USA:s begynnade polisstat, se Henry A. Giroux, *Zombie Politics in the Age of Casino Capitalism*, 2nd edition (New York: Peter Lang, 2014).

Alexandra Kollontaj

Vem behöver kriget?

1916

”Hjältar”

Än var kriget inte slut, slutet var inte ens nära, men antalet krigsinvalider höll på att mångdubblas: de utan armar, de utan ben, de blinda, de döva, de lemlästade... Unga, friska och starka hade de gett sig iväg till det blodiga slakteriet som kriget hade blivit. De hade långa liv framför sig. Bara ett par månader, ett par veckor eller ett par dagar senare fördes de tillbaka hem, där de lades in på sjukhus, stympade och halvdöda.

”Hjältar” säger de som startade kriget i Europa, de som skickade ut ett folk mot ett annat, arbetaren från ett land mot arbetaren från ett annat. Nu har hjältarna åtminstone fått sin belöning! De kan gå runt med sina medaljer! Folk kommer att respektera dem!

Verkligheten ser annorlunda ut. När ”hjälten” kommer hem till sin hemby eller sin hemstad kan han inte tro sin ögon. Istället för ”respekt” och glädje väntar honom nytt lidande och brustna illusioner. Hans by har blivit fattig. Männen har släpats iväg till kriget, boskapen har rekvirerats... Skatter måste betalas och det finns ingen som kan arbeta. Kvinnorna har arbetat till sin bristningsgräns. De är tärda. Utsvultna och trötta från att ha gråtit så mycket. Invalid-hjältarna traskar runt i byn, vissa med en medalj och vissa med två. Den enda ”respekten” som hjälten får är förebråelser från sin egen familj att han är en parasit som äter andras bröd. Dessutom är brödet ransonerat!

Det går inte bättre för den ”hjärte” som återvänder till staden. Han möts av ”respekt”. Hans mor gråter av både glädje och sorg, hennes

älskade son lever fortfarande. En gång till har hon fått beskåda honom med sina egna åldrande ögon. Hans fru ler... Under en dag eller två kommer de att göra ett stort väsen av att han kommit tillbaka. Men efter det...

Sedan när har arbetande människor haft tid, ledig tid, att ta hand om en invalid? Alla har sina egna angelägenheter att ta hand om, sin egen oro. Dessutom är det hårda tider. Det går inte en dag utan att levnadskostnaderna ökar. Krig! ... Barnen är sjuka och svaga, krig följs alltid av epidemier och infektioner. Hustrun försöker göra tusen saker samtidigt. Hon måste arbeta så att hon kan försörja både sig själv och ”familjeförsörjaren”.

Och tsarens pension?

Hur mycket får man från den? Den skulle knappt räcka till en känga för benet som fortfarande sitter kvar!

Officerare och skadade generaler kommer självklart att få sina pensioner ”i enlighet med sin militära grad”, men vem bryr sig om en vanlig menig? Den som tidigare var arbetare, bonde eller hantverkare. Vem bryr sig om hans öde? Statens makt ligger inte i folkets händer, utan den ligger i jordägarnas, industrialisternas, härskarnas och herrarnas händer. Statsfinanserna styrs inte av de ”hjältedater” som dör i hundratusentals och miljontals i kriget utan styrs av samma herrar, jordägarna, industrialisterna och statstjänstemännen. Tsarens tjänare.

Till en början, medan minnet fortfarande är färskt och kanonerna fortfarande hörs vid fronten så kommer ”hjältedaterna” att bli ihåggkomna. Olika samfund, välgörenhetsorganisationer och Röda Korset kommer att hjälpa dem med knappa gåvor... Först går ett år, sedan ett till. Freden kommer och folk börjar återgå till sina vardagliga sysslor. Vad kommer då att hända med våra ”hjältar”?

Skadade överstar och generaler kommer att köra runt i sina bilar. Under kriget skodde de sig, de fyllde sina plånböcker med pengar, fyllde sina fickor med soldaternas ransoner. Men ”hjältedaterna”, stympade med blott sina medaljer – vad kommer deras öde att bli?

Kommer de verkligen vara tvungna att ansluta sig till tiggarna vid kyrkbacken?

Det är inte ett behagligt öde som väntar hjälten, räddaren av sitt fosterland, även om han bär tio medaljer på sitt bröst. Den tsaristiska regeringen kommer inte bry sig om honom, de kommer inte ägna en

enda tanke åt honom... Jordägarna och industrialisternas hjärtan, herrarnas hjärtan, kommer inte att sörja de skadade... Vad spelar det för roll för deras del? Det är inte deras bröder som lider, deras bröder som vandrar runt i landet och förbannar sig över sitt öde... De är inte "gentlemän" utan folk från "lägre stånd". Och de i de "lägre stånden", arbetaren, bonden, hantverkaren födda för att tjäna sina "herrar och härskare", de spiller sitt blod för dem och deras belöning blir att svälta ihjäl under något stängsel...

Så länge folket själva inte talar å "hjältarnas" vägnar, så länge folket själva inte tar makten i sina egna händer, så länge folket själva inte kontrollerar statsfinanserna så kommer invalid-hjältarna inte få en bättre lott i livet.

Vad var det som de slogs för?

Om du frågar vilken soldat som helst, vare sig han är rysk eller tysk, vad han slogs för – varför han spillde sina bröders blod, blod från arbetare och bönder i grannlandet – varför han stympade folk – så kommer han inte att berätta, han kommer inte att svara, för han vet egentligen inte själv.

Kanske var det så att de slogs för serberna eller så var det för att tyskarna attackerade Ryssland. Man talade om jord. I början tänkte de ryska bondesoldaterna: "Vi kommer att ta jord från tyskarna."

Däremot insåg de snabbt att kriget inte alls handlade om jord!... Vad handlade det då om? Det är det väldigt få som vet, väldigt få som förstår. Det är inte bara ryssarna som slåss "i blindo" utan att de faktiskt förstår varför de hugger, sticker och stympar folk. De tyska, engelska och franska soldaterna vet lika lite om den verkliga anledningen till kriget. Fråga vem som helst av dem så kommer de alla att ge olika förklaringar.

Till det tyska folket sa man: "Ryssland har attackerat oss. Ryska kosacker marscherar mot Berlin. Vi måste försvara vårt fosterland. Samtidigt kommer vi befria Ryssland från sitt byråkratiska ok, från tsarens tjänstemäns godtycke och laglöshet. Vi kommer att dö för det ryska folkets 'frihet'. Det ryska folket är svagt och kan inte ta itu med sina 'inre fiender', sina korrupta ministrar och sina förtyckande jordägare. Låt oss hjälpa dem! Vi ska öppna vägen till frihet och rättigheter för hela det ryska folket!"

Så gick den förföriska visa som den tyska kejsaren och hans stab, de

tyska jordägarna och industrialisterna, sjöng för det tyska folket. Det tyska folket förstod inte kriget, utan de trodde på det. I miljontals upplagor spred de kapitalistiska tidningarna lögnen om kriget och regeringen införde krigscensur, de tillät inte ett enda sant ord att tryckas och de fångslade arbetarklassens bästa vänner. Folket blev lurat, på samma sätt som de ryska soldaterna blev lurade när de försäkrades om att de marscherade in i Galizien på grund av "jord"...

I Frankrike gav regeringen, generalerna, ministrarna, bankirerna och industrialisterna folket en annan förklaring till kriget. Det var dags att ta tillbaka territorierna Alsace och Lorraine som tyskarna hade erövrat 1870. "Medborgare i den ärorika republiken Frankrike!... Ni lever i ett fritt land, här hemma har ni vunnit alla politiska rättigheter. Men hos er granne, i angränsande Tyskland så lider folket under kejsarens förtryck!... Låt oss rädda det tyska folket! Vi kommer att slåss tills vi har jagat bort kejsaren från Tyskland och upprättat en republik åt tyskarna!"

Det ädla Frankrike bestämde sig för att "befria" det tyska folket och stoppa kejsaren - vilket inte är ett dåligt mål! För vem behöver en kejsare eller en tsar? Men om man tittar lite närmare upptäcker man något märkligt: folket levde i fred, den tyske kejsaren och tsaren var vänner och brukade besöka varandra. Kapitalister samarbetade för att grunda fabriker och handelsbolag. Tillsammans plundrade de kolonierna i Asien och Afrika. De profiterade från produktion av kanoner och bepansrade fordon. Men helt plötsligt har alla tsarer och kapitalister börjat brinna för ett ädelt ändamål: Vi ska gå och "befria" vår granne! Vi ska införa rättigheter och rättvisa, skapa jämlikhet och välgång för våra grannar!

Tyskarna gav sig iväg för att rädda Ryssland från tsarens välde och fransmännen gav sig iväg för att rädda tyskarna från kejsarens makt...

Men när ni tittar lite närmare ser ni att kejsarna och tsarerna fortfarande är oskadda. De sitter kvar på tronen med makten i behåll. Kapitalisterna kunde äta sig feta på kriget. För varje rubel som spenderades på utrustning åt armén "tjänade" de ungefär 20-40 kopek och utrustningen är värd hundratals och tusentals miljoner rubel. Och hundratusentals och miljontals av just de medborgarna som "stormakterna" var så oroade över, har strött sina lik över sina egna och främmande länder. Är kriget till för att "befria" främmande folk? Finns det fortfarande någon som tror på sådana sagor?

Låt oss ta ett annat exempel. Till synes gav sig engelsmännen enbart

in i kriget för att å ena sidan försvara Belgien, å den andra sidan besegra och krossa den tyska militärapparaten, den tyska militarismen. Det är åtminstone så det har förklarats. Men hur betar sig den engelska monarkin i praktiken? England tar först och främst alla möjligheter som ges att ta över tyska kolonier och tysk mark. Självklart frågar inte England under vems herravälde invånarna vill leva, Tysklands eller Englands. Belgien är Belgien, men samtidigt måste man ju ta andra länder och folk för egen del ... Vad ska Tyskland med dem till?

Samma sak gäller kampen mot militärapparaten. Engelsmännen gillar inte de tyska militaristerna, förbannar sig över Preussarna och uttrycker sin ilska: tyskarna har dödat friheten som fanns hos sitt eget folk, vilka har blivit en tränad och lydiga flock.

Kritiken är hård och mycket av den stämmer. Problemet ligger i att ord och handling inte sammanfaller. I praktiken försöker den engelska regeringen samtidigt som den fördömer "tysk-preussarna" lära sig av dem och införa en "militarism i tysk stil" i sitt eget land. Från början av kriget har det pågått en kamp mellan folket och regeringen i England. Regeringen bestämde sig för att införa en likadan militarism som den de gick i krig mot Tyskland över, de försöker införa en allmän, obligatorisk värnplikt istället för systemet med avlönade frivilliga som tidigare fanns i England.

Nu har de engelska miljonärerna och rovdjuren lyckats krossa motståndet och börjat införa allmän och obligatorisk värnplikt. Än en gång visade sig det att skälet som angavs för kriget inte var sann. Den engelska regeringen bestämde sig för att "befria" ett främmande land från "militarismens" ondska och samtidigt påtvinga samma ondska på sitt eget folk! Men det är inte allt! Englands regering gillade Tysklands exempel så mycket att den bestämde sig för att göra likadant som flera andra länder och införa ett "militärt system" i produktionen: för att mobilisera arbetarna, underställa dem militären, ta bort deras rätt att strejka och deras rätt att försvara sina intressen, samt att fjättra dem till staten... Detta genuina "militära förslavande" av arbetarna har inte bara införts i Tyskland utan i alla de krigförande länderna: i Frankrike, i Tyskland och i Ryssland. Att arbeta för en struntsumma, tvingas acceptera alla sorters restriktioner och kränkningar – om du inte finner dig i det, får du finna dig i att skickas till fronten och möta "fiendens" kulor. De engelska arbetarna för en modig och ihärdig kamp mot denna nya orättvisa, mot kapitalisternas

nya attack på arbetarna, de slåss mot ett nytt sorts slaveri och försvarar sina rättigheter... Men den engelska regeringen retirerar inte... Den ser gillande på Tysklands exempel och den "preussiska militarismen" faller den i smaken.

Faktum är detta: Själva anledningen, själva "ondskan" för vilket krig som förklarades mot ett grannland, införs och förstärks där hemma!... Tyskarna gav sig av för att "befria" det ryska folket, och införde samtidigt samma tsaristiska tyranni där hemma!... Fransmännen drog svärd för tyskarna i "frihetens" namn, men uppfann istället former av förtryck som inte funnits i Frankrike på åratall... Man behöver bara se sig omkring lite mer uppmärksamt för att inse att detta inte är skälet till att de (europeiska) stormakterna förklarade krig mot varandra – att varje lands skäl för att förklara krig mot sin granne inte var de skäl som folket fick höra. Kriget har andra orsaker, andra syften och andra förklaringar.

Vem är ansvarig för kriget?

Det finns de som säger att vi kanske inte vet de bakomliggande orsakerna till kriget, men vi vet vem som är ansvarig för det – det är uppenbart! Och den som är ansvarig borde straffas. Men vem är det som är ansvarig? Om du frågar en ryss kommer han att svara: "Tyskland! De var först med att förklara krig och därför var det de som orsakade kriget." Om du frågar en tysk kommer han att svara: "Det är inte sant! Det är bara lögn! Vi tyskar ville inte ha kriget, vi förlängde förhandlingarna. Men den ryska regeringen var först med att börja mobilisera. Detta betyder att Ryssland är den som är ansvarig!" "Det är inte sant", ropar Rysslands "allierade". "Den ryska regeringen började mobilisera som svar på ett ultimatum, som svar på kravet skickat av Österrikes regering till Serbien. Österrike är det land som bär ansvaret för kriget!" Men Österrike, med England bakom sig, pekar på Ryssland. Läs vilken som helst av de där orangea, vita, röda, blå, gråa eller gula regeringsböckerna om kriget, med deras samlingar av brev, telegram och "regeringsanteckningar" (krav), och minns hur stormakterna som nu är i krig med varandra under de senaste årtiondena tävlade mot varandra om vem som kunde stjäla mest från Kina, Persien, Turkiet, de afrikanska länderna och andra. Då kommer en sak stå klart för er, vilket är att i många månader, till och med år, innan kriget bröt ut så försökte alla dessa regeringar att överlista varandra. De bedrev olika diplomatiska förhandlingar samtidigt

som de i hemlighet förberedde sig på krig. De låtsades vara nära vänner, men de hade egentligen bara ett enda mål: att vara bäst på att överlista den andre – engelsmännen och tyskarna, tyskarna och ryssarna, ryssarna och österrikarna... Och samtidigt så lurade varje regering sitt eget folk. De förberedde sig i årtal på krig och spenderade gigantiska summor av sina nationers förmögenheter på förberedelserna. Vart gick de finansiella resurserna i alla de kapitalistiska länderna? Till skolor? Sjukhus? Socialförsäkringar? Till billiga bostäder åt de fattiga? På att förbättra jorden eller vägarna? På att tillfredsställa folkets många olika behov? Inte på långa vägar!

Nationernas rikedomar användes till militära utgifter. De tyska, ryska, engelska och belgiska regeringarna förberedde sig samtidigt för en blodig konflikt. Och nu låtsas de vara föräldralösa! Folket, de politiskt medvetna arbetarna, visste redan före kriget hur nationens förmögenhet spenderades, att skatterna samlades in så att tsar och kejsare, engelska och franska kapitalister skulle kunna tillverka flottor och maskingevär... Folket visste att i Ryssland gick hälften av pengarna rakt ner i "tillverkarnas" fickor. Varför ska vi nu glömma bort vilka som förberedde sig för kriget? Varför ska vi tro att de som orsakade kriget är tyska arbetare och bönder och inte vår egen värdelösa och själviska regering? Det ska vi inte! Om vi letar efter den som är skyldig så måste vi ärligt och direkt säga att alla regeringarna i alla de krigförande länderna är lika skyldiga till det här kriget. Ansvaret för kriget ligger hos kapitalisterna, bankirerna och jordägarna, tillsammans med sina beskyddare och vänner. Ansvaret ligger på tsarer, kungar, kejsare och deras ministrar och diplomater. De utgör tillsammans ett enda kriminellt gäng. De handlar inte efter folkets intressen, utan efter sina egna. Kriget är inte bra för folket, utan det är bra för de ansvarigas plånböcker. Det var de som låg bakom denna blodiga katastrof med sin "utrikespolitik". För folket är det bara att marschera iväg och dö! ... Dö "för fosterlandets ära" och glömma alla orättvisor, alla kränkningar och förnedringar... Glöm att även före kriget så förstod du att regeringens politik inte skulle föra med sig något bra. Våga inte glömma att du igår sjöd av ilska när en officier slog en menig, att du förbannade dig över folkets brist på rättigheter i ditt eget land... Nu är det krig. Igår hade du skrattat ifall någon hade sagt att fabriksförtryckaren är din "bror" och att den tyske arbetaren, oavsett hur fattig du är, är din "värsta fiende". Igår hade du struntat i om någon "rådgivare" hade

vågat sig på att föreslå att du skulle offra livet för en jordägare, en fabriksägare eller någon rik chef. Men idag är det krig och din bajonett huggar, lemlästar och dödar "fenden", en arbetare eller en bonde som har haft samma otur som du. Du offerar ditt eget liv och förstör livet för en kamrat från ett annat land för att främja er gemensamma fiende – miljonären. Detta är vad de som verkligen är ansvariga för världskrigets blodbad vill; det är vad de som är tjänare och vänner till kapitalet, det vill säga kapitalistklassens regeringar, vill.

Heimlandet är i fara

Men vad ska man göra? Man kan ju trots allt inte vägra att slåss när ens hemland har blivit attackerat. När ens hemland är i fara. De som är redo att dö för "sitt hemland" borde fråga sig ärligt och med gott samvete: vilket är arbetarnas hemland, vilket land är hem till dem som inget har? Har de ens ett hemland? Om de hade det, skulle det då varje år strömma emigranter från varje land till främmande länder? Skulle de, som inget äger och inga jobb har, lämna sitt hemland och tro, hoppas, att kanske detta "främmande land" visar sig vara en mer kärleksfull styvmor än deras eget moderland. Skulle det i självaste Ryssland finnas hundratentals hungriga och fattiga "migranter"?

Generalen har ett hemland, det har även jordägaren, handelsmannen, fabrikskören och alla andra med fickorna fulla med pengar. De rika med sina feta överfyllda plånböcker, de har rättigheter och privilegier i hemlandet. Statens myndigheter ser till att ta hand om dem. Men vad ger "fosterlandet" till arbetaren, vare sig han är rysk, tysk eller fransk? Att behöva kämpa för sitt dagliga bröd, mot fattigdom och avsaknaden av rättigheter, att bli förtryckt av sin mästare, sin jordägare eller sin hyresvärd, att tvingas uthärda kränkningar, sorg, sjukdom och förnedring... Inte sällan fängelse! I Ryssland straffarbete och exil... Det är vad det moderna hemlandet ger till sina barn, de som med sina händer skapar dess rikedomar, de som i krig betalar med sina liv för dess ära...

För de fattiga är moderlandet inte en mor, utan en styvmor... Ändå är det många som säger: Vår mor kanske inte skämmer bort oss, vi hennes lojala barn som vattnar hennes land med vårt anletes svett, men vi älskar vårt land! Vi kommer att försvara vårt folk mot utländska fiender, vi ska rädda våra faders tro från fiender med andra övertygelser!... Men är nutida krigsföring, krigsföring mellan de stora europeiska makterna, ett

krig som förs mellan fiender med olika religioner eller av olika raser? Titta närmare. Vem är det som slåss mot vem – ortodox mot katolik eller katolik mot lutheran? Kristna mot muslimer? Inte alls! Det här kriget har blandat ihop alla. Den ortodoxa ryssen skjuter mot den ortodoxa bulgaren, den franska katoliken dödar den tyska katoliken, muslimen hjälper den kristna att sikta på en av sina muslimska bröder, jude dödar jude och polack dödar polack...

Kriget förs inte mellan olika religioner, inte mellan olika folkslag med olika religioner, och inte heller mellan folk med olika seder, språk eller traditioner utan mellan *stater*. Kriget förs mellan olika kapitalistiska stormakter. Varje sådan stormakt har svält mer än ett folkslag, tagit mer än ett stycke land från sina grannar... Hur många olika folk och nationer går det inte att hitta bara i Ryssland!

Det är likadant i Österrike. Tyskland halkar inte heller efter. Tyskland tog en gång en bit av Polen, tillskansade sig Holstein från dansken och erövrade Alsace från Frankrike. Och England, ”vågornas härskare”, hur många olika folk har inte hon lagt under sitt herravälde? Indier och svarta, australiensare och öfolk... Stormakterna har dragit en ”gräns” runt sig och drivit alla möjliga olika raser och folk över gränsen och förkunnat ”Detta är ert hemland! Lyd våra lagar i fredstid och blir det krig så är det er plikt att dö för det här hemlandet som vi tvingade på er!”... ”Stormakterna”, som nu är i krig med varandra, förtrycker alla åtskilliga folk och nationer. Ryssland förtrycker judar, ukrainare, polacker, finnar och många andra. Tyskland förtrycker polacker, danskar etcetera. England och Frankrike förtrycker hundratal miljoner i sina kolonier. Kriget förs inte för att folken ska få frihet, inte heller för rätten till ens modersmål, eller för att de institutionerna som gynnar arbetarklassen ska överleva. Nej, kriget förs för stormakternas ”rätt” att förtrycka så många främmande folk som möjligt och plundra så många kolonier som det bara går. Kriget förs av rovdjur för att fördela bytet mellan sig. En grotesk bild framträder i vilken folk från samma nation, som talar samma språk och delar samma tro, på stormakternas order dödar och stympar varandra, och trampar ner jorden. Den rysk-ukrainska bonden siktar med sitt vapen mot den ukrainska bonden från Österrike, arbetaren från ryska Polen riktar sitt maskingevär mot de polska arbetarna från Tyskland... För fyrtiofem år sedan gav Alsaces invånare sina liv för ”La Belle France”. Nu skyddar de sitt ”fosterland” med den tyska örnen på sina flaggor... Och

vem vet? Om ententen segrar kanske de från Alsace i nästa krig måste dö för ett franskt ”fosterland”!

Om man tänker på alla soldater som England och Frankrike har tagit med sig från sina kolonier – afrikaner, indier... Vilket ”hemland” är det som de dör för? Deras hemland är tusentals kilometer bort. Men vad är ens kvar av deras hemländer sedan européerna invaderade dem, sedan stormakterna kuvade dem med svärd och eld? De har inte längre något hemland och nu måste de dö för förtryckarnationernas bourgeoisie. Men det är inte bara nationerna som har blivit erövrade och förtryckta av de kapitalistiska staterna som står utan ett hemland; det gör även Rysslands, Tysklands och Englands ”verkliga söner” om de bara är ”vanligt folks avkomma”. Vilket slags hemland är det om tiotals miljoner är anställda slavar som arbetar dag och natt för en handfull kapitalister? Vilket slags hemland är det om det finns tiotals miljoner som inte har något annat att förlora än sina kedjor? Vilket slags hemland är det om det inte är folket själva som sköter hemlandets angelägenheter, stiftar lagar och kontrollerar den nationella ekonomin och bestämmer över statsbudgeten, utan istället en handfull herrar som gör det, en handfull rika utsugare?

Innan man försvarar sitt land och dör för det, istället för att marschera mot den yttre tyska fienden, skulle det inte istället vara förnuftigare att ta hand om den *inre fienden*? Det vill säga att driva ut alla de som tyranniserar och förtrycker det ryska folket. De som genom sin farliga och själviska politik har gjort så att folket blivit massakrerat. Skulle det inte vara förnuftigare av det tyska folket om de istället för att ge sig ut för att ”befria” Ryssland från ”tsarismen” gjorde upp med sin egen kejsare, med sina egna kapitalister och jordägare? Vore det inte klokare om fransmännen ”rensade bort” alla inhemska fiender från sitt hemland istället för att rikta sina kanoner mot det tyska folket? Det fanns en tid då arbetare och bönder i försvaret av sitt ”hemland” försvarade sitt modersmål från utländskt förtryck, eller försvarade sin frihet från feodala herrar och tsarer. Nu däremot har kapitalistklassen även i de mest liberala länderna samlat alla rikedomar och all makt i sina egna händer, medan folket i Ryssland är förtryckta av aristokratin – de feodala jordägarna tillsammans med kapitalisterna. Hela världens kapitalister är nu enade i allianser som plundrar och förtrycker arbetare i många länder. Kapitalisterna skickar ut arbetarna från ett land mot arbetarna från ett annat för att

stärka sitt grepp om arbetare över hela världen. Kapitalisterna för krig för att kunna dela upp bytet och för att försvaga arbetarna genom att splittra dem. Därför är det lögn att tala om det pågående kriget som om det var ett krig som handlade om att försvara sin frihet och sitt fosterland. Det finns bara ett sätt att försvara frihet och rättvisa, att försvara arbetarklassens sak i detta krig – enighet mellan arbetarna i alla länder och deras gemensamma kamp mot kapitalisterna för ett socialistiskt samhälle.

”Om de besegrar oss kommer allt bli ännu värre”

När det gäller profit blir kapitalisterna från alla länder, från varje stam och ras, likadana ”blodsbröder”. Vilket dessutom arbetarna i fredstid är väl medvetna om. De vet också att ”fienden” till arbetarnas intressen, fienden till arbetarnas sak, inte är arbetarna i ett grannland utan de *kapitalistiska cheferna* på bägge sidorna av gränsen. Varför skulle arbetaren glömma allt livet lärt honom när folket kallas till tsarens eller kejsarens fanor? Varför skulle han tro att bara för att fabriksägaren eller köpmannen råkar vara hans landsmän så ligger deras ekonomiska intresse honom varmare om hjärtat än arbetarnas sak, som han delar med hela det egendomslösa tyska och österrikiska proletariatet?

Orsaken till kriget

Även om krig är en otäck och smutsig verksamhet som ingen skulle försvara, hur kan man inte slåss när väl kriget har brutit ut? Då kriget har blivit en verklighet?

För att svara på detta måste vi först söka svaret på en annan fråga: Varför började kriget? Vad har orsakat kriget? Vad är anledningarna bakom kriget? Krig har massor av olika orsaker. En gång så slogs folk över territorium, för sitt hemlands frihet. Dock har detta krig sin egen partikulära orsak. Detta krig är orsakat av *kapitalismen*. Kapitalism är namnet som getts till ett ekonomiskt system i vilket kapital, fabriker och jord är fördelat mellan en jämförelsevis liten andel personer i landet, medan resten bara har sina arbetarhänder att mätta sig själva med, som de säljer till chefen – till kapitalisten, fabrikören, jordägaren. När den kapitalistiska ekonomin utvecklas inom varje stat så börjar kapitalet känna sig instängt i sitt eget land. För att höja profiten och avkastningen kräver kapitalet att marknaden expanderar, för det behövs nya platser, länder, kolonier som det kan investera sitt ackumulerade kapital i och från vilka

fabrikören och industrialisten kan få nytt ”råmaterial”, som till exempel metall, malm och bomull, för att kunna tillverka varor.

De stora kapitalismakterna, de som nu är i krig med varandra, upplever alla samma behov av en världsmarknad och av kolonier. Varje stormakt tänker bara på hur den ska ta kontroll över kolonierna och andra länders marknader, antingen genom diplomatiskt bedrägeri, genom att muta regeringarna och kapitalisterna i de svaga och avhängiga länderna eller genom vapen. Orsaken till konflikterna som brutit ut mellan de moderna stormakterna är alltså kampen om kolonier och kampen om att dominera världsmarknaden. Varje stormakt vill monopolisera (det vill säga ensam styra över) marknaden, och ensam ta all profit. Till en början försökte dessa stormakter lösa sina tvister med ”diplomatiska förhandlingar” där varje deltagare försökte lura eller överlista de andra. Även i fredstid upphör aldrig förhandlingarna som diplomaterna ägnar sig åt. Folket får dock aldrig veta något om detta. Tvisten mellan de kapitalistiska staterna förs inte å folkets vägnar, utan för kapitalisternas skull. Dessa ägare av kapitalistisk privategendom driver sina stater till att föra den så kallade koloniala eller ”imperialistiska” politiken. Det är de som bestämmer om det blir krig eller inte. Vad gäller folket så behöver de bara veta en sak: Om du blir inkallad – ge dig iväg för att dö!

Lyckas inte diplomaterna överlista varandra börjar de genast hota med krig. Bakom diplomaterna finns det kanoner och därför finns det ingen stabil fred mellan stater, utan bara ”beväpnad fred,” det vill säga en period av fred under vilken staten intensifierar sina krigsförberedelser... Varken arbetarna eller folket som helhet vet något om förhandlingarna som diplomaterna för. Förhandlingarna förs i ”hemlighet.” Men kapitalisterna, bankirerna och jordägarna, å vars vägnar denna ”aggressiva politik” förs, vet alltid hur det går för diplomaterna. Ifall de börjar misstänka att diplomaterna har misslyckats med att försvara deras finansiella intressen, att förhandlingarna blir till fördel för kapitalisterna i en annan stat, så börjar de genast slå larm: ”Hjälp! Fosterlandet är i fara! Arbetarbröder, glöm all förnedring, glöm det förflutna! Rädda vårt gemensamma hemland! ... Ge er iväg och dö för vårt fosterlands ära!” Regeringen hörsammar kapitalisternas rop. Den kan inte göra något annat, eftersom regeringen själv utgörs av kapitalister och jordägare. Regeringen tjänar dem och skyddar deras profiter och stölder. För att tillfredsställa kapitalisterna börjar regeringen trakassera sin granne och förhandlingen som

pågår mellan diplomaterna ”hettar till”... Innan man vet ordet av har ett krig brutit ut! ... Folket kan däremot inte få höra sanningen: att vi slåss för att våra fabrikörer, industrialister, bankirer och handelsmän vill ha en större profit, att vi slåss så att våra kapitalister ska ha ”rätt” att plundra någon koloni eller något land. Det skulle bli ”pinsamt”. Det är inte ett mål som folket skulle vara villiga att dö för. Därför måste vi ropa ”Fosterlandet är i fara!” ... Eller hitta på olika sagor som till exempel ”Vi ska befria våra grannar från tsarens eller kejsarens förtryck!” ... Kapitalisterna, jordägarna och bankirerna sitter i sina kontor, stoppar sina tredubblade profiler rakt ner i sina plånböcker och inväntar krigets utgång. Samtidigt så slåss och dör folket, de offerar sina liv. För vad? För att ge ett bättre, ljuvare, rikare och mer lyxigt liv åt sina inhemska utsugare, chefer, industrialister, jordägare och fabrikörer.

Folket är godtroget! De vet så lite. De har ännu inte förstått var deras egna intressen ligger och det använder sig kapitalisterna och regeringens tjänare av. Därför är orsaken till detta krig det *nationella kapitalets* kamp på världsmarknaden. Ryskt kapital slåss mot tyskt kapital i självaste Ryssland, det slåss mot österrikiskt kapital i Balkan, engelskt och franskt kapital slåss mot tyskt kapital i Afrika, Asien och på de mindre staternas marknader. Kapital drabbar samman med kapital, slåss mot kapital, varje kapital försöker driva ut de andra. Varje kapital önskar att själv få herravälde, att behålla sitt ”monopol”, att skinna arbetaren när han producerar varor och att skinna kunden när varorna säljs. Ju snabbare kapitalismen utvecklas, desto fler stater dras in i denna kamp och ju hårdare blir kampen. *Krig blir oundvikligt*. Det finns ingen poäng i att trösta sig själv med tanken på att detta är kriget som kommer avsluta alla krig. För så länge det finns ägare av kapitalistisk privategendom som har statsmakten i sina händer så kommer det att fortsätta finnas krig. Målet med dessa krig kommer vara detsamma som målet för det nuvarande kriget, nämligen att säkra en högre profit för ens egna industrialister och affärsmän. Förtjänar ett sådant mål allt blod som har spillts för att uppnå det? Beter sig arbetarna klokt när de dödar sina kamrater från ett annat land, förstör städer och ödelägger fridfulla byar för ett sådant mål? ... Har arbetarna kommit att ”älska” sina egna utsugare, sina tyranniska herrar, så mycket under kriget att de är villiga att dö för deras profiler och för deras intressen?

När man förstår den verkliga orsaken till kriget, dess syfte, uppstår en

annan fråga: Vad bör göras? Hur kan denna slakt stoppas? Hur kan man i framtiden skona folket från nya konflikter och dispyter mellan kapitalister, från nya krig? Innan vi söker svar på dessa frågor måste vi inse en sak: Så länge kapitalismen fortsätter att existera, så länge det på denna jord finns privat ägande av mark, fabriker och så vidare; så länge medborgare fortsätter att bli uppdelade i de som har och de som inte har, kapitalister med kontroll över staten och anställda arbetare utan några rättigheter; så länge kapitalisterna fortsätter att slåss med varandra på världsmarknaden för sina profiler, *är krig oundvikliga*. Först när kapitalisternas makt har blivit krossad kommer kriget att upphöra, när ägar-utsugarna inte längre kan skada folket och driva de till blodiga konflikter. Krig skapas av den orättvisa och orättfärdiga kapitalistiska samhällsstrukturen. *För att få ett slut på krig, måste samhällsstrukturen ändras*. För att få ett slut på krig måste alla fabriker och alla industriella företag tas från sina kapitalistiska herrar, jorden måste tas från jordägaren, gruvorna från deras innehavare, bankerna från kapitalisterna och all rikedom måste bli gemensam egendom. För att få slut på krig måste en ny och mer rättvis *socialistisk värld* vinnas åt folket, åt arbetarklassen. När folket styr sig själva och kontrollerar all nationell rikedom, själva styr den nationella ekonomin och statsbudgeten, själva tar hand om alla medborgares behov, själva strävar efter sitt hemlands välgång och välmående och efter förbrödning mellan alla folk, då kommer det inte längre finnas några krig. Då kommer inte folk i grannländer försöka förgöra varandra, då kommer det inte finnas något behov av en ”aggressiv politik”: fredliga länder med fria arbetande befolkningar kommer alltid att hitta ett gemensamt språk! Då kommer det inte längre finnas en *huvudsaklig gärningsman bakom några krig* – ett gäng kapitalister som förstör miljontals liv för att kunna göra sina plånböcker tjockare!... Detta är nu den huvudsakliga uppgiften för arbetarna.

Det kvarstår dock en fråga, en brådskande och omedelbar uppgift: hur kan vi stoppa det pågående kriget i vilket syskon mördar varandra? Vad bör göras? Det finns ett svar, och det är samma svar för alla arbetare i alla länder. Svaret är följande: Regeringar må skicka bror mot bror, en arbetare från ett land mot en kamrat från ett annat, men alla arbetare i hela världen har samma fiende. De ryska, tyska, engelska och österrikiska arbetarna delar alla samma intresse. För att uppnå fred är det första som måste göras att ställa de skyldiga till svars. Vem är skyldig om

inte tsar och kejsare, tillsammans med deras diplomater och ministrar och alla kapitalets lydiga tjänare; vem mer än de är skyldiga till denna blodiga katastrof? Låt dem stå till svars för sina handlingar! Bort med deras värdelösa regering, de rika pengasäckarnas beskyddare! Bort med tsar, kung och kejsare! Bort med deras ministrar, poliser och korrupta tjänstemän! Statsmakten borde tillhöra folket! Låt den som vill ha fred, låt den som är trött på detta kriminella krig, gå med i leden hos de som inte slåss mot den yttre utan den inre fienden till folket! Låt honom säga till sig själv: Istället för att dö för att öka vinsten för Krestovnikovs, Guchkovs, Morozovs, Purishkevichs och hela deras ärofulla skara, så ska jag ge mitt liv åt mitt folks frihet, åt rättigheter åt arbetarklassen, åt segern för arbetarnas sak!... Om de ryska arbetarna, de tyska arbetarna och alla arbetare i de krigförande länderna säger detta så kommer det inte längre finnas en makt i världen som är villig att låta detta blodbad fortsätta, och då kommer fred automatiskt att följa. Allt som krävs är att varje soldat vid fronten, varje arbetare i verkstaden skulle inse att min fiende inte är den som, likt mig i mitt land, saknar rättigheter, som förtrycks av kapitalet, den vars liv är en kamp för det dagliga brödet.

Min fiende är i mitt eget land och denna fiende är likadan för alla arbetare i hela världen. Fienden är *kapitalismen*, denna fiende är den *giriga korrupta klassregeringen*. Denna fiende är *avsaknaden av rättigheter som arbetarklassen tvingas stå ut med*. Kamrat arbetare, menig i fiendens armé, jag vet att det inte är du som är min fiende. Ge mig din hand, kamrat! Vi är båda offer för bedrägeri och våld. Vår viktigaste och gemensamma fiende finns bakom oss. Låt oss vända våra gevär och vapen mot våra verkliga, våra gemensamma fiender... Då kommer alla de modiga befälhavarna, fältmarskalkarna och generalerna att fly fältet!... Låt oss starta krig mot förtryckarna i våra egna länder, rensa vårt hemland från de verkliga fienderna till folket, från kejsare, tsar och kung! Och när vi har makten kommer vi kunna sluta vår egen fred över huvudet på de besegrade kapitalisterna... Detta är vägen framåt för de som vill kämpa för en stabil fred mellan nationerna, för arbetarnas seger, för att byta ut det kapitalistiska samhället mot en rättvis och bättre värld byggd på ett *socialistiskt brödraskap för arbetarna i alla länder*. Kamrat detta är vägen som de organiserade medvetna arbetarsocialisterna från Ryssland, Tyskland, England, Frankrike, Italien, Bulgarien och de andra staterna ber dig att vandra, de socialisterna som har varit trogna arbetarnas sak, som

inte har glömt de stora arbetarorden ”*arbetare i alla länder förena eder!*” Slut upp kring de revolutionära arbetarorganisationernas röda fana! Sätt fart, kamrater, upp till kamp! Tillräckligt många har offrats för kapitalets skull. Vår gemensamma fiende finns bakom oss! Ner med de som ligger bakom kriget! Ned med kapitalister och tsarer! Låt oss slåss för vårt hemlands frihet, för en stabil fred! *Länge leve den annalkande, länge väntade sociala revolutionen! Länge leve segern för nationernas socialistiska brödraskap!*

Publicerat av RSDAP:s centralkommitté
Schweiz 1916